
Vergaderjaar 2013–2014

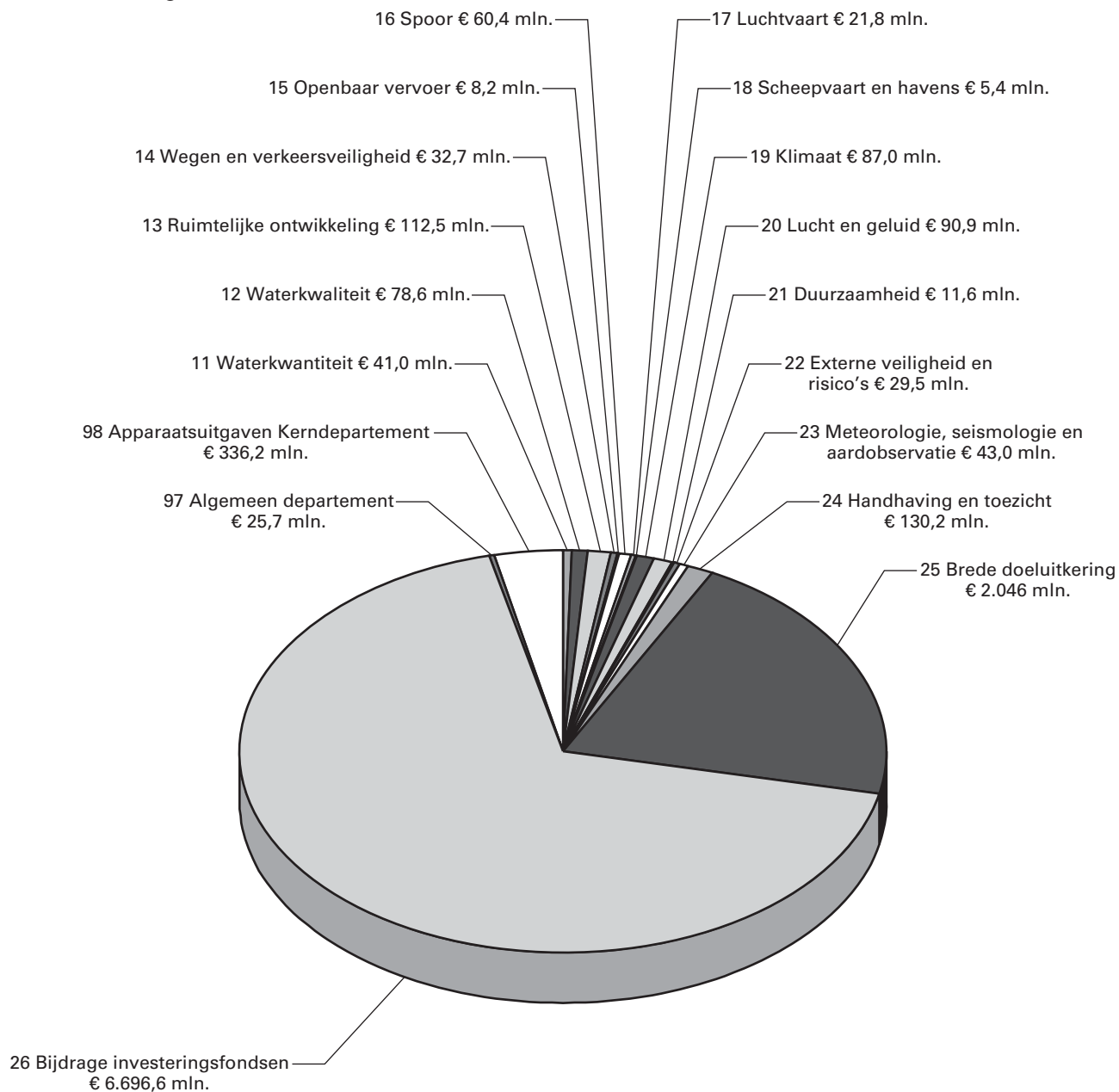
33 930 XII

**Jaarverslag en slotwet Ministerie van
Infrastructuur en Milieu 2013**

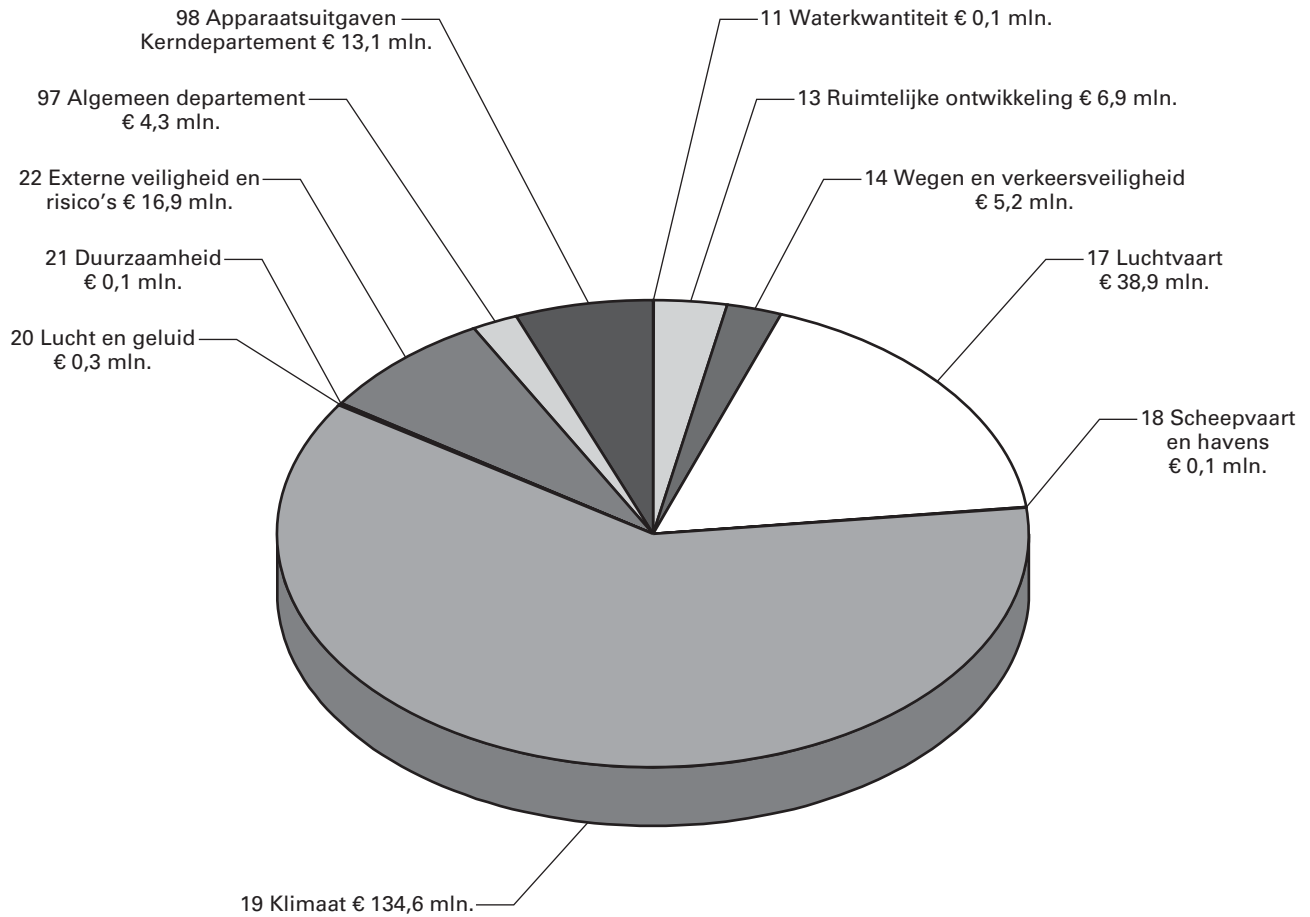
Nr. 1

JAARVERSLAG VAN INFRASTRUCTUUR EN MILEU (XII)
Aangeboden 21 mei 2014

Gerealiseerde uitgaven naar beleidsterrein voor 2013

Gerealiseerde ontvangsten naar beleidsterrein voor 2013

INHOUDSOPGAVE

	blz.
A. Algemeen	7
1. Aanbieding en dechargeverlening	7
2. Leeswijzer	9
B. Beleidsverslag	12
3. Beleidsprioriteiten	12
4. Beleidsartikelen	24
Artikel 1 Integraal Waterbeleid	24
Artikel 2 Ruimtelijke Ontwikkeling	25
Artikel 3 Wegen en Verkeersveiligheid	26
Artikel 4 Openbaar Vervoer en Spoor	27
Artikel 5 Mainports en Logistiek	28
Artikel 6 Klimaat, Luchtkwaliteit en Geluid	29
Artikel 7 Duurzaamheid	30
Artikel 8 Externe Veiligheid en Risico's	31
Artikel 9 Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut	32
Artikel 10 Inspectie Leefomgeving en Transport	33
Artikel 11 Waterkwantiteit	34
Artikel 12 Waterkwaliteit	43
Artikel 13 Ruimtelijke ontwikkeling	49
Artikel 14 Wegen en verkeersveiligheid	61
Artikel 15 Openbaar vervoer	67
Artikel 16 Spoor	72
Artikel 17 Luchtvaart	81
Artikel 18 Scheepvaart en havens	92
Artikel 19 Klimaat	103
Artikel 20 Lucht en geluid	112
Artikel 21 Duurzaamheid	119
Artikel 22 Externe veiligheid en risico's	126
Artikel 23 Meteorologie, seismologie en aardobservatie	133
Artikel 24 Handhaving en toezicht	137
Artikel 25 Brede doeluitkering (BDU)	144
Artikel 26 Bijdrage Investeringsfondsen	146
5. Niet-beleidsartikelen	150
Artikel 97 Algemeen Departement	150
Artikel 98 Apparaat Kerndepartement	153
Artikel 99 Nominaal en Onvoorzien	155
6. Bedrijfsvoeringsparagraaf	156
C. De jaarrekening	166
7. Verantwoordingsstaten	166
7.1 De departementale verantwoordingsstaat 2013 van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu	166
7.2 De samenvattende verantwoordingsstaat 2013 van de agentschappen van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu	167
7.3 De departementale saldibalans per 31 december 2013	169
7.4 De balansen per 31 december 2013 van de agentschappen van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu	179
7.5 Topinkomens	213

D.	Bijlagen	216
1.	Toezichtrelaties en ZBO's/RWT	216
2.	Afgerond evaluatie en overig onderzoek	228
3.	Overzicht niet-financiële informatie over inschakeling van externe adviseurs en tijdelijk personeel (externe inhuur)	234
4.	Rapportage correspondentie	237
5.	Afkortingenlijst	238

DEEL A. ALGEMEEN

1. AANBIEDING EN DECHARGEVERLENING

Aan de voorzitters van de Eerste en de Tweede Kamer van de Staten-Generaal.

Hierbij bied ik, mede namens de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, het jaarverslag met betrekking tot de begroting van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (XII) over het jaar 2013 aan.

Onder verwijzing naar de artikelen 63 en 64 van de Comptabiliteitswet 2001 verzoek ik de beide Kamers van de Staten-Generaal de Minister van Infrastructuur en Milieu decharge te verlenen over het in het jaar 2013 gevoerde financiële beheer.

Ten behoeve van de oordeelsvorming van de Staten-Generaal over dit verzoek tot dechargeverlening is door de Algemene Rekenkamer als externe controleur op grond van artikel 82 van de Comptabiliteitswet 2001 een rapport opgesteld. Dit rapport wordt separaat door de Algemene Rekenkamer aan de Staten-Generaal aangeboden. Het rapport bevat de bevindingen en het oordeel van de Rekenkamer met betrekking tot:

- a. het gevoerde financieel beheer en materieelbeheer;
- b. de ten behoeve van dat beheer bijgehouden administraties;
- c. de financiële informatie in het jaarverslag;
- d. de betrokken saldibalans;
- e. de totstandkoming van de informatie over het gevoerde beleid en de bedrijfsvoering;
- f. de in het jaarverslag opgenomen informatie over het gevoerde beleid en de bedrijfsvoering.

Bij het besluit tot dechargeverlening dienen verder de volgende, wettelijk voorgeschreven, stukken te worden betrokken:

- a. het Financieel jaarverslag van het Rijk over 2013;
- b. het voorstel van de slotwet over het jaar 2013 dat met het onderhavige jaarverslag samenhangt;
- c. het rapport van de Algemene Rekenkamer over het jaar 2013 met betrekking tot het onderzoek van de centrale administratie van 's Rijks schatkist en van het Financieel jaarverslag van het Rijk;
- d. de verklaring van goedkeuring van de Algemene Rekenkamer met betrekking tot de in het Financieel jaarverslag van het Rijk over 2013 opgenomen rekening van uitgaven en ontvangsten van het Rijk over 2013, alsmede met betrekking tot de Saldibalans van het Rijk over 2013 (de verklaring van goedkeuring, bedoeld in artikel 83, derde lid, van de Comptabiliteitswet 2001).

Het besluit tot dechargeverlening kan niet worden genomen, voordat de betrokken slotwet is aangenomen en voordat de verklaring van goedkeuring van de Algemene Rekenkamer is ontvangen.

De Minister van Infrastructuur en Milieu,
M.H. Schultz van Haegen-Maas Geesteranus

Dechargeverlening door de Tweede Kamer

Onder verwijzing naar artikel 64 van de Comptabiliteitswet 2001 verklaart de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal dat de Tweede Kamer aan het hiervoor gedane verzoek tot dechargeverlening tegemoet is gekomen door een daartoe strekkend besluit, genomen in de vergadering van

De Voorzitter van de Tweede Kamer,

Handtekening:

Datum:

Op grond van artikel 64, tweede lid van de Comptabiliteitswet 2001 wordt dit originele exemplaar van het onderhavige jaarverslag, na ondertekening van de hierboven opgenomen verklaring, ter behandeling doorgezonden aan de voorzitter van de Eerste Kamer.

Dechargeverlening door de Eerste Kamer

Onder verwijzing naar artikel 64 van de Comptabiliteitswet 2001 verklaart de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal dat de Eerste Kamer aan het hiervoor gedane verzoek tot dechargeverlening tegemoet is gekomen door een daartoe strekkend besluit, genomen in de vergadering van

De Voorzitter van de Eerste Kamer,

Handtekening:

Datum:

Op grond van artikel 64, derde lid van de Comptabiliteitswet 2001 wordt dit originele exemplaar van het onderhavige jaarverslag, na ondertekening van de hierboven opgenomen verklaring, doorgezonden aan de Minister van Financiën.

2. LEESWIJZER

Voor u ligt het Jaarverslag 2013 van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (IenM), Hoofdstuk XII van de Rijksbegroting. In dit Jaarverslag 2013 wordt verantwoording afgelegd over de gerealiseerde uitgaven, ontvangsten en aangegane verplichtingen ten opzichte van de begroting 2013 inclusief de Nota van Wijziging 2013 (Kamerstukken II, 2012/13, [33 400 XII, nr. 8](#)).

Het Jaarverslag IenM 2013 bestaat uit de volgende onderdelen:

- A. Een algemeen deel: hierin is naast deze leeswijzer de officiële aanbieding van het Jaarverslag aan de Staten-Generaal en het verzoek tot dechargeverlening opgenomen.
- B. Het beleidsverslag 2013 van IenM: hierin wordt ingegaan op de resultaten die in 2013 zijn geboekt. Het beleidsverslag bestaat uit vier onderdelen: het verslag over de beleidsprioriteiten, de beleidsartikelen, de niet-beleidsartikelen en de bedrijfsvoeringsparagraaf.
- C. De Jaarrekening 2013 van IenM: deze bestaat uit de departementale verantwoordingstaat van IenM en de samenvattende verantwoordingss Staten van de agentschappen KNMI, Rijkswaterstaat, Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) en de Nederlandse Emissieautoriteit (NEa). Tevens bevat dit deel de departementale saldi-balans van IenM, de jaarverslagen van de agentschappen en de opgave van topinkomens.
- D. De bijlagen:
 - 1. het overzicht inzake het toezicht op de zelfstandige bestuursorganen (ZBO's) en de rechtspersonen met een wettelijke taak (RWT's)
 - 2. het overzicht van afgerond evaluatie en overig onderzoek
 - 3. het overzicht van de externe inhuur
 - 4. de rapportage correspondentie
 - 5. de afkortingenlijst

Naast dit Jaarverslag, Hoofdstuk XII van de Rijksbegroting, kent IenM ook de Jaarverslagen van het Infrastructuurfonds en het Deltafonds, respectievelijk Hoofdstuk A en J van de Rijksbegroting. In deze fondsen worden de concrete investeringsprojecten en programma's van het Ministerie van IenM geraamd en verantwoord.

Met het Infrastructuurfonds wordt invulling gegeven aan de doelstellingen zoals genoemd in de Wet op het Infrastructuurfonds ([Staatsblad 1993, nr 319](#)), te weten het bevorderen van een integrale afweging van prioriteiten en het bevorderen van continuïteit van middelen voor infrastructuur.

Het Deltafonds kent zijn oorsprong in de Waterwet ([Staatsblad 2009, nr 107](#)). In de Waterwet is als doel van dit fonds opgenomen de bekostiging van maatregelen, voorzieningen en onderzoeken op het gebied van waterveiligheid en zoetwatervoorziening.

De verantwoordingen van IenM zijn ook digitaal beschikbaar op www.rijksbegroting.nl.

De financiële informatie in het beleidsverslag (onderdeel B) wordt gepresenteerd door middel van de tabellen «Budgettaire gevolgen van beleid». Hierin worden opmerkelijke verschillen tussen de budgettaire raming en de realisatie in het verslagjaar toegelicht. Om de hoeveelheid informatie te beperken is gekozen voor het hanteren van de hieronder aangegeven norm. Aan de hand van deze norm wordt bepaald of een verschil wordt toegelicht. Naar aanleiding van de aanbeveling van de

Tijdelijke Commissie Onderhoud en Innovatie Spoor is de normering aangepast, waarbij geldt dat begrotingsbedragen boven de € 50 miljoen met een afwijking van meer dan € 5 miljoen ook worden toegelicht.

Norm bij te verklaren verschillen

Begrotingsbedrag	Vershil
< € 4,5 miljoen	> 50%
€ 4,5 – 22,5 miljoen	> € 2,5 miljoen
€ 22,5 – 50 miljoen	> 10%
> € 50 miljoen	> € 5 miljoen

Dit houdt in dat die hoofdproducten, waarbij het verschil tussen het begrotingsbedrag en de realisatie kleiner is dan de aangegeven norm niet worden toegelicht. Een uitzondering hierop wordt gemaakt voor beleidsmatige relevante mutaties. Deze worden ongeacht bovenstaande normering wel toegelicht. Verder worden in afwijking van bovenvermelde norm die artikelen, waarop in de begroting 2013 geen of zeer geringe ontvangsten, uitgaven of verplichtingen zijn geraamd maar waar in 2012 wel relatief kleine bedragen op zijn gerealiseerd, niet apart toegelicht.

Betreffende de niet-financiële informatie moet worden vermeld dat lenM bij het verkrijgen van deze indicatoren voor een deel afhankelijk is van verzameling door externe partijen zoals het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). De praktijk is zodanig dat deze gegevens in een aantal gevallen later beschikbaar komen. Dit leidt ertoe dat niet in alle gevallen de gegevens over het verslagjaar ten tijde van het opstellen van het jaarverslag beschikbaar waren.

Groeiparaagraaf

Wat is nieuw in dit Jaarverslag

De begroting van 2013 en dus ook dit voorliggende Jaarverslag is gewijzigd door invoering van een nieuwe begrotingsstructuur, de verdere doorvoering van het «Verantwoord Begroten» en transparantie.

Begrotingsstructuur

Als gevolg van de vorming van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu kent de begroting van lenM een nieuwe begrotingsstructuur. Deze structuur is begin 2012 aan de Tweede Kamer kenbaar gemaakt en vanaf de Voorjaarsnota 2012 van kracht (Kamerstukken II, 2011/12, [33 000 XII, nr. 111](#)). De vaste commissie voor lenM heeft op basis van deze structuur aangegeven welke wensen zij graag verwerkt zag in de begroting 2013 (Kamerstukken II, [33 000-XII-111/2012D25435](#)). lenM heeft aangegeven hoe het invulling kan geven aan die wensen, onder andere door middel van een aangepaste begrotingsstructuur (Kamerstukken II, 2011/12, [31 865, nr. 42](#)). De Begroting 2013 en dit Jaarverslag zijn op basis van die nieuwe begrotingsstructuur opgebouwd.

Als gevolg van de twee achtereenvolgende conversies naar een nieuwe artikelindeling kan met de realisatiecijfers in de nieuwe artikelindeling enkel worden teruggekeken naar het verantwoordingsjaar 2013. Voor de volledigheid zijn evenals in de begroting 2013 wel de «oude» artikelen 1 tot en met 10 opgenomen voor de jaren 2011 en 2012. De cijfers die in dit Jaarverslag voor het jaar 2011 zijn opgenomen, zijn indicatief. Voor de niet-beleidsartikelen «Algemeen departement» en «Apparaat van het kerndepartement» zijn vanwege de vorming van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu geen indicatieve cijfers voor het jaar 2011

beschikbaar. Voor het beleidsartikel 25 Brede Doeluitkering geldt dat de verplichtingenrealisaties voor de jaren 2011 en 2012 door de genoemde conversies niet zijn opgenomen. Voor de realisatiecijfers van de artikelen «Algemeen departement» en «Apparaat van het kerndepartement» voor het jaar 2011 en eerder wordt verwezen naar de eerder gepubliceerde jaarverslagen van Hoofdstuk XI en Hoofdstuk XII.

Verantwoord Begroten

De begroting 2012, evenals het Jaarverslag 2012 waren al significant gewijzigd als gevolg van de veranderingen die in de Rijksbegroting zijn doorgevoerd onder de naam «Verantwoord Begroten» (Kamerstukken II, 2010/11, [31 865, nr. 26](#)). De begroting 2013 is conform de voorschriften van «Verantwoord Begroten» opgebouwd. Dat betekent dat voor alle beleidsartikelen rollen en verantwoordelijkheden worden beschreven, bijbehorende indicatoren en kengetallen worden gepresenteerd alsmede de in te zetten financiële instrumenten. Deze nieuwe opzet wordt ook gevolgd in het Jaarverslag 2013. Aanvullend daarop is aan het beleidsprioriteitenverslag een tweetal overzichtstabellen opgenomen, te weten de tabel «Realisatie beleidsdoorlichtingen» en de tabel «Overzicht garanties en achterborgstellingen».

Transparantie

In begrotingsonderzoeken en tijdens begrotingsbehandelingen is geconstateerd dat meer transparantie van de begrotingen van lenM wenselijk is. De Tweede Kamer heeft naar aanleiding van het rapport van de Tijdelijke Commissie Onderhoud en Innovatie Spoor deze wens nog eens herhaald. In de kabinetsreactie op het rapport van de Tijdelijke commissie onderhoud en innovatie spoor (Kamerstukken II, 2011/12, [32 707, nr. 16](#)) is een pakket maatregelen aangekondigd om de informatievoorziening naar de Tweede Kamer beter en transparanter te maken. De maatregelen zijn – voor zover van toepassing op de begroting en toepasbaar in de verantwoording – in dit Jaarverslag doorgevoerd.

Verder heeft de vaste Kamercommissie lenM geconstateerd dat met het toedelen van de bijdrage aan het Infrastructuurfonds aan de verschillende beleidsartikelen, veel sterker de inhoudelijke relatie gelegd kan worden tussen beleidsdoelstellingen, de ministeriële verantwoordelijkheid en de middelen die via het Infrastructuurfonds besteed worden. Hiertoe is een nieuw beleidsartikel, artikel 26 Bijdrage investeringsfondsen, geïntroduceerd. In de brief (Kamerstukken II, 2011/12, [31 865, nr. 42](#)) is verder aangegeven hoe lenM deze relatie wil versterken. Deze lijn is in de begroting 2013 en dit Jaarverslag doorgevoerd.

DEEL B. BELEIDSVERSLAG

3. BELEIDSPRIORITEITEN

Inleiding

Het Ministerie van Infrastructuur en Milieu heeft in 2013 volop gewerkt aan integrale oplossingen voor vraagstukken met betrekking tot bereikbaarheid, leefbaarheid en veiligheid. Alle activiteiten waren gericht op versterking van de economie in combinatie met de zorg voor een veilige en gezonde leefomgeving. In dit beleidsverslag worden de belangrijkste resultaten uit 2013 toegelicht.

Ruimte

SVIR

De uitvoering van de realisatieparagraaf van de SVIR ligt op koers. In gesprekken met de provincies is gebleken dat zij goed uit de voeten kunnen met de nieuwe verdeling van bevoegdheden in de ruimtelijke ordening. De Minister van IenM heeft de Tweede Kamer per brief van 28 oktober 2013¹ geïnformeerd over de voortgang.

RAAM

In november 2013 is tijdens het bestuurlijk overleg MIRT Noord-Holland – Utrecht – Flevoland de Rijksstructuurvisie Amsterdam – Almere – Markermeer vastgesteld. Vervolgens zijn de Bestuursovereenkomst RRAAM en de Uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0 ondertekend. Deze documenten zijn op 20 november 2013 aan de Tweede Kamer aangeboden². Hiermee is het programma RRAAM, gestart in 2010, beëindigd. De vaste commissie Infrastructuur en Milieu van de Tweede Kamer heeft besloten om ook voor de vervolgfase de status van Groot Project te willen handhaven.

Wind op Land

De Structuurvisie Windenergie zal de ruimtelijke kaders aangeven voor de ontwikkeling van grootschalige windenergie op land. De Ontwerp Structuurvisie³ is in juni 2013 aan de Tweede Kamer aangeboden.

Ondergrond

De Structuurvisie Ondergrond wordt het ruimtelijk afwegingskader voor activiteiten in de ondergrond en beoogt een duurzaam en efficiënt gebruik daarvan. In 2013 is bij een breed scala aan belanghebbenden – bestuurlijke koepels, milieuorganisaties en bedrijfsleven – geïnventariseerd welke kansen en knelpunten er liggen.

Leegstand kantoren

De Minister van IenM heeft in 2013 op verschillende momenten de Tweede Kamer geïnformeerd over de voortgang van de rijksacties voortkomend uit het Convenant Aanpak Leegstand Kantoren⁴. Onder meer is een onderzoek uitgevoerd naar de juridische mogelijkheden om te komen tot een verplichte afdracht ten behoeve van regionale kantorenfondsen. In de brief «Uitvoering Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte»⁵

¹ 32 660, nr. 59

² 31 089, nr. 108

³ 33 612, nr. 1

⁴ Zie onder andere 33 400-VII, nrs. 60 en 74

⁵ 32 660, nr. 59

is de Tweede Kamer geïnformeerd over de resultaten van de eerste tranche van het convenant Bedrijventerreinen 2010–2020 (gesloten tussen Rijk, IPO en VNG) en over de pilots «verzakelijking bedrijventerreinen».

Stelselherziening omgevingsrecht (Omgevingswet)

De Tweede Kamer is in november 2013 geïnformeerd over de voortgang van de stelselherziening omgevingsrecht⁶. Het wetsvoorstel Omgevingswet is volgens planning in juli 2013 voor advies aangeboden aan de Raad van State. Daaraan voorafgaand heeft het kabinet de betrokken bestuurlijke en maatschappelijke partijen en toetsende instanties in de gelegenheid gesteld te reageren op het conceptwetsvoorstel. Van deze gelegenheid is veel gebruik gemaakt. De reacties zijn verwerkt in het wetsvoorstel. De Raad van State heeft inmiddels advies uitgebracht. Dit advies wordt in het wetsvoorstel verwerkt. Bij indiening, naar verwachting medio 2014, zullen naast het advies van de Raad van State ook de uitkomsten van de formele toetsen openbaar worden gemaakt.

Daarnaast is in 2013 gewerkt aan de voorbereiding van de onderliggende Algemene Maatregelen van Bestuur en de Invoeringswet. Verder is in opdracht van IenM, VNG, IPO en UvW een verkenning gestart voor de implementatie: invoeringsbegeleiding, digitalisering vergunningverlening en toezicht en handhaving.

Crisis- en herstelwet

Met instemming van Eerste en Tweede Kamer is de Crisis- en herstelwet verlengd tot het moment dat deze opgaat in de Omgevingswet en de Algemene wet bestuursrecht. De 5^e en 6^e tranches Crisis en herstelwet, waarin innovatieve projecten en experimenten worden aangewezen, zijn in 2013 in werking getreden.

Bereikbaarheid

Wegprojecten

In april 2013 is de Tweede Kamer geïnformeerd over de gevolgen van de bezuinigingen op het Infrastructuurfonds voor de voortgang van de MIRT-projecten⁷. In 2013 is verder gewerkt aan de besluitvorming over een aantal projecten voor een betere bereikbaarheid in Nederland. Zo heeft de Minister van IenM naar aanleiding van het advies van de Commissie Schoof⁸ met de Tweede Kamer gesproken over nadere besluitvorming met betrekking tot de Ring Utrecht. Het advies van de Commissie Schoof is overgenomen. In november heeft de Minister van IenM de Structuurvisie bereikbaarheid Regio Rotterdam en Nieuwe Westelijke Oeververbinding vastgesteld en aan de Tweede Kamer gezonden⁹. Ook in 2013 is een aantal startbeslissingen genomen, waaronder de startbeslissing voor de A58 Eindhoven–Tilburg en de A2 't Vonderen–Kerensheide. Verder is het Standpunt A13/A16 naar de Tweede Kamer toegezonden en is een Tracébesluit N18 Varsseveld-Enschede en Tracébesluit A6/A7 Knooppunt Joure vastgesteld.

⁶ 33 118, nr. 8

⁷ 33 400-A, nr. 94

⁸ 33 400-A, nr. 50

⁹ 32 598, nr. 20

ITS

Intelligente Transport Systemen (ITS) bieden nieuwe oplossingen voor het behalen van de doelstellingen voor bereikbaarheid, leefbaarheid en veiligheid. In dit verband heeft de Minister van IenM in november 2013 de Routekaart en Uitvoeringsagenda van het actieprogramma «Beter geïnformeerd op weg» aan de Tweede Kamer aangeboden¹⁰. De Uitvoeringsagenda geeft de komende jaren invulling aan de doorontwikkeling van ITS op het gebied van reisinformatie en verkeersmanagement.

Verkeersveiligheid

In 2013 is gestart met de uitvoering van de maatregelen uit de Beleidsimpuls Verkeersveiligheid. De focus van deze maatregelen ligt op de risicogroepen ouderen en fietsers. In het programma «Blijf Veilig Mobiel» werkt een tiental maatschappelijke organisaties samen om ouderen te stimuleren en helpen langer veilig en fit mobiel te blijven, met inhoudelijke en financiële steun van IenM. Gemeenten hebben in 2013 hun eigen lokale aanpak veilig fietsen opgesteld. Daarnaast heeft onderzoek uitgewezen dat de seniorenkeuring vanaf de verhoogde leeftijd van 75 jaar een nuttige bijdrage aan de verkeersveiligheid levert. Deze blijft daarom gehandhaafd.

Lange Termijn Spooragenda

Om goede afwegingen te kunnen maken ten aanzien van de wensen en eisen die aan het spoorstelsel worden gesteld is in 2012 gestart met het uitwerken van de Lange Termijn Spooragenda (LTSa). De Staatssecretaris van IenM heeft begin 2013 deel 1 van de LTSa¹¹ aan de Tweede Kamer gestuurd met daarin de ambities en doelstellingen. In de loop van 2013 zijn deze in overleg met de relevante stakeholders verder uitgewerkt. Deel II is in april 2014 aan de Tweede Kamer verzonden¹².

Programma Hoogfrequent Spoor

In 2013 is in het kader van het Programma Hoogfrequent Spoorvervoer (PHS) verder gewerkt aan de diverse maatregelen om op termijn tot hogere treinfrequenties op de drukste corridors te komen. Vanwege de lagere groeiprognozes van het goederenvervoer en de bezuiniging op het Infrastructuurfonds is de totale oplevering van de PHS-maatregelen verschoven van 2020 naar 2028. Het PHS-project «Doorstroomstation Utrecht» is in 2013 de realisatiefase in gegaan. De lay-out van de sporen wordt daar grootscheeps gerenoveerd en uitgebreid om meer treinen met een hogere opvolgsnelheid mogelijk te maken. In augustus 2013 is een besluit genomen over de inrichting van de OV-SAAL corridor (Schiphol – Amsterdam – Almere – Lelystad) waarmee de toename van de vervoervraag op dit traject op de middellange termijn kan worden opgevangen.

Winterweer op het spoor

Mede als gevolg van de maatregelen uit het programma Winterweer op het spoor is de treindienst tijdens de winter van 2012/2013 niet op grote schaal ontregeld en is de treindienst ondanks de strenge winter redelijk betrouwbaar gebleken. Op de trajecten waar de «Zwitserse wisselaanpak» is toegepast, is het storingsniveau met 20–40% gedaald.

¹⁰ 31 305, nr. 207

¹¹ 29 984, nr. 384

¹² 29 984, nr. 474

Spoorveiligheid

Ten behoeve van verbetering van de veiligheid op het spoor op de langere termijn is in 2012 besloten om het beveiligingssysteem ERTMS (European Rail Traffic Management System) in Nederland in te voeren, ter vervanging van het huidige systeem ATB. In 2013 is een aantal stappen in deze richting gezet. Op het traject Amsterdam-Utrecht hebben in het kader van de pilot ERTMS Dual Signalling testritten plaatsgevonden met verschillende soorten passagiers- en goederentreinen en zijn machinisten en treindienstleiders opgeleid. In februari 2013 is de Startbeslissing (Railmap 1.0)¹³ aan de Tweede Kamer gestuurd en is een bedrag van € 2 miljard gereserveerd voor ERTMS. De Kamer heeft ERTMS aangemerkt als Groot Project en wordt daarom uitgebreid geïnformeerd en meegenomen in de voorliggende keuzes en scenario's. De Staatssecretaris van IenM heeft de Tweede Kamer met de Railmap 2.0¹⁴ in december geïnformeerd over de stand van zaken met betrekking tot de onderzoeken in de verkenningsfase.

Om ook op de korte termijn de veiligheid op het spoor te verbeteren worden daarnaast de Stoptonend Seinpassages (STS-passages) aangepakt. Hiertoe zijn – in lijn met de aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor Veiligheid naar aanleiding van het ongeval bij Amsterdam Westerpark – de volgende categorieën maatregelen in gang gezet:

1. Niet meer «op rood plannen» in de nieuwe dienstregeling.
2. Meer seinen voorzien van het beveiligingssysteem ATB vv (verbeterde versie): in 2013 zijn aanvullend 150 seinen hiermee uitgerust, waarmee het totaal op circa 1950 komt. Aan ProRail is opdracht gegeven alle overige seinen hiermee uit te rusten, met uitzondering van die trajecten waar op korte termijn volledig onder ERTMS kan worden gereden.
3. Aanscherping van de gespreksregels voor communicatie tussen machinisten en treindienstleiders.

Grensoverschrijdende spoortrajecten

In 2013 zijn op verschillende grensoverschrijdende trajecten concrete stappen gezet. Eind 2013 is bijvoorbeeld een akkoord gesloten over een elektrische treindienst Maastricht – Heerlen – Aken. Het Rijk en de provincie Limburg hebben samen € 15 miljoen beschikbaar gesteld om het traject Landgraaf – grens te elektrificeren. De partijen aan Duitse zijde financieren de benodigde elektrificatie op het traject grens – Herzogenrath. Verder zijn met de deelstaatregering Nordrhein-Westfalen afspraken gemaakt over de cofinanciering van de regionale treindienst Arnhem – Düsseldorf met ingang van 2017–2018.

Het stopzetten van de V250-hogesnelheidstreinen op de verbinding naar Antwerpen heeft ertoe geleid dat het grensoverschrijdend spoorvervoer in eerste instantie is opgevangen door extra treinen in te zetten tussen Roosendaal en Antwerpen en vanaf februari door middel van intercity-treinen tussen Den Haag en Brussel. In september 2013 heeft het kabinet ingestemd met het voorstel van NS voor de wijze waarop de komende jaren het vervoer naar België en verder zal worden ingevuld en de Tweede Kamer hierover geïnformeerd¹⁵.

¹³ 29 984, nr. 385

¹⁴ 33 652, nr. 4

¹⁵ 22 026, nr. 430

OV-chipkaart

Met de start van het Nationaal Openbaar Vervoerberaad (NOVB) is een permanente structuur ingericht voor overleg en besluitvorming over concessieoverstijgende onderwerpen met betrekking tot de OV-chipkaart. Een belangrijk besluit van dit gremium in 2013 betrof het afschaffen van het dubbel opstaptarief in de treinketen. Ook ten aanzien van de herpositionering van TLS is voortgang geboekt. Partijen zijn voornemens een coöperatie op te richten waarvan alle concessiehoudende vervoerders lid zijn. Eind 2013 is de intentieverklaring over de governance ondertekend. De verwachting is dat de intentieverklaring over de financiering medio 2014 getekend wordt. Daarnaast wordt gewerkt aan het inrichten van toezicht op de OV-betaalmarkt door de ACM. Ter ondersteuning van de aanpak langs de genoemde sporen wordt de Wet Personenvervoer 2000 aangepast zodat op Rijksniveau beslissingen kunnen worden genomen indien de concessiepartijen niet tot overeenstemming komen. Indiening van het wetsvoorstel voor aanpassing van de Wet Personenvervoer is beoogd in het najaar van 2014.

Infrastructuurautoriteit

Op 21 juni 2013 hebben de Minister van BZK en de Staatssecretaris van IenM een wetsvoorstel¹⁶ bij de Tweede Kamer ingediend waarmee het mogelijk wordt gemaakt de verkeer- en vervoertaken en de BDU-middelen van de huidige plusregio's Amsterdam, Rotterdam en Haaglanden onder te brengen bij twee vervoerregio's in de Randstad. De taken en middelen van de overige plusregio's worden bij de provincies ondergebracht.

Maritiem

In 2013 is gewerkt aan de versterking van de internationale concurrentiekracht van de mainport Rotterdam en de Nederlandse maritieme sector. Het Project Mainportontwikkeling Rotterdam (PMR) ligt op koers, de risico's zijn sterk afgenomen en ruim 85% van de rijksuitgaven is gedaan. De Minister van IenM heeft in juli de evaluatie van het project aan de Tweede Kamer gestuurd¹⁷. De planuitwerking voor de Zeesluis Kanaal Gent-Terneuzen en de Zeetoegang IJmond is een stap verder gekomen en het ontwerp tracébesluit MER voor de verdieping van de Eemsgeul is begin 2014 gereed gekomen. Als gevolg van de bezuinigingen en procedurele vertragingen zijn de projectbeslissingen voor sluis Eefde en de tracébeslissing voor de Beatrixsluis enigszins vertraagd. Beide beslissingen worden in 2014 verwacht. De verdieping van de vaarweg Harlingen-Kornwerderzand («Boontjes») is in 2013 opgeleverd. De realisatie van de verruiming van het Wilhelminakanaal bij Tilburg, de Wilhelminasluis in de Zaan en de bouw van de Schutsluis bij Zwartsluis zijn in 2013 van start gegaan. In het kader van de quick win-regeling binnenhavens zijn acht projecten gerealiseerd in 2013, waaronder de langshaven en zwaairom Vossenberg West in Tilburg, verlenging van de kade bij Markelo en de kadeverbetering Julianakanaal in Maastricht.

In 2013 werd de implementatie van (wijzigingen van) een aantal internationale verdragen en regels afgerond, waaronder het herziene IMO-verdrag inzake training en opleiding van zeevarenden (STCW) en de EU-richtlijn inzake het zwavelgehalte van scheepsbrandstoffen.

¹⁶ 33 659 (Wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen en enkele andere wetten in verband met de afschaffing van de plusregio's)

¹⁷ 24 691, nr. 119

Beter Benutten

Met het programma Beter Benutten beoogt het kabinet het bestaande netwerk van wegen, spoorwegen en vaarwegen maximaal te benutten, onder meer door te komen tot een betere spreiding van vervoersstromen en reizigers. De eerste inzichten in de effecten van het programma laten een positief beeld zien: de spitsmijden-projecten reduceren de files op de betrokken wegvakken met meer dan 5%. Ook de werkgeversaanpak heeft tot een gemiddelde filereductie van 5% geleid, met name door de invoering van flexibele werktijden. Het programma Beter Benutten ligt op schema: in 2013 is circa 15% van de ruim 300 projecten afgerond. Verder zijn de maatregelen die met de bestuurlijke trio's (Minister van IenM, regionale bestuurder en CEO uit de regio) zijn afgesproken nader uitgewerkt en is gestart met de uitvoering. De regio's Stedendriehoek (Deventer-Zutphen-Apeldoorn) en Leeuwarden zijn toegevoegd aan het programma, waardoor nu in totaal twaalf regio's deelnemen.

Luchtvaart

Het kabinet streeft naar een veilig, duurzaam en efficiënt luchtvaart-systeem. Om deze ambitie tegen de achtergrond van de groei van het aantal vliegbewegingen te realiseren zijn in 2013 de volgende stappen gezet:

- In het najaar zijn het ontwerp-Luchthavenbesluit Eindhoven en MER ter inzage gelegd. Ten aanzien van de ontwikkeling van Lelystad Airport zijn diverse stappen gezet waaronder het ter inzage leggen van de Notitie Reikwijdte en Detailniveau in het kader van de MER-procedure.
- De kabinetsreactie omtrent het nieuwe normen- en handhavingssysteem van Schiphol is naar de Tweede Kamer gestuurd¹⁸.
- Groningen Airport Eelde heeft in april de verlengde start- en landingsbaan in gebruik genomen. Sindsdien zijn ook bestemmingen verder weg binnen en buiten Europa non-stop vanaf Eelde te bereiken.
- De aanbesteding voor de luchthaven Twente is ten opzichte van de initiële planning vertraagd, waardoor in 2013 geen luchthavenbesluit kon worden vastgesteld. Om toch exploitatie van het huidige vliegveld mogelijk te maken is in september 2013 een concessieovereenkomst gesloten tussen Area Development Twente (ADT) en de toekomstige exploitant.
- Voor alle luchthavens van nationale betekenis zijn stappen gezet om te komen tot Commissies van Regionaal Overleg (CRO's). Voor Groningen Airport Eelde en Rotterdam The Hague Airport heeft het Rijk inmiddels een onafhankelijk voorzitter benoemd en is de CRO van start gegaan.
- De AMvB Luchthavenindelingsbesluit voor het onderdeel vliegveiligheid is aangepast aan de internationale regels en ter inzage gelegd.
- Rijk en de luchtverkeersdienstverleners hebben een concept Roadmap Luchtruimvisie opgesteld. De Roadmap zal in 2014 worden afgerond wanneer de (financiële) gevolgen duidelijk zijn. Aan de luchtruimprojecten uit de concept Roadmap wordt onverminderd doorgewerkt.
- In ICAO-verband zijn afspraken gemaakt over de invoering van een mondiaal systeem voor emissiereductie in 2020. Over de werking van dat systeem dient een besluit te worden genomen door de ICAO Assemblee van 2016.
- Om het risico van vogelaanvaringen te beperken is in 2013 27% meer hectare vrijwillig ondergewerkt dan in 2012. Schiphol onderzoekt de mogelijkheden van radar voor vroegtijdige vogeldetectie.

¹⁸ 29 665, nr. 190

- Medio 2013 is het traject Shared Vision afgerond, dat beoogde te komen tot een gedeelde visie tussen KLM en Schiphol over het selectiviteitsbeleid, het masterplan Schiphol en de luchthaventarieven voor de komende jaren. De Staatssecretaris van IenM heeft de Tweede Kamer geïnformeerd over de uitwerking van de herziening van de tariefregulering van Schiphol¹⁹. De herziening is uitgewerkt in een wetsvoorstel dat eind 2013 het formele toetsingsproces is ingegaan.
- De Europese Commissie heeft een voorstel tot herziening van de Verordeningen Passagiersrechten Luchtvaart uitgebracht.
- In overleg met de eilandbesturen van Bonaire, Saba en Sint Eustatius zijn de voorbereidingen getroffen voor nieuwe aanwijzingsbesluiten voor de luchthavens op deze eilanden. Voor de drie luchthavens worden onder de Luchtvaartwet BES voor het eerst geluidszones vastgesteld. In 2013 is het ontwerp Besluit geluidsbelasting luchtvaart-terreinen BES bij de Raad van State aanhangig gemaakt, is het berekeningsvoorschrift aangepast en is overleg gevoerd over de te hanteren vlootmix.

Leefomgeving en Milieu

Luchtkwaliteit en geluid

Uit de 4e Monitoringrapportage over het NSL²⁰ die op 17 december 2013 aan de Tweede Kamer is gezonden, blijkt dat de luchtkwaliteit in Nederland de afgelopen drie jaar is verbeterd. Nederland voldoet grotendeels aan de Europese normen voor luchtkwaliteit. Alleen enkele hardnekkige knelpunten blijven nog bestaan. Deze knelpunten komen voor in de gebieden met veel intensieve veehouderij of industrie (fijn stof) en in de grote steden (stikstof). De tegenvallende doorwerking van de Euro-emissienormen voor voertuigen betekent voor het NSL dat er minder positief resultaat ten aanzien van de luchtkwaliteit wordt geboekt dan bij de start van het NSL werd verwacht. Gelijktijdig met de monitoringrapportage is de Tweede Kamer geïnformeerd²¹ over het kabinetsbesluit om het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) te verlengen tot 1 januari 2017. In die periode wordt de monitoring voortgezet.

De Staatssecretaris van IenM heeft de Tweede Kamer op 28 maart 2013 per brief²² geïnformeerd over de beleidskeuzes ten aanzien van nieuwe geluidwetgeving voor decentrale infrastructuur en industriewateraai (SWUNG-2).

Klimaat

Op 4 oktober 2013 is de Klimaatagenda «weerbaar, welvarend en groen» aan de Tweede Kamer aangeboden²³. Waar het SER-energieakkoord zich hoofdzakelijk op 2020 richt, ligt de focus van de Klimaatagenda op concrete doelen en ambities voor 2030 en verder, en richt deze zich zowel op mitigatie (vermindering broeikasgassen) als op adaptatie (aangepast aan klimaatverandering). Verder en richt de Klimaatagenda zich op dwarsdoersnijdende maatregelen (materiaal- en grondstoffen en biobased economy) en sectoren die niet door de SER gedekt worden (landbouw, overige broeikasgassen).

¹⁹ 33 231, nr. 3

²⁰ 30 175, nr. 192

²¹ 30 175, nr. 191

²² 32 252, nr. 52

²³ 32 813, nr. 70

Om uitvoering te geven aan de motie Van der Werf²⁴ heeft de Staatssecretaris van lenM in maart 2013 een tussentijdse evaluatie van de Lokale Klimaatagenda aan de Tweede Kamer gezonden²⁵. Hieruit komt het belang naar voren van de interactieve leer- en kennisuitwisselingstrajecten. De huidige opzet van de Lokale Klimaatagenda, waarbinnen de ruimte geborgd is voor voortdurend geactualiseerde speer- en aandachtspunten is waardevol en wordt voortgezet tot in 2014. In september is het SER energie akkoord tot stand gekomen en de Klimaatagenda gepresenteerd. Hiermee worden binnen en buiten lenM nieuwe activiteiten ontwikkeld. Dit is de aanleiding geweest om eind 2013 te starten met een verkenning naar het vervolg van de Lokale Klimaatagenda in 2014.

Bodem

In 2013 is de Impuls Lokale Bodemkwaliteit afgerond. De impuls richtte zich op het formuleren van beleid voor het natuurlijk kapitaal door medeoverheden. Een aantal regio's heeft inmiddels de ecosysteembenaadering toegepast in concrete gebiedsontwikkeling.

Decentralisatie bodembeleid

In 2013 is gewerkt aan het beleidsonderbouwend onderzoek voor de fundamentele herziening van de Wet bodembescherming die in 2014 en 2015 verder worden doorgevoerd. Verder zijn in 2013 bijdragen verleend aan bevoegde gezagen voor het uitvoeren van saneringsafspraken met betrekking tot verontreinigde locaties.

Energie uit de samenleving, ruimte door de overheid

Om een groene economie te bevorderen ontwikkelt lenM duurzaamheidscriteria die zorgen voor een handelingsperspectief en investeringszekerheid in de markt. In 2013 zijn de criteria voor kantoorgebouwen en drukwerk geactualiseerd. Verder is een onderzoek gestart naar vereenvoudiging van de criteriastructuur, zodat deze op efficiëntere wijze kan worden beheerd.

lenM heeft zich in Europees verband ingezet voor het vaststellen van wettelijke duurzaamheidscriteria voor vaste biomassa ten behoeve van energieopwekking. Bij gebrek aan overeenstemming tussen de lidstaten heeft de Europese Commissie echter in het najaar van 2013 besloten nog geen beslissing te nemen over een beleidsvoorstel op dit vlak. Zo lang er geen criteria op EU-niveau zijn vastgesteld, zal Nederland samenwerking zoeken met gelijkgestemde landen en bezien in hoeverre criteria onderling zijn te harmoniseren.

In 2013 is gestart met het opzetten van het programma Duurzaam Doen (DD). Dit programma inspireert mensen om van duurzaam denken over te gaan tot duurzaam doen. Met DD biedt lenM samen met anderen concrete tips en tools om duurzaam te doen. Verder biedt het programma een podium voor partijen met duurzame initiatieven. Het programma trekt zoveel mogelijk op met partners in de samenleving. In 2013 is onder andere gewerkt aan een aanpak, een bijbehorende kernboodschap en een website. In 2014 zal lancering plaatsvinden, waarna stapsgewijs verbreding naar andere thema's en maatschappelijke organisaties en marktpartijen kan plaatsvinden.

²⁴ 32 813, nr. 9

²⁵ 32 813 nr. 45

Green Deals

AgentschapNL heeft een voortgangsrapportage uitgevoerd waaruit blijkt dat de uitvoering van het merendeel van de Green Deals op koers ligt. Verder is een externe audit uitgevoerd van het Green Deals proces. Beide stukken zijn in november 2013 aan de Tweede Kamer gestuurd²⁶. Eindconclusie is dat de Green Deal aanpak succesvol is en beantwoordt aan een groeiende behoefte van partijen in de samenleving om zelf kansen voor groene groei te realiseren, waarbij men een beroep kan doen op een laagdrempelige overheid.

Van afval naar grondstof (VANG)

In het kader van de groene groei ambitie van het kabinet is 2013 gebruikt om het voornemen gericht op het versnellen van de transitie naar een circulaire economie om te zetten in een beleidsprogramma. Dit programma, getiteld «Van afval naar grondstof» bestaat uit een reeks nieuwe activiteiten gericht op het vergroten van het marktaandeel van duurzame producten, op het verduurzamen van de consumptie en op het meer en beter gaan recyclen. Daarnaast wordt het bestaande beleid op het gebied van grondstoffen en afval binnen dit programma geheroriënteerd op de gewenste transitie. Een beschrijving van het programma is op 28 januari 2014 aan de Tweede Kamer gezonden²⁷.

Verder zijn er op het terrein van verpakkingen en afvalverwerking in 2013 zijn de volgende resultaten bereikt:

- De raamovereenkomst verpakkingen is van start gegaan. In december heeft de Staatssecretaris van IenM de Tweede Kamer over de voortgang geïnformeerd²⁸. De hoofdconclusie is dat de gemaakte afspraken in het eerste jaar zijn uitgevoerd. Dit betreft onder meer de overgang naar een nieuwe uitvoeringsorganisatie met een privaat heffingssysteem in plaats van de verpakkingenbelasting, het structureel verduurzamen van verpakkingen, het uitvoeren van een pilot drankenkartons en een monitoringsmethode.
- Voor huishoudelijk afval is de samenwerking met de gemeenten geïntensiveerd. Samen met de gemeenten wordt nu verder gekeken hoe invulling gegeven kan worden aan de wens om meer huishoudelijk afval te recyclen.
- De afvalverbrandingsinstallaties hebben ook in 2013 weer afval geïmporteerd om op volle capaciteit te kunnen draaien.

Uitvoering en handhaving milieutaken

In 2013 heeft het landelijke netwerk van regionale uitvoeringsdiensten (RUD's) vorm gekregen. Daarmee is een randvoorwaarde voor betere uitvoering van de VTH-taken (Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving) door de overheid vervuld. Het wetsvoorstel VTH-taken dat 13 februari 2014 bij de Tweede Kamer is ingediend²⁹ voorziet in kwaliteitscriteria, uniforme interventiestrategieën en optimale informatie-uitwisseling. Alle RUD's zijn opgericht en operationeel geworden. Er zijn 29 Regionale Uitvoeringsdiensten; zes daarvan hebben een specialisatie in BRZO-taken.

²⁶ 33 043, nr. 26

²⁷ 33 043, nr. 28

²⁸ 28 694, nr. 112

²⁹ 33 872, nr. 2

Water

Waterveiligheid

De Minister van IenM heeft in april 2013 het voorgenomen beleid ten aanzien van waterveiligheid aan de Tweede Kamer kenbaar gemaakt³⁰. Uitwerking hiervan vindt plaats binnen het Deltaprogramma Waterveiligheid en zal worden meegenomen in het voorstel voor de Deltabeslissingen in 2014.

Het wetsvoorstel dat de cofinanciering van het nieuwe Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) wettelijk verankert is conform planning op 1 januari 2014 in werking getreden. De waterschappen en Rijkswaterstaat hebben in juni 2013 het eerste HWBP-projectenboek aangeboden aan de Minister van IenM. Dit bevat, naast de kaders en spelregels, een overzicht van de projecten die zijn gestart of in 2014 zullen starten.

Zoetwater

In 2013 zijn in het kader van het Deltaprogramma zoetwater kansrijke strategieën voor de zoetwatervoorziening van Nederland ontwikkeld. Daarnaast zijn korte termijn maatregelen beschreven en is het concept «voorzieningenniveau» geïntroduceerd dat tot doel heeft duidelijke afspraken tussen overheden en gebruikers te maken. Dit alles ter voorbereiding op de Deltabeslissingen die in 2014 worden genomen.

Waterkwaliteit

In 2013 heeft IenM de uitvoering van maatregelen uit de Stroomgebiedbeheerplannen 2009 van de Kaderrichtlijn Water voortgezet. Verder is met het vrijmaken van € 100 miljoen een eerste stap gezet om de structurele financiering van de KRW vanaf 2016 te borgen. De Tweede Kamer heeft met het aannemen van het amendement Jacobi³¹ besloten om de financiering van het werken aan schoon water onderdeel te maken van het Deltafonds.

Bestuursakkoord Water (BAW)

Met het in 2011 gesloten BAW streeft het kabinet samen met de bestuurlijke partners in het waterdomein (waterbeheer en waterketen) naar onder meer een doelmatigheidswinst van € 750 miljoen per jaar, uiterlijk per 2020. Deze doelmatigheidswinst zal ten goede komen aan het watersysteem en de waterketen zodat de kostenstijging wordt beperkt en de lokale lasten voor burgers en bedrijven gematigd stijgen. In 2013 is met grote voortvarendheid aan de uitvoering van het BAW gewerkt. Mijlpalen in 2013 waren:

- Start visitatiecommissie waterketen onder leiding van oud-Minister Peijs (leidend tot aanbevelingen voor de samenwerking in de waterketen)
- Oplevering eerste programma nieuw Hoogwaterbeschermingsprogramma
- Verdere samenwerking RWS en waterschappen op meerdere terreinen, zoals ICT en vergunningverlening en handhaving
- Het Wetsvoorstel gelijktijdige verkiezingen voor leden van Provinciale Staten en de categorie ingezetenen van de waterschapsbesturen is aangenomen door de Tweede en Eerste Kamer.
- De Wijziging waterwet (wetsvoorstel doelmatigheid en bekostiging hoogwaterbescherming) is per 1 januari 2014 in werking getreden.

³⁰ 33 400-J, nr. 19

³¹ 33 503, nr. 8

Aanleg

In 2013 is doorgewerkt aan het verbeteren van de waterveiligheid, onder andere aan de grote projecten HWBP-2, Ruimte voor de Rivier en Maaswerken. Voor het HWBP-2 zijn bijna alle resterende voorkeursalternatieven vastgesteld en is een groot aantal projecten in realisatie gegaan, zoals Krimpen, Eemdijken en Zwakke Schakels Noord-Holland. Van het programma Maaswerken zijn in 2013 drie projecten afgerond. Het betreft de zomerbedverdieping in het stuwpand Grave, de peilopzet in het stuwpand Grave en de Grensmaaslocatie Borgharen. Verder zijn in 2013 vier projecten in uitvoering gegaan: zomerbedverdieping in het stuwpand Sambeek, Grensmaaslocatie Aan de Maas, hoogwatergeul Well Aijen en de prioritaire kademaatregel Maastricht. Twee nieuwe projecten zijn in 2013 geïnitieerd: Zuidgeul Well Aijen en het project Vlaamse locaties Boertien+. De prioritaire kademaatregelen binnen het programma Maaswerken worden in 2020 afgerond. Ook het programma Ruimte voor de Rivier was in 2013 volop in uitvoering. Uitvoering is gestart bij onder andere de uiterwaardvergravingen langs de Rijn, de dijkteruglegging bij Lent, en de uiterwaardvergraving bij Munnikenland. De dijkverleggingen bij Zutphen en de Hoogwatergeul Veessen Wapenveld zijn gegund en de uitvoering daarvan is in voorbereiding.

Beheer en onderhoud

In 2012 zijn voor het Beheer en Onderhoud voor de periode 2013 tot en met 2016 prestatieafspraken gemaakt voor het watermanagement, beheer en onderhoud waterveiligheid en voor de zoetwatervoorziening. Het doel hierbij is het zodanig in conditie houden van het hoofdwatersysteem dat de primaire functies voor zowel waterveiligheid als voor de zoetwatervoorziening vervuld kunnen worden. Gebleken is dat de conditie van het hoofdwatersysteem in 2013 van voldoende kwaliteit was om de primaire functies te vervullen.

Governance

Georganiseerd vertrouwen; dat is het leidende principe voor aansturing en toezicht op de zelfstandige organisaties op lenM-terrein. Op 1 januari 2013 zijn de bevoegdheden van de Minister en de governancestructuur van de zelfstandige bestuursorganen (ZBO's) geactualiseerd en is de regelgeving in lijn gebracht met het kabinetsbeleid en de Kaderwet ZBO's. In 2013 zijn rijksbreed alle ZBO's doorgelicht waarbij de conclusie was dat de zelfstandige status gerechtvaardigd is, het stelsel van ZBO's redelijk gezond is en voor de taken goede redenen zijn om deze door ZBO's uit te laten voeren. Voor de grote lenM tariefgefinancierde ZBO's (CBR, Kadaster, LVNL en RDW) is de conclusie dat deze materieel voldoen aan het kabinetsbeleid en geen aanpassing behoeven. In de aansturing en toezicht is in 2013 via de meerjarige financiële planning en de begroting expliciet aandacht besteed aan de verwachtingen rondom de vraag naar door ZBO uit te voeren taken en de wijze waarop binnen de bedrijfsvoering de gevolgen van de recessie door de ZBO's opvangen kunnen worden ten behoeve van een continuïteit van de dienstverlening op lange termijn.

Realisatie beleidsdoorlichtingen				
Artikel	Realisatie			Toelichting
	2011	2012	2013	
<i>Artikel 12 Waterkwaliteit</i>				
Waterkwaliteit	X			Afgerond (Kamerstukken II, 32 861, nr. 1)
<i>Artikel 14 Wegen en verkeersveiligheid</i>				
Kwaliteit leefomgeving		X		Afgerond (Kamerstukken II, 32 861, nr. 3)
<i>Artikel 16 Spoor</i>				
Kwaliteit leefomgeving		X		Afgerond (Kamerstukken II, 32 861, nr. 3)
Parlementair onderzoek Onderhoud en innovatie spoor			X	Kabinetsreactie is in juni 2012 aan de Tweede Kamer verstuurd (Kamerstukken II, 32 707, nr. 16)
<i>Artikel 18 Scheepvaart en havens</i>				
Nota Zeehavens		X		Afgerond (Kamerstukken II, 32 861, nr. 2)
<i>Artikel 22 Externe veiligheid</i>				
Besluit externe veiligheid inrichtingen			X	Afgerond (Kamerstukken II, 32 861, nr. 4)

Garanties

Het Ministerie van lenM heeft één garantieregeling, te weten de Regeling borgstelling MKB. Het MKB kan voor leningen die zij afsluit ten behoeve van bodemsaneringen een garantiestelling van lenM ontvangen. De verstrekte garanties worden voor 90% op de balans van lenM opgenomen.

Een garantie is een voorwaardelijke financiële verplichting van de overheid aan een derde buiten de overheid, die pas tot uitbetaling komt als zich bij de wederpartij een bepaalde omstandigheid (realisatie van een risico) voordoet.

Overzicht verstrekte garanties (bedragen in € 1.000)							
Artikel en naam	Omschrijving	Uitstaande garanties 2012	Verleende garanties 2013	Vervallen garanties 2013	Uitstaande garanties 2013	Garantie-plafond 2013	Totaal plafond
13 Ruimtelijke ontwikkeling	Regeling Borgstelling MKB	554	0	39	515	0	65.000
	Totaal	554	0	39	515	0	65.000

4. BELEIDSARTIKELEN

Artikel 1 Integraal waterbeleid

Dit artikel is alleen van toepassing op het begrotingsjaar 2012. Conform de brief over de begrotingsstructuur d.d. 26 juni 2012 (Kamerstukken II, 2011/2012, [31 865, nr.42](#)) is artikel 1 Integraal waterbeleid per ontwerpbegroting 2013 geconverteerd naar de artikelen 11 Waterkwantiteit en 12 Waterkwaliteit.

Budgettaire gevolgen van beleid: (bedragen x € 1.000)					
01 Water			Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil
	2011	2012	2013	2013	2013
Verplichtingen	72.119	48.402			
Uitgaven	69.626	42.097			
01.01 Algemeen waterbeleid	47.032	31.671			
01.01.01 Opdrachten	19.074	2.116			
01.01.02 Subsidies	9.757	10.355			
– <i>Partners voor Water (HGIS)</i>	9.757	9.137			
– <i>Overige subsidies</i>		1.218			
01.01.03 Bijdragen aan baten-lastendiensten	18.201	19.200			
– <i>Bijdragen aan RWS</i>	18.201	19.200			
01.02 Waterveiligheid	18.661	2.591			
01.02.01 Opdrachten	18.661	2.591			
01.03 Waterkwantiteit en kwaliteit	247	5.937			
01.03.01 Opdrachten	247	2.638			
01.03.02 Subsidies	0	77			
01.03.04 Bijdrage aan internationale organisaties en medeoverheden	0	3.222			
01.04 Grote oppervlaktewateren	3.686	1.898			
01.04.01 Opdrachten	3.686	1.898			
01.09 Ontvangsten	93	75			

Artikel 2 Ruimtelijke Ontwikkeling

Dit artikel is alleen van toepassing op het begrotingsjaar 2012. Conform de brief over de begrotingsstructuur d.d. 26 juni 2012 (Kamerstukken II, 2011/2012, 31 865, nr.42) is artikel 2 Ruimtelijke ontwikkeling vanaf de begroting 2013 geconverteerd naar artikel 13 Ruimtelijke Ontwikkeling.

Budgettaire gevolgen van beleid: (bedragen x € 1.000)					
02 Ruimtelijke ordening			Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil
	2011	2012	2013	2013	2013
Verplichtingen	38.493	93.527			
Uitgaven	148.555	117.259			
02.01 Ruimtelijk Instrumentarium	19.803	23.767			
02.01.01 Opdrachten	7.101	8.792			
02.01.02 Subsidies	10.901	14.915			
02.01.04 Bijdrage aan internationale organisaties en medeoverheden	1.801	60			
02.02 Geo informatie	27.227	28.968			
02.02.01 Opdrachten	2.777	4.715			
02.02.05 Bijdrage aan ZBO en RWT	24.450	24.253			
– Basisregistratie grootschalige Topo (BGT)		0			
– Basisregistratie Topo (BRT)	24.450	24.253			
– Overige Bijdragen aan ZBO/RWT		0			
02.03 Gebiedsontwikkeling	69.414	14.565			
02.03.01 Opdrachten	8.515	1.245			
02.03.02 Subsidies		211			
02.03.04 Bijdrage aan internationale organisaties en medeoverheden	60.899	13.109			
– Bufferzones ILG		0			
– Projecten BIRK	28.622	8.609			
– Projecten Nota Ruimte	32.277	4.500			
– Projecten Bestaand Rotterdams Gebeid		0			
02.04 Ruimtegebruik bodem	32.111	49.959			
02.04.01 Opdrachten	234	2.772			
02.04.02 Subsidies	8.867	22.886			
– Bedrijvenregeling	5.666	7.354			
– Overige subsidies	3.201	15.532			
02.04.04 Bijdrage aan internationale organisaties en medeoverheden	11.140	12.300			
– Meerjaren programma Bodem	6.502	0			
– Programma Gebiedsgerichte instrumentarium	4.638	12.300			
02.04.07 Bekostiging	11.870	12.001			
– Uitvoering klimaat adaptie	11.870	12.001			
02.09 Ontvangsten	11.689	5.770			

Artikel 3 Wegen en Verkeersveiligheid

Dit artikel is alleen van toepassing op het begrotingsjaar 2012. Conform de brief over de begrotingsstructuur d.d. 26 juni 2012 (Kamerstukken II, 2011/2012, 31 865, nr. 42) is artikel 3 Wegen en verkeersveiligheid vanaf de begroting 2013 geconverteerd naar artikel 14 Wegen en verkeersveiligheid.

Budgettaire gevolgen van beleid: (bedragen x € 1.000)					
03 Wegen en verkeersveiligheid		Realisatie		Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil
	2011	2012	2013	2013	2013
Verplichtingen	20.062	35.312			
Uitgaven	59.252	41.282			
03.01 Netwerk	33.621	18.894			
03.01.01 Opdrachten	18.174	11.791			
03.01.02 Subsidies	9.179	3.957			
– CO ₂ reductieplan		480			
– Auto van de toekomst		3.477			
– Overige subsidies		0			
03.01.03 Bijdrage aan baten en lastendiensten	6.268	3.146			
03.02 Veiligheid	25.631	22.388			
03.02.01 Opdrachten	8.338	6.455			
03.02.02 Subsidies	15.621	15.211			
03.02.03 Bijdrage aan baten en lastendiensten	1.672	722			
03.09 Ontvangsten	2.647	3.299			

Artikel 4 Openbaar vervoer en Spoor

Dit artikel is alleen van toepassing op het begrotingsjaar 2012. Conform de brief over de begrotingsstructuur d.d. 26 juni 2012 (Kamerstukken II, 2011/2012, [31 865, nr.42](#)) is artikel 4 Openbaar vervoer en Spoor vanaf de begroting 2013 geconverteerd naar de afzonderlijke artikelen 15 Openbaar vervoer en 16 Spoor.

Budgettaire gevolgen van beleid: (bedragen x € 1.000)					
04 Openbaar vervoer en spoor			Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil
	2011	2012	2013	2013	2013
Verplichtingen	85.953	41.321			
Uitgaven	100.483	64.164			
04.01 Spoor	56.475	54.881			
04.01.01 Opdrachten	5.983	8.768			
04.01.02 Subsidies	50.368	46.061			
– Subsidies Bijzondere Spoordiensten	32.251	25.000			
– Subsidie bodemsanering NS percelen	9.076	9.076			
– Overige subsidies	9.041	11.985			
04.01.04 Bijdrage aan internationale organisatie en medeoverheden	124	52			
04.02 Openbaar vervoer	44.008	9.283			
04.02.01 Opdrachten	40.567	5.266			
04.02.02 Subsidies	1.749	3.031			
04.02.03 Bijdrage aan baten en lastendiensten	1.692	986			
04.09 Ontvangsten	0	92			

Artikel 5 Mainports en Logistiek

Dit artikel is alleen van toepassing op het begrotingsjaar 2012. Conform de brief over de begrotingsstructuur d.d. 26 juni 2012 (Kamerstukken II, 2011/2012, [31 865, nr. 42](#)) is artikel 5 Mainports en Logistiek vanaf de begroting 2013 geconverteerd naar de afzonderlijke artikelen 17 Luchtvaart en 18 Scheepvaart en havens.

Budgettaire gevolgen van beleid: (bedragen x € 1.000)					
05 Mainports en logistiek			Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil
			2013	2013	2013
Verplichtingen					
		2011	2012		
		39.744	29.304		
Uitgaven					
		65.069	42.566		
05.01	Luchtvaart	50.728	36.354		
05.01.01	Opdrachten	47.672	31.797		
	– <i>Opdrachten GIS</i>	41.474	27.565		
	– <i>Overige opdrachten</i>	6.198	4.232		
05.01.02	Subsidies	1.825	3.210		
05.01.03	Agentschapsbijdrage		48		
05.01.04	Bijdrage aan internationale organisatie en medeoverheden	1.231	1.299		
05.02	Maritiem	14.341	6.212		
05.02.01	Opdrachten	4.634	778		
05.02.02	Subsidies	4.880	2.705		
05.02.03	Bijdrage aan baten en lasten-diensten	3.911	1.840		
05.02.04	Bijdrage aan internationale organisatie en medeoverheden	916	889		
05.09	Ontvangsten	34.885	49.112		

Artikel 6 Klimaat, Luchtkwaliteit en Geluid

Dit artikel is alleen van toepassing op het begrotingsjaar 2012. Conform de brief over de begrotingsstructuur d.d. 26 juni 2012 (Kamerstukken II, 2011/2012, 31 865, nr. 42) is artikel 6 Klimaat, Luchtkwaliteit en Geluid vanaf de begroting 2013 geconverteerd naar de afzonderlijke artikelen 19 Klimaat en 20 Luchtkwaliteit en Geluid.

Budgettaire gevolgen van beleid: (bedragen x € 1.000)					
06 Klimaat, lucht en geluid			Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil
	2011	2012	2013	2013	2013
Verplichtingen	191.712	49.032			
Uitgaven	244.205	195.515			
06.01 Klimaat	16.716	15.169			
06.01.01 Opdrachten	5.812	1.590			
06.01.02 Subsidies	2.789	5.926			
06.01.03 Bijdrage aan baten en lastendiensten	8.115	7.653			
– Waarvan bijdrage aan Nea	8.115	7.653			
06.02 Luchtkwaliteit en tegengaan geluidshinder	89.014	58.562			
06.02.01 Opdrachten	7.861	6.607			
06.02.02 Subsidies	16.047	1.954			
06.02.04 Bijdrage aan internationale organisaties en medeoverheden	63.227	48.411			
– NSL	46.447	28.600			
– Wegverkeerlawaaai	16.780	19.533			
– Overige Bijdragen aan internationale organisaties en medeoverheden		278			
06.02.07 Bekostiging	1.879	1.590			
06.03 Internationaal beleid, coördinatie en samenwerking	138.475	121.784			
06.03.01 Opdrachten	133.221	118.653			
– Uitvoering CDM	47.345	48.952			
– RIVM	60.014	30.385			
– AgNL	22.197	37.816			
– Overige opdrachten	3.665	1.500			
06.03.04 Bijdrage aan internationale organisaties en medeoverheden	5.254	3.131			
06.09 Ontvangsten	4.070	26.243			

Artikel 7 Duurzaamheid

Dit artikel is alleen van toepassing op het begrotingsjaar 2012. Conform de brief over de begrotingsstructuur d.d. 26 juni 2012 (Kamerstukken II, 2011/2012, 31 865, nr. 42) is artikel 7 Duurzaamheid vanaf de begroting 2013 geconverteerd naar het artikel 21 Duurzaamheid.

Budgettaire gevolgen van beleid: (bedragen x € 1.000)					
07 Duurzaamheid			Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil
	2011	2012	2013	2013	2013
Verplichtingen	25.928	5.188			
Uitgaven	143.998	98.342			
07.01 Afval en duurzaamheidagenda	129.824	92.070			
07.01.01 Opdrachten	13.966	2.219			
– Uitvoering AgNL	12.988	380			
– Overige opdrachten	978	1.839			
07.01.02 Subsidies	115.858	89.851			
– Afvalfonds	115.858	89.851			
– Overige subsidies		0			
07.02 Preventie en milieugebruiksruimte	5.939	3.088			
07.02.01 Opdrachten	5.939	3.088			
07.03 Ecosystemen en landbouw	8.235	3.184			
07.03.01 Opdrachten	3.711	756			
07.03.02 Subsidies	1.417	2.378			
07.03.04 Bijdrage aan internationale organisaties en medeoverheden	3.107	50			
07.09 Ontvangsten	450	815			

Artikel 8 Externe veiligheid en risico's

Dit artikel is alleen van toepassing op het begrotingsjaar 2012. Conform de brief over de begrotingsstructuur d.d. 26 juni 2012 (Kamerstukken II, 2011/2012, 31 865, nr. 42) is artikel 8 Veiligheid en risico's vanaf de begroting 2013 geconverteerd naar het artikel 22 Veiligheid en risico's.

Budgettaire gevolgen van beleid: (bedragen x € 1.000)					
08 Externe veiligheid en risico's			Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil
	2011	2012	2013	2013	2013
Verplichtingen	80.383	24.444			
Uitgaven	100.771	33.199			
08.01 Veiligheid chemische stoffen	6.340	8.275			
08.01.01 Opdrachten	5.867	7.788			
08.01.02 Subsidies		39			
08.01.04 Bijdragen aan internationale organisaties en medeoverheden	473	448			
08.02 Veiligheid GGO's	1.756	2.163			
08.02.01 Opdrachten	1.683	2.111			
08.02.04 Bijdragen aan internationale organisaties en medeoverheden	73	52			
08.03 Externe veiligheid inrichtingen en transport	92.675	22.761			
08.03.01 Opdrachten	15.462	14.390			
08.03.02 Subsidies	5.047	3.322			
08.03.03 Bijdrage aan baten en lastendiensten	645	484			
08.03.04 Bijdragen aan internationale organisaties en medeoverheden	71.521	4.565			
– Bijdragen asbestsanering	46.488	1.535			
– Bijdragen programma EV	7.151	2.948			
– Overige bijdragen aan internationale organisatie en medeoverheden	17.882	82			
08.09 Ontvangsten	127	0			

Artikel 9 Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut

Dit artikel is alleen van toepassing op het begrotingsjaar 2012. Conform de brief over de begrotingsstructuur d.d. 26 juni 2012 (Kamerstukken II, 2011/2012, [31 865, nr. 42](#)) is artikel 9 Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut vanaf de begroting 2013 geconverteerd naar het artikel 23 Meteorologie, seismologie en aardobservatie.

Budgettaire gevolgen van beleid: (bedragen x € 1.000)					
09 Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut			Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil
	2011	2012	2013	2013	2013
Verplichtingen	45.186	42.689			
Uitgaven	44.638	42.928			
09.01 Weer, klimaat en seismologie	35.268	31.199			
09.01.03 Bijdrage aan baten en lastendiensten	34.378	30.210			
– Weer	19.616	16.110			
– Klimaat	13.253	12.695			
– Seismologie	1.509	1.405			
09.01.04 Bijdragen aan internationale organisaties en medeoverheden	890	989			
09.02 Aardobservatie	9.370	11.729			
09.02.03 Bijdrage aan baten en lastendiensten	9.370	11.729			
– Bijdrage aan KNMI	9.370	11.729			
09.09 Ontvangsten	0	0			

Artikel 10 Inspectie Leefomgeving en Transport

Dit artikel is alleen van toepassing op het begrotingsjaar 2012. Conform de brief over de begrotingsstructuur d.d. 26 juni 2012 (Kamerstukken II, 2011/2012, [31 865, nr. 42](#)) is artikel 10 Inspectie Leefomgeving en Transport vanaf de begroting 2013 geconverteerd naar het artikel 24 Handhaving en toezicht.

Budgettaire gevolgen van beleid: (bedragen x € 1.000)					
10 Inspectie Leefomgeving en Transport			Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil
	2011	2012	2013	2013	2013
Verplichtingen	113.368	153.565			
Uitgaven	115.379	153.565			
10.01 ILT	115.379	153.565			
10.01.03 Bijdrage aan baten en lastendiensten	115.379	153.565			
– Risicovolle bedrijven	11.537	23.024			
– Rail en wegvervoer	25.386	32.643			
– Scheepvaart	19.614	19.886			
– Luchtvaart	19.614	18.356			
– Risicovolle stoffen en producten	20.768	39.759			
– Water en bodembeheer	8.076	19.897			
– Ruimte, wonen, bouwen	10.384	0			
10.09 Ontvangsten	2.714	0			

Artikel 11 Waterkwantiteit

Algemene doelstelling

Het op orde krijgen en houden van een duurzaam watersysteem tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten, waardoor Nederland droge voeten heeft.

Rol en verantwoordelijkheden

(Doen) uitvoeren

Vanuit hoofdstuk XII wordt een bijdrage gedaan aan het Deltafonds (artikel 26.02). Vanuit het Deltafonds worden maatregelen en voorzieningen op het gebied van waterveiligheid en zoetwatervoorziening bekostigd. De rol (doen) uitvoeren heeft betrekking op taken binnen de volgende onderdelen:

- Het waarborgen van de bescherming door primaire waterkeringen langs het kust- en IJsselmeergebied en rivierengebied volgens het wettelijk niveau; alsmede het dynamisch handhaven van de kustlijn op het niveau van 2001 (basiskustlijn).
- Het (doen) uitvoeren van verkenningen en planuitwerkingen ten behoeve van waterveiligheid en zoetwatervoorziening.
- Het (doen) uitvoeren van aanlegprojecten, zoals het Hoogwaterbeschermingsprogramma, Ruimte voor de Rivier en de Maaswerken.
- Het (doen) uitvoeren van beheer en onderhoud.

Regisseren

De Minister is verantwoordelijk voor de vormgeving van het integrale waterbeleid, voor het delprogramma en het toezicht op de uitvoering van de wet- en regelgeving. Ook is de Minister verantwoordelijk voor het verbeteren van de doeltreffendheid en de doelmatigheid van de bestuurlijke organisatie en het instrumentarium ten behoeve van het waterbeleid. Daarnaast regisseert de Minister de afstemming van het waterbeheer rondom de Noordzee en met de buurlanden bovenstrooms gelegen in de stroomgebieden van Rijn, Maas, Schelde en Eems.

De rol «regisseren» heeft op dit artikel ook betrekking op taken binnen de volgende onderdelen:

- Het realiseren van een maatschappelijk afgewogen verdeling van water en daarvoor het hoofdwatersysteem zo te beheren dat wateroverlast en -tekort worden voorkomen. Het zorgen voor kaders en instrumentarium voor regionale afwegingen om het regionale watersysteem op orde te brengen en te houden.
- Het zorgen voor het ontwikkelen en implementeren van integraal waterbeleid in een aanpak gericht op de gebieden met grote rijkswateren.
- Het beleid op de Topsector Water is gericht op het versterken van de concurrentiekracht van de Nederlandse Watersector. Het gaat onder meer om het versterken van innovatiekracht en menselijk kapitaal en exportbevordering organiseren en uitvoeren van bilaterale handelsmissies en het ontvangen van buitenlandse delegaties. De financiële inzet van lenM op de Topsector Water is weergegeven in de overzichtstabel «Bedrijfslevenbeleid en Topsectoren» in de beleidsagenda van de begroting van EZ. Deze inzet bestaat onder andere uit opdrachten in het kader van het versterken van de innovatiekracht, subsidies in het kader van Partners voor Water (internationale samenwerking) en programma's voor Human Capital.

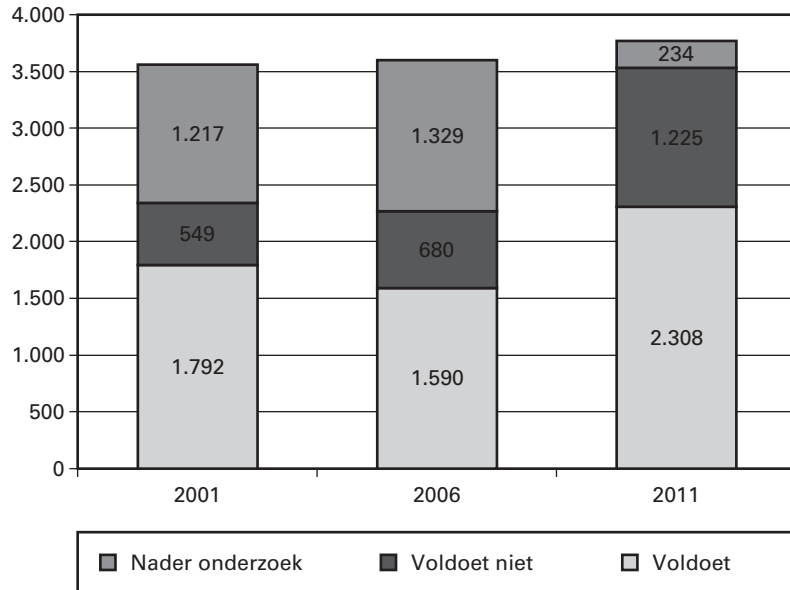
Beleidsartikelen

Tenslotte is de Minister verantwoordelijk voor het toezicht op en de handhaving van (een deel van) de wet- en regelgeving door de Inspectie Leefomgeving en Transport op dit beleidsterrein (zie beleidsartikel 24 Handhaving en toezicht).

Indicatoren en kengetallen

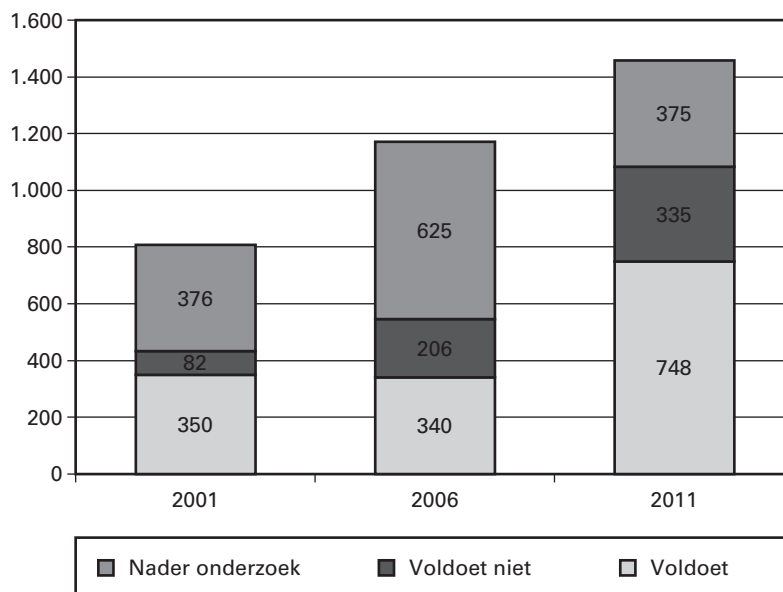
Onderstaande indicatoren geven weer hoe het is gesteld met het aantal kilometers dijken en duinen en het aantal kunstwerken die zorgen voor waterveiligheid in Nederland. De cijfers zijn gebaseerd op de toetsronden uit 2001, 2006 en 2011 (Kamerstukken II, 2010/11, [31 710, nr. 22](#)).

Dijken en duinen (in kilometers)

Bron: Inspectie Leefomgeving en Transport, 2012

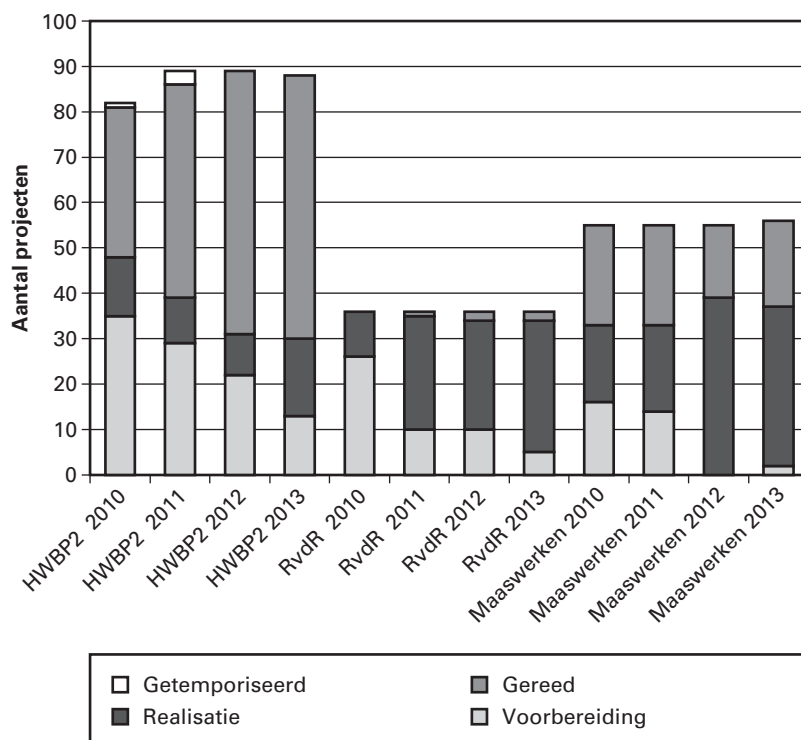
Kunstwerken (aangemerkt als primaire waterkering in aantallen)

Bron: Inspectie Leefomgeving en Transport, 2012

De kengetallen hieronder geven meerjarige informatie over de stand van zaken van maatregelen ter verbetering van de waterveiligheid per programma: HWBP2, Ruimte voor de Rivier en Maaswerken. De beleidsinspanningen van de Minister van IenM richten zich op Hoofdstuk XII op de regie en uitvoering van deze projecten. In het jaarverslag van het Deltafonds wordt nader ingegaan op de uitvoering van deze projecten. Ten opzichte van de ontwerpbegroting 2013 zijn de gegevens voor de jaren 2012 en 2013 toegevoegd, op basis van de verschenen voortgangsrapportages³². In 2013 is bij de Maaswerken een nieuw project geïnitieerd: Zuidgeul Well Aijen. Hierover is de Tweede Kamer per brief geïnformeerd (Kamerstukken II, 2010/11, [18 106](#), nr. 204). Daarnaast is een aanvullend contract voor het retentiebekken Lateraalkanaal-West (LKW+) in voorbereiding gegaan.

³² In de begroting 2013 zijn abusievelijk voor HWBP-2 voor het uitvoeringsjaar 2011 verkeerde waarden opgenomen; deze zijn bij dit jaarverslag gecorrigeerd en evenals in de ontwerpbegroting 2014 correct opgenomen.

Beleidsconclusies

Het op dit artikel uitgevoerde beleid en de bijhorende resultaten waren het afgelopen jaar conform de verwachtingen zoals gemeld in de begroting. Er zijn geen grote afwijkingen of een noodzaak tot bijstelling aan het licht gekomen. Onderstaand wordt een aantal mijlpalen uit 2013 toegelicht.

In april 2013 is er een brief (Kamerstukken II, 2012/13, [33 400 J, nr. 19](#)) aan de Tweede Kamer gestuurd met de tijdens het Wetgevingsoverleg (WGO) van 10 december 2012 toegezegde informatie. Dit betrof onder andere informatie over de in voorbereiding zijnde deltabeslissingen Waterveiligheid en Ruimtelijke adaptatie, het proces om te komen tot nieuwe normen, het onderzoek of via ruimtelijke inrichting de waterveiligheidsrisico's kunnen worden beheerst en hoe we ons beter kunnen voorbereiden op een watersnoodramp. Ook is de Tweede Kamer geïnformeerd over de in 2014 te nemen deltabeslissing om te komen tot een duurzame en economische doelmatige zoetwatervoorziening in Nederland en over de gevolgen van de bezuinigingen op het Deltafonds.

In 2013 heeft de Minister een besluit genomen over het beleid voor de «buitendijkse bescherming van 13 kustplaatsen». Een bijzondere positie voor deze plaatsen binnen het algehele rijksbeleid voor buitendijkse gebieden is niet nodig gebleken (Kamerstukken II, 2012/13, [30 195, nr. 32](#)).

Het wetsvoorstel doelmatigheid en bekostiging Hoogwaterbescherming is door de Tweede Kamer in 2013 aangenomen. De wet treedt per 1 januari 2014 in werking.

Budgettaire gevolgen van beleid

Overzicht van de budgettaire gevolgen van beleid (x € 1.000)					
11	Waterkwantiteit		Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Vershil
		2011	2012	2013	2013
Verplichtingen			37.457	45.755	- 8.298 1)
Uitgaven			41.021	40.946	75
11.01	Algemeen waterbeleid		35.591	34.769	822
11.01.01	Opdrachten		1.812	3.760	- 1.948
11.01.02	Subsidies		12.259	12.305	- 46
	– Partners voor Water (HGIS)		11.615	9.536	2.079
	– Overige subsidies		644	2.769	- 2.125
11.01.03	Bijdrage aan agentschappen		20.993	18.704	2.289
	– waarvan bijdrage aan RWS		20.265	18.704	1.561
	– waarvan bijdrage aan KNMI		728	0	728
11.01.04	Bijdrage aan medeoverheden		527	0	527
	– Waterschappen		527	0	527
11.02	WATERVEILIGHEID		3.338	3.206	132
11.02.01	Opdrachten		3.338	3.206	132
11.03	Grote oppervlaktewateren		2.092	2.971	- 879
11.03.01	Opdrachten		2.092	2.971	- 879
Ontvangsten			78	470	- 392 5)

Toelichting op de financiële instrumenten

Verplichtingen (ad 1)

De lagere verplichtingen op dit artikel worden met name veroorzaakt door het programma Partners voor Water (HGIS). Op basis van de accountants-verklaringen 2010 tot en met 2012 is de openstaande verplichting aan AgentschapNL naar beneden bijgesteld. Het hierdoor niet gerealiseerde verplichtingenbudget is teruggeboekt naar het Ministerie van Buitenlandse Zaken (HGIS). In 2014 zal aan genoemd ministerie worden verzocht dit verplichtingenbudget weer aan de begroting van lenM toe te voegen.

11.01 Algemeen waterbeleid

11.01.01 Opdrachten (ad 2)

De lagere realisatie bij de opdrachten is te wijten aan verschuivingen van de voorziene uitgaven voor de beleidsdoorlichting waterkwantiteit, het Nationaal Waterplan en de evaluatie Bestuursakkoord Water alsmede het niet doorgaan van het afscheidssymposium van de Commissie van Advies inzake de Waterstaatwetgeving (CAW) vanwege de opheffing hiervan.

Daarnaast waren er lagere kosten dan verwacht voor de Helpdesk Water en de technische ondersteuning bij het Omgevingsloket. De Helpdesk Water valt sinds begin 2013 samen met Bodem+ en Infomil binnen één RWS-directie. Er worden besparingen gerealiseerd door de nauwere samenwerking en harmonisatie van processen. Er wordt voortdurend gewerkt aan het up to date houden van de informatie op de website van de Helpdesk ten behoeve van publiek en mensen die vanuit hun professie gebruik maken van de informatie op de Helpdesk site.

De uitvoering van het in mei 2011 getekende Bestuursakkoord Water (BAW) (Kamerstukken II, 2010/11, [27 625, nr. 204](#)) is in volle gang. De Visitatiecommissie waterketen is in 2013 gestart om de voortgang in beeld te brengen en om de samenwerking tussen de verschillende partijen verder te bevorderen. In Water in Beeld 2012 is al gerapporteerd dat de uitvoering van acties goed op koers ligt. Eind 2013 is de tussentijdse evaluatie van het BAW gestart.

Samen met de partners van het Bestuursakkoord Water (Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen, drinkwaterbedrijven) is in 2013 de nieuwe gezamenlijke communicatiestrategie «Ons water» voorbereid. Doel is de burgers via een online platform op maat te informeren en bewuster te maken.

Met behulp van de Watercoalitie (een samenwerkingsverband tussen lenM, andere overheden, private partijen en maatschappelijke organisaties) wordt rond het onderwerp «Water in en om het huis» onderzocht of met adaptieve sturing bijgedragen kan worden aan de doelstellingen van het Bestuursakkoord Water voor wat betreft de waterketen. Het gaat erom naast drinkwaterbedrijven, gemeenten en waterschappen ook de huishoudens te activeren om hun deel bij te dragen. In 2013 zijn positieve ervaringen opgedaan met initiatieven rondom de thema's anders omgaan met regenwater en het zelfvoorzienend huis van de toekomst.

Het huidige Nationaal Waterplan (NWP) loopt tot 22 december 2015. In 2013 heeft het ministerie verkend hoe invulling te geven aan de opvolger van het NWP op basis van de wettelijke eisen, de ontwikkeling van de Omgevingswet en de aankomende deltabeslissingen. Eind 2013 is besloten tot een partiële herziening van het NWP voor wat betreft de deltabeslissingen (Kamerstukken II 2013/14, [31 710 nr. 30](#)).

lenM heeft het wetsvoorstel Wet aanpassing waterschapsverkiezingen toegezonden aan de voorzitter van de Tweede Kamer (Kamerstukken II, 2012/13, [33 719, nr. 7](#)).

Ten aanzien van deze actielijnen van de Human Capital Agenda van de Topsector Water zijn er in 2013 forse stappen gezet. Wat betreft het bevorderen van het vergroten van instroom en versterken imago van de watersector is mede in het kader van het Techniekpact een pilot studie-beurzen Topsector Water uitgevoerd. Tevens worden inspanningen verricht om het waterbewustzijn onder jongeren te vergroten. Deze worden daar waar mogelijk gezamenlijk opgepakt in verschillende projecten, waarbij wordt gezocht naar samenwerking tussen publiek/private partners en onderwijs vorm wordt krijgt in zogenaamde HBO Centres of expertise en MBO Centra voor Innovatief vakmanschap. Hierin werken overheden, bedrijven, wetenschappers, docenten en studenten samen aan het bevorderen van de kwaliteit van het technisch onderwijs. Deze publiek-private samenwerkingsverbanden zoeken aansluiting bij de regionale kennisinfrastructuur en de relevante topsectoren en leveren een belangrijke bijdrage aan het op gang brengen en versnellen van innovaties. In de Centres of expertise³³ werken ondernemers, wetenschappers, docenten en studenten samen aan het bevorderen van de kwaliteit van het technisch hbo-onderwijs. Deze publiek-private samenwerkingsverbanden zoeken aansluiting op de regionale kennisinfrastructuur door zich te richten op een van de topsectoren.

³³ <http://www.centresofexpertise.nl/over-coe.html>

In 2013 is gestart met de voorbereiding voor de beleidsdoorlichting waterkwantiteit. In 2014 zal deze worden afgerond. Bepaald is dat de scope van de doorlichting zich zal richten op waterveiligheid.

11.01.02 Subsidies

HGIS Partners voor Water (ad 3)

De interdepartementale samenwerking tussen de Ministeries van IenM, Buitenlandse Zaken en Economische Zaken is in 2013 gecontinueerd. Onderdeel hiervan is het uitvoeringsprogramma Partners voor Water dat loopt tot en met 2015. De uitgaven worden via de Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS) gefinancierd. De overschrijding op het programma Partners voor Water (HGIS) in 2013 wordt veroorzaakt, doordat de vertraging in 2012 bij de werkzaamheden in de Deltalanden in 2013 deels is ingelopen.

Kenniscoaches RIONED

In het BAW is afgesproken in de regio samen te werken bij de uitvoering van de beheertaken van het stedelijk watersysteem en de waterketen. Kenniscoaches kunnen dit proces faciliteren. Het programma Kenniscoaches is in december 2011 gestart en wordt uitgevoerd door Stichting Riolerings Nederland (RIONED) en financieel ondersteund door IenM. Inmiddels zijn 15 kenniscoaches benoemd en getraind in het coachen van het bevorderen van samenwerking in de waterketen. Voorts heeft het programma Kenniscoaches in 2013 bijgedragen aan tal van bijeenkomsten die in het kader van samenwerken in de waterketen in 2013 zijn georganiseerd, bijvoorbeeld voor trekkers van samenwerkende regio's. Het programma loopt tot en met december 2016.

11.01.03 Bijdrage aan agentschappen (ad 4)

De hogere realisatie bij de bijdrage aan agentschappen wordt veroorzaakt door extra beleidsonderzoeken voor waterveiligheid, inclusief een andere bekostigingssystematiek van het KNMI waarbij door DGRW richting KNMI gebruik wordt gemaakt van vraaggestuurde opdrachtverlening.

11.01.04 Bijdrage aan medeoverheden

Subsidieregeling compensatie kwijtschelding waterschappen

De subsidieregeling compensatie kwijtschelding waterschappen is een tijdelijke compensatie voor decentrale overheden voor een periode van 5 jaar (2013–2017). Lokale overheden mogen de kosten van kinderopvang in mindering brengen op het netto besteedbare inkomen dat in aanmerking genomen wordt bij het kwijtschelden van lokale belastingen en heffingen dat verschuldigd is door natuurlijke personen. Deze regeling geldt voor gemeenten en waterschappen.

De subsidieregeling compensatie kwijtschelding waterschappen loopt via de begroting van IenM vanwege de functionele relatie van IenM met de waterschappen. Dit heeft een praktische reden. Waterschappen hebben geen fonds waarin de tegemoetkoming zou kunnen worden gestort, vandaar dat bij waterschappen is gekozen voor een subsidieregeling. Het Ministerie van SZW heeft geen relatie met waterschappen. IenM heeft een functionele relatie met waterschappen en voert de regeling uit voor SZW. De regeling kent een jaarlijks plafond. Er kan geen sprake zijn van tegenvallers. Niet gebruikte middelen vloeien weer terug naar de subsidieverstrekker (SZW).

11.02 Waterveiligheid

11.02.01 Opdrachten

In 2013 is in samenwerking met koepelorganisaties en regio's uitvoering gegeven aan het afronden van de overstromingsgevaar- en overstromingsrisicokaarten en een versie van de overstromingsrisicobeheerplannen (ORBP-en) voor de vier stroomgebieden Eems, Rijn, Maas en Schelde. De kaarten zijn 21 december 2013 via www.risicokaart.nl aan het publiek ter beschikking zijn gesteld. Uiterlijk 22 maart 2014 wordt aan de Europese Commissie gerapporteerd over de risicokaarten conform de verplichting uit de Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR).

In 2013 zijn het wetsvoorstel en de onderliggende regelgeving (AMvB en subsidieregeling) voorbereid waarmee de afspraken over de doelmatigheid en bekostiging van hoogwaterbescherming uit het Bestuursakkoord Water wettelijk werden verankerd. Het wetsvoorstel en de AMvB zijn per 1 januari 2014 van kracht geworden. Op basis van de derde ronde toetsing op veiligheid is in 2013 gewerkt aan het voorbereiden van de programmering van hoogwaterbeschermingsmaatregelen als onderdeel van het Deltaprogramma.

In 2013 is gewerkt aan de bouwstenen van het wettelijk toetsinstrumentarium (WTI) 2017. De faalmechanismen die het meest van belang zijn bij het werken met een overstromingskans zijn uitgewerkt in toetsregels. Het gaat met name om golfoploop en golfoverslag, stabiliteit, «piping», dijkbekledingen (gras/asfalt/steen) en ook duinafslag. Daarnaast zijn de voorbereidingswerkzaamheden uitgevoerd om de productieberekeningen voor het bepalen van de hydraulische belasting te kunnen uitvoeren. Op 26 september 2013 is de Landelijke Toetsdag georganiseerd, een kennisuitwisselingsdag rondom het toetsen van de primaire waterkeringen. In 2014 komt de deltacommissaris met een voorstel voor de nieuwe normen en zal besluitvorming plaatsvinden.

11.03 Grote oppervlaktewateren

11.03.01 Opdrachten

Op 20 december 2013 heeft het kabinet ingestemd met de ontwerp-Rijksstructuurvisie Windenergie op Zee, zijnde een partiële herziening van het Nationaal Waterplan (NWP) 2009–2015. Het gaat hierbij om de gebieden Hollandse Kust en Ten Noorden van de Waddeneilanden. Over de ecologische effecten van het aanleggen van windenergie gebieden op zee is de Tweede Kamer geïnformeerd tijdens het Algemeen Overleg op 24 april 2013 (Kamerstukken II, 2012/13, [30 300 VII, nr. 82](#)).

De voorbereiding van de Beleidsnota Noordzee voor 2015–2021 is ter hand genomen via een Gebiedsagenda voor de Noordzee 2050, zoals besproken in het Algemeen Overleg met de Tweede Kamer op 24 april 2013. De samenwerking met de buurlanden wordt geïntensiveerd door wederzijdse consultatie bij de planvorming. Het Noordzeeloket is in 2013 in de Rijkshuisstijl omgezet en nu tevens in de Engelse taal beschikbaar, waardoor deze ook door andere landen rond de Noordzee kan worden geraadpleegd.

In de Zuidwestelijke Delta is voor de samenhangende ontwikkeling van Grevelingen en Volkerak-Zoommeer in 2013 de voorbereiding van een rijksstructuurvisie gestart. De Kamer is hierover op 29 januari 2013 geïnformeerd (Kamerstukken II, 2012/13, [33 531, nr. 1](#)).

In 2013 is de evaluatie afgerond van de Vlaams-Nederlandse samenwerking in het Schelde-estuarium. Deze evaluatie voorziet ook in een Agenda voor de Toekomst voor een duurzame balans tussen de belangen van een veilig, toegankelijk en natuurlijk Schelde-estuarium. De Kamer wordt hierover begin 2014 geïnformeerd.

Ontvangsten (ad 5)

De lagere realisatie is het gevolg van de verlaging van de EU-ontvangsten

Extracomptabele verwijzingen

Extracomptabele verwijzing naar artikel 1 Investeren in Veiligheid van het Deltafonds (x € 1.000)

		2013
Bijdrage uit artikel 26 van Hoofdstuk XII aan artikel 1 Investeren in Veiligheid van het Deltafonds		481.393
Andere ontvangsten van artikel 1 Investeren in Veiligheid van het Deltafonds		92.708
Totale uitgaven op artikel 1 Investeren in Veiligheid van het Deltafonds		574.101
<i>waarvan</i>		
1.01	Grote projecten waterveiligheid	463.826
1.02	Overige aanlegprojecten	101.860
1.03	Studiekosten	8.415

Extracomptabele verwijzing naar artikel 3 Beheer, onderhoud en vervanging van het Deltafonds (x € 1.000)

		2013
Bijdrage uit artikel 26 van Hoofdstuk XII aan artikel 3 Beheer, onderhoud en vervanging van het Deltafonds		190.180
Andere ontvangsten van artikel 3 Beheer, onderhoud en vervanging van het Deltafonds		
Totale uitgaven op artikel 3 Beheer, onderhoud en vervanging van het Deltafonds		190.180
<i>waarvan</i>		
3.01	Watermanagement	12.484
3.02	Beheer en Onderhoud	177.696

Artikel 12 Waterkwaliteit

Algemene doelstelling

Het op orde krijgen en houden van een duurzaam watersysteem tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten, waardoor Nederland schoon (drink)water heeft.

Rol en Verantwoordelijkheden

(Doen) uitvoeren

Maatregelen op het gebied van waterkwaliteit worden verantwoord op dit artikel. De rol «(doen) uitvoeren» heeft betrekking op taken binnen het volgende onderdeel:

- Het (doen) uitvoeren van aanlegprojecten, zoals het Verbeterprogramma Waterkwaliteit Rijkswateren.
- Het nemen van de nodige maatregelen om een goede milieutoestand te bereiken en te behouden in het Nederlandse deel van de Noordzee, in samenwerking en samenhang met de andere Noordzeelanden, conform de vereisten zoals opgenomen in de Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM).

Regisseren

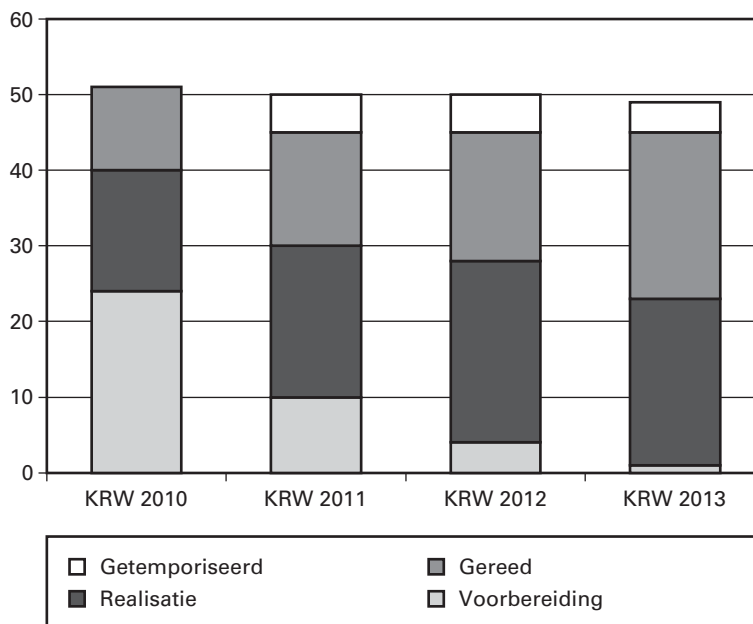
De Minister is verantwoordelijk voor de vormgeving van het integrale waterbeleid en het toezicht op de uitvoering van de wet- en regelgeving. Ook is de Minister verantwoordelijk voor het verbeteren van de doeltreffendheid en de doelmatigheid van de bestuurlijke organisatie en het instrumentarium ten behoeve van het waterbeleid. Daarnaast regisseert de Minister de afstemming van het waterbeheer rondom de Noordzee en met de buurlanden bovenstrooms gelegen in de stroomgebieden van Rijn, Maas, Schelde en Eems. De rol «regisseren» heeft in dit artikel betrekking op taken binnen de volgende onderdelen:

- Het bereiken van een goede ecologische en chemische kwaliteit van de oppervlaktewateren in de stroomgebieden van de Rijn, Maas, Schelde, Eems en de Noordzee en het bereiken van een goede chemische en kwantitatieve toestand van de grondwateren in de vier stroomgebieden, conform de voorschriften zoals opgenomen in de Kaderrichtlijn Water (KRW), om in drie planperiodes uiterlijk in 2027 aan de Europese verplichtingen te voldoen.
- Ten aanzien van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en Kaderrichtlijn Mariene Strategie geldt dat de coördinerende verantwoordelijkheid ligt bij de Minister van IenM, in afstemming met de Minister van EZ.

Tenslotte is de Minister verantwoordelijk voor het toezicht op en de handhaving van (een deel van) de wet- en regelgeving door de Inspectie Leefomgeving en Transport op dit beleidsterrein (zie beleidsartikel 24 Handhaving en toezicht).

Indicatoren en kengetallen

KRW projecten per fase per einde van het jaar (Rijkswateren)

Bron: Rijkswaterstaat, 2014

Toelichting

De kengetallen hierboven geven informatie over de stand van zaken van de KRW-projecten ter verbetering van de waterkwaliteit. Het geeft een meerjarig inzicht in de voortgang van de maatregelen van de betreffende projecten.

In het figuur is te zien dat het programma voortvarend wordt aangepakt en de voortgang van projecten in voorbereiding via realisatie naar gereedheid volgens plan verloopt. Zo is te zien dat in 2013 drie projecten van voorbereiding naar realisatie zijn gegaan en vijf projecten gereed zijn gekomen. Twee projecten zijn administratief samengevoegd waardoor er nu 49 projecten zijn. Voor één getemporiseerd project is besloten deze toch uit te voeren, dit project bevindt in de realisatiefase.

Beleidsconclusies

Het op dit artikel uitgevoerde beleid en de bijbehorende resultaten waren het afgelopen jaar conform de verwachtingen zoals vermeld in de begroting. Er zijn geen grote afwijkingen of een noodzaak tot bijstelling aan het licht gekomen.

Budgettaire gevolgen van beleid

Overzicht van de budgettaire gevolgen van beleid (x € 1.000)						
12	Waterkwaliteit		Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Vershil	
		2011	2012	2013	2013	2013
Verplichtingen			70.389	48.085	22.304	1
Uitgaven			78.565	100.756	- 22.191	
12.01	Waterkwaliteit		78.565	100.756	- 22.191	
12.01.01	Opdrachten		4.729	2.818	1.911	2
12.01.02	Subsidies		94	22.166	- 22.072	
	– Synergie KRW		0	22.000	- 22.000	3
	– Overige subsidies		94	166	- 72	
12.01.03	Bijdrage aan agentschappen		65.861	72.883	- 7.022	
	– Verbeterprogramma Waterkwaliteit rijkswateren		52.791	59.856	- 7.065	4
	– Natuurcompensatie Perkpolder		7.325	7.067	258	
	– Natuurlijker Markermeer/IJ'meer		4.485	5.000	- 515	
	– Verruiming vaargeul Westerschelde		1.260	960	300	
12.01.04	Bijdrage aan medeoverheden		6.557	0	6.557	5
12.01.05	Bijdrage aan internationale organisaties		1.324	2.889	- 1.565	6
Ontvangsten			0	0	0	

Toelichting op de financiële instrumenten

Verplichtingen (ad 1)

De hogere verplichtingen op dit artikel worden met name veroorzaakt door de ophoging van de verplichtingenruimte bij voorjaarsnota in verband met de overheveling van de waterkwaliteitsprojecten vanuit het Infrastructuurfonds naar dit artikel (Kamerstukken II, 2013/13, [33 640 XII, nr. 2](#)). Daarnaast is bij miljoenennota het verplichtingenbudget voor het project Haringvliet de Kier van Hoofdstuk XII naar het Deltafonds overgeboekt, zodat uitvoering van dit integrale project uit één bron kan plaatsvinden (Kamerstukken II, 2012/13, [27 625, nr. 292](#)).

12.01 Waterkwaliteit

12.01.01 Opdrachten (ad 2)

In de ontwerpbegroting 2013 waren de budgetten voor opdrachten die in het kader van internationale verdragen worden verleend geraamd onder het financiële instrument «bijdrage aan internationale organisaties». Deze behoren echter te worden verantwoord onder het financieel instrument «opdrachten». Om die reden is er in 2013 budget overgeboekt van «bijdrage aan internationale organisaties» naar «opdrachten». Dit verklaart de onderuitputting op «bijdrage aan internationale organisaties» en de overschrijding op «opdrachten». Na deze overheveling zijn alleen de contributies voor de internationale riviercommissies en de bijdragen aan UNESCO onder het financieel instrument «bijdrage aan internationale organisaties» verantwoord.

Kaderrichtlijn Water

Jaarlijks wordt de Kamer met de «Water in beeld» geïnformeerd over de voortgang van de uitvoering van maatregelen uit de stroomgebiedbeheersplannen van 2009. In mei 2013 is aangegeven dat de uitvoering op schema ligt (Kamerstukken II, 2012/13, 27 625, nr. 290). In maart 2013 heeft een uitgebreide presentatie van de resultaten van het Innovatieprogramma plaats gevonden (Kamerstukken II, 2012/13, 27 625, nr. 292). Daarnaast is de kennis via websites, rapportages en themadagen beschikbaar gesteld aan gebruikers. Het Innovatieprogramma is vermeld in het jaarverslag Infrastructuurfonds. In 2013 is verder gewerkt aan de actualisatie van de stroomgebiedbeheersplannen (Kamerstukken II, 2012/13, 27 625, nr. 292). De waterbeheerders bepalen de resterende opgaven en zoeken daar aanvullende maatregelen bij, het Rijk stelt het generiek beleid bij. Er is een softwaresysteem opgeleverd waardoor efficiënt kan worden gewerkt aan de vier plannen en de digitale rapportage die ook aan de Europese Commissie wordt opgeleverd. Dit heeft geleid tot een eerste dummy van het stroomgebiedbeheersplan.

12.01.02 Subsidies (ad 3)

De onderuitputting op Synergie KRW wordt veroorzaakt, doordat de synergieprojecten in het *landelijk gebied* eind 2012 zijn gedecentraliseerd naar de provincies, inclusief alle voor die projecten toekomstige middelen (zie Jaarverslag Infrastructuurfonds 2012). Daarnaast worden de synergieprojecten in het *stedelijk gebied* vanaf 2013 verantwoord onder het financieel instrument «bijdrage aan medeoverheden» in plaats van het financieel instrument «subsidies».

Het Europese onderzoeksprogramma Monitoring en Evaluation of Spatially Managed Areas (MESMA) betreft een project in het kader van het zevende kaderprogramma voor Europees onderzoek. Het project bevindt zich in de afrondende fase, maar leverde niet definitief op voor het einde van het kalenderjaar. Hierdoor is ook de laatste Nederlandse subsidiebijdrage doorgeschoven naar 2014. Dit geldt ook voor de laatste subsidiebijdrage aan Stichting Noordzee voor het programma «op weg naar een gezonde zee». In het kader van dit programma werken SNZ en WNF samen met de NGO's van de Noordzeelanden aan de ontwikkeling van een internationale visie op de natuur van de Noordzee. Dit project had in 2013 afgerond moeten worden, maar is vertraagd tot het voorjaar van 2014, waarna ook de laatste subsidie kan worden verstrekt. Een subsidie aan de Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer (STOWA) voor onderzoek naar het Van Iersel Drainage systeem is in 2013 afgerond. Met deze technologie is het mogelijk om met flexibel grondwaterpeil de vereisten van natuur en agrarisch grondgebruik te combineren. Daarnaast is het Europese onderzoeksprogramma Marine Ecosystem Evolution in a Changing Environment ook in 2013 afgerond, dit heeft een aantal bouwstenen opgeleverd voor de implementatie van de Kaderrichtlijn Mariene Strategie.

12.01.03 Bijdrage aan agentschappen

Verbeterprogramma Waterkwaliteit Rijkswateren (ad 4)

De lagere realisatie wordt op het Verbeterprogramma Rijkswateren veroorzaakt door toevoeging saldo 2012 van het Infrastructuurfonds naar Hoofdstuk XII (€ 18 miljoen). Daarnaast is het budget van Haringvliet de Kier (€ 25 miljoen) overgeboekt naar het Deltafonds. Per saldo heeft dit geleid tot € 7 miljoen onderuitputting.

Natuurcompensatie Perkpolder

Het project Natuurcompensatie Perkpolder maakt onderdeel uit van het wettelijk verplichte natuurcompensatieprogramma voor de tweede verdieping van de Westerschelde. De realisatie is in 2013 gestart. De oplevering van het project is voorzien in 2015.

Verruiming vaargeul Westerschelde

De derde verruiming van de vaargeul van de Westerschelde (zowel op Vlaams als Nederlands grondgebied) is uitgevoerd, eind 2010 opgeleverd en gefinancierd door het Vlaams Gewest. In 2013 is aan de hand van de monitoringsgegevens van 2010 en 2011 een eerste voortgangsrapport verschenen over de eventuele effecten van de derde verruiming³⁴. Tevens zijn samen met het Vlaams Gewest voorbereidingen getroffen voor werkzaamheden aan de geulwandverdediging in het Gat van Ossenisse. De uitvoering daarvan is voorzien in 2014.

Natuurlijker Markermeer/IJmeer

In 2013 is voor het Natuurlijker Markermeer/IJmeer (NMIJ) een aantal zaken gerealiseerd. Zo zijn de tweede tranche pilots Markermeer/IJmeer aangelegd en is de monitoring gestart. De derde tranche pilots is bijna volledig aangelegd en de monitoring is gestart. De pilot moeras Markermeer is gerealiseerd, deskstudies en het tussenadvies NMIJ 2013 is opgeleverd. Tenslotte is gewerkt aan de voorbereiding van het eindadvies NMIJ 2015.

12.01.04 Bijdrage aan medeoverheden

Synergie KRW/Waterbeheer 21e eeuw (ad 5)

De gerealiseerde uitgaven van ongeveer € 6,5 miljoen zijn afkomstig van het geraamde budget op Synergie KRW (Subsidies 12.01.02). Zie aldaar. De Regeling voor Stedelijke synergieprojecten bleef in 2013 enigszins achter bij de gemaakte uitgavenprognoses omdat de betrokken initiatiefnemers (veelal gemeentes) in de uitvoering vaak enige vertraging oplopen. De projecten moeten voor deze subsidies uiterlijk op 31 december 2012 zijn gestart en uiterlijk op 31 december 2015 zijn afgerond.

12.01.05 Bijdrage aan internationale organisaties (ad 6)

De lagere realisatie wordt verklaard door de overboeking van middelen van dit financiële instrument «bijdrage aan internationale organisaties» naar het financiële instrument «opdrachten» (12.01.01).

Internationale Riviercommissies

Bij de Rijncommissie zijn tijdens de 15^e Rijnministersconferentie gehouden in oktober 2013 de ambities voor de komende jaren tot 2020–2021 vastgesteld. In de Maas- en in de Scheldec commissie is gewerkt aan de verplichte afstemming voor de Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR) en de KRW. De noodzakelijke rapportage voor de ROR bij beide commissies zijn in 2013 gereed gekomen. De opzet voor de overkoepe lende rapportages voor de Internationale Stroomgebiedbeheersplannen staat in de steigers. De aanpak van de klimaatproblemen in het waterbeheer (onder meer de zoetwatervoorziening) staat bij beide commissies nu op de agenda.

³⁴ <http://www.vnsc.eu/uploads/2013/10/derde-verruiming-schelde-voortgangsrapport-data-2010-2011-v3-0.pdf>

OSPAR

De afgelopen jaren heeft Nederland, zoals gevraagd door de Europese Commissie, zich binnen de verschillende OSPAR gremia succesvol proactief ingezet voor een goede regionale afstemming van de invulling van de Kaderrichtlijn Marien. In 2013 is met name afstemming bereikt op gemeenschappelijke indicatoren voor de gewenste milieutoestand. Verder is in 2013 een begin gemaakt met een regionaal OSPAR actieplan voor marien zwerfvuil.

UNESCO

2013 was het tweede jaar dat International Groundwater Resources Assessment Centre (IGRAC) als zelfstandige stichting functioneerde. Er is in 2013 voortgebouwd op de in 2012 gestarte activiteiten van IGRAC. Naast de uitstekende samenwerking met het waterprogramma van UNESCO, UNESCO-IHP werden de banden met de World Meteorological Organization (WMO) aangehaald. De in 2013 uitgevoerde evaluatie laat zien dat IGRAC aan de gestelde doelen voldoet. De hoofdactiviteiten liggen op de beoordeling en monitoring van grensoverschrijdende grondwaterlichamen en het positioneren van IGRAC als wereldwijd grondwatercentrum dat diensten aanbiedt die essentieel zijn voor een betrouwbare watervoorziening. In 2013 is het gesprek aangegaan met internationale partners en financiers, zoals de United Nations Economic Commission for Europe (UNECE), de Wereldbank (WB) en het Global Environment Facility (GEF). Intensivering van de samenwerking met internationale organisaties is van levensbelang voor de toekomst van IGRAC.

Voor de vijf deltalanden van IenM, China, de Verenigde Staten en Caribisch Nederland heeft de samenwerking met UNESCO-IHE (het in Delft gevestigde instituut voor watereducatie) zich verder verdiept, gericht op capaciteitsopbouw. Gedacht wordt aan eventuele uitbreiding met nieuwe landen, zoals bijvoorbeeld Myanmar.

Extracomptabele verwijzingen

Extracomptabele verwijzing naar artikel 2 Investeren in zoetwatervoorziening van het Deltafonds (x € 1.000)

		2013
Bijdrage uit artikel 26 van Hoofdstuk XII aan artikel 2 Investeren in zoetwatervoorziening van het Deltafonds		46.278
Andere ontvangsten van artikel 2 Investeren in zoetwatervoorziening van het Deltafonds		
Totale uitgaven op artikel 2 Investeren in zoetwatervoorziening van het Deltafonds		46.278
<i>waarvan</i>		
2.02	<i>Ov.waterinvest.zoetwatervoorz.</i>	42.230
2.03	<i>Studiekosten</i>	5.048

Artikel 13 Ruimtelijke ontwikkeling

Algemene doelstelling

Een ruimtelijk beleid voor een concurrerend, bereikbaar, leefbaar en veilig Nederland, waarin sprake is van regionaal maatwerk, waarin de gebruiker voorop staat, waarin investeringen scherp geprioriteerd worden en waarin ruimtelijke ontwikkelingen, milieu en mobiliteit met elkaar zijn verbonden.

Rol en Verantwoordelijkheden

Regisseren

Het Rijk kiest bij het ruimtelijk beleid voor een selectieve beleidsinzet op 13 nationale belangen. Bij deze 13 nationale belangen is het Rijk verantwoordelijk voor de uitvoering. Het Rijk blijft daarnaast verantwoordelijk voor het systeem van ruimtelijk ordening. In dit kader werkt het Rijk aan meer eenvoudige regelgeving. Daarbij verwacht het Rijk dat medeoverheden zich eveneens inzetten voor meer eenvoud en verdere integratie op het gebied van ruimtelijke regelgeving. Hierdoor neemt de bestuurlijke drukte af en ontstaat er ruimte voor regionaal maatwerk. Om dit doel te bereiken is goede samenwerking met en inzet door medeoverheden van groot belang. In 2013 is vorm gegeven aan deze nieuwe verantwoordelijkheidsverdeling. De uitvoering van het rijksbeleid op de 13 nationale belangen is beschreven in de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR – Kamerstukken II, 2011/12, [32 660, nr 50](#)).

Door een goede afstemming met de andere overheden en met maatschappelijke partners kan de rijksrol zo efficiënt mogelijk worden ingevuld. De Minister van Infrastructuur en Milieu is vanuit deze rol verantwoordelijk voor:

- De vernieuwing en vereenvoudiging van het omgevingsrecht.
- Het opstellen, onderhouden en coördineren van nationale en EU kaders en wet- en regelgeving op ruimtelijk gebied en ten aanzien van interbestuurlijke Geo-informatie. Het vertalen en implementeren van relevante Europese beleidskaders.
- Vanuit de ruimtelijke invalshoek bijdragen aan (de nieuwe) bestuurlijke structuren en inrichting.
- De duurzame kwaliteit van de ruimtelijke inrichting en doelmatig gebruik van het bodem- en watersysteem.
- Het ontwikkelen van nationale ruimtelijke visies, zoals de Rijksstructuurvisie Wind op Land, de Rijksstructuurvisie Ondergrond en de Rijksstructuurvisie Amsterdam – Almere – Markermeer.
- Verdere ontwikkeling van kennis op het ruimtelijke vlak en het faciliteren van de toepassing daarvan door de andere overheden.
- De structurele verankering van het ruimtelijk ontwerp in de beleidsprocessen en projecten van de ruimtelijke ontwikkeling.
- Via de gebiedsagenda's in kaart brengen van de inhoudelijke samenhang tussen (nationale) ruimtelijke projecten, verstedelijking, infrastructuur en (openbaar) vervoer op een zodanige wijze dat het afgestemde investeringsbeslissingen tussen Rijk en regio in het BO-MIRT ondersteunt.

Tenslotte is de Minister verantwoordelijk voor het toezicht op en de handhaving van (een deel van) de wet- en regelgeving door de Inspectie Leefomgeving en Transport op dit beleidsterrein (zie beleidsartikel 24 Handhaving en toezicht).

Indicatoren en kengetallen

De monitor Infrastructuur en Ruimte zal primair de realisatie van de nationale belangen onderzoeken, afgezet tegen de gestelde ambities. Na de in 2012 uitgevoerde nulmeting zal het PBL in 2014 de eerste Monitor

Infrastructuur en Ruimte uitbrengen. De gegevens van de monitor zijn te raadplegen via het Compendium voor de Leefomgeving.³⁵ Met betrekking tot artikel 13 zijn de volgende kengetallen van belang (Kamerstukken II, 2011/12, 32 660, nr. A/50).

Kengetallen Structuurvisie Infrastructuur en Milieu					
Nationaal belang SVIR	Doel SVIR	Voorlopige kengetallen monitor Infrastructuur en Ruimte	Nulmeting	Realisatie 2013	
1. Een excellente ruimtelijk-economische structuur van Nederland door een aantrekkelijk vestigingsklimaat in en goede internationale bereikbaarheid van de stedelijke regio's met een concentratie van topsectoren	– Versterken concurrentiekracht stedelijke regio's	– Internationale concurrentie Nederlandse regio's	– Zie de Monitor Infrastructuur en Ruimte 2012, nulmeting	– Geen nieuwe cijfers	1
	– Bereikbaarheid	– Nabijheid wonen-werken	– 0,4% toename bereikbare banen tussen 2000 en 2010	– Geen nieuwe cijfers	2
	– Vestigingsklimaat	– Fysiek vestigingsklimaat	– Zie de Monitor Infrastructuur en Ruimte 2012, nulmeting	– Geen nieuwe cijfers	3
2. Ruimte voor het hoofdnetwerk voor (duurzame) energie voorziening en de energietransitie	– Realisering netwerk SEV-III	– Toename netlengte hoogspanningslijnen met spanning 220 kV en hoger	–	– Koppelnets 2.680 km Transportnetwerk 9.840 km (2010)	4
	– Transitie duurzame energie	– Verbruik hernieuwbare energie	– 4,3% (2011)	– 4,4% (2012)	5
	– Doelstelling windenergie	– Opgesteld vermogen windenergie op land en op zee	– 2.237 MW in 2010	– 2.434 MW (2012)	6
3. Ruimte voor het hoofdnetwerk voor vervoer van (gevaarlijke) stoffen via buisleidingen	– Buisleidingen in gereserveerde stroken	– Toename rode ontwikkelingen buisleiding-stroken	–	– indicator nog niet beschikbaar	
4. Efficiënt gebruik van de ondergrond	– Winning oppervlaktedelfstoffen verbinden met andere functies	– Nog uit te werken op basis van structuurvisie ondergrond	–	– nog niet uitgewerkt	
13. Zorgvuldige afweging en transparante besluitvorming bij alle ruimtelijke en infrastructurele besluiten	– Ladder voor duurzame verstedelijking	– Ladder voor duurzame verstedelijking	– Evaluatie in 2014	– niet van toepassing	

Bron: Planbureau voor de Leefomgeving

1) <http://www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl2132-Concurrentiepositie-Nederlandse-regio%27s-en-sectoren.html?i=40-189>

2) <http://www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl2134-Nabijheid-wonen--werken.html?i=40-189>

3) <http://www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl2133-Fysieke-leefomgevingskwaliteit-vijf-stedelijke-regio%27s.html?i=40-189>

4) <http://www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl2135-Hoogspanningsleidingen.html?i=40-190>

5) <http://www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl0385-Verbruik-van-hernieuwbare-energie.html?i=40-190>

6) <http://www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl0386-Windvermogen-in-Nederland.html?i=40-190>

³⁵ <http://www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/onderwerpen/nl0041-Monitor-Infrastructuur-en-Ruimte.html?i=40>

Kengetallen Geo-informatie								
	Basiswaarde	Peildatum	Streef- waarde 1	Periode	Realisatie 2011	Streef- waarde 2	Periode	
1 Gebruik nationaal Georegister	Index is 100	31-12-2011	Index is > 100	2011		Gebruik relevante overheidsbestanden 100%	2014	1
1a deelnemende organisaties	100% = 75				133% = 100			
1b beschreven datasets	100% = 25.48				181% = 4.616			
1c unieke gebruikers	100% = 10.944				141% = 15.481			
2 Implementatie Inspire	Inspire-monitor indicatoren	15-5-2010	Beter dan 2010- Beter conform Inspire	2013	nvt nvt	Volledig Inspire Compliant	2016	2
3 Basisregistraties:								
BAG		31-12-2011		2011			2014	3
opbouw registratie	100%		100%		>99%	100%		
gebruik	100%		>50%		>35%	>90%		
BRT		31-12-2011		2011			2014	4
opbouw registratie	100%		100%		100%	Productie100%		
gebruik	100%		>75%		>60%	Gebruik >90%		
BGT		31-12-2011		2011			2017	
opbouw registratie	100%		>40%		>30%	Productie100%		
gebruik	100%		nvt		nvt	Gebruik >70%		
BRK		31-12-2011		2011			2014	
opbouw registratie	100%		100%		100%	Productie100%		
gebruik	100%		100%		100%	Gebruik >90%		
BRO		31-12-2011		2011			2015	5
opbouw registratie	100%		>10%		<10%	>90%		
gebruik	100%		nvt		nvt	>90%		

Afkortingen

BAG: Basisregistratie Adressen en Gebouwen

BRT: Basisregistratie Topografie

BGT: Basisregistratie Grootchalige Topografie

BRK: Basisregistratie Kadaster

BRO: Basisregistratie Ondergrond

Toelichting

1. Het gebruik van het nationaal georegister (NGR) is inmiddels goed ingeburgerd in Nederland. Zowel de professionele gebruiker als de particulier weet inmiddels dat het register een brede keur aan data bevat. Voor de buitenwacht vormen het NGR en Publieke Dienstverlening op de Kaart (PDOK) een functionele eenheid waar men bestanden kan publiceren en raadplegen. Voor de overheid in brede zin is PDOK uitgegroeid tot het uitwisselplatform voor de Geo-informatie, getuige het aantal gerealiseerde hits.
2. In 2013 zijn de definitieve dataspecificaties voor de thema's uit Annex III beschikbaar gesteld. IenM is met het werkveld tot een overzicht gekomen van de datasets in Nederland die onder INSPIRE vallen. Deze aangemerkte datasets zijn per 3 december in het NGR opgenomen.

3. De bronhouders zijn 100% aangesloten en hebben de BAG geïntegreerd in hun administraties. Gebruik onder verplichte overheidsafnemers wordt niet gemeten. Op basis van de wetsevaluatie die in het eerste kwartaal van 2014 naar de Tweede Kamer gaat en afnemersonderzoek 2013 moet geconcludeerd worden dat minder dan 90% is aangesloten.
4. De BRT is landsdekkend. In 2013 heeft doorontwikkeling plaatsgevonden. Het gaat hierbij om aanpassingen in het productieproces «Lean en Autogen» en deze zorgen vooral voor een hogere actualiteit. De BRT is beschikbaar als open data, maar het potentieel gebruik is nog niet helemaal gerealiseerd. De conceptwet BRO is gereed en door Raad van State van advies voorzien. Het nader rapport is bijna gereed, waarna het wetsvoorstel voor behandeling naar de Tweede Kamer kan.
5. De realisatie van de BRO blijkt weerbarstig. De pilot voor het registratieobject Sonderingen is ondanks een langere doorlooptijd succesvol afgerond. Momenteel wordt gewerkt aan een herplanning van de BRO, waarbij de realisatie ook vanwege bezuinigingen op het beschikbare budget over een langere periode vorm zal krijgen.

Beleidsconclusies

In het kader van de stelselherziening van het omgevingsrecht is in 2013 een belangrijke mijlpaal gehaald. De concept Omgevingswet is voor de zomer ingediend bij de Raad van State voor advisering. Over de voortgang van de stelselherziening is de Tweede Kamer in oktober bij brief geïnformeerd (Kamerstukken II, 2013/14, [33 118, nr. 8](#)). Daarnaast is de Crisis- en herstelwet (Chw) verlengd en zal deze opgaan in de Omgevingswet. Over de voortgang van de implementatie van de Chw is de Tweede Kamer geïnformeerd middels een voortgangsrapportage «Praktijkervaringen Crisis- en herstelwet» (Kamerstukken II, 2012/13, [32 127, nr. 170](#)).

Voor het overige waren het op dit artikel uitgevoerde beleid en de bijhorende resultaten het afgelopen jaar conform de verwachtingen zoals gemeld in de begroting en zijn er geen grote afwijkingen of een noodzaak tot bijstelling aan het licht gekomen.

Budgettaire gevolgen van beleid

Overzicht van de budgettaire gevolgen van beleid (x € 1.000)					
13	Ruimtelijke ontwikkeling	Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Vershil	
	2011	2012	2013	2013	2013
Verplichtingen			35.851	157.114	- 121.263 1)
Uitgaven			112.483	147.634	- 35.151
13.01	Ruimtelijk instrumentarium	12.920	20.485	- 7.565	
13.01.01	Opdrachten	5.651	17.238	- 11.587	2)
13.01.02	Subsidies	4.868	3.247	1.621	
13.01.03	Bijdrage aan agentschappen	1.948	0	1.948	
	– waarvan bijdrage aan RWS	1.948	0	1.948	3)
13.01.04	Bijdrage aan medeoverheden	453	0	453	4)
13.02	Geo-informatie	36.184	30.556	5.628	
13.02.01	Opdrachten	2.554	1.980	574	
13.02.02	Subsidies	5.060	0	5.060	5)
13.02.06	Bijdrage aan ZBO en RWT	28.570	28.576	- 6	6)
	– Basisregistraties	28.570	0	28.570	6)
13.03	Gebiedsontwikkeling	16.345	39.530	- 23.185	
13.03.01	Opdrachten	5.341	757	4.584	7)
13.03.02	Subsidies	48	0	48	
13.03.03	Bijdrage aan agentschappen	86	0	86	
	– waarvan bijdrage aan RWS	86	0	86	
13.03.04	Bijdrage aan medeoverheden	10.870	38.773	- 27.903	
	– Bufferzones	0	5.303	- 5.303	8)
	– Projecten BIRK	4.823	19.642	- 14.819	9)
	– Projecten Nota Ruimte	6.047	13.828	- 7.781	10)
	– Projecten Bestaand Rotterdams Gebied	0	0	0	
13.04	Ruimtegebruik bodem	42.609	57.063	- 14.454	
13.04.01	Opdrachten	2.756	9.321	- 6.565	11)
13.04.02	Subsidies	22.047	18.138	3.909	12)
	– Bedrijvenregeling	6.912	6.400	512	
	– Overige subsidies	15.135	11.738	3.397	
13.04.03	Bijdrage aan agentschappen	7.938	0	7.938	
	– waarvan bijdrage aan RWS	7.938	0	7.938	11)
13.04.04	Bijdrage aan medeoverheden	1.500	20.904	- 19.404	
	– Meerjarenprogramma Bodem	0	13.946	- 13.946	13)
	– Programma Gebiedsgericht instrumentarium	1.500	6.958	- 5.458	14)
13.04.07	Bekostiging	8.368	8.700	- 332	
	– Uitvoering klimaatadaptatie	8.368	8.700	- 332	
13.05	Eenvoudig Beter	4.425	0	4.425	
13.05.01	Opdrachten	2.357	0	2.357	15)
13.05.03	Bijdrage aan agentschappen	2.068	0	2.068	
	– waarvan bijdrage aan RWS	2.068	0	2.068	16)
Ontvangsten		6.938	934	6.004	17)

Toelichting op de financiële instrumenten

Verplichtingen (ad 1)

Het verschil in de verplichtingenrealisatie wordt met name verklaard door:

- Een verlaging van het budget met € 29 miljoen bij eerste suppletoire begroting 2013 ter compensatie van de verplichtingen die reeds in 2012 zijn aangegaan.
- Een verlaging van het budget met € 21 miljoen in verband met de overheveling van middelen naar het Ministerie van EZ ten behoeve van de afronding van het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG).
- Een verhoging van het budget door het vastleggen in 2013 van de subsidie van € 10 miljoen aan het Bodemcentrum welke in de periode

- 2014–2017 tot betaling komt en een versnelde opdrachtverstrekking aan het Kadaster voor 2014 (ruim € 14 miljoen).
- Daarnaast is er sprake van een vrijval van circa € 34 miljoen aan verplichtingen vanwege de decentralisatie van een aantal Nota Ruimte projecten naar het Gemeente- en Provinciefonds.
 - Het feit dat in 2013 geen beroep is gedaan op de garantieregeling bodemsaneringskredieten midden- en kleinbedrijf (MKB), waardoor het hiervoor bestemde verplichtingenbudget van € 65 miljoen niet is gerealiseerd.

13.01 Ruimtelijke Instrumentarium

13.01.01 Opdrachten (ad 2)

De lagere realisatie op dit financieel instrument is onder andere veroorzaakt door een overboeking van € 2 miljoen naar artikel 98 ten behoeve van de uitvoering en beheer WABO en een overboeking van € 2,3 miljoen naar financieel instrument «opdrachten» artikel 13.03.01 Gebiedsontwikkeling ten behoeve van de schadevergoeding in het kader van de Beleidslijn Ruimte voor de Rivier. Hiernaast is € 1,3 miljoen bij Voorjaarsnota afgeboekt ter compensatie van overbesteding in 2012. Tevens is € 1,9 miljoen overgeboekt naar RWS leefomgeving ten behoeve van het beheer van het Omgevingsloket Online.

Uitvoering SVIR

De financiële middelen zijn mede ingezet ten behoeve van het houden van zicht op de realisatie van de SVIR en het zorg dragen voor kennis. De uitvoering van de SVIR is volgens plan verlopen. De voortgang is gerapporteerd aan de Kamer (Kamerstukken II, 2013/14, [32 660, nr. 59](#)).

In 2013 zijn vooral ook in samenspraak met het PBL verkenningen afgerond over de relatie tussen energie en ruimte en de betekenis van natuur en groen voor de concurrentiepositie van steden. Verkenningen over de betekenis van «smart cities», de relatie tussen infrastructuur en verstedelijking en de concurrentiepositie van stedelijke regio's zijn in 2013 begonnen. Vanuit het programma Bevolkingsdaling & Ruimte is actief ondersteuning geboden aan ruimtelijke transformaties in verschillende anticipeerregio's. Tevens is hierover in krimpgebieden kennis uitgewisseld met decentrale overheden, burgers en maatschappelijke organisaties.

De «pilots» rond decentralisatie van kennis in samenwerking met Interprovinciaal Overleg (IPO) en provincies werden in 2013 afgerond.

Digitalisering ruimtelijk instrumentarium

In 2013 is een start gemaakt met de voorbereiding van de ruimtelijke digitale instrumenten op de Omgevingswet. De voorbereidingen voor de ontwikkeling van een nieuwe release van het omgevingsloket zijn in gang gezet en de programma-organisatie is gevormd. De landelijke voorziening Ruimtelijkeplannen.nl werd in 2013 verder gemoderniseerd en voorbereid op een mogelijke uitbreiding met nieuwe instrumenten uit de toekomstige Omgevingswet. Ten behoeve van de Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen onroerende zaken (Wkpb) is een «pilot» uitgevoerd om gemeentelijke beperkingen op andere wijze te registreren. De pilot heeft de conclusie opgeleverd dat deze oplossingsrichting realistisch en uitvoerbaar is. De resultaten van de pilot worden betrokken bij de Omgevingswet en het daarmee samenhangende digitalisering-project. De Wkpb zelf zal in de Omgevingswet worden opgenomen.

Deelprogramma Nieuwbouw en Herstructurering

In het kader van het deelprogramma Nieuwbouw en Herstructurering van het Deltaprogramma is in 2013 verkend hoe ruimtelijke maatregelen kunnen bijdragen aan het beperken van de gevolgen van overstroming, een hevige regenbui, langdurige droogte en extreme hitte. In 2013 zijn onderzoek – en draagvlaktrajecten uitgevoerd ten behoeve van de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie

VerDuS

In 2013 is in het kader van VerDuS/Urban Regions in the Delta onderzoek verricht naar vernieuwend instrumentarium en nieuwe vormen van integrale gebiedsontwikkeling. De kennis die uit de 6 lopende onderzoeken kwam, is en wordt bij de beleidsvorming betrokken en gedeeld met de praktijk door middel van «Communities of Research and Practice» en door toepassing in de praktijk («Living labs»). Een aantal actuele kennisvragen werd in nauwe samenwerking met Europese partners onderzocht vanwege de identieke complexe verstedelijkingsvraagstukken.

13.01.02 Subsidies

Vanuit de idee dat architectuur en ruimtelijk ontwerp van belang zijn voor een goed systeem van ruimtelijke ordening, is in 2013 getracht de positie van het ontwerp en de ontwerpers te versterken. De uitvoering van de Actieagenda Architectuur en Ruimtelijke Ontwerp (AAARO) 2013–2016 verliep in 2013 geheel volgens plan. Er zijn geen tekortkomingen of afwijkingen aan het licht gekomen.

Met het programma klimaatbuffers wordt de realisatie van 20 natuurprojecten ondersteund, die de effecten van klimaatverandering tegengaan. Dit gebeurt vooral door het tegengaan van wateroverlast en – schaarste en het verbeteren van de waterveiligheid en -kwaliteit. Ook wordt er op deze manier bijgedragen aan kennisverwerving en de verspreiding daarvan. Natuurorganisaties hebben hiertoe subsidies gekregen. Van het totale aantal van twintig gebieden zijn er thans elf afgerond waarvan zeven in 2013.

In het kader van het Programma Duurzame Dynamiek in de Delta is in 2013 eveneens subsidie toegekend voor de uitvoering van het project «Urban Regions» in the Delta. Hetgeen heeft bijgedragen aan de kennisontwikkeling bij de uitvoering van de SVIR en de strategische kennis- en innovatieagenda van IenM. Het onderzoek in het programma URD heeft zich zowel op water, leefbaarheid en mobiliteit als op vraagstukken over bestuur en informatiesystemen gericht waarbij er sprake is geweest van een combinatie van theoretisch en praktijkgericht onderzoek. In 2013 hebben alle projecten tussenrapportages uitgebracht.³⁶

13.01.03 Bijdrage aan agentschappen (ad 3)

De uitgaven betreffen het beheer ten behoeve van het Omgevingsloket Online (OLO 2.9) waarvoor budget is overgeheveld vanuit financieel instrument «Opdrachten» op 13.01.01 naar RWS Leefomgeving.

³⁶ <http://deltaoost.verdus.nl/pagina.asp?id=471>

13.01.04 Bijdrage aan medeoverheden (ad 4)

De uitgaven betreffen het programma Mooi Nederland. De middelen hiervoor zijn overgeheveld van het financieel instrument «Subsidies» (13.01.02) naar «Bijdrage aan medeoverheden». Het Innovatieprogramma Mooi Nederland stimuleert de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit. In dit kader krijgen 58 Voorbeeldprojecten medefinanciering uit de Innovatieregeling Mooi Nederland. Naar aanleiding van de motie Wiegman is in 2013 geld van het innovatieprogramma ook beschikbaar gesteld voor «Voorbeeldgebieden Investeren in het landschap».

13.02 Geo-informatie

13.02.01 Opdrachten

De implementatie van de Europese richtlijn INSPIRE was dit jaar voornamelijk gericht op de verplichte beschikbaarheid van de ruimtelijke gegevens per 3 december 2013. Voor alle datasets is een data-provider in overleg met alle overheden aangewezen. Voor de gemeentelijke verplichtingen wordt nog aan een oplossing gewerkt. Opdrachten in het kader van de landelijke beleidscoördinatie ten behoeve van stimulering en innovatie zijn verstrekt aan de stichting Geonovum, Stichting Arbeidsmarkt GEO en aan Geofort. In 2013 is gestart met de evaluatie van de BAG door de Auditdienst Rijk. De evaluatie zal, vergezeld van een beleidsreactie, begin 2014 aan de Kamer worden toegezonden.

13.02.02 Subsidies (ad 5)

De uitgaven betreffen subsidies in het kader van de Basisregistraties, welke aanvankelijk gebudgetteerd stonden onder het financieel instrument «Opdrachten». Het betreft vergoedingen voor beheer en transitiekosten. Het budget is overgeboekt naar het financiële instrument «Subsidies» om deze uitgaven te kunnen doen.

13.02.06 Basisregistratie Grootchalige Topografie (ad 6)

In de eerste suppletoire begroting heeft een technische herrubricering binnen 13.02 Geo-informatie plaatsgevonden. Het budget voor de Basisregistraties wordt sindsdien verantwoord op «Basisregistratie Grootchalige Topografie» in plaats van op «Bijdrage aan ZBO en RWT». Voor de exploitatie en beheer van de basisregistraties adressen, gebouwen, topografie en het overheidsgebruik van de kadastrale gegevens is de jaarlijkse bijdrage aan het Kadaster verstrekt. Tevens is aan het Kadaster een bijdrage verstrekt voor de exploitatie en het beheer van ruimtelijke plannen.nl en PDOK met daarin het INSPIRE geo-portaal. Het PDOK-loket is het centrale punt voor de ontsluiting van de Geo-informatie van de overheid in Nederland. Met het onderdeel nationaal geo-register wordt het open databeleid van lenM ondersteund. De Wet basisregistratie grootchalige topografie (BGT) is in 2013 door de Tweede en Eerste Kamer aangenomen.

13.03 Gebiedsontwikkeling

13.03.01 Opdrachten (ad 7)

De hogere realisatie is met name veroorzaakt door een niet gebudgetteerde uitgave van € 3,4 miljoen met betrekking tot schadevergoeding in het kader van de beleidslijn Ruimte voor de Rivier en versnelling van betalingen op lopende verplichtingen voor circa € 1 miljoen.

13.03.02 Subsidies

Om de blijvende betrokkenheid van de rijksoverheid bij de ontwikkeling van de Wadden gestalte te geven heeft het Regionaal College Waddengebied ook in 2013 de jaarlijkse subsidie ontvangen.

13.03.03 Bijdrage aan agentschappen

Aan RWS zijn voor 2013 middelen ter beschikking gesteld ten behoeve van het platform Duurzame gebiedsontwikkeling.

13.03.04 Bijdrage aan medeoverheden (ad 8, 9 en 10)

De andere overheden (provincies en gemeenten) zijn bezig het beleid dat in de Nota Ruimte vorm is gegeven, uit te voeren. Het beschikbare budget is een extra impuls voor de versterking van de economische concurrentiepositie, krachtige steden en platteland, borging belangrijke ruimtelijke waarden en borging van veiligheid. De lage realisatie is met name veroorzaakt door een overboeking van € 5,3 miljoen naar het Ministerie van EZ met betrekking tot het afronden van het Investeringsbudget Landelijke Gebied (ILG) (ad 8). Weergegeven is de doorwerking van de reeds vóór 2013 gedecentraliseerde BIRK projecten (ad 9). Tot slot is het Nota Ruimtebudget project Hengelo in 2013 gedecentraliseerd door de resterende budgetten in het Gemeentefonds te storten en is € 4,8 miljoen van het meerjarig budget herschikt als gevolg van tempowijziging in de uitvoering van de lopende projecten (ad 10).

De nog beschikbare middelen uit het NSP budget (Nieuwe Sleutel Projecten) werd in 2013 ingezet ter ontwikkeling en versterking van een tweetal projecten met betrekking tot het (her)ontwikkeling van zogenaamde HSL stations en omgeving. In 2013 had dit betrekking op de laatste twee projecten in Breda en Arnhem.

13.04 Ruimtegebruik bodem

13.04.01 Opdrachten

Zie voor een toelichting op de onderuitputting van het budget op 13.04.01 de toelichting bij 13.04.03.

Structuurvisie Ondergrond (STRONG)

Op 21 maart 2013 is de Kamer geïnformeerd over de verbreding van de scope van de Structuurvisie Ondergrond. In 2013 is door het Rijk in samenwerking met medeoverheden en andere stakeholders gewerkt aan de inventarisatie van de opgaven, knelpunten en mogelijke oplossingsrichtingen. Deze investering aan de voorkant van het proces heeft geholpen om bij de probleemstelling horende oplossingen te operationali-

seren. Als gevolg hiervan is het oorspronkelijk voor 2013 geplande onderzoek voor de planMER en MKBA doorgeschoven naar 2014.

Structuurvisie Wind op Land

In 2013 heeft beleidsonderbouwend onderzoek, inclusief het begeleiden van de publieksparticipatie, plaatsgevonden voor de Ontwerp Structuurvisie Windenergie op land, die op 28 maart 2013 door de Ministerraad is vastgesteld en naar de Tweede Kamer is gezonden (Kamerstukken II, 2012/13, [33 612, nr.1](#)).

Fundamentele herziening Wet bodembescherming

Het beleidsonderbouwend onderzoek voor de fundamentele herziening van de Wet bodembescherming was in 2013 met name gericht op de beschrijving van het instrumentarium en voorbereiding van de opname in de Omgevingswet en Kaderwet subsidies.

Aanpassing financiering Commissie voor de m.e.r.

In 2013 was er geen behoefte aan beleidsonderbouwend onderzoek inzake de aanpassing van de financiering van de Commissie voor de m.e.r..

13.04.02 Subsidies (ad 12)

Cie MER

De overschrijding op de overige subsidies wordt veroorzaakt door de subsidie aan de Commissie voor de Milieueffectrapportage (Cie MER). Deze hogere realisatie wordt echter grotendeels gedekt door de bijdragen van EZ en OCW aan de Cie MER. In 2013 is een wetsvoorstel ingediend tot wijziging van de Wet milieubeheer (tarieven Commissie voor de milieueffectrapportage) (Kamerstukken II, 2013/14, [33 686, nr. 7](#)) dat voorziet in het regelen van een wettelijke basis om vergoeding voor adviezen van de Commissie voor de m.e.r. in rekening te kunnen brengen. De beoogde datum van inwerkingtreding van het wetsvoorstel op 1 januari 2014 is niet gehaald.

Bedrijvenregeling

Er zijn betalingen verricht ten behoeve van een aantal beschikkingen op grond van de bedrijvenregeling.

NS-Bodem

In 2013 is de subsidie op grond van de overeenkomst met Stichting Bodemsanering NS betaalbaar gesteld.

Incidentele subsidies

In 2013 zijn de subsidies op grond van de overeenkomst met Stichting Kennisontwikkeling Bodem betaalbaar gesteld.

13.04.03 Bijdrage aan agentschappen (ad 11)

Per 1 januari 2013 worden de taken van Bodem+ door RWS Leefomgeving uitgevoerd. Deze werden voorheen door Agentschap NL uitgevoerd. Om die reden zijn de middelen van «Opdrachten» naar «Bijdrage aan agentschappen» overgeheveld. Dit verklaart de onderuitputting op «Opdrachten» en de overschrijding op «Bijdrage aan agentschappen».

13.04.04 Bijdrage aan medeoverheden

Meerjarenprogramma Bodem (ad 13)

De uitgavenverlaging op het Meerjarenprogramma Bodem wordt veroorzaakt door de overboeking van bodemsaneringsmiddelen naar het Gemeente- en Provinciefonds (decentralisatie). In 2013 zijn de bijdragen aan Moerdijk en Asbest Overijssel overgeboekt, is een toezegging voor de aanpak van Cadmium in de Kempen versneld toegekend (was voorzien in 2014) en is een betaling gedaan ten behoeve van de nazorgkosten van het bodemsaneringsproject Diemerzeedijk te Amsterdam.

Programma Gebiedsgericht Instrumentarium (ad 14)

Het verschil in budget op het programma gebiedsgericht instrumentarium wordt veroorzaakt doordat voor de afronding van het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) budgetten van lenM naar EZ zijn overgedragen.

In 2013 is een bijdrage verstrekt aan USONA (Uitvoeringsorganisatie Stichting Ontwikkeling Nederlandse Antillen) ten behoeve van het rioolzuiveringsproject in Bonaire.

13.04.07 Bekostiging

Kennis voor Klimaat

Voor Kennis voor Klimaat stonden in 2013 twee speerpunten centraal. Het eerste is de afronding van het programma in 2014. Voor de hotspots betekent dit het toewerken naar hun eindproduct gericht op regionale adaptatiestrategieën. Voor de consortia, die de acht onderzoekprogramma's in de tweede tranche uitvoeren, is dit de afronding en rapportage van het onderzoek. Met de consortia wordt toegewerkt naar de eindproducten, waaronder de ontwikkeling van een boekenreeks, uitgegeven door een academische uitgever. Het tweede speerpunt is de valorisatie van kennis. Hierbij gaat het om de creatie van economische en maatschappelijke waarde.

MKB krediet

In 2013 is geen beroep gedaan op de garantieregeling bodemsaneringkredieten midden- en kleinbedrijf (MKB).

13.05 Eenvoudig Beter

13.05.01 Opdrachten (ad 15)

Het verschil wordt verklaard doordat bij de Miljoenennota 2014 de budgetten voor de interdepartementale programmadirectie Eenvoudig Beter zijn gebundeld en naar het artikelonderdeel «13.05 Eenvoudig Beter» zijn overgeheveld. Binnen de interdepartementale programmadirectie Eenvoudig Beter wordt gewerkt aan de integrale Omgevingswet (Ow) en de implementatie van de Crisis- en Herstelwet (Chw). In 2013 zijn opdrachten versterkt gericht op het nader uitwerken van de Ow in de uitvoeringsregelgeving, voor de consultatie en toetsing van de AMvB's onder de Ow, voor het omgevingsmanagement en voor de implementatie van Ow en Chw. In 2013 is verder gewerkt aan en het ontwikkelen en bouwen van een OLO3 (Omgevingsloket Online) systeem, dat met name meer toekomstvast gemaakt zal worden en gericht is op de tijdige ondersteuning als de nieuwe omgevingswet in uitvoering komt.

13.05.03 Bijdrage aan agentschappen (ad 16)

Het verschil wordt verklaard doordat bij de Miljoenennota 2014 de budgetten voor de interdepartementale programmadirectie Eenvoudig Beter zijn gebundeld en naar het artikelonderdeel «13.05 Eenvoudig Beter» zijn overgeheveld. Aan RWS zijn middelen ter beschikking gesteld voor de capaciteitsinzet voor de implementatie van de Ow en Chw. Daarnaast heeft RWS in 2013 de opdracht gekregen om een verkenning implementatie Ow uit te voeren. Deze is gericht op vier samenhangende onderdelen, te weten invoeringsbegeleiding, informatiepunt, digitale informatievoorziening Ow en uitvoering vergunningverlening en toezicht en handhaving (zie Kamerstukken II 2013/14, [33 118](#), nr.8).

Ontvangsten (ad 17)

De hogere ontvangsten worden met name veroorzaakt door de opbrengst van grondverkoop Bommelwaard (€ 1,5 miljoen), de overdracht van het restant van Sewerage project middelen door ILT (€ 1,6 miljoen) aan lenM, opbrengsten in het kader van het bodemverhaal met betrekking tot de wet bodembescherming (€ 1,5 miljoen), incidentele MER ontvangsten van gemeenten die moeten bijdragen aan door lenM geïnitieerde onderzoeken (€ 0,8 miljoen) en meerontvangsten Geo-informatie.

Artikel 14 Wegen en verkeersveiligheid

Algemene doelstelling

Om weggebruikers snel, veilig, betrouwbaar en duurzaam van A naar B te laten reizen via de weg ontwikkelt, beheert en benut lenM het hoofdwegennet. Er wordt ingezet op samenwerking met decentrale wegbeheerders en er worden ontwikkelingen aan voertuigen en gedrag aangejaagd. Dit draagt bij aan de economische en ruimtelijke ontwikkeling van Nederland.

Rol en Verantwoordelijkheden

(Doen) Uitvoeren

De Minister is verantwoordelijk voor een robuust mobiliteitssysteem van sterke verbindingen, sterke modaliteiten, voorspelbare reistijden en goede bereikbaarheid (zie ook artikelen 15 Openbaar vervoer en 16 Spoor). Voor het hoofdwegennet betekent dit dat de Minister zorgt voor:

- De besluitvorming over en uitvoering van infrastructuur en gebiedsontwikkeling. Aanlegprojecten worden in het MIRT vastgelegd. De bijdragen zijn gerelateerd aan het Infrastructuurfonds (artikel 12 Hoofdwegen).
- De financiering (via het Infrastructuurfonds) van het programma Beter Benutten.
- De uitvoering van het beheer en onderhoud door Rijkswaterstaat als beheerder van het hoofdwegennet. De beheer en onderhoud activiteiten zijn op het Infrastructuurfonds (artikel 12 Hoofdwegen) terug te vinden.
- Het vormgeven (in saneringsplannen) en uitvoeren van de aanpak van hoge geluidbelastingen langs rijkswegen door middel van het meerjarenprogramma Geluid (MJPG).

Regisseren

De Minister is verantwoordelijk voor de vormgeving en deels ook de uitvoering van het beleid inzake wegen en verkeersveiligheid, waaronder het toezicht op de uitvoering van de wet- en regelgeving. Via wet- en regelgeving, aansturing van Rijkswaterstaat in het beheer van het wegennet en afspraken met het bedrijfsleven, zorgt lenM voor veilige infrastructuur en optimaal gebruik daarvan. Daarbij wordt ingespeeld op ontwikkelingen bij gebruikers, voertuigen en infrastructuur. Deze regierol wordt concreet ingevuld door:

- Regelgeving en afspraken over voorzieningen- en kwaliteitsniveaus bij infrastructuur in het kader van veiligheid, betrouwbaarheid, snelheden, doorstroming en duurzaamheid.
- Een slim gebruik van de huidige en toekomstige infrastructuur, wordt met het programma Beter Benutten – naast investeringen in de infrastructuur- gewerkt aan het terugdringen van de files met 20 procent op specifieke corridors in de drukste gebieden van het land, ten opzichte van een situatie zonder het programma Beter Benutten (zie ook artikelen 15 Openbaar vervoer en 16 Spoor).
- Samen met de regio's worden de afgesproken gebiedspakketten in het kader van Beter Benutten uitgevoerd om zo op basis van maatwerk de beoogde effecten te realiseren. Daarbij is er nadrukkelijk ook samenwerking met het bedrijfsleven.
- Met de inzet van het Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2008–2020 en de Beleidsimpuls Verkeersveiligheid wordt het aantal verkeersdoden en ernstig verkeersgewonden verminderd. Dit plan richt zich op verbetering van het gedrag van diverse gebruikers als ook hun voertuigen en de infrastructuur.
- De vaststelling in 2012 van een beleidsimpuls aan het Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2008–2020. Dit is een uitwerking van de strategie

Beleidsartikelen

met focus op verbetering van de verkeersveiligheid van de prioritaire aandachtsgebieden: fietsers, ouderen en jonge, beginnende bestuurders.

- Samen met decentrale overheden en maatschappelijke partners is met name aandacht voor de groeiende risicogroepen onder de verkeersdeelnemers: ouderen, fietsers, notoire overtredders en beginnende bestuurders.
- Het oplossen van de knelpunten voor luchtkwaliteit langs het hoofdwegenet door middel van maatregelen (zowel generaal en locatie specifiek) in het kader van het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL).

Tenslotte is de Minister verantwoordelijk voor het toezicht op en de handhaving van (een deel van) de wet- en regelgeving door de Inspectie Leefomgeving en Transport op dit beleidsterrein (zie beleidsartikel 24 Handhaving en toezicht).

Indicatoren en kengetallen

Indicator: acceptabele reistijd							
	Basiswaarde 2001	2009	2010	2011	2012	2013	Streefwaarde 2020
Percentage trajecten waar de streefwaarde wordt gehaald ¹ .	86%	84%	83%	88% ²	92%	94%	100%

Bron: Rijkswaterstaat/WVL, 2014

Toelichting

Ad 1) De reistijd op een traject is acceptabel als de streefwaarde voor de reistijd wordt gehaald. De streefwaarde voor trajecten van het hoofdwegenet tussen steden is een reistijd in de spits van maximaal 1,5x de reistijd buiten de spits (referentiesnelheid 100 kilometer/uur). Op trajecten rond de vijf grote steden en trajecten op niet-autosnelwegen van het hoofdwegenet is de streefwaarde maximaal 2,0. Op basis van 186 trajecten. Voor 80 onvoldoende bemeten trajecten wordt verondersteld dat het traject voldoet aan de streefwaarde. Aangenomen is dat deze onbemeten trajecten voldoen aan de gewenste reistijd in de spits omdat dit de minst drukke trajecten zijn.

Ad 2) Vanwege invoering van het Verkeerskundig Informatieproducten en Adviezen Systeem (VIAS) bij Rijkswaterstaat in 2012/2013 is het percentage voor 2011 gecorrigeerd, waardoor er bovenstaande tabel een andere waarde is opgenomen dan in de begroting 2013.

Indicator: lokale luchtkwaliteit NO ₂								
	Basiswaarde peildatum	Waarde 2007	Waarde 2008	Waarde 2009	Waarde 2010	Waarde 2011	Waarde 2012	Streefwaarde peildatum
Lokale luchtkwaliteit NO ₂ (aantal knelpunten) ¹								0 knelpunten langs rijkswegen 2015
Geluidsknelpunten langs hoofdwegen ²	12.000	12.000	12.000	12.000	7.500	7.500	7.000	0 knelpunten langs rijkswegen 2023 ³

Bron: Rijkswaterstaat, 2013

Toelichting

De gegevens over 2013 waren nog niet beschikbaar ten tijde van het drukken van dit Jaarverslag.

Ad 1) Voor lokale luchtkwaliteit geldt dat uiterlijk per 1 januari 2015 op alle locaties langs rijkswegen de grenswaarde voor NO₂ gehaald moet worden. Tussentijdse waarden zijn niet vastgesteld. Voor PM₁₀ wordt op alle locaties langs rijkswegen, na volledig gebruik van de wettelijke beginselen van blootstelling en toepasbaarheid, aan de grenswaarde voldaan die geldt vanaf 11 juni 2011.

Ad 2) Het Meerjarenprogramma geluidsanering (MJPg) is in 2011 van start gegaan. Het MJPg is gericht op het realiseren van geluidreducerende maatregelen bij woningen met een geluidbelasting van meer dan 65 dB als gevolg van een rijksweg en bij woningen langs die infrastructuur die in het kader van de saneringsoperatie onder de Wet geluidhinder tijdig zijn gemeld. Daarnaast zijn woningen die als gevolg van verkeersgroei onder de Wet geluidhinder een toename van meer dan 5 dB hebben ondergaan onderdeel van de saneringsoperatie. Voor 10 procent van de woningen zal de aanpak bestaan uit gevelisolatie en zal de belasting boven de 65 dB blijven. Door koppeling aan groot onderhoud kan de realisatie in bepaalde situaties later dan 2023 plaatsvinden. Uit onderzoek blijkt dat het aantal knelpunten langs hoofdwegen afgenomen is. Dit is enerzijds het effect van recent gerealiseerde maatregelen zoals geluidschermen en stille wegdekken in infrastructuurprojecten en een aantal saneringsprojecten. Anderzijds is dit het effect van verbeterde en geactualiseerde databestanden.

Ad 3) Met ingang van 2014 is de streefwaarde peildatum 2015 verschoven naar 2023 om aansluiting te krijgen met de budgettaire middelen.

Indicator: ontwikkeling aantal verkeersslachtoffers								
	basis- waarde					streef- waarde	Realisatie	doelstelling
	2002	2009	2010	2011	2012	2013	2013	2020
aantal verkeersdoden	1.066	720	640	661	650	675	570	500
ernstig verkeersge- wonden	16.100	18.600	19.200	20.100	19.200	13.540	nnb	10.600

Bron: Rijkswaterstaat/WVL, 2014

Toelichting

De daling van het aantal verkeersdoden in 2013 is een duidelijke stap richting de doelstelling van maximaal 500 verkeersdoden in 2020. Het ingezette beleid van de afgelopen jaren heeft hier aan bijgedragen. Het aantal ernstig verkeersgewonden is in 2012 met 4,5% gedaald tot 19.200. Het cijfer ernstig verkeersgewonden voor 2013 was ten tijde van het drukken van dit Jaarverslag nog niet beschikbaar.

Beleidsconclusies

Het op dit artikel uitgevoerde beleid en de bijbehorende resultaten waren het afgelopen jaar conform de verwachtingen zoals gemeld in de begroting. Afwijkingen waren er op het gebied van lagere realisatie van de uitgaven. Deze afwijking wordt nader toegelicht bij de budgettaire gevolgen van beleid.

In de MIRT brief van 18 november 2013 (Kamerstukken II, 2013/14, [33 750 A, nr. 25](#)) is, aanvullend op het investeringsprogramma, een nieuwe aanpak ten behoeve van bereikbaarheid geïntroduceerd. Dit wordt ingegeven door het toenemende belang van stedelijke regio's. Dit betekent dat de complexiteit van de opgaven toeneemt, doordat meerdere opgaven van Rijk en regio elkaar raken en beïnvloeden. Daarnaast constateert lenM dat er in de markt en samenleving veel nieuwe creatieve en innovatieve initiatieven ontstaan.

Budgettaire gevolgen van beleid

Overzicht van de budgettaire gevolgen van beleid (x € 1.000)						
14	Wegen en verkeersveiligheid		Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil	
	2011	2012	2013	2013	2013	
Verplichtingen			31.318	40.180	- 8.862	1
Uitgaven			32.729	40.405	- 7.676	
14.01	Netwerk		11.884	20.215	- 8.331	
14.01.01	Opdrachten		8.332	17.079	- 8.747	1
14.01.02	Subsidies		1.229	856	373	
14.01.03	Bijdrage aan agentschappen		2.323	2.280	43	
	– waarvan bijdrage aan RWS		2.323	2.280	43	
14.02	Veiligheid		20.845	20.190	655	
14.02.01	Opdrachten		7.054	6.191	863	
14.02.02	Subsidies		13.121	13.215	- 94	
14.02.03	Bijdrage aan agentschappen		670	784	- 114	
	– waarvan bijdrage aan RWS		670	784	- 114	
Ontvangsten			5.236	6.782	- 1.546	

Toelichting op de financiële instrumenten

14.01 Netwerk

14.01.01 Opdrachten (ad 1)

Voornaamste oorzaken voor de lagere realisatie bij het opdrachtenbudget Netwerk zijn aanpassingen van het kasritme van het budget voor opdrachten Beter Benutten in verband met de verlenging van de projectduur, overboekingen aan het Infrastructuurfonds ten behoeve van de bijdrage voor Ultrastille wegdekken en de Elektronische publicatie Verkeersbesluiten en een overboeking aan het Provinciefonds voor Beter Benutten (regio Groningen-Assen). Dit verklaart tevens de lagere realisatie op het verplichtingenbudget.

Voor een goede bereikbaarheid is doorgegaan met de samenwerking met andere wegbeheerders en private partijen ten aanzien van verkeersmanagement. Dit is afgelopen jaar gebeurd in het kader van zowel Beter Benutten als de reguliere ontwikkeling van verkeersmanagement. In het kader van het actieprogramma «Beter Geïnformeerd op Weg» zijn in samenwerking met overheden en marktpartijen een Routekaart en een Uitvoeringsagenda, waarmee de stap naar realisatie wordt gezet, begin november 2013 aan de Kamer aangeboden (Kamerstukken II, 2013/14, [31 305, nr. 207](#)). Beter Geïnformeerd op weg richt zich via publiek-private samenwerking op de doorontwikkeling van reisinformatie en verkeersmanagement.

Ook in 2013 is voortvarend gewerkt aan de verbetering van de veiligheid, bereikbaarheid op en rond wegen. Uitgaven worden verantwoord op het Infrastructuurfonds. Daarnaast zijn uitgaven verricht voor de inhuur landsadvocaat (SAA, A2 en A9) en advies ingewonnen ten behoeve van de invoering van de Tolwet voor twee projecten namelijk de Blankenburg-verbinding en ViA15.

Op 1 juli 2013 is de Wet wegvervoer goederen (wgg) gewijzigd ter implementatie van de verordeningen 1071, 1072 en 1073/2009. Het ERRU-register (European register of road transport undertakings) is ingericht, waarin zeer ernstige vervoersovertredingen, begaan door vervoersondernemingen en transportmanagers, worden geregistreerd en is de Wet aanvullende regels veiligheid wegtunnels (Warv) in 2013 in werking is getreden.

In 2013 zijn de met de bestuurlijke trio's (de Minister van IenM, regionale bestuurder en CEO uit de regio) afgesproken Beter Benutten-maatregelen nader uitgewerkt en in uitvoering gegaan. In december 2013 zijn naast de huidige tien regio's de regio's Stedendriehoek (Deventer, Zutphen en Apeldoorn) en Leeuwarden toegevoegd aan het programma Beter Benutten. Het programma bestaat eind 2013 uit twaalf regio's. De oplevering van de projecten (ruim 300 maatregelen) is vooral in de periode 2014 gepland. Het gros van de effecten van de maatregelen komt in de loop van 2015 beschikbaar. In 2013 is circa 15% van de ruim 300 projecten afgerond. Het programma Beter Benutten ligt hiermee op schema.

De eerste inzichten van de effecten van Beter Benutten leveren positieve resultaten op. Zo reduceren de spitsmijdenprojecten de files met meer dan 5% op de specifieke regionale wegvakken. Daarnaast hebben de inspanningen op het gebied van mobiliteitsmanagement resultaat opgeleverd. De werkgeversaanpak heeft al gemiddeld 5% filereductie opgeleverd met name door de mogelijkheid voor werknemers om flexibele werktijden te hanteren. De opkomst van Het Nieuwe Werken ondersteunt deze trend.

14.01.02 Subsidies

In 2013 is subsidie aan Transport en Logistiek Nederland (TLN) beschikbaar gesteld van € 0,38 miljoen voor het project Papierloos transport. Ook is een subsidie verstrekt van € 0,017 miljoen aan het Klimaatverbond Nederland voor het project groene voetstappen. De overige uitgaven hebben betrekking op subsidies die in voorgaande jaren beschikbaar zijn gesteld.

14.01.03 Bijdrage aan agentschappen

Dit betreft de bijdrage aan Rijkswaterstaat voor de capaciteitsinzet in het kader van Beleidsondersteuning en advies.

14.02 Veiligheid

14.02.01 Opdrachten

Doelen kunnen enkel worden bereikt door samenwerking met gebruikers/ belangenorganisaties, andere overheden, het bedrijfsleven en de verkeersdeelnemers zelf. Om de stijging van het aantal verkeersgewonden

de afgelopen jaren te stoppen en weer te laten dalen is met andere overheden en belangenorganisaties de nadruk gelegd op het verbeteren van de verkeersveiligheid bij vooral de kwetsbare verkeersdeelnemers, zoals ouderen en fietsers, conform de beleidsimpuls (Kamerstukken II, 2012/13, 29 398, nr. 340). De maatregelen focussen op de risicogroepen fietsers (onder andere de Lokale Aanpak Veilig Fietsen van gemeenten), ouderen (onder andere Blijf Veilig Mobiel-activiteiten), jonge bestuurders (onder andere 2toDrive) en het terugdringen van gevaarlijke locaties (onder andere met het Meldpunt Veilig Verkeer). In 2013 heeft een aantal burgemeesters zich aangediend als ambassadeur voor de fietsveiligheid.

14.02.02 Subsidies

Naast de in de begroting 2013 genoemde subsidies aan de maatschappelijke organisaties Veilig verkeer Nederland (VVN), Algemene Nederlandse Bond voor Ouderen (ANBO), Fietzersbond, Team Alert en de Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid (SWOV) zijn incidenteel subsidies verstrekt aan DHV voor het Vergevingsgezinde fietspad, aan Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek (TNO), Veilig en bewust op de fiets, aan de Fietzersbond voor de Campagne Fietsverlichting 2013, aan de Algemene Nederlandse Wielrijders Bond (ANWB) voor het Nationaal Verkeersveiligheidscongres 2014. Ook is subsidie verstrekt voor de opschaling van een innovatieve informatiedienst van drie Nederlandse bedrijven. Zij bieden een praktische hulpmiddel, in de vorm van een App, voor het vinden van vrije parkeerplaatsen voor vrachtwagens langs de snelwegen, te beginnen in Nederland, Duitsland, België en Frankrijk.

14.02.03 Bijdrage aan agentschappen

Dit betreft de bijdrage aan Rijkswaterstaat voor de capaciteitsinzet in het kader van Beleidsondersteuning en advies.

Extracomptabele verwijzingen

Extracomptabele verwijzing naar artikel 12 Hoofdwegennet van het Infrastructuurfonds (x € 1.000)

		2013
Bijdrage uit artikel 26 van Hoofdstuk XII aan artikel 12 Hoofdwegennet van het Infrastructuurfonds		2.330.964
Andere ontvangsten van artikel 12 Hoofdwegennet van het Infrastructuurfonds		150.887
Totale uitgaven op artikel 12 Hoofdwegennet van het Infrastructuurfonds		2.481.851
<i>waarvan</i>		
12.01	Verkeersmanagement	21.794
12.02	Beheer, onderhoud en vervanging	544.354
12.03	Aanleg	1.065.903
12.04	GIV/PPS	412.956
12.06	Netwerkgebonden kosten HWN	436.844

Artikel 15 Openbaar vervoer

Algemene doelstelling

Reizigers veilig, betrouwbaar en snel vervoeren gericht op gemak en eenvoud door een optimaal openbaar vervoer netwerk. De verantwoordelijkheid van de Minister inzake spoor wordt toegelicht in artikel 16.

Rol en verantwoordelijkheden

Regisseren

De Minister is verantwoordelijk voor de vormgeving en deels ook de uitvoering van het beleid inzake regionaal openbaar vervoer (onder andere regionaal openbaar vervoer, taxi, waddenveren). Ook het toezicht op de uitvoering van de wet- en regelgeving valt onder de ministeriële verantwoordelijkheid. De rol «regisseren» heeft specifiek betrekking op de volgende onderdelen:

- Het stellen van regels en de kaders (wetgeving) voor het openbaar vervoer (overheden, marktpartijen en reizigers). De regels en kaders hebben betrekking op het openbaar vervoer per bus, tram en metro, het CVV (Regiotaxi) en het openbaar vervoer over water.
- Het faciliteren (waar nodig) van de decentrale overheden om ervoor te zorgen dat zij optimaal hun rol kunnen vervullen (denk daarbij aan het stimuleren van fietsgebruik, het landelijk fietsdiefstalregister en de nationale database voor reisinformatie voor het openbaar vervoer).
- Het faciliteren van pilot-projecten de sociale veiligheid in het openbaar vervoer (in samenwerking met het Ministerie van Veiligheid en Justitie).
- Het financieren van grote regionale en lokale projecten, vanuit artikel 14 op het Infrastructuurfonds: Regionaal, lokale infrastructuur. Via artikel 25 Brede doeluitkering (op hoofdstuk XII) wordt het realiseren van maatwerkoplossingen voor verkeers- en vervoersvraagstukken gefinancierd.
- Het verlenen van concessies voor de Waddenveren (met uitzondering van Texel). De decentrale overheden verlenen concessies aan het regionaal openbaar vervoer (onder andere bus, tram, metro, gedecentraliseerde treindiensten, boot en CVV). Marktpartijen verrichten het vervoer en zijn concessienemers.
- Het opstellen van wet- en regelgeving voor het taxivervoer om de vakbekwaamheid, tarieven en de toegang tot de markt te reguleren. De meeste besloten busregelgeving wordt in EU en internationaal verband voorbereid en vastgelegd in internationale verdragen, welke worden ingepast in nationale regelgeving.
- Het beschikbaar laten maken van reisinformatie en waar nodig optreden als regisseur.
- De implementatie van de OV-chipkaart en de invulling van de permanente structuur voor de governance daarvan.

Tenslotte is de Minister verantwoordelijk voor het toezicht op en de handhaving van (een deel van) de wet- en regelgeving door de Inspectie Leefomgeving en Transport op dit beleidsterrein (zie beleidsartikel 24 Handhaving en toezicht).

Indicatoren en kengetallen

Zoals in de Begroting 2014 is aangegeven wordt het kengetal reizigerskilometers regionaal openbaar vervoer niet meer opgenomen, aangezien de gegevens niet langer verzameld worden en dus niet meer beschikbaar zijn. Om deze gegevens weer beschikbaar te krijgen wordt door IenM nagegaan of gebruik gemaakt kan gaan worden van geanonimiseerde OV-Chipkaartdata. Hierover wordt overleg met de OV-sector gevoerd.

Het kengetal waardering consument en prijsontwikkeling taxi is niet meer opgenomen in de Begroting 2014 en dit jaarverslag. Jaarlijks vond onderzoek plaats naar zowel de waardering van de consument als de prijsontwikkeling van het taxivervoer. In 2012 en 2013 hebben deze onderzoeken niet plaatsgevonden. De onderzoeken uit voorgaande jaren geven aan dat de verschillen van jaar op jaar betrekkelijk gering zijn.

Kengetal klanttevredenheid regionaal openbaar vervoer					
	2009	2010	2011	2012	2013
Algemeen oordeel	7,2	7,2	7,2	7,4	7,4
Informatie en veiligheid	7,5	7,5	7,5	7,6	7,6
Rijcomfort	7,2	7,2	7,3	7,4	7,5
Tijd en doorstroming	6,5	6,5	6,6	6,8	6,8
Prijs	6,3	6,3	5,9	6,2	6,3

Bron: KpVV – Klantenbarometer 2013.

Toelichting

De OV Klantenbarometer is het klanttevredenheidsonderzoek voor het regionaal openbaar vervoer. Het is een landelijk onderzoek naar de mening van reizigers in het stads- en streekvervoer. Het onderzoek wordt jaarlijks gehouden in de periode van eind oktober tot begin december. OV reizigers zijn in 2013 even tevreden over het stads- en streekvervoer als in 2012. Zij waarderen de kwaliteit van hun ritten met 7,4.

Kengetal Sociale veiligheid in het stads- en streekvervoer					
	2009	2010	2011	2012	2013
Waardering veiligheidsgevoel in het voertuig als rapportcijfer					
– Reizigers (1)	7,9	7,9	7,9	7,9	7,9
– Personeel (2)	nb	6,5	nb	6,9	nb
Onveiligheidsincidenten in en rond het OV in %					
– Reizigers (3)	24	23	nb	15	–
– Personeel (4)	nb	64	nb	60	nb

Bron: KpVV – OV Klantenbarometer 2013 en Reizigersmonitor 2012.

Vanaf 2013 is sociale veiligheid een integraal onderdeel van de rapportage van de klantenbarometer en verschijnt er geen aparte reizigersmonitor meer.

Toelichting

Ad 1) Dit cijfer betreft het veiligheidsgevoel van de reiziger zowel in als rond het voertuig.

Ad 2) Dit cijfer betreft het veiligheidsgevoel van het personeel zowel in als rond het voertuig.

Ad 3) Dit is gebaseerd op de OV Klantenbarometer 2012 van het Kennisplatform Verkeer en Vervoer (KpVV). Het percentage in 2012 is niet vergelijkbaar omdat een andere vraagstelling heeft plaatsgevonden. Voor een toelichting wordt verwezen naar de uitgave Sociale Veiligheid van OV-reizigers in het stads- en streekvervoer.³⁷ Om deze reden kan ook geen cijfer voor 2013 worden opgenomen.

³⁷ www.kpvv.nl/KpVV/KpVV-Overige-Content/KpVV-Overige-Content-Media/Bijlagen-publicaties/Sociale-veiligheid-2012-Totaal-eBook.pdf

Ad 4) Dit is het percentage van het personeel dat één of meerdere keren slachtoffer is geweest van een incident. Bij (2) en (4): voor personeel wordt tweejaarlijks gemeten.

Beleidsconclusies

Het uitgevoerde beleid en de daarbij behorende resultaten op dit artikel waren het afgelopen jaar grotendeels conform de verwachtingen zoals gemeld in de begroting. In 2013 was de OV-chipkaart in het gehele Stad- en Streekvervoer geïmplementeerd. Planning was ook dat papieren treinkaartjes in 2013 afgeschaft zouden worden. Vanwege de negatieve tariefffecten voor treinreizigers die met meerdere spoorvervoerders moeten reizen is dit uitgesteld totdat er een lange afstandskorting op het spoor wordt geïmplementeerd. Daarnaast is de planning voor de herpositionering Trans Link System (TLS) geactualiseerd. Gezien de complexiteit en de financiële omvang van het onderwerp is gekozen voor een zorgvuldige stapsgewijze aanpak waardoor voor alle partijen een transparant proces ontstaat.

Daarnaast waren er beperkte afwijkingen op het gebied van de realisatie van de uitgaven. Deze worden nader toegelicht bij de budgettaire gevolgen van beleid.

Budgettaire gevolgen van beleid

Overzicht van de budgettaire gevolgen van beleid (x € 1.000)						
15	Openbaar vervoer		Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil	
		2011	2012	2013	2013	2013
Verplichtingen			3.018	6.362	- 3.344	1)
Uitgaven			8.200	8.316	- 116	
15.01	Openbaar vervoer		8.200	8.316	- 116	
15.01.01	Opdrachten		5.406	6.470	- 1.064	2)
15.01.02	Subsidies		1.799	851	948	3)
15.01.03	Bijdrage aan agentschappen		995	995	0	
	- waarvan bijdrage aan RWS		995	995	0	
Ontvangsten			10	0	10	

Toelichting op de financiële instrumenten

Verplichtingen (ad 1)

De lagere verplichtingenrealisatie is ondermeer het gevolg van de vertraging van de uitgaven voor het programma Nationale Data Openbaar Vervoer, de afwikkeling van oude verplichtingen voor mobiliteitsmanagement en een technische correctie op de verplichtingen welke zijn gerelateerd aan de Boord Computer Taxi.

15.01 Openbaar vervoer

15.01.01 Opdrachten (ad 2)

Door vertraagde besluitvorming bij vervoerders en decentrale overheden is binnen het opdrachtenbudget openbaar vervoer in 2013 voor het programma Nationale Data Openbaar Vervoer minder uitgegeven dan verwacht. In 2013 zijn voor de uitvoering van het beleid en het toezicht op de wet- en regelgeving inzake regionaal openbaar vervoer opdrachten

verstrekt en betalingen gedaan op lopende en nieuwe opdrachten. In het kader van het project NDOV is door de overheden en vervoerders, ieder vanuit hun eigen verantwoordelijkheden gewerkt aan het creëren van de voorwaarden voor het beschikbaar stellen van gegevens voor reisinformatie. Voor OV-reizigers is actuele en juiste reisinformatie erg belangrijk vooraf en tijdens de reis. Daartoe is in 2013 is een concept samenwerkingsovereenkomst opgesteld met 20 overheden die door partijen zal worden ondertekend.

Er is een belangrijke stap gezet in de reisinformatieketen waardoor gegevens eenvoudig en eenduidig beschikbaar zijn voor de reisinformatiedienstverleners. Twee partijen, OV9292 en stichting OpenGeo, hebben laten zien bereid en in staat te zijn de functie van een NDOV-loket uit te kunnen voeren. Inmiddels leveren de vervoerders de afgesproken gegevens aan beide loketten, die deze doorleveren aan afnemers (reisinformatiedienstverleners). De overheden zien daarmee geen noodzaak om zelf een loket te realiseren. Overheden en vervoerders werken aan een continue verdere kwaliteitsverbetering en het uniformeren van gegevens voor reisinformatie. IenM trad in de projectfase op als regisseur. In 2013 is een concept samenwerkingsovereenkomst gemaakt die een structurele samenwerking tussen overheden, vervoerders en loketten mogelijk maakt. Deze zal worden getekend door partijen.

Er is een financiële bijdrage verleend aan een groot aantal regionale fietsprojecten, zoals bijvoorbeeld projecten die het gebruik van de elektrische fiets in het woon-werkverkeer stimuleren. Er vindt actief uitwisseling van kennis en ervaring tussen regio's op het gebied van fietsstimulering. In 2013 is een webtool MKBA fiets ontwikkeld, welke beschikbaar wordt gemaakt. Ook is in 2013 een opdracht verstrekt voor de ontwikkeling van een CROW inspiratieboek voor snelfietsroutes. Dit inspiratieboek wordt beschikbaar gemaakt voor de decentrale overheden.

In 2013 is de taxibranche gestart met de productie en inbouw van de boordcomputer taxi. De verplichting daartoe is bij ministeriële regeling opgeschoven van 1 oktober 2013 naar 1 juli 2014, omdat fabrikanten niet tijdig voldoende boordcomputers konden leveren. Overleg met de branche over vereenvoudiging van de regeling voor rij- en rusttijden is in 2013 afgerond. De regeling zal in 2014 worden aangepast. Uit de evaluatie van de regeling over het nieuwe dubbeltariefsysteem, sinds april 2012 verplicht, blijkt dat het systeem voldoet voor zowel de taxivervoerder als voor de klant: de gemiddelde ritprijs is ongeveer gelijk gebleven.

Begin 2014 is het dubbel opstaptarief in de treinketen afgeschaft en voor visueel gehandicapten is op het spoor de OV-chip-plus kaart geïmplementeerd. In september het Nationaal Openbaar Vervoer Beraad (NOVB) van start gegaan.

15.01.02 Subsidies (ad 3)

In 2013 zijn subsidies verstrekt en betalingen gedaan voor de (lopende) subsidies Sociale veiligheid OV, Regionaal OV systeem (Klantenbarometer en Boord Computer Taxi) en Fietsbeleid (Fietzersbond, Bijdrage aan CNV). Een deel van de bijdragen in het kader van het fietsbeleid en subsidieregelingen mobiliteitsmanagement uit eerdere jaren zijn pas in 2013 definitief vastgesteld en gerealiseerd.

15.01.03 Bijdrage aan agentschappen

Voor de beleidsondersteuning en advisering, het uitvoeren van studies of het leveren van bijdragen daaraan is in 2013 een bijdrage verleend aan Rijkswaterstaat.

Extracomptabele verwijzingen

Extracomptabele verwijzing naar artikel 14 Regionaal, lokale infrastructuur van het Infrastructuurfonds (x € 1.000)

		2013
Bijdrage uit artikel 26 van Hoofdstuk XII aan artikel 14 Regionaal, lokale infrastructuur van het Infrastructuurfonds		215.678
Andere ontvangsten van artikel 14 Regionaal, lokale infrastructuur van het Infrastructuurfonds		
Totale uitgaven op artikel 14 Regionaal, lokale infrastructuur van het Infrastructuurfonds		215.678
<i>waarvan</i>		
14.01	Grote regionaal/lokale projecten	58.664
14.02	Regionale mobiliteitsfondsen	45.185
14.03	RSP-ZZL: pakket bereikbaarheid	111.829

Toelichting

In 2013 zijn vanuit artikel 14 van het Infrastructuurfonds bijdragen verleend aan onder andere het HOV-net Zuid Holland, Randstadrail (inclusief aanlanding op Den Haag Centraal), de tram Uithof en de N201. Dit wordt toegelicht in het Jaarverslag van het Infrastructuurfonds 2013.

Artikel 16 Spoor

Algemene doelstelling

Optimaal personen- en goederenvervoer per spoor voor reizigers, verladers en afnemers en een veilige en betrouwbare hoofdspoorweginfrastructuur met voldoende capaciteit.

Rol en verantwoordelijkheden

(Doen) Uitvoeren

De Minister is verantwoordelijk voor aanleg en beheer van de spoorweginfrastructuur. Om hier invulling aan te geven wordt ProRail als uitvoerder ingeschakeld. De rol «uitvoeren» heeft betrekking op:

- Verkenningen en planuitwerkingen
- Aanleg van projecten
- Beheer waaronder: inframanagement, verkeersleiding en capaciteitsmanagement

Regisseren

De Minister is verantwoordelijk voor de vormgeving en deels ook de uitvoering van het spoorbeleid, waaronder het toezicht op de uitvoering van de wet- en regelgeving. De verantwoordelijkheid van lenM heeft betrekking op de volgende onderdelen:

- Het vormgeven van de «Lange Termijn Spooragenda». Dit is de agenda voor wat vanuit maatschappelijk belang bereikt moet worden op het gebied van spoorvervoer.
- Het aansturen van het beheer van en vervoer over spoor via concessies. Tot 1 januari 2015 heeft ProRail de beheerconcessie voor een doelmatig en doeltreffend beheer van de hoofdspoorweginfrastructuur. Vanaf 2015 wordt een nieuwe beheerconcessie verleend. Het vervoer op het hoofdrailnet is vastgelegd in de vervoerconcessie voor het hoofdrailnet met de Nederlandse Spoorwegen, die tot 1 januari 2015 loopt. Vanaf 2015 wordt tot de verlening van een nieuwe concessie overgegaan. Met ingang van 2015 wordt ook de Hogesnelheidslijn (HSL) onder de hoofdrailnet concessie gebracht.
- Het realiseren van een betrouwbare, duurzame en veilige spoorweginfrastructuur door eisen te stellen aan het hoofdspoor en de rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van betrokkenen helder te omschrijven in de spoorwegwetgeving.
- Het zorgen voor veilige lokale spoorwegen (tram en metro) door de wet lokaal spoor (in werking vanaf medio 2013).
- Het zorg dragen voor de vormgeving van en implementatie van de internationale regelgeving en het opstellen van regels en kaders voor het vervoer per spoor. Daarbij gaat het onder andere om de capaciteitsverdeling op het spoor. Marktpartijen verrichten het vervoer.
- Het opstellen van kaders voor het goederenvervoer per spoor, knooppunten met andere modaliteiten en achterlandverbindingen. Samen met overheden en infrastructuurbeheerders werken we aan de drie Europese spoorgoederencorridors (naar Frankrijk, Italië en Polen/Tsjechië) die in ons land beginnen, waarbij de regelgeving zoveel mogelijk wordt afgestemd op de Nederlandse situatie.
- De roadmap European Railway Traffic Management System (ERTMS), een algemene veiligheidsaanpak, het plan van aanpak voor snelheidsverhoging op het spoor en daaropvolgend de uitvoering ervan.

Tenslotte is de Minister verantwoordelijk voor het toezicht op en de handhaving van (een deel van) de wet- en regelgeving door de Inspectie Leefomgeving en Transport op dit beleidsterrein (zie beleidsartikel 24 Handhaving en toezicht).

Indicatoren en kengetallen

Indicator: Geleverde treinpaden							
	2008	2009	2010	2011	2012	Grenswaarde 2013	Realisatie 2013
Beschikbaarheid infrastructuur	99,62%	99,51%	99,55%	99,39%	–		
Geleverde treinpaden			98%	99%	98%	98%	98%

Bron: Prorail, 2014

Toelichting

Tot 2010 werd «beschikbaarheid van de infrastructuur» als belangrijkste indicator gehanteerd. Vanaf 2010 is daarnaast ook de indicator «geleverde treinpaden» in beschouwing genomen. Dit is waar het de vervoerders als gebruiker van het spoor uiteindelijk om gaat. Vanaf 2012 wordt daarom alleen nog de indicator «geleverde treinpaden» gemonitord en is de indicator «beschikbaarheid infrastructuur» komen te vervallen.

Indicator: Punctualiteit Hoofdrailnet (HRN)									
	Basiswaarde 2003	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Grenswaarde vervoerplan 2013 ¹	Realisatie 2013
Indicator: 3 minuten punctualiteit HRN ²	83,1%	87,0%	86,8%	86,6%	86,5%	89,6%	88,5%	n.v.t.	n.v.t.
Indicator: 5 minuten punctualiteit HRN ²			93%	92,8%	92,5%	94,7%	94,2%	93%	93,6%
Reizigerspunctualiteit						91,5%	91,5%	90,5%	90,0%
Klantoordeel op tijd rijden (% dat een 7 of hoger geeft)						51%	48,9%	53%	46,8%

Bron: NS/Jaarverantwoording over de vervoerconcessie 2013

Toelichting

Ad 1) Met het oog op de internationale vergelijkbaarheid is vanaf het Vervoerplan 2011 de indicator gewijzigd van 3 minuten punctualiteit in 5 minuten punctualiteit. De 3 minuten punctualiteit wordt nog wel gemeten, maar niet meer voorzien van een grenswaarde om NS op af te rekenen.

Ad 2) Afhankelijk van de uitvoering van de 2e fase van het Herstelplan (2007–2012).

NS heeft de prestatieafspraken met betrekking tot de punctualiteit van het Hoofdrailnet (HRN) gehaald. De reizigerspunctualiteit en het klantoordeel zijn echter achtergebleven bij de grenswaarden uit het Vervoerplan 2013. De huidige aansturing van de spoorpartijen heeft er voor gezorgd dat de prestaties gemiddeld goed zijn. De gemiddelde prestaties sluiten echter niet aan bij de dagelijkse ervaringen van de reiziger op zijn traject, dit vertaalt zich in een lagere klantbeoordeling. Conform de handhavingssystematiek uit de Vervoersconcessie heeft lenM hiervoor een voorlopige

Beleidsartikelen

boete opgelegd. NS krijgt de gelegenheid om in 2014 alsnog de afgesproken waarde te realiseren. Als dit niet lukt, moet NS de boete daadwerkelijk betalen.

Indicator: spoorveiligheid (naar risicodrager)						
Nr.	Risiko-drager	Omschrijving indicator	Beoordelingsjaar 2013 ¹		2012	2011
			NRV	MWA 2013	MWA 2012	MWA 2011
1.1	Reiziger	FWSI onder reizigers / jaar / mld reiziger-treinkm's	6,57		6,57	3,04
1.2	Reiziger	FWSI onder reizigers / jaar / mld reiziger-treinkm's	0,05		0,05	0,02
2	Personeel	FWSI onder spoorpersoneel / jaar / mld treinkm's	2,25		2,25	1,24
3.1	Overweg-gebruiker	FWSI onder overweggebruikers / jaar / mld treinkm's	97,05		97,05	85,96
3.2	Overweg-gebruiker	FWSI onder overweggebruikers / jaar / ((treinkm's*aantal overwegen)/ lijnkm's)	108,7		108,7	94,7
4	Anderen	FWSI onder onbevoegden op het spoor / jaar / mld treinkm's	7,99		7,99	7,04
5	Onbevoegden	FWSI onder «anderen (derden)» / jaar / mld treinkm's	7,21		7,21	9,56
6	Overall	Totaal FWSI / jaar / mld treinkm's	127		127	105,7

Bron: ILT Jaarverslag 2012 van de Nederlandse autoriteit voor spoorveiligheid

Gebruikte afkortingen in de tabel:

FWSI: het aantal doden en zwaargewonden

NRV: National Reference Value, de in Europees kader vastgestelde referentiewaarde per lidstaat voor de betreffende indicator

MWA: Moving Weighted Average, voortschrijdend gewogen gemiddelde

Toelichting

Ad 1) De gegevens over 2013 waren nog niet beschikbaar ten tijde van het drukken van dit jaarverslag. De gegevens komen uiterlijk september 2014 beschikbaar en zullen dan separaat aan de Tweede Kamer worden verzonden.

Kengetal aantal treinbewegingen per week op A15-tracé van Betuwelijn					
	2009	2010	2011	2012	Realisatie 2013
Aantal treinbewegingen	220	400	450	480	440

Bron: Keyrail 2014

Toelichting

De treinbewegingen in bovenstaande tabel zijn afgerond op tientallen en inclusief losse locomotieven. Het aantal hiervan verschilt per jaar, maar is ongeveer 5% van de treinbewegingen op het A15-tracé van de Betuwe-route.

Kengetal leefomgeving spoorwegen										
	Basis- waarde peildatum	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Streefwaarde peildatum
Geluidknel- punten langs spoorwegen. Bron: Prorail Aantal opgeloste MJPO knelpunten. Bron: MJPO jaarsverslag 2012	12 500 woningen	7 500 woningen	8 900 woningen	7 200 woningen	(1)	(1)	(1)	(1)	(1)	0 (in 2020)
	0 (in 2004)	0	0	0	3	2	2	2	(2)	79 (in 2018)
Bron: Prorail, RWS/MVL (http://www.mjpo.nl/downloads/1259-RWS-MJPO-Jaarnv-2012-v2.pdf)										

Toelichting

Ad 1) De regelgeving liggend onder Swung-1 is nog niet afgerond. Zodra dit het geval is, zal de saneringsvoorraad bekend worden en kan het MJPG (meerjarenprogramma geluidsanering) formeel starten. Vanaf dat moment zal over de knelpunten uit het MJPG worden gerapporteerd.

Ad 2) De realisatie 2013 opgeloste MJPO knelpunten spoorwegen waren ten tijde van het drukken van dit jaarverslag nog niet beschikbaar.

Kengetal sociale veiligheid NS

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Streefwaarde 2013	Realisatie 2013
Klantoordeel veiligheid reizigers	74%	76,1%	77,5%	78,0%	78,3%	79,1%	78,3%	78,5%	79,5%
(1) Reizigers die slachtoffer/ ooggetuige zijn geweest van tenminste één incident	29	28	26	24	28	25	–	–	(3)
Percentage NSR-medewerkers dat haar/zijn gevoel van veiligheid overdag in de werkomgeving met een 7 of hoger beoordeelt	88	91	(2)	91	(2)	(4)	(4)	–	(4)
Percentage NSR-medewerkers dat haar/zijn gevoel van veiligheid 's avonds in de werkomgeving met een 7 of hoger beoordeelt	55	63	(2)	60	(2)	(4)	(4)	–	(4)
Percentage NSR-medewerkers dat één of meerdere incidenten heeft meegemaakt	21%	19%	20%	20%	20%	20%	21%	–	22,4%

Bron: Nederlandse Spoorwegen

Toelichting

De gegevens van 2013 waren nog niet beschikbaar ten tijde van het drukken van dit Jaarverslag.

Ad 1) In het Vervoerplan³⁸ van NS wordt voor sociale veiligheid, net als voor diverse andere zorggebieden, het klantoordeel gebruikt. Het klantoordeel veiligheid geeft een percentage en niet een cijfer. Het klantoordeel is het gewogen gemiddelde van de klantoordelen overdag en 's avonds in de trein en overdag en 's avonds op stations.

Ad 2) Wordt niet jaarlijks door NS gemeten. NS houdt gemiddeld een keer per twee jaar een enquête onder medewerkers. Sociale veiligheid is een van de onderwerpen die aan bod komen.

Ad 3) De gegevens van 2013 waren nog niet beschikbaar ten tijde van het drukken van dit Jaarverslag.

Ad 4) Het percentage NSR-medewerkers dat haar/zijn gevoel van veiligheid 's avonds en overdag in de werkomgeving met een 7 of hoger beoordeelt wordt door NS onderzocht in de enquête die gemiddeld een keer per twee jaar onder haar medewerkers wordt gehouden. De enquête wordt nog wel uitgevoerd, maar op een andere wijze waarin hierboven genoemde vraagstellingen niet meer voorkomen. IenM zal deze percentages daarom in het vervolg niet meer in deze tabel opnemen.

³⁸ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/29984/big-103345?resultIndex=9&sorttype=1&sortorder=4>

Beleidsconclusies

Het uitgevoerde beleid en de daarbij behorende resultaten op dit artikel waren het afgelopen jaar conform de verwachtingen zoals gemeld in de begroting. Afwijkingen waren er op het gebied van hogere realisatie van de uitgaven. Deze afwijkingen worden nader toegelicht bij de budgettaire gevolgen van beleid.

De vigerende visie op de toekomst van het spoor heeft geleid tot de huidige prioriteiten in het spoordossier in brede zin en tot het Programma Hoogfrequent Spoorvervoer (PHS) meer in het bijzonder. Het is van belang om de doelen voor het spoor voor de komende jaren te actualiseren, in samenhang te bezien en daarin te prioriteren. Hiervoor is een langetermijnvisie opgesteld: de «Lange Termijn Spooragenda», welke bestaat uit een zevental hoofddoelen, zoals aangegeven in de kabinetsreactie op de Tijdelijke commissie Onderhoud en Innovatie spoor. Op basis van concrete doelstellingen kunnen keuzes voor de toekomst worden gemaakt. In dit verband, zoals aangegeven in de kabinetsreactie, de programmering van projecten en programma's en de samenhang daartussen.

Budgettaire gevolgen van beleid

Overzicht van de budgettaire gevolgen van beleid (x € 1.000)						
16	Spoor		Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil	
	2011	2012	2013	2013	2013	
Verplichtingen			10.051	9.473	578	
Uitgaven			60.350	38.049	22.301	
16.01	Spoor		60.350	38.049	22.301	
16.01.01	Opdrachten		17.651	3.595	14.056	1)
16.01.02	Subsidies		42.493	34.377	8.116	2)
	– Subsidies Bijzondere Spoor- diensten		32.491	25.170	7.321	
	– Subsidie bodemsanering NS percelen		9.076	9.076	0	
	– Overige subsidies		926	131	795	
16.01.03	Bijdrage aan agentschappen		137	0	137	3)
	– waarvan bijdrage aan KNMI		74	0	74	
	– waarvan bijdrage aan RWS		63	0	63	
16.01.05	Bijdragen aan internationale organisaties		69	77	– 8	
Ontvangsten			0	0	0	

Toelichting op de financiële instrumenten

16.01 Spoor

16.01.01 Opdrachten (ad 1)

In 2013 zijn diverse opdrachten verstrekt op het gebied van Spoor. Dit betreft voornamelijk (lopende) opdrachten ten behoeve van de nieuwe beheer- en vervoerconcessie, het vervolg van de exploitatie Betuweroute en een bijdrage aan het Platform transportveiligheid. Daarnaast maakt de jaarlijkse vergoeding aan de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) onderdeel uit van deze middelen, welke een vergoeding is voor haar werk op het gebied van spoor (onder andere de Vervoerkamer). De Vervoerkamer reguleert vooral de relatie tussen de beheerders en de gebruikers

van het spoor. De hogere realisatie op het opdrachtenbudget spoor wordt voornamelijk veroorzaakt door reeds verplichte uitgaven voor de ERTMS Pilot Amsterdam Utrecht en de Railmap 2.0 welke worden gefinancierd uit het budget op het Infrastructuurfonds. Tenslotte is een voorschot van € 1 miljoen op een EU-subsidie voor de inbouw van ERTMS in de Betuwe-route bij vaststelling volledig terugbetaald aan de Europese Commissie, omdat niet volledig is voldaan aan de gestelde eisen.

Winterweer

Mede door de maatregelen van het programma Winterweer op het spoor, is de treindienst conform de doelstelling van het programma tijdens de winter van 2012/2013 niet «out-of-control» gegaan en is de treindienst ondanks de strenge winter behoorlijk betrouwbaar gebleken. Op de trajecten waar de «Zwitserse wisselaanpak» is toegepast is het storings-niveau met 20–40% gedaald.

Goederenvervoer

Op 20 december 2012 hebben de Ministers van de corridors Rotterdam-Genua (Nederland, België, Duitsland, Zwitserland en Italië) en Rotterdam-Lyon (Nederland, België, Luxemburg, Frankrijk en Zwitserland) het kader voor capaciteitstoe wijzing op die corridors vastgesteld zodat de one stops shops kunnen gaan functioneren. Voor Rotterdam-Genua is het implementatieplan van de spoorcorridor Rotterdam-Genua getekend door Ministers op 5 december 2013. In dat implementatieplan is ook de afspraak vastgelegd om ERTMS op de corridor Rotterdam-Genua per 2018 te realiseren. Op basis van het concept implementatieplan van de corridor Rotterdam-Lyon is ook besloten de one stop shop van deze corridor operationeel te maken waarbij goedkeuring van het implementatieplan afhangt van besluitvorming over ERTMS implementatie in Frankrijk.

Algemene veiligheidsaanpak

Het spoorveiligheidsbeleid is vastgelegd in de Derde Kadernota Railveiligheid. De Inspectie Leefomgeving en Transport rapporteert jaarlijks over de staat van de transportveiligheid. Op 4 juni 2013 is aan de Tweede Kamer gemeld dat met de betrokken partijen een landelijke agenda suïcidepreventie wordt opgesteld (Kamerstukken II, 2012/13, [32 793, nr. 94](#)). Wat betreft de cijfers van suïcides op het spoor lijkt het dat de preventiemaatregelen effect hebben. Na een aantal jaren van stijging van het aantal suïcides op het spoor (2008-164, 2011-215) blijkt dat sinds 2012 sprake is van een lichte daling van het aantal spoorsuïcides. In 2012 bedroeg het aantal spoorsuïcides 202 en in 2013 198. Verwacht wordt dat dit aantal ongeveer gelijk zal blijven of licht verder zal dalen. Het totaal aantal suïcides in Nederland is de afgelopen jaren juist toegenomen. Voor de aanpak van Stoptonend Seinpassages (STS-passages) is, in lijn met de aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor Veiligheid naar aanleiding van het ongeval bij Amsterdam Westerpark, maatregelen geformuleerd.

In 2013 is het Landelijk Verbeterprogramma Overwegen gestart. Met dit programma wordt invulling gegeven aan de Kabinetsambitie voor een extra impuls voor de overwegveiligheid, waarvoor € 200 miljoen beschikbaar is gesteld in het regeerakkoord. Dit Verbeterprogramma is ingesteld om het aantal incidenten op overwegen te verminderen vanuit een integrale benadering vanuit veiligheid en bereikbaarheid en onder regie van IenM.

Fyra/HSL

Als gevolg van het uitvallen van het Fyra V250-hogesnelheidsmaterieel is de HSL-Zuid treindienst Amsterdam–Brussel vice versa medio januari 2013 onderbroken, na slechts enkele weken te hebben gereden. IenM is als concessieverlener verantwoordelijk voor het maken van afspraken voor de reiziger. Materieel ter uitvoering van de afspraken is een aangelegenheid van de vervoerder. IenM heeft de vervoerders NS en NMBS gevraagd om zo snel mogelijk helderheid te bieden de technische gesteldheid van het materieel. De vervoerders hebben een alternatief voorstel gedaan, dat is getoetst en door het kabinet is geaccepteerd. Hierin wordt voor een belangrijk deel uitgegaan van bestaande en bewezen technologie. De Tweede Kamer heeft hiermee medio november 2013 ingestemd. De uitvoering van het voorstel leidt er mogelijk toe dat de uitgaven op het Infrastructuurfonds met € 119 miljoen (lopend prijspeil) moeten worden verlaagd. Dit om eventuele dividendderving op het generaal beeld te voorkomen. Een en ander is nog afhankelijk van de uitkomst van gesprekken tussen Financiën, NS en IenM, waarbij wordt geprobeerd om deze dividendderving en verdere vermogensverliezen bij NS intern op te vangen via concrete efficiëncymaatregelen.

16.01.02 Subsidies (ad 2)

De hogere realisatie voor het onderdeel subsidies wordt voornamelijk veroorzaakt door reeds verplichte uitgaven welke zijn gerelateerd aan het Actieplan groei op het spoor, welke worden gefinancierd uit het budget op het Infrastructuurfonds. Deze middelen zijn bestemd voor mobiliteitsvouchers en financiering van extra treindiensten op het traject Lelystad-Amsterdam Zuid Schiphol). Daarnaast zijn in 2013 betalingen gedaan voor (lopende) subsidies bijzondere spoordiensten (contractsector), subsidies voor de brandveiligheid op de hogesnelheidslijn en Betuweroute (CLU+), Bodemsanering NS en overige subsidies (waaronder voor gratis internet in de trein en een pilot voor elektrische fietsen voor het woon-werk verkeer). Het merendeel van deze subsidies is meerjarig vastgelegd en is conform planning gerealiseerd.

16.01.03 Bijdrage aan agentschappen (ad 3)

De hogere uitgaven bij de bijdrage aan agentschappen zijn veroorzaakt doordat zowel RWS en het KNMI op basis van vraagsturing aanvullende middelen ontvangen voor de levering van producten aan het kerndepartement. Dit betreft bij KNMI onder andere ondersteuning bij het winterweerprogramma.

16.01.05 Bijdrage aan internationale organisaties

Overeenkomstig de internationale afspraken is voor 2013 de contributiebijdrage voor de OTIF (Organisation pour les Transports Internationaux Ferroviaires) verstrekt.

Extracomptabele verwijzingen

Extracomptabele verwijzing naar artikel 13 Spoorwegen van het Infrastructuurfonds (x € 1.000)		
2013		
Bijdrage uit artikel 26 van Hoofdstuk XII aan artikel 13 Spoorwegen van het Infrastructuurfonds		2.182.250
Andere ontvangsten van artikel 13 Spoorwegen van het Infrastructuurfonds		202.042
Totale uitgaven op artikel 13 Spoorwegen van het Infrastructuurfonds		2.384.292
<i>waarvan</i>		
13.02	Beheer, onderhoud en vervanging	1.346.811
13.03	Aanleg	886.190
13.04	GIV/PPS	134.675
13.07	Rente en aflossing	16.616

Extracomptabele verwijzing naar artikelonderdeel 17.02 Betuweroute van het Infrastructuurfonds (x € 1.000)		
2013		
Bijdrage uit artikel 26 van Hoofdstuk XII aan artikel 17.02 (Betuweroute) van het Infrastructuurfonds		6.044

Artikel 17 Luchtvaart

Algemene doelstelling

Het versterken van de internationale concurrentiekracht van de mainports van de Nederlandse luchtvaartsector en het realiseren van een efficiënt, veilig en duurzaam luchtvaartbestel voor goederen, passagiers en omwonenden.

Rol en verantwoordelijkheden

Regisseren

De Minister is verantwoordelijk voor de vormgeving van de kaders en voor het binnen deze kaders (doen) realiseren van de gewenste ontwikkeling van de Nederlandse luchtvaart. De rol «regisseren» heeft betrekking op de volgende taken:

- Voor een veilig en duurzaam gebruik van netwerken stelt de Minister normen (en handhaaft deze). Om de concurrentiekracht van de luchtvaart te versterken streeft de Minister naar een internationaal level playing field. Daarin passen een actief Nederlands lidmaatschap van de International Civil Aviation Organization (ICAO) en een gerichte bijdrage in de totstandkoming van Europese regelgeving inclusief een actieve rol in agentschappen als de European Aviation Safety Agency (EASA) en anderen.
- Voor het in stand houden en versterken van het luchtvaartnetwerk van verbindingen van Nederland met de rest van de wereld zijn internationale overeenkomsten cruciaal (multilateraal en bilateraal). De Minister sluit hiertoe overeenkomsten met de vanuit de Nederlandse luchtvaartpolitiek belangrijke landen.
- Daarnaast wordt mede vanuit het oogpunt van verbetering van het milieu en van de kwaliteit van de leefomgeving de innovatie en de transitie naar een duurzame luchtvaart bevorderd. IenM zorgt voor de regelgeving op het gebied van marktordening, passagiersrechten, veiligheid, milieu en security en handhaaft de regelgeving om de publieke belangen te waarborgen. Veel van deze regelgeving komt in internationaal of Europees kader tot stand.
- De Minister richt zich nationaal en internationaal op het veiligstellen en efficiënter gebruiken van de capaciteit in het luchtruim en op verbetering van de prestaties van de Luchtverkeersleiding, intensievere samenwerking tussen civiele en militaire luchtverkeersleidingsorganisaties (co-locatie) en betere samenwerking van internationale luchtverkeersleidingsorganisaties binnen de Functional Airspace Block Europe Central (FABEC).
- De Minister geeft zoveel mogelijk ruimte voor ondernemerschap, met een maximaal beroep op de eigen verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven voor een permanente verbetering van de veiligheid en duurzaamheid.
- Voorts geeft IenM invulling aan de wettelijke verplichtingen, zoals het nemen van omzettingsbesluiten (aanpassing aan nieuwe wetgeving) en luchthavenbesluiten voor de regionale luchthavens van nationale betekenis, en het vrijwaren van de veiligheidssloopzone van Schiphol.
- Voorts zet de Minister in op een intensivering en stroomlijning van de inspanningen van alle overheden, belangenorganisaties en sectorpartijen betrokken bij bovenstaande beleidsopgaven.
- Tevens draagt de Minister zorg voor een actieve inzet van Nederland in internationale gremia waar discussies worden gevoerd en besluiten worden genomen die van invloed zijn op het Nederlandse (mainport-)beleid, zoals in de Europese Raad van Transportministers.

Beleidsartikelen

Tenslotte is de Minister verantwoordelijk voor het toezicht op en de handhaving van (een deel van) de wet- en regelgeving door de Inspectie Leefomgeving en Transport op dit beleidsterrein (zie beleidsartikel 24 Handhaving en toezicht).

Indicatoren en kengetallen

Aanwijzingen regionale en kleine luchthavens

Voor alle regionale luchthavens zijn in het verleden onder het regime van de (oude) Luchtvaartwet aanwijzingen geslagen. De Raad van State heeft op 15 februari 2012 uitspraak gedaan in de laatste beroepsprocedure. Daarmee zijn alle aanwijzingen onherroepelijk geworden. Voor een overzicht van alle aanwijzingen regionale en kleine luchthavens wordt volledigheidshalve verwezen naar de Begroting 2013.

Indicator: Creëren van luchthavencapaciteit Schiphol						
	Basiswaarde 2009	2010	2011	2012	Gerealiseerd 2013	Streef- waarde 2020
Gerealiseerde vliegtuigbewegingen tov plafond 510.000	390.000 76%	386.000 76%	420.000 82%	423.000 83%	426.000 83,5%	510.000 100%

Bron streefwaarde: luchtvaartnota, april 2009

Bron realisatie: Jaarcijfers Schipholgroep, januari 2014

Toelichting

Voor de luchthaven Schiphol is tot 2020 een plafond aan het aantal vliegtuigbewegingen afgesproken. In jaarverslag 2012 is toegelicht dat gekozen is voor versnelde uitvoering van andere maatregelen. Zo is de intentie vastgelegd om al bij 90% in plaats van bij 95% van de 510.000 vliegtuigbewegingen de (extra) regionale luchthavencapaciteit te kunnen inzetten ter ontlasting van Schiphol. De marktontwikkeling op Schiphol wordt daarom nauwlettend door het ministerie gevolgd.

Indicator: Creëren extra luchthavencapaciteit Eindhoven en Lelystad				
	Basiswaarde 2009	Gerealiseerd t/m 2013	Streef- waarde 2015	Streef- waarde 2020
Luchthaven- capaciteit Eindhoven	0	0	10.000	25.000
Luchthaven- capaciteit Lelystad	0	0	25.000	45.000

Bron: De individuele luchthavenbesluiten van het kabinet

Toelichting

De ontwikkeling van Eindhoven en Lelystad (met in totaal 70.000 extra vliegtuigbewegingen op jaarbasis) vindt plaats in een zodanig tempo en uitvoering dat Schiphol meer ruimte krijgt voor écht mainportverkeer en de concurrentiepositie van Schiphol wordt versterkt, conform het Convenant «Behoud en versterking mainportfunctie en netwerkqualiteit luchthaven Schiphol». Op basis van het Aldersadvies Eindhoven heeft het kabinet in 2010 besloten tot uitvoering van de afspraken over het accommoderen van 25.000 extra vliegtuigbewegingen in 2020. De feitelijke toevoeging van capaciteit vindt plaats op het moment dat deze is vastgelegd in het luchthavenbesluit, naar verwachting vast te stellen in 2014. Voor de ontwikkeling van Lelystad zijn de mogelijkheden onderzocht

voor een scenario van de ontwikkeling van totaal 35.000–45.000 vliegtuigbewegingen. In het Aldersadvies Lelystad is een gecontroleerde ontwikkeling voorgesteld vanaf 2015 tot 2020 met een eerste tranche naar 25.000 vliegtuigbewegingen en een tweede tranche naar 45.000 vliegtuigbewegingen (Kamerstukken II, 31 936, nr. 166).

Indicator: Stand van zaken omzettingsregelingen en luchthavenbesluiten

Veld	Gereed	
	Luchthavenbesluit	Omzettingsbesluit
Midden-Zeeland	Provincie is bevoegd gezag	2012
Hoogeveen	Provincie is bevoegd gezag	2011
Teuge	Provincie is bevoegd gezag	2010
Seppe	Provincie is bevoegd gezag	2011
Budel	Provincie is bevoegd gezag	2011
Drachten	Provincie is bevoegd gezag	2011
Ameland	Provincie is bevoegd gezag	2011
Stadskanaal	Provincie is bevoegd gezag	2012
Terlet	Provincie is bevoegd gezag	2011
Hilversum	Provincie is bevoegd gezag	2012
Texel	Provincie is bevoegd gezag	2012
Maastricht	voor 2015	2013
Lelystad	voor 2015	2014
Rotterdam	voor 2015	2013
Groningen-Eelde	voor 2015	2012

Bron: Ministerie van Infrastructuur en Milieu, 2014

Toelichting

Het bevoegd gezag over de luchthavens die geen functie hebben voor groot handelsverkeer en internationale bereikbaarheid en daarmee een beperkt nationaal belang dienen, is met de wet Regelgeving Burgerluchthavens en Militaire Luchthavens (RBML) gedecentraliseerd naar de provincies, omdat die beter in staat zijn om op regionaal niveau de kosten en baten van deze luchthavens af te wegen. De meeste omzettingsregelingen voor de luchthavens van nationale betekenis zijn in de loop van 2012/2013 vastgesteld. Vervolgens moet voor de luchthavens van nationale betekenis uiterlijk op 1 november 2014 een luchthavenbesluit onder RBML zijn vastgesteld.

Indicator: Stand van zaken experimenten

Omschrijving experiment	Start	Besluit obv evaluatie
Bochtstraal Hoofddorp/Nieuw Vennep	2010	Besluit genomen in 2011
Uitbreiden CDA's	2013	2014/2015
Alternatief M17	2011	Alternatief opgenomen in LVB
Nieuw normen en handhavingstelsel	2010	2013
Overige routemaatregelen	vanaf eind 2011	

Bron: Staatscourant (start) en brieven aan de Tweede Kamer (besluit)

Toelichting

De geplande experimenten komen voort uit de Aldersafspraken middel-lange termijn. Het betreft experimenten waarvan de Commissie Regionaal Overleg luchthaven Schiphol (CROS) bij advies heeft aangegeven dat ze een gunstig effect kunnen hebben op de hinderbeleving.

De partijen aan de Alderstafel zijn in december 2012 tot de conclusie gekomen dat de oorspronkelijke afspraken over de invoering van Continuous Descent Approaches (CDA's) niet integraal kunnen worden uitgevoerd. Aanvullende afspraken zijn gemaakt, onder andere om te starten met CDA's vanaf 22.30 uur. Hiertoe is een regeling vastgesteld ([Staatscourant 2013, 29453](#)), welke wordt toegepast voor zover het actuele verkeersaanbod en andere operationele omstandigheden dat toelaten. In de regeling zijn voor de duur van het experiment (1 november 2013 tot en met 31 oktober 2014) vervangende grenswaarden voor de geluidbelasting (L_{den}) in de handhavingpunten opgenomen.

Maatregel 17, die voorziet in het verlengen van de nachtprocedure tot 06.30 uur in de ochtend, is ook in 2013 gecontinueerd, met de afspraak dat de maatregel wordt toegepast zolang het verkeersvolume dit toelaat. Dit besluit is op 31 augustus 2012 in werking getreden ([Staatsblad 2012, 382](#)). Op grond van de eindevaluatie van het experiment met het nieuwe normen- en handavingsstelsel heeft de Alderstafel in 2013 haar advies uitgebracht. Het kabinet heeft aangegeven de conclusie van de Alderstafel over het nieuwe normen- en handavingsstelsel te delen en is voornemens om, na overleg met de Kamer, de benodigde aanpassingen in wet- en regelgeving aan te brengen.

Indicator: Luchthavengelden, ATC-heffingen en overheidsheffingen (aeronautical kosten)

Ranglijst kostenniveau (van hoog naar laag)	Realisatie 2012	Realisatie 2013	Streefwaarde 2013 e.v.
London Heathrow (LHR)	1	1	
Parijs (CDG)	2	3	
Frankfurt (FRA)	3	2	
Gatwick	4	4	
Schiphol	8	8	< LHR, FRA, CDG
Zürich	5	5	
München	6	6	
Brussel	9	9	
Madrid	7	7	

Bron: SEO, Benchmark Luchthavengelden en Overheidsheffingen 2013

Toelichting

Om te kunnen vaststellen of Schiphol een concurrerend kostenniveau heeft, vindt er jaarlijks een vergelijking plaats van de luchthavengelden, de ATC-heffingen en de overheidsheffingen op Schiphol en tien concurrerende luchthavens³⁹. De resultaten van de benchmark van 2013 laten zien dat Schiphol medio 2013 goedkoper is dan zeven andere Europese luchthavens. Het streven is om de huidige positie van Schiphol in de rangorde van kostenniveau onder die van Londen Heathrow, Frankfurt en Parijs Charles de Gaulle te houden. Instrumenten voor het bewaken van het level playing field zijn het toezien op de randvoorwaarden en

³⁹ Jaarlijks vindt de nieuwe rangordeberekening plaats met de meest recente vlootmix; dit geldt ook voor voorgaande jaren waardoor de rangorde van een eerder jaar kan wijzigen ten opzichte van de vorige publicatie.

Beleidsartikelen

regulering van de doorrekening van de aeronautical kosten door de luchthaven Schiphol. Daarnaast heeft de overheid een betrokkenheid bij de hoogte van de overheidsheffingen (geluidhinderkosten, belastingen en securitykosten).

Kengetal: Jaarlijkse TRG-score voor Schiphol in relatie tot de TRG-grenswaarde in het Luchthavenverkeersbesluit

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Grens
TRG score	6,62	6,057	6,118	6,47	6,486	6,841	9,724

Bron grenswaarde: Luchthavenbesluit 2004

Bron: Handhavingsrapportage Schiphol (AAS) 2012/2013

Toelichting

Op Schiphol is ook in 2013 aan de grenswaarde voor het Totale Risico Gewicht (TRG) voldaan. Het TRG is het resultaat van een vermenigvuldiging van het maximale startgewicht van een vliegtuig met de ongevalskans per vliegtuigbeweging. In het Luchthavenverkeersbesluit Schiphol is vastgelegd dat het TRG van het luchthavenluchtverkeer bij Schiphol per gebruiksjaar niet meer dan 9,724 ton mag bedragen. Het gebruiksjaar 2013 loopt van 1 november 2012 tot en met 31 oktober 2013. Afgezet tegen de grenswaarde van 9,724 ton betekent dit dat op 31 oktober 2013 nog een TRG-ruimte van 2,883 ton beschikbaar was.

Kengetal: Aantal bestemmingen waarnaar (> 2 x per jaar) met vnl. geregelde vluchten wordt gevlogen per luchthaven

Luchthaven	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Amsterdam	245	250	258	246	253	263	271	266	261
Frankfurt	279	285	288	291	284	283	288	301	286
London Heathrow	181	188	181	177	171	165	174	176	176
Parijs Charles de Gaulle	239	249	260	273	272	271	268	256	258
Brussel	132	131	158	190	183	188	200	190	181

Bron: Amsterdam Airport Schiphol (AAS), op basis van APGdat (DIIO), januari 2014

Toelichting

In deze tabel zijn de bestemmingen opgenomen waarvoor geldt dat deze meer dan 2 x per jaar worden aangevlogen. Volgens deze indicator is het aantal bestemmingen vanaf Schiphol in 2013 gedaald. Op Frankfurt en Brussel is de daling sterker. Het aantal bestemmingen vanaf Londen Heathrow was in 2013 onveranderd en bleef daarmee relatief laag. Het aantal bestemmingen vanaf Parijs Charles de Gaulle steeg in 2013 licht.

Kengetal: Aantal vliegtuigbewegingen per luchthaven (x 1.000)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Amsterdam	405	423	436	428	391	386	420	423	426
Frankfurt	482	482	485	480	458	458	481	476	466
London Heathrow	472	471	476	473	460	449	476	471	470
Parijs Charles de Gaulle	514	533	544	551	518	492	507	491	472
Brussel	231	232	241	236	212	205	214	206	199

Bron: Amsterdam Airport Schiphol (AAS), januari 2014

Toelichting

Net als in 2012 steeg het aantal vliegtuigbewegingen in 2013 op Schiphol licht. De andere luchthavens in deze tabel lieten wederom een daling zien. In Europa staat Schiphol op een vierde plaats gemeten in aantallen vliegtuigbewegingen.

Kengetal: Aantal passagiers in miljoenen per luchthaven

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Amsterdam	44	46	48	47	44	45	50	51	53
Frankfurt	52	53	54	53	51	53	56	57	58
London Heathrow	68	67	68	67	66	66	69	70	72
Parijs Charles de Gaulle	54	57	60	61	58	58	61	61	62
Brussel	16	17	18	19	17	17	19	19	19

Bron: Amsterdam Airport Schiphol (AAS), januari 2014

Toelichting

Met uitzondering van Brussel steeg het aantal passagiers in 2013 op alle luchthavens. De stijging op Schiphol was het grootst. In Europa staat Schiphol op een vierde plaats gemeten in aantallen passagiers.

Kengetal: Vrachtonnage per luchthaven (x 1.000 ton)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Amsterdam	1.450	1.527	1.610	1.568	1.286	1.512	1.524	1.483	1.531
Frankfurt	1.864	2.031	2.074	2.021	1.808	2.199	2.133	1.986	2.016
London Heathrow	1.306	1.306	1.314	1.401	1.278	1.473	1.484	1.465	1.423
Parijs Charles de Gaulle	1.767	1.884	2.053	2.039	1.819	2.177	2.088	1.950	1.876
Brussel	700	706	762	659	449	476	475	459	430

Bron: Amsterdam Airport Schiphol (AAS), januari 2014

Toelichting

De ontwikkeling van het vrachtonnage laat een gemengd beeld zien. Alleen op Schiphol en Frankfurt vond in 2013 een stijging plaats. De stijging op Schiphol was groter dan op Frankfurt. In Europa staat Schiphol op een derde plaats gemeten in vrachtonnage.

Netwerkkwaliteit

In het najaar van 2013 is de jaarlijkse studie uitgevoerd naar de ontwikkeling van de netwerkkwaliteit en de naleving van de staatsgaranties inzake netwerkontwikkeling. Gebleken is dat de ontwikkeling van de netwerkkwaliteit op Schiphol tussen 2012 en 2013 ongeveer gelijke tred heeft gehouden met die van concurrerende luchthavens in West-Europa en dat op Schiphol sprake was van een sterkere ontwikkeling dan op Parijs Charles de Gaulle.

Kengetal: Gemiddelde vertraging per vlucht toe te rekenen aan Air Traffic Management (in minuten)													
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Taakstelling vanaf 2000 met herijking voor 2002-2006	2,8	2,44	2,08	1,72	1,4	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	nb	nb	nb
Gerealiseerd	2,5	1,4	0,9	0,8	0,9	1,0	1,2	1,4	0,9	2,0	1,1	0,63	0,53

Bron: Eurocontrol /CFMU, Performance Review Report, jaar 2013

Toelichting

De in bovenstaande tabel opgenomen reeks is gewijzigd als gevolg van het feit dat Eurocontrol in eerdere rapporten uitsluitend de gemiddelde vertraging in het en route verkeer gedurende de zomer heeft gemeten en thans een jaargemiddelde hanteert. Het Rijk heeft geen directe invloed op het aantal minuten vertraging in het Europese luchtruim. Dit kengetal is een internationaal gemiddelde en wordt bepaald door operationele factoren, zoals capaciteitsplanning en human resource management. Dit kengetal geeft wel een beeld van de efficiëntie van het luchtvaartbestel.

Kengetal: Gemiddelde ATFM-vertraging per vlucht

	2010	2011	2012	2013
Gemiddelde ATFM-vertraging per vlucht	2,8	1,00	1,00	1,00
Gerealiseerd	0,94	0,90	0,78	0,68

Bron: Luchtverkeersleiding Nederland, 2014

Toelichting

In de tabel is de gemiddelde vertraging per vlucht in het Nederlandse luchtruim aangegeven. Deze gemiddelde vertraging betreft zowel de vertragingen in de en route als in de terminal verkeersbegeleiding. Dit in tegenstelling tot de Eurocontrolgegevens, die betrekking hebben op het en route verkeer. Het merendeel van de vertragingen treedt op in de terminalfase van een vlucht. Weersomstandigheden kunnen een grote rol spelen bij het ontstaan van vertragingen (slecht zicht, wind, sneeuw en aanverwante oorzaken als beperkt aantal vliegtuigopstelplaatsen).

Kengetal: Geluidsbelasting rond Schiphol

Periode	2012	2013	grenswaarde TVG
Gedurende het gehele etmaal (Lden)	62,71	62,45	63.46 dB(A)
Gedurende de periode van 23.00 tot 7.00 uur (Lnight)	52,47	52,09	54.44 dB(A)

Bron grenswaarde: Luchthavenverkeerbesluit 2004

Bron realisatiegegevens 2012 en 2013: Handhavingsrapportage Schiphol 2012 en 2013

Toelichting

Ten opzichte van 2012 is de geluidsbelasting rond Schiphol (gemeten in TVG) in 2013 gedaald en is voldaan aan de grenswaarden voor het Totale Volume Geluid (TVG). Het TVG is de totale hoeveelheid geluid die door alle vliegtuigen gezamenlijk in een jaar mag worden geproduceerd. In het Luchthavenverkeerbesluit Schiphol is vastgelegd dat de totale hoeveelheid geluid van het luchthavenluchtverkeer bij Schiphol per gebruiksjaar voor het etmaal (de Lden) niet meer dan 63,46 dB(A) en voor de nacht (de Lnight) niet meer dan 54,44 dB(A) mag bedragen. Het gebruiksjaar 2013 loopt van 1 november 2012 tot en met 31 oktober 2013. Afgezet tegen bovengenoemde grenswaarden betekent dit dat op 31 oktober 2013 nog een TVG Lden-ruimte van 1,01 dB(A) (ongeveer 21%) en een TVG Lnight-ruimte van 2,35 dB(A) (ongeveer 42%) beschikbaar was.

Beleidsconclusies

Het op artikel 17 uitgevoerde beleid en de resultaten waren in 2013 conform de verwachtingen zoals vermeld in de begroting. Er zijn geen grote afwijkingen opgetreden en er was geen noodzaak tot bijstelling.

In 2013 zijn belangrijke stappen gezet in de voorbereiding van de besluitvorming over de capaciteitsuitbreiding op Eindhoven en Lelystad. De totstandkoming van het luchthavenbesluit Eindhoven laat enige vertraging zien ten opzichte van de verwachting ten tijde van de vastgestelde begroting 2013. De vertraging is onder andere te wijten aan

wijzigende inzichten met betrekking tot vliegroutes en MER-varianten. Het luchthavenbesluit wordt naar verwachting in 2014 vastgesteld.

Budgettaire gevolgen van beleid

Overzicht van de budgettaire gevolgen van beleid (x € 1.000)						
17	Luchtvaart		Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil	
		2011	2012	2013	2013	2013
Verplichtingen			27.313	14.958	12.355	1
Uitgaven			21.796	23.341	- 1.545	
17.01	Luchtvaart		21.796	23.341	- 1.545	
17.01.01	Opdrachten		17.536	20.836	- 3.300	
	– Opdrachten GIS		10.604	14.312	- 3.708	2
	– Overige opdrachten		6.932	6.524	408	
17.01.02	Subsidies		2.862	1.277	1.585	3
17.01.03	Bijdrage aan agentschappen		64	48	16	
	– waarvan bijdrage aan RWS		48	48	0	
	– waarvan bijdrage aan KNMI		16	0	16	
17.01.05	Bijdrage aan internationale organisaties		1.334	1.180	154	
Ontvangsten			38.863	42.751	- 3.888	4

Toelichting op de financiële instrumenten

Verplichtingen (ad 1)

De hogere verplichtingenrealisatie is het gevolg van het toevoegen van de Havermansgelden uit artikel 24 Handhaving en Toezicht en het toevoegen van het restantbudget van het project baanrenovatie fase 1 Bonaire dat overgedragen is door de ILT aan het Directoraat Generaal Bereikbaarheid (DGB) en waarmee de voorbereidingskosten van de uitvoering van de masterplannen Caribisch Nederland zijn verplicht (zie ook het verdiepingshoofdstuk van de begroting 2014). Daarnaast is de hogere verplichtingenrealisatie het gevolg van koersverschillen en een hogere contributie voor de International Civil Aviation Organization (ICAO).

17.01 Luchtvaart

17.01.01 Opdrachten

Opdrachten Geluidsisolatie (ad 2)

Doel van het project Geluidsisolatie Schiphol fase 3 (GIS-3) is het verminderen van de geluidshinder voor omwonenden van Schiphol door middel van geluidsisolatie van woningen. Ook wordt de behandeling en uitbetaling van schadeclaims en aankopen van woningen in de geluids- en sloopzones uit het LIB (Luchthaven Indelingsbesluit) uitgevoerd. In 2013 is in het kader van opdrachten GIS voor een lager bedrag aan schadeclaims uitgekeerd dan vooraf verwacht. De oorzaak hiervan is dat er besluiten genomen zijn over de schade die gerelateerd is aan het vierbanenstelsel en dit heeft weer tot lagere schade-uitkeringen geleid dan vooraf was begroot. De derde fase van het geluidsisolatieprogramma is in 2012 afgerond. De beleidsevaluatie GIS is in 2013 aan de Tweede Kamer aangeboden. (Kamerstukken II, 2013/14, [26 959](#), nr. 140) De resultaten van de beleidsevaluatie GIS worden betrokken bij de brede beleidsdoorlichting luchtvaart in 2017.

Overige opdrachten

Luchtvaartnota en de Alderstafels

Het Nederlandse mainportbeleid is gericht op een selectieve ontwikkeling van de mainport Schiphol, in samenhang met de ontwikkeling van de regionale luchthavens van nationale betekenis. In 2011 is het Aldersadvies Eindhoven door het Kabinet en de Tweede Kamer overgenomen. In 2013 heeft het kabinet besloten de gecontroleerde ontwikkeling van Lelystad Airport mogelijk te maken en wel in twee tranches (tot in totaal 45.000 extra vliegtuigbewegingen op jaarbasis) (Kamerstukken II, 2011/12, [31 936, nr. 115](#) en Kamerstukken II, 2013/14, [31 936, nr. 166](#)).

Normen en handavingsstelsel

De ontwikkeling van Schiphol tot 2020 vindt plaats binnen de aan de Alderstafel afgesproken kaders. In 2012 liep het tweejarig experiment met een nieuw normen- en handavingsstelsel (NNHS) voor de luchthaven Schiphol af. Het nieuwe normen- en handavingsstelsel is eind 2012 geëvalueerd onder andere voor wat betreft de bescherming voor de omgeving, operationele uitvoerbaarheid, handhaafbaarheid en begrijpelijkheid. In 2013 heeft de Alderstafel Schiphol op basis van de evaluatie het advies uitgebracht om het Nieuwe Normen en Handavingsstelsel conform het experiment vorm te geven. Het kabinet heeft in 2013 in lijn met dit advies besloten het nieuwe stelsel in nieuwe wetgeving te verankeren.

Vogelaanvaringen

In 2013 is opnieuw gewerkt aan het uitvoeren van de maatregelen uit het convenant Reduceren risico vogelaanvaringen Schiphol uit 2012. De effecten van onderwerking oogstresten zijn gemonitord. De uitkomsten worden verwacht in 2014.

Beleidsonderzoek vliegveiligheid

De uitgaven aan onderzoek en evaluatie zijn gerealiseerd in het kader van de uitvoering van de Beleidsagenda Luchtvaartveiligheid 2011–2015. In 2013 is prioriteit gegeven aan de uitbouw en implementatie van veiligheidsmanagement in de luchtvaartbeleidsketen.

Nadere uitwerking luchtruimvisie en civiel-militaire samenwerking

Als uitwerking van de Luchtruimvisie zijn verschillende onderzoeken en studies uitgevoerd voor de voorbereiding van luchtruimwijzigingen en aanpassingen van het luchtverkeersleidingsconcept. Hiertoe zijn analyse-, onderzoek-, ontwerp- en simulatieactiviteiten gerealiseerd in samenwerking met de Luchtverkeersleiding Nederland (LVNL) en het Commando Luchtstrijdkrachten (CLSK) van het Ministerie van Defensie worden uitgevoerd. Belangrijk onderdeel van de gerealiseerde activiteiten in 2013 betreft de uitwerking van de verdergaande civiel-militaire samenwerking op het gebied van luchtverkeersdienstverlening.

Opdrachten Caribisch Nederland

Dit betreft voornamelijk de voorbereidingskosten voor het uitvoeren van de eerder opgestelde masterplannen Bonaire, Saba en Sint Eustatius. Als gevolg van de staatkundige hervorming van 10-10-2010, moeten de drie luchthavens op de eilanden Bonaire, Saba en Sint Eustatius voldoen aan de minimale internationale regelgeving voor de vliegveiligheid (ICAO) die Nederland onderschrijft. Gebleken is dat de luchthavens op deze eilanden daar nog niet aan voldoen. Voor iedere luchthaven op de eilanden is een masterplan opgesteld.

17.01.02 Subsidies (ad 3)

Subsidie onderploegen graanresten (ad 3)

De hogere realisatie voor subsidies wordt veroorzaakt door de verstrekte subsidies voor het omploegen van graanresten, zoals reeds gemeld bij Voorjaarsnota 2013. De betreffende agrarische ondernemers ontvangen hiervoor een vergoeding per hectare versneld ondergewerkte graanakker. De vergoeding is gebaseerd op de inkomstenderving in verband met het onderploegen van het stro, extra kosten die de boeren moesten maken en een medewerkingvergoeding.

Overige subsidies

Naast de subsidie onderploegen graanresten zijn subsidies verstrekt aan de Commissie Regionaal Overleg luchthaven Schiphol (CROS), de Stichting Knowledge & Development Center (KDC) en het trainingscentrum Joint Aviation Authorities/European Aviation Safety Training Organisation (JAA/EASTO).

Incidentele subsidies

In 2013 is een incidentele opstartsubsidie van € 0,02 miljoen verleend aan de stichting AntiSkid groep die door KLM, de vereniging Nederlandse verkeersvliegers en het onafhankelijk vertrouwensteam burgerluchtvaart is opgericht om vliegers te helpen bij het oplossen van problematisch gebruik van medicijnen, alcohol en drug en daarmee de vliegveiligheid te bevorderen.

17.01.03 Bijdrage aan agentschappen

Aan Rijkswaterstaat en KNMI zijn middelen verstrekt ten behoeve van beleidsonderzoek.

17.01.05 Bijdragen aan internationale organisaties

Voor de jaarlijkse contributie aan de ICAO, aan het hiertoe opgezette samenwerkingsverband binnen ABIS (de ABIS-groep vertegenwoordigt de burgerlijke luchtvaartautoriteiten van Oostenrijk, België, Nederland, Luxemburg, Ierland, Zwitserland en Portugal binnen de permanente organen van ICAO), en aan de European Civil Aviation Conference (ECAC) is in 2013 een bedrag uitgegeven van € 1,333 miljoen, waarvan € 1,211 miljoen via de Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS).

Ontvangsten (ad 4)

Met name door een lager aantal vliegbewegingen zijn minder heffingsaanslagen opgelegd hetgeen tot gevolg heeft gehad dat minder ontvangsten in het kader van de Geluidsisolatie Schiphol zijn gerealiseerd dan in de begroting is geraamd.

Artikel 18 Scheepvaart en havens

Algemene doelstelling

Het realiseren van een efficiënt, veilig en duurzaam goederenvervoersysteem, waarbinnen de internationale concurrentiekracht van de mainport en van de Nederlandse maritieme sector wordt versterkt.

Rol en verantwoordelijkheden

(Doen) uitvoeren

De Minister is verantwoordelijk voor het in stand houden van een robuust hoofdnetwerk van vaarwegen. Vanuit hoofdstuk XII (artikel 26.01) wordt een bijdrage gedaan aan het Infrastructuurfonds. Via het Infrastructuurfonds (artikel 15, 17 en 18) investeert de Minister door middel van aanleg en benutting in dit netwerk, in binnenhavens en in de maritieme toegang van zeehavens om een goede en betrouwbare bereikbaarheid over water van de economische kerngebieden te realiseren. Aanleg- en benuttingsprojecten worden in het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) vastgelegd. De Minister is verantwoordelijk voor toezicht en nautisch beheer. Rijkswaterstaat voert als beheerder het beheer en onderhoud uit. De uitgaven aan beheer en onderhoud worden verantwoord op het infrastructuurfonds (artikel 15).

Regisseren

De Minister is verantwoordelijk voor de vormgeving en deels ook voor de uitvoering, waaronder het toezicht op de uitvoering, van de wet- en regelgeving (zowel de Autoriteit Consument en Markt (ACM) als de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT)) van het mainportbeleid. De rol «regisseren» heeft ook betrekking op de volgende taken:

- De Minister stelt normen en handhaaft deze om het veilige en duurzame gebruik van netwerken te waarborgen. De Minister ijvert regionaal en internationaal voor deze normen, bijvoorbeeld in de Europese Raad van transportministers en de Internationale Maritieme Organisatie (IMO), ook omdat een internationaal level playing field goed is voor de Nederlandse concurrentiepositie. Daarin passen een actief Nederlands lidmaatschap van IMO en Centrale Commissie voor de Rijnvaart (CCR) en een gerichte bijdrage aan de totstandkoming van Europese regelgeving, inclusief een actieve rol in agentschappen als het Europese Maritieme Veiligheidsagentschap (EMSA) en andere organisaties.
- Daarnaast wordt mede uit het oogpunt van verbetering van het milieu en van de kwaliteit van de leefomgeving in de zeehavengebieden de innovatie en de transitie naar een duurzame scheepvaart bevorderd.
- IenM zorgt voor «state of the art» regelgeving op het gebied van marktordening, passagiersrechten, bemanningszaken en security.
- Met de programma's Beter Benutten en Impuls Dynamisch Verkeersmanagement Vaarwegen stimuleert de Minister een slim, efficiënt en veilig gebruik van de vaarwegen. Samen met de inspanningen van de vervoerders en verladers kan daarmee de capaciteit van de vaarwegen beter worden benut.
- De Minister geeft zoveel mogelijk ruimte voor ondernemerschap, met een maximaal beroep op de eigen verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven voor een permanente verbetering van de veiligheid en duurzaamheid met betrekking tot mainportbeleid.
- IenM draagt binnen het kabinetsbrede bedrijvenbeleid verantwoordelijkheid voor de overheidsinbreng op de Topsector Logistiek.
- Voorts zet de Minister in op een intensivering en stroomlijning van de inspanningen van alle overheden, belangenorganisaties en sectorpartijen betrokken bij bovenstaande beleidsopgaven.

Beleidsartikelen

Tenslotte is de Minister verantwoordelijk voor het toezicht op en de handhaving van (een deel van) de wet- en regelgeving door de Inspectie Leefomgeving en Transport op dit beleidsterrein (zie beleidsartikel 24 Handhaving en toezicht).

Indicatoren en kengetallen

Indicator: Gehercertificeerde beveiligingsplannen voor de totale haven						
	Basiswaarde 2007	2009	2010	2011	2012	Realisatie 2013
aantal gehercertificeerde beveiligingsplannen voor de totale haven	17	0	0	0	2	10

Bron: lenM, 2014

Toelichting

In diverse havengemeenten heeft het opstellen of herzien van het Havenveiligheidsplan langer geduurd dan was voorzien, onder meer door bestuurlijke reorganisaties (Havens Drechtsteden onder beheer van Havenbedrijf Rotterdam gebracht). Er zijn dus minder plannen te keuring aangeboden dan was voorzien. Het Ministerie van lenM gaat in 2014 verder met het hercertificeren en heeft dit kader inmiddels voor enkele gemeenten de plannen goedgekeurd.

Indicator: Gehercertificeerde beveiligingsplannen voor schepen & havenfaciliteiten						
	Basiswaarde 2004	Realisatie 2009	Realisatie 2010	Realisatie 2011	Realisatie 2012	Streef- waarde 2014
aantal gehercertificeerde beveiligingsplannen schepen	700	700	0	175	335	700
aantal gehercertificeerde beveiligingsplannen havenfaciliteiten	350	350 ¹	0	75	49	350

¹ cumulatief

Bron: lenM, 2013

De gegevens van 2013 waren nog niet beschikbaar ten tijde van het drukken van dit Jaarverslag.

Toelichting

In de Europese Security Richtlijn 65/2005 is bepaald dat alle zeehavens die havenfaciliteiten hebben die onder verordening 725/2004 vallen per 15 juni 2007 moeten beschikken over een op een havenveiligheidsbeoordeling (analyse) gebaseerd goedgekeurd havenbeveiligingsplan (voor de hele haven).

Indicator: Passeertijd sluizen						
	Realisatie 2009	Realisatie 2010	Realisatie 2011	Realisatie 2012	Streef- waarde 2013	Realisatie 2013
Hoofdtransportas	75%	68%	67%	68%	85%	69%
Hoofdvaarweg	85%	81%	79%	78%	75%	80%
Overige vaarweg	90%	88%	92%	93%	70%	92%

Bron: Rijkswaterstaat, 2014

Toelichting

De «passeertijd sluizen» is een absolute normtijd die voor elke sluis afzonderlijk is bepaald. Elk type vaarweg correspondeert met een te realiseren percentage passages. Dit normpercentage biedt inzicht in het percentage schepen dat is gepasseerd binnen de normtijd.

De gerealiseerde passeertijden op de hoofdtransportassen voldoen nog niet aan de streefwaarden (69 procent in plaats van 85 procent). Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door een combinatie van storingen, benodigde onderhoudswerkzaamheden en capaciteitsproblemen op met name de Zeeuwse achterlandverbindingen. Voor de sluizen op die corridor lopen dan ook MIRT-projecten, gericht op het verbeteren van de toekomstige capaciteit. De passeertijden voor de hoofd- en overige vaarwegen scoren overall gezien wel ruim voldoende.

Kengetal: Ontwikkeling van het procentuele marktaandeel (in tonnen) van de Nederlandse havengebieden ten opzichte van de totale Noordwest Europese havenrange (de «Hamburg-Le Havre range»)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Totaal Nederlandse												
Zeehavens	45,5	45,9	44,4	44,9	44,9	44,2	44,5	45,0	46,9	47,8	47,2	47,9
Mainport												
Rotterdam	35,0	35,6	34,5	34,6	34,9	33,8	34,2	34,4	36,0	37,0	36,3	37,0
Overige												
Nederlandse												
Zeehavens	10,5	10,3	9,9	10,3	10,0	10,4	10,4	10,6	10,9	10,8	10,9	10,9

Bron: 2001–2010: Nationale Havenraad, 2011–2012: IenM

De gegevens van 2013 waren nog niet beschikbaar ten tijde van het drukken van dit Jaarverslag.

Toelichting

Dit kengetal geeft informatie over het marktaandeel van de Nederlandse zeehavens ten opzichte van de concurrerende Noordwest Europese havenrange (de zogenaamde «Hamburg-Le Havre range»). Het streven is het marktaandeel van de Nederlandse havengebieden ten opzichte van de totale Noordwest (de «Hamburg-Le Havre range») ten minste te handhaven.

Na een lichte daling van het marktaandeel in 2011, is er in 2012 weer een lichte stijging van het marktaandeel te zien. Met name Mainport Rotterdam, dat in 2011 marktaandeel had verloren, wist dit marktaandeel in 2012 weer terug te brengen op het niveau van 2010.

Kengetal: Ontwikkeling toegevoegde waarde Nederlandse zeehavens van 2004 tot en met 2012 (in € mld lopende prijzen)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Directe toegevoegde waarde zeehavengebieden	19,2	4,2%	22,2	23,8	25,6	20,3	22,5	23,5	22,9
In % van het BBP	3,9%	4,2%	4,1%	4,2%	4,3%	3,5%	3,8%	3,9%	3,8%
Indirecte toegevoegde waarde	9,7	10,3	11,5	12,7	13,7	12,1	12,4	13,9	13,3
In % van het BBP	2,0%	2,0%	2,1%	2,2%	2,3%	2,1%	2,1%	2,3%	2,2%
Totale zeehavengeraande toegevoegde waarde	28,9	31,8	33,7	36,5	39,3	32,4	34,8	37,5	36,2
In % van het BBP	5,9%	6,2%	6,2%	6,4%	6,6%	5,7%	5,9%	6,3%	6,0%
Bruto binnenlands produkt (BBP)	491,2	513,4	540,2	571,8	594,5	573,2	586,8	599,0	599,3

Bron: Erasmus universiteit Rotterdam (RHV BV), Havenmonitor 2012, de economische betekenis van de Nederlandse zeehavens, Rotterdam, januari 2014

De gegevens van 2013 waren nog niet beschikbaar ten tijde van het drukken van dit Jaarverslag.

Toelichting

Dit kengetal geeft informatie over de ontwikkeling van de toegevoegde waarde van Nederlandse zeehavens in de periode 2004–2012. Om de versterking van het netwerk van de Mainport Rotterdam en de overige zeehavens te monitoren wordt de toegevoegde waarde samenhangend met het haven- en industrieel complex gemeten. Nadat de zeehavens in 2010 en 2011 een duidelijk herstel vertoonde ten opzichte van het jaar 2009, doet zich in 2012 weer een daling van de toegevoegde waarde voor. Deze daling van de toegevoegde waarde is voornamelijk veroorzaakt door een afnemende winstgevendheid van bedrijven in 2012. Vooral in de chemie en de staalindustrie namen de marges af.

Kengetal: Ontwikkeling directe toegevoegde waarde zeevaart en maritieme cluster (in € mld)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Zeevaart	1,1	1,1	1,1	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2	0,8	0,7	0,6	0,7
Overige maritieme sector / dienstverlening	3,5	3,2	3,1	3,2	3,3							
Totaal brede maritieme sector¹	4,6	4,3	4,2	4,3	4,5							
Totaal maritieme cluster²						10,3	11,2	11,4	10,5	10,2	10,1	12,5

Bron: cijfers 2001 – 2005 afkomstig uit Ecorys Beleidsmonitor 2008; cijfers 2006–2010 afkomstig uit PRC Maritieme monitor 2012; cijfers 2011–2012 afkomstig uit Ecorys Maritieme Monitor 2013

De gegevens van 2013 waren nog niet beschikbaar ten tijde van het drukken van dit Jaarverslag.

Toelichting

Ad 1) Totaal brede maritieme sector bestaat uit de volgende sectoren: Zeevaart, Binnenvaart, Laad-, los- en overslagactiviteiten, Opslag, Expediteurs, Dienstverlening vervoer water, Nieuwbouw en reparatie van

schepen, Natte waterbouw (baggeren etc.), Verhuur van schepen, Groothandel in scheepsbenodigdheden.

Ad 2) Totaal maritieme cluster bestaat uit de volgende sectoren: Zeevaart, Scheepsbouw, Offshore, Binnenvaart, Waterbouw, Havens, Marine, Visserij, Maritieme dienstverlening, Watersportindustrie en Maritieme toeleveranciers. In 2013 heeft een aanpassing van de methodiek plaatsgevonden om de gegevens van de Maritieme monitor te laten aansluiten op de Havenmonitor. Hierdoor is het clustercijfer van 2012 aangepast voor de sector Havens.

Dit kengetal geeft informatie over de ontwikkeling van de toegevoegde waarde zeevaart en maritieme sector in constante prijzen en meet hoe sterk de zeevaart zich ontwikkelt. De inzet van de Rijksoverheid is slechts één van vele beïnvloedende factoren.

Kengetal: Toegevoegde waarde binnenvaart in lopende prijzen (in € mld)											
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Binnenvaart	0,68	0,73	0,78	0,72	0,70	0,80	0,80	0,70	0,70	0,70	0,60

Bron: cijfers tot 2006 Goederenvervoermontitor Ecorys, december 2008 en cijfers vanaf 2006 De Nederlandse Maritieme Cluster Monitor, 2011.

De gegevens van 2013 waren nog niet beschikbaar ten tijde van het drukken van dit Jaarverslag.

Toelichting

Dit kengetal geeft informatie over de ontwikkeling van de toegevoegde waarde binnenvaart in constante prijzen en meet hoe sterk de binnenvaart zich ontwikkelt. De inzet van de Rijksoverheid is slechts één van vele beïnvloedende factoren. De binnenvaart heeft in de topjaren 2006 tot 2008 (achteraf gezien) teveel geïnvesteerd in nieuwe schepen. Met het wegvallen van de vraag in 2009 is overcapaciteit ontstaan, die in de jaren hierna en ook in 2013 heeft voortgeduurd.

Kengetal: Ontwikkeling in aantallen en bruto tonnage (GT) van de vloot van in Nederland geregistreerde zeeschepen onder Nederlandse vlag									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
<i>Aantallen</i>									
Handelsvaart	570	574	566	640	688	725	769	800	822
Zeesleepvaart	164	174	212	222	222	249	235	247	260
Waterbouw	151	148	139	118	121	120	156	169	168
Totaal	885	896	917	980	1.031	1.094	1.160	1.216	1.250
<i>Bruto tonnage (GT) (x1.000)</i>									
Handelsvaart	4.932	5.031	5.114	5.980	6.313	6.075	6.883	6.740	7.045
Zeesleepvaart	178	181	243	264	237	310	290	362	347
Waterbouw	498	509	477	375	441	450	513	531	533
Totaal	5.608	5.721	5.834	6.619	6.991	6.835	7.686	7.633	7.925

Betreft schepen > 100 GT en pontons > 1.000 GT

Bron: Inspectie Leefomgeving en Transport, 2014

Toelichting

Met ingang van 2011 is de categorie werkschepen ondergebracht bij de waterbouw in plaats van de zeesleepvaart. Dit betreft in totaal 29 schepen. De getallen voor 2011 daarop zijn aangepast.

Kengetal: Ontwikkeling in aantallen en bruto tonnage (GT) van de vloot onder buitenlandse vlag in Nederlandse eigendom of beheer									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
<i>Aantallen</i>									
Handelsvaart	375	434	462	395	410	433	422	408	403
Zeesleepvaart	329	284	332	358	406	459	456	477	498
Waterbouw	37	39	45	52	66	63	55	55	52
Totaal	741	757	839	805	882	955	933	940	953
<i>Bruto tonnage (GT) (x1.000)</i>									
Handelsvaart	4.692	5.566	6.278	4.542	5.057	5.259	5.232	5.072	5.517
Zeesleepvaart	2.704	2.782	1.903	1.423	1.217	1.011	1.298	1.640	1.612
Waterbouw	99	102	122	184	225	251	210	264	248
Totaal	7.495	8.450	8.303	6.149	6.499	6.521	6.740	6.976	7.377

Betreft schepen > 100 GT en pontons > 1.000 GT

Bron: cijfers 2005 Ecorys (december 2008); cijfers van 2006–2009 Policy Research Corporation (april 2010); cijfers 2010–2013 Inspectie Leefomgeving en Transport (januari 2014). Alle cijfers op basis van Lloyd's Register Fairplay.

Toelichting

Bovenstaande kengetallen geven informatie over de ontwikkeling in aantallen en bruto tonnage (GT) van de vloot in Nederlands eigendom of beheer onder Nederlandse en buitenlandse vlag. De gegevens zijn opgesplitst naar de sectoren handelsvaart, zeesleepvaart en waterbouw. De groei c.q. afname van de vloot onder Nederlandse vlag is niet alleen van overheidsbeleid afhankelijk, maar van meerdere factoren zoals de wereldwijde groei van het ladingaanbod en investeringsklimaat, het zeevaartbeleid (waaronder fiscale klimaat) van andere landen en de individuele prestaties van de ondernemingen. Een toename van de vanuit Nederland beheerde vloot (en dan met name de Nederlandse vlag) is gunstig voor de ontwikkeling van de toegevoegde waarde.

Kengetal: Aantal significante ongevallen met schepen op de Nederlandse binnenwateren									
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aantal significante scheepsongevallen	117	96	123	150	127	121	164	159	161

Bron: Rijkswaterstaat, 2013

De gegevens van 2013 waren nog niet beschikbaar ten tijde van het drukken van dit Jaarverslag.

Toelichting

Voor de beoordeling van de ontwikkeling van de veiligheid op de Nederlandse binnenwateren wordt gebruik gemaakt van het begrip «significante scheepsongeval». Significante scheepsongevallen zijn scheepsongevallen op de Nederlandse binnenwateren met schepen (ook onder niet Nederlandse vlag) waarbij schade is ontstaan die als ernstig wordt geclassificeerd in de vorm van slachtoffers (doden/gewonden), stremming van de vaarweg of schade aan de vaarweg, schip, lading of milieu. met schepen op de Nederlandse binnenwateren.

Kengetal: Aantal doden en gewonden op schepen op de Nederlandse binnenwateren (ook onder niet Nederlandse vlag)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aantal doden	4	7	3	4	4	4	4	8	4
Aantal significante scheepsongevallen	29	49	54	30	51	56	45	63	58

Bron: Rijkswaterstaat, 2013

De gegevens van 2013 waren nog niet beschikbaar ten tijde van het drukken van dit Jaarverslag.

Kengetal: Aantal scheepvaartongevallen (inclusief vissersvaartuigen en recreatievaart) op het Nederlandse deel van de Noordzee (Nederlandse en buitenlandse vlag)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Zeer ernstige scheepvaartongevallen	1	1	1	0	0	1	1	0	4
Ernstige scheepvaartongevallen	7	4	2	6	3	7	9	4	15
Totaal	8	5	3	6	3	8	10	4	19

Bron: SOS database Rijkswaterstaat, 2013

De gegevens van 2013 waren nog niet beschikbaar ten tijde van het drukken van dit Jaarverslag.

Toelichting

De gevalideerde gegevens van het aantal ernstige scheepsongevallen (ESO) in 2012 zijn beschikbaar. Er zijn 15 ESO's geregistreerd, verdeeld over koopvaardij (7), visserij (6) en recreatievaart (2). De registratie en classificatie van scheepsongevallen op de Noordzee is in 2012 aanzienlijk verbeterd en verfijnd (onder andere door gebruik van IMO definities, waarbij de interpretatie via een benchmark is getoetst bij de omliggende Noordzeelanden, meenemen van havenaanloopgebieden, Westerscheldemonding, kustzones en meenemen recreatievaart). Hierdoor is een completer beeld ontstaan van de ernstige scheepsongevallen op de Noordzee. Vergelijking van de ESO's in 2012 met eerdere jaren is daardoor niet goed mogelijk. De historische reeks 2004–2011 geeft waarschijnlijk een onderschatting van het aantal ESO's dat in werkelijkheid is opgetreden. Om een goede uitspraak te kunnen doen over de ontwikkeling van de veiligheid van scheepvaart op de Noordzee moet een nieuwe historische reeks van ESO's worden opgebouwd. De historische reeks van zeer ernstige scheepvaartongevallen (ZESO's) wordt wel betrouwbaar geacht.

Kengetal: Uitstoot luchtverontreinigende stoffen

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	realisatie	prognose
NO_x – emissies goederen- vervoer (x mln. kg)											
Binnenvaart	27,1	25,1	24,1	23,6	24,0	23,7	21,3	22,8	24,2	25,6	21,4
Zeevaart (NL grondgebied) ¹⁾	17,3	17,8	18,0	19,1	19,4	24,3	22,1	23,0	22,9	23,8	22,9
PM10-emissies goederen- vervoer (x mln. kg)											
Binnenvaart	1,1	1,0	1,0	0,9	0,9	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
Zeevaart (NL grondgebied) ¹⁾	1,2	1,1	1,1	1,2	1,1	1,3	1,2	1,0	0,9	0,9	0,9
VOS-emissies goederen- vervoer (x mln. kg)											
Binnenvaart	3,5	3,2	2,8	3,2	3,1	3,0	2,8	3,0	2,9	3,0	1,0
Zeevaart (NL grondgebied) ¹⁾	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	1,0	0,9	0,8	0,8	0,9	0,8
SO₂-emissies goederen- vervoer (x mln. kg)											
Binnenvaart	2,0	1,9	1,8	1,7	1,8	1,0	0,9	0,5	0,0	0,0	0,0
Zeevaart (NL grondgebied) ¹⁾	10,0	10,2	10,0	10,6	9,8	9,9	8,9	6,2	4,7	4,8	1,1
CO₂-emissies (x mln. kg)											
Binnenvaart	1.871	1.734	1.663	1.627	1.654	1.636	1.494	1.634	1.773	1.909	1.850
Zeevaart (NL grondgebied) ¹⁾	936	969	983	1.041	1.067	1.515	1.394	1.423	1.464	1.550	1.199

Bron cijfers 2003 t/m 2012: Emissieregistratie, CBS Statline
Bron prognoses 2015 en 2020: Referentieraming 2012–2020, PBL

De gegevens van 2013 waren nog niet beschikbaar ten tijde van het drukken van dit Jaarverslag.

Toelichting

Ad 1) De cijfers over 2008 en latere jaren zijn met een andere, nauwkeuriger methode berekend dan in voorgaande jaren, waarbij ook de invloed van de vaarsnelheid is meegenomen; om die reden zijn de cijfers over 2008 en latere jaren niet volledig vergelijkbaar met die van voorgaande jaren. De cijfers van de SO₂-emissies over 2008 en latere jaren zijn bovendien beïnvloed door een verplicht lager zwavelgehalte voor scheepsbrandstof vanaf augustus 2007 en verdere aanscherping vanaf juli 2010 (vanwege MARPOL Annex VI-regelgeving).

Beleidsconclusies

Het op dit artikel uitgevoerde beleid en de bijbehorende resultaten waren het afgelopen jaar conform de verwachtingen zoals vermeld in de begroting. Er zijn geen grote afwijkingen of een noodzaak tot bijstelling gebleken.

Budgettaire gevolgen van beleid

Overzicht van de budgettaire gevolgen van beleid (x € 1.000)					
18	Scheepvaart en havens		Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil
		2011	2012	2013	2013
Verplichtingen			5.077	6.113	- 1.036
Uitgaven			5.361	6.464	- 1.103
18.01	Scheepvaart en havens		5.361	6.464	- 1.103
18.01.01	Opdrachten		2.317	2.455	- 138
18.01.02	Subsidies		467	1.205	- 738
18.01.03	Bijdrage aan agentschappen		1.705	1.846	- 141
	– waarvan bijdrage aan RWS		1.705	1.846	- 141
18.01.05	Bijdragen aan internationale organisaties		872	958	- 86
Ontvangsten			97	0	97

Toelichting op de financiële instrumenten

18.01 Scheepvaart en havens

18.01.01 Opdrachten

Met het oog op de concurrentiepositie van de maritieme cluster is de maritieme monitor 2013 opgesteld. Daarbij is gekeken naar de economische ontwikkeling (onder andere toegevoegde waarde en werkgelegenheid) van de maritieme sectoren. Ook is het zeevaartbeleid, inclusief de fiscale maatregelen voor de zeevaart geëvalueerd.

Als vlaggen-, kust- en havenstaat zette Nederland zich in IMO en EU-verband in op verbetering, c.q. optimalisering van regelgeving en vermindering van administratieve lasten. Er werden onderzoeken uitgevoerd naar de aanpak van de broeikasgasproblematiek in de zeevaart en specifiek de Nederlandse belangen daarin. Voor wat betreft luchtkwaliteit heeft lenM bijgedragen aan een internationale studie naar mogelijke modal-shifteffecten van een eventuele instelling van de Noordzee als stikstofemissiebeheersgebied.

In 2013 werd inzet gepleegd op de implementatie van tal van IMO- en EU-regels (het IMO-verdrag inzake training en opleiding van zeevarenden (STCW); de EU Richtlijn 2012/33/EU inzake het zwavelgehalte van scheepsbrandstoffen, het Nairobi-verdrag inzake wrakopruiming, het STCW-visserijverdrag, de EU-Verordening ontmanteling van zeeschepen, en de Richtlijnen Havenstaatcontrole en Vlaggenstaatverplichtingen). Voorts kreeg de nieuwe routestructuur voor de Noordzee zijn beslag.

In 2013 zijn voorts opdrachten vertrekt om de door het Europees Agentschap voor Maritieme Veiligheid geconstateerde tekortkomingen in het Nederlandse nautisch onderwijs te kunnen aanpakken. Om instroom en kwaliteit van buitenlandse zeevarenden op peil te houden, werd

ondersteuning verleend aan de Filippijnse maritieme autoriteit, opdat de erkenning van de Filippijnse vaarbevoegdheden door de EU zou kunnen worden gewaarborgd.

Het ministerie heeft volgens afspraak de kosten van de NMA voor het uitvoeren van toezicht op het loodswezen vergoed. Het markttoezicht op de loodsen is geëvalueerd. De resultaten zullen begin 2014 aan de Tweede Kamer worden toegezonden.

Voor beleidsontwikkeling is onderzoek gedaan naar onder andere havensamenwerking, level playing field van de Europese havens en vestigingsplaatsfactoren. Deze onderzoeken zijn bedoeld als input voor het op te stellen werkprogramma Zeehavens in 2014. Daarnaast is de havenontwikkeling op de eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba in kaart gebracht. Dit vormt de opmaat voor versterking van het nautisch beheer op de eilanden en de havenbedrijven.

18.01.02 Subsidies (ad 1)

Het verschil wordt met name veroorzaakt doordat de voorschotten, van zowel de subsidie aan de stichting Nederland Maritiem Land voor 2013 als de subsidie aan de Stichting Projecten Binnenvaart voor het Expertise en Innovatie Centrum Binnenvaart 2013 al in 2012 zijn uitbetaald.

Ter versterking van de binnenvaart in de logistieke keten zijn diverse activiteiten uitgevoerd. Naast de uit IDVV gefinancierde activiteiten zoals NLIP, Single Window, werkgroep Synchromodaliteit en Nextlogic heeft lenM in 2013 voor het laatst financieel bijgedragen aan het project (onderdeel subsidie 2012–2013).

Met de binnenvaartsector is afgesproken dat de tot en met 2012 opgebouwde prijscompensatie op de sloofofondsgelden ingezet wordt voor breed door de sector gedragen voorstellen voor versterking van de sector, bijvoorbeeld op het gebied van innovatie en vergroening. In 2012 en 2013 is op grond van de «Tijdelijke subsidieregeling Expertise- en Innovatiecentrum Binnenvaart 2012/2013» een bedrag van jaarlijks € 0,2 miljoen beschikbaar gesteld. Ten behoeve van de subsidieregeling kennismakingsstages zeevaart is voor 2013 een voorschot uitgekeerd.

18.01.03 Bijdrage aan agentschappen

Dit betreft de bijdrage aan Rijkswaterstaat voor de capaciteitsinzet in het kader van Beleidsondersteuning en advies.

18.01.05 Bijdrage aan internationale organisaties

In 2013 zijn conform verdragverplichting de contributies betaald aan de Internationale Maritieme Organisatie (IMO) en de Centrale Commissie voor de Rijnvaart (CCR).

Extracomptabele verwijzingen

Extracomptabele verwijzing naar artikel 15 Hoofdvaarwegennet van het Infrastructuurfonds (x € 1.000)

		2013
Bijdrage uit artikel 26 van Hoofdstuk XII aan artikel 15 Hoofdvaarwegennet van het Infrastructuurfonds		853.578
Andere ontvangsten van artikel 15 Hoofdvaarwegennet van het Infrastructuurfonds		10.853
Totale uitgaven op artikel 15 Hoofdvaarwegennet van het Infrastructuurfonds		864.431
<i>waarvan</i>		
15.01	Verkeersmanagement	13.722
15.02	Beheer, onderhoud en vervanging	304.567
15.03	Aanleg	290.785
15.06	Netwerkgebonden kosten HVWN	255.357

Extracomptabele verwijzing naar artikelonderdeel 17.06 PMR van het Infrastructuurfonds

		2013
Bijdrage uit artikel 26 van Hoofdstuk XII aan artikel 17.06 (PMR) van het Infrastructuurfonds		4.189

Artikel 19 Klimaat

Algemene doelstelling

Klimaatverandering als gevolg van menselijk handelen tegen gaan. Door uitstoot van CO₂ en overige broeikasgassen stijgt de temperatuur op aarde. Hierdoor verandert het klimaat en stijgt de zeespiegel. Nederland heeft internationale afspraken gemaakt om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen. Beperking van CO₂-uitstoot biedt bovendien economische kansen, waaronder lagere energiekosten.

Het internationale lenM-beleid vindt niet alleen haar grondslag op dit artikel. Specifieke rollen en verantwoordelijkheden van de Minister op de verschillende beleidsterreinen van lenM zijn bij de betreffende artikelen vermeld.

Rol en verantwoordelijkheden

Regisseren

De Minister van lenM regisseert de inhoudelijke lijn voor de nationale inbreng in de ontwikkeling van het Europese en het mondiale klimaat-beleid. Meer specifiek is de Minister van lenM verantwoordelijk voor:

- Het door Nederland nakomen van de in UNFCCC⁴⁰- en EU-verband gemaakte afspraken over het reduceren van emissies van CO₂ en overige broeikasgassen en voor het emissiehandelssysteem waaronder het toewijzen en het doen veilen van CO₂-emissierechten.
- De regie op de internationale aspecten van het lenM-beleid, inclusief het politieke optreden en de vertegenwoordiging in de betreffende internationale gremia. Daartoe horen onder andere de Europese Transport- en Milieuraad en relevante VN-bijeenkomsten.
- De opdracht aan de Nederlandse Emissieautoriteit (NEa) voor het handelssysteem in CO₂-emissierechten. Ook de registratie van biobrandstoffen en de rapportage hierover ter controle van de duurzaamheid en de CO₂-prestatie zijn hier onderdeel van.
- De coördinatie van de Nederlandse inzet in internationaal kader bij de vaststelling van normen en plafonds, de vertaling daarvan naar Nederlandse wet- en regelgeving en de verdeling van doelstellingen over sectoren en milieuthema's. De doelen en normen hebben betrekking op het reduceren van CO₂-emissies, op brandstofkwaliteit, op productie en inzet van duurzame biobrandstoffen, op de mondiale uitfasering van ozonlaagafbrekende stoffen en van gefluorideerde broeikasgassen en op de handel in CO₂-emissierechten (ETS).

Stimuleren

Om de milieudoelen op gebied van klimaat te behalen, is het belangrijk deze op een proactieve wijze met maatschappelijke partners te delen. Daarom stimuleert de Minister van lenM:

- Het aangaan en organiseren van allianties met en tussen bedrijven, branches, overheden en kennisorganisaties om de doelen uit de Klimaatbrief en de Lokale Klimaatagenda tot succesvolle uitvoering te brengen. Green Deals en financiële incentives dragen hieraan bij.
- Via de Lokale Klimaatagenda, initiatieven voor reductie van CO₂-emissies. Ondernemers, burgers en andere overheden brengt zij beter in positie om maatregelen te nemen die goed zijn voor klimaat en economie.
- De aanschaf van milieuvriendelijke producten of bedrijfsmiddelen, zoals de productie van groen gas en van energie op daken en in kassen, wordt onder andere door middel van financiële stimulering

⁴⁰ United Nations Framework Convention on Climate Change

(MIA⁴¹/Vamil⁴² en Groen Beleggen) aantrekkelijk gemaakt. Zuinigere voertuigen. Dit gebeurt onder andere door de voorlopers in de sector te subsidiëren en voor ontwikkeling van diverse alternatieve voertuigen en brandstoffen een kansrijke omgeving te creëren.

- De versnelde jaardoelstelling voor hernieuwbare energie in de vervoersector door middel van een verplichting voor degenen die biobrandstoffen op de markt brengen en het verbreden van de toepassing van hernieuwbare energie naar de luchtvaart en binnenvaart.

Financiering

De Minister van IenM is verantwoordelijk voor de uitvoering van het Clean Development Mechanism (CDM), één van de zogenoemde flexibele mechanismen van het Kyoto Protocol. De flexibele instrumenten bieden de mogelijkheid om emissiereducties (CER's) ten behoeve van de nationale reductiedoelstelling in een ander land te behalen. Hoofddoelstelling van CDM is om zoveel mogelijk CER's aan te kopen als nodig om de Nederlandse verplichtingen onder het Kyoto Protocol na te kunnen komen.

Tenslotte is de Minister verantwoordelijk voor het toezicht op en de handhaving van (een deel van) de wet- en regelgeving door de Inspectie Leefomgeving en Transport op dit beleidsterrein (zie beleidsartikel 24 Handhaving en toezicht).

Kengetallen en indicatoren

Verwachte realisatie non ETS doelstelling 2020	Verantwoordelijk ministerie	Raming (Mton)	Doelstelling (Mton)
CO ₂ industrie en energie	EZ	8,5	10,7
CO ₂ verkeer en vervoer	IenM	33,8	35,5
CO ₂ gebouwde omgeving	BZK	25,1	22,5
CO ₂ land- en tuinbouw	EZ	6,6	5,75
Overige niet – CO ₂ broeikasgassen			
landbouw	EZ	15,8	16
Overige broeikasgassen buiten de landbouw	IenM	9,7	8,8
Totaal		99,5	99,25

Bron: PBL, 2012

http://www.pbl.nl/sites/default/files/cms/publicaties/PBL_2012_Referentieraming-energie-en-emissies-2012_500278001.pdf, tabel 3.1. bladzijde 25

In deze tabel zijn de sectorale doelstellingen en de raming weergegeven. De raming geeft aan in welke mate het doelbereik in zicht is. In deze raming is het effect van het Begrotingsakkoord, Sociaal Economische Raad (SER) Energieakkoord en de Klimaatagenda nog niet verwerkt.

Uit de raming blijkt dat Nederland zeer ruim aan haar doel voor de totale non-ETS Effort Sharing Decision (ESD) zal kunnen voldoen. Onder de ESD heeft Nederland in 2020 een doel van -16% ten opzichte van 2005. Dit komt neer op een uitstoot van 104,5 Mton, waar de raming op dit moment een daling van de emissies tot 99,5 Mton voorziet.

⁴¹ Regeling Milieu-investeringsaftrek

⁴² Vrijwillige afschrijving milieu-investeringen

In de Kabinetsaanpak Klimaatbeleid op weg naar 2020 heeft het kabinet afgesproken dat indien in een sector tegenvallers optreden die samenhangen met (de uitvoering van) het beleid van het ministerie, de verantwoordelijke bewindspersoon in beginsel compenserende maatregelen neemt. Wanneer is aangetoond dat (alle) binnen de sector mogelijke compenserende maatregelen veel duurder zijn dan de oorspronkelijke maatregelen, zal het kabinet zoeken naar alternatieve kosteneffectieve maatregelen -binnen de beschikbare middelen- in andere sectoren. Vervolgens zal het kabinet een besluit nemen en de Tweede Kamer hierover informeren. Is er een tegenvaller die niets van doen heeft met tegenvallende beleidseffecten, dan volstaat het verschil van 5 Mton tussen het doel van 104,5 en de raming van 99,5 om deze tegenvaller op te vangen.

Waar de sectorale ramingen overschrijdingen laten zien is dat met name veroorzaakt door nieuwe aannames over met name economische ontwikkelingen en verbetering in de monitoring sinds het afspreken van de sectordoelen. Van beleidsveroorzaakte tegenvallers is niet of nauwelijks sprake. De verwachting is dat van overschrijdingen (nog) minder sprake zal zijn wanneer het SER Energieakkoord en de Klimaatagenda in de ramingen zijn verwerkt. De nieuwe raming komt in 2015, maar in oktober 2014 komt zeer waarschijnlijk een nationale energieverkenning uit waar ook al de nieuwe cijfers inclusief SER Energieakkoord zijn verwerkt.

Ontwikkeling verplichting aandeel hernieuwbare energie in het vervoer (in procenten)														
Verplichtingen	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Oud *)	2	3,25	3,75	4	4,25	4,5	5	5,5	6,25					
Nieuw realisatie	2	3,26	3,75	4,01	4,31	4,54	5	5,5	6,25					

Bron: Brief aan Tweede Kamer, 9 maart 2012 (Kamerstukken II, 2011/12, 32 813, nr. 17)

Toelichting

Voor de jaren 2015 t/m 2019 waren er formeel nog geen verplichtingen vastgelegd, maar lineaire interpolatie tussen 2015 en 2020 leidt in de oude situatie tot een groei van 0,75 procent per jaar.

In de brief aan de Tweede Kamer van 6 september 2013 (Kamerstukken II, 2013/14, 32 813, nr. 57) is aangegeven dat het bijmengpercentage voor 2015 vastgesteld wordt op 6,25%. Het resultaat van de bijmengverplichting 2013 is nog niet bekend. De Nederlandse Emissieautoriteit (NEa) rapportage daarover wordt in de zomer van 2014 verwacht en naar de Tweede Kamer verzonden.

Beleidsconclusies

Het uitgevoerde beleid en de bijbehorende resultaten waren het afgelopen jaar grotendeels conform de verwachtingen zoals gemeld in de begroting. In de begroting is aangekondigd dat voor de zomer van 2013 de Roadmap klimaat naar de Tweede Kamer wordt verzonden. Door de koppeling met het SER-Energieakkoord voor duurzame groei, die begin juli 2013 is gesloten, is de Klimaatagenda «weerbaar, welvarend en groen» (voorheen Roadmap klimaat) uiteindelijk op 4 oktober 2013 aan de Tweede Kamer aangeboden (Kamerstukken II, 2013/14, [32 813](#), nr. 70). Deze agenda gaat verder dan het SER akkoord dat zich vooral op 2020 richt. De Klimaatagenda richt zich op concrete doelen, ambities voor 2030 en verder, richt zich zowel op mitigatie (vermindering broeikasgassen) als adaptatie (aanpassen aan klimaatveranderingen) richt zich op dwarsdoorsnijdende maatregelen (materiaal- en grondstoffen en biobased economy) en sectoren die niet door de SER gedekt worden (landbouw, overige broeikasgassen).

Op twee dossiers van dit artikel zijn er afwijkingen te constateren. Deze zijn:

- Het geheel herziene pakket aan regelgeving voor het systeem van broeikasgasemissiehandel (ETS) is in werking voor de periode tot en met 2020. De allocatie van emissierechten voor bedrijven voor deze periode is in 2013 afgerond. Voor de structurele versterking van het ETS is een breed gedragen Nederlandse inzet geformuleerd. De inzet is er op gericht om per 2020 het verbeterpakket in het EU/ETS te implementeren.
- Door vertraging van het uitbrengen van het groenboek «een 2030 raamwerk voor klimaat- en energiebeleid» door de Europese Commissie (maart 2013) en definitieve besluitvorming over het SER-energieakkoord voor duurzame groei van begin juli 2013 is de afspraak om de Kamer eind 2012 te informeren over het pakket van maatregelen waarmee de 2030 broeikasgasdoelstelling gerealiseerd zou kunnen worden, niet gehaald. De Kamer is hierover geïnformeerd door de uitgekomen klimaatagenda «weerbaar, welvarend en groen» waarin het pakket van maatregelen is aangegeven (oktober 2013) en via de kabinetsreactie op het groenboek (Kamerstukken II, 2013/14, [22 112](#), nr. [1756](#)).

In 2013 zijn de volgende beleidsdoorlichtingen/evaluaties naar de Tweede Kamer gezonden met betrekking op dit artikel:

Mia/Vamil: het evaluatierapport is op 17 september 2013 verzonden aan Tweede Kamer (Kamerstukken II, 2013/14, [33 752](#), nr. 5). In het rapport wordt geconcludeerd dat de investeringen op de milieulijst voldoen aan de criteria die worden gesteld en daarmee bijdragen aan de doelstelling van de regering. Ook geconstateerd is dat de Mia en de Vamil qua aard van de gemiddelde investering en qua gebruikers naar elkaar toe zijn gegroeid. Het kabinet neemt de twee aanbevelingen over te weten, het voortzetten op de huidige wijze van monitoren van het budget en te blijven aansluiten op de prioriteiten in het milieubeleid inclusief aansluiting van de industriële sector. Daarnaast het starten van een onderzoek naar het samengaan of integratie of varianten daarvan tot verdere efficiencyverbetering.

Parlementair onderzoek kosten en effecten klimaat- en energiebeleid: de Tweede Kamer heeft op eigen initiatief een parlementair onderzoek in 2012 laten uitvoeren naar de kosten en effecten van klimaat- en energiebeleid (Kamerstukken II, 2012/13, [33 193](#), nr. 4). Het kabinet heeft op

6 maart 2013 haar reactie gegeven op de bevindingen uit het rapport (Kamerstukken II, 2012/13, **33 193, nr. 7**). De bevindingen hebben een rol gespeeld bij het opstellen van de Klimaatagenda.

Budgettaire gevolgen van beleid

Overzicht van de budgettaire gevolgen van beleid (x € 1.000)						
19	Klimaat		Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil	
		2011	2012	2013	2013	2013
Verplichtingen			27.629	29.252	- 1.623	
Uitgaven			86.983	92.943	- 5.960	
19.01	Klimaat		11.749	18.319	- 6.570	
19.01.01	Opdrachten		876	6.329	- 5.453	1
19.01.02	Subsidies		1.667	4.635	- 2.968	2
19.01.03	Bijdrage aan agentschappen		9.206	7.355	1.851	
	- waarvan bijdrage aan Nea		5.187	7.355	- 2.168	
	- waarvan bijdrage aan RWS		3.608	0	3.608	3
	- waarvan bijdrage aan KNMI		411	0	411	4
19.02	Internationaal beleid, coördinatie en samenwerking		75.234	74.624	610	
19.02.01	Opdrachten		68.834	69.334	- 500	
	- Uitvoering CDM		29.905	31.686	- 1.781	
	- RIVM		29.613	26.640	2.973	5
	- AgNL		8.096	5.438	2.658	5
	- Overige opdrachten		1.220	5.570	- 4.350	6
19.02.03	Bijdrage aan agentschappen		3.258	0	3.258	
	- waarvan bijdrage aan RWS		3.258	0	3.258	7
	- waarvan bijdrage aan AgNL		0	0	0	
	- waarvan bijdrage aan RIVM		0	0	0	
19.02.04	Bijdrage aan medeoverheden		0	0	0	
19.02.05	Bijdrage aan internationale organisaties		3.142	5.290	- 2.148	
Ontvangsten			134.567	120.000	14.567	8

Toelichting op de financiële instrumenten

19.01 Klimaat

19.01.01 Opdrachten (ad 1)

In 2013 zijn opdrachten verstrekt en betalingen op lopende opdrachten gedaan in het kader van zowel beleidsonderbouwend onderzoek als uitvoeringswerkzaamheden op onderstaande beleidsterreinen:

- Klimaat (onder andere de uitwerking van de Lokale Klimaatagenda, alsmede de Roadmap/Klimaatagenda 2050).
- Duurzame mobiliteit (onder andere het programma Proeftuinen Truck van de Toekomst).
- Industrie (onder andere een opdracht aan de Stichting Koning Willem I, in het kader van de kosten van de prijsuitreiking 2014 van de Koning Willem I prijs en de Plaque Duurzaam Ondernemerschap).

De lagere realisatie wordt met name verklaard door een verlaging van het budget in verband met de overhevelingen ten behoeve van de werkzaamheden die RWS, het KNMI en AgentschapNL in 2013 uitvoeren.

19.01.02 Subsidies (ad 2)

In 2013 zijn betalingen verricht op eerder verstrekte subsidies in het kader van (lokale) klimaatinitiatieven, duurzame mobiliteit en milieutechnologie. De verschillen tussen begroting en realisatie zijn te verklaren door onder andere de budgetverlaging (€ 1,4 miljoen) bij 1^e suppletoire begroting 2013. Dat was mogelijk omdat betalingen in eerdere jaren verrekend konden worden met de toezegging voor het jaar 2013. Per saldo is hiermee het uitgavenbudget uitgekomen op € 3,2 miljoen en is sprake van een onderuitputting van dit budget met € 1,6 miljoen. De oorzaak hiervan is vertraging van facturering bij lopende verplichtingen.

19.01.03 Bijdrage aan agentschappen

Nederlandse Emissieautoriteit (NEa)

Aan de NEa zijn middelen ter beschikking gesteld voor de uitvoering van alle (deels wettelijk vereiste) werkzaamheden in het kader van emissiehandel, alsmede het register voor biobrandstoffen.

Koninklijk Meteorologisch Instituut (KNMI) (ad 3)

Aan het KNMI zijn middelen ter beschikking gesteld voor diverse werkzaamheden in het kader van klimaatonderzoek en het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). De benodigde middelen zijn binnen de budgettaire ruimte van dit artikel bij miljoenennota 2014 overgeheveld en als agentschapsbijdrage in 2013 aan het KNMI beschikbaar gesteld.

Rijkswaterstaat (RWS) (ad 4)

Aan RWS Leefomgeving zijn middelen ter beschikking gesteld voor de uitvoering van de klimaat- en energiegerelateerde onderdelen van Infomil (centraal punt voor bundeling en verspreiding van milieu wet- en regelgeving), alsmede voor programma's in het kader van onder andere lokale klimaatinitiatieven, overige broeikasgassen, rijden op waterstof en monitoring duurzame mobiliteit. De benodigde middelen zijn binnen de budgettaire ruimte van dit artikel bij miljoenennota 2014 overgeheveld en als agentschapsbijdrage in 2013 aan RWS beschikbaar gesteld.

19.02 Internationaal beleid, coördinatie en samenwerking

19.02.01 Opdrachten (ad 5)

Voor de uitvoering van het Clean Development Mechanism (CDM) zijn een aantal jaren geleden met (inter-)nationale instellingen overeenkomsten afgesloten. Deze instellingen hebben in opdracht van het Ministerie van IenM, voor de levering van emissierechten (CER's), in 2013 aankopen gedaan waarmee Nederland een deel van de verplichtingen onder het Kyoto Protocol kan nakomen.

Als uitvloeisel van de ontwikkeling naar kerndepartementen heeft IenM de beleidsuitvoering uitbesteed aan het AgentschapNL (uitvoering van subsidieregelingen en ander beleidsondersteunende werkzaamheden) en het RIVM (uitvoering van wettelijke taken en beleidsonderbouwend onderzoek). Hiervoor zijn bij 1^e suppletoire begroting vanuit diverse artikelen voor de uitvoering van werkzaamheden in 2013 door RIVM en AgentschapNL middelen naar 19.02.01 overgeboekt. Dit verklaart het verschil in de tabel budgettaire gevolgen van beleid (ad 5). De uitgaven worden op dit artikel verantwoord omdat de opdrachtverlening aan deze

uitvoeringsorganisaties centraal wordt gecoördineerd. Doel hiervan is het verbeteren van het overzicht van de totale opdracht, kwaliteitsverbetering van het gehele opdrachtproces en het terugdringen van de administratieve lasten.

Overige opdrachten (ad 6)

Het verschil in de overige opdrachten wordt met name verklaard door:

- Een neerwaartse bijstelling van het Interreg-budget: bij 1^e suppletoire begroting 2013 is in verband met aanpassing van het kasritme het budget met € 1,5 miljoen verlaagd en naar latere jaren doorgeschoven. Daarnaast was rekening gehouden met een terugvordering door de Europese Commissie op de programma's die geheel op de projecten teruggevorderd kan worden. Deze discussie is nog niet afgerond, zodat ook nog geen (eventuele) terugbetaling heeft plaatsgevonden.
- Door het niet aanwenden van een reservering van € 0,3 miljoen voor Galileo supervisory authority en door vertraging van geplande projecten is bij 2^e suppletoire begroting 2013 in HGIS-kader € 0,6 miljoen naar de begroting van het Ministerie van Buitenlandse Zaken teruggeboekt.
- Een deel van het budget voor de overige opdrachten is overgeheveld naar het budget voor AgentschapNL (€ 0,8 miljoen) en RWS (€ 0,135 miljoen).
- Aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken is bij Miljoenennota 2014 € 0,15 miljoen overgeheveld als bijdrage voor het IRC International Water and Sanitation Centre te Delft.

Naast bovengenoemde opdrachten zijn in 2013 nog opdrachten verleend voor activiteiten in het kader van internationale diplomatie waaronder het uitvoeren van bedrijfslevenmissies naar Myanmar, Rusland en Vietnam en het ondersteunen en faciliteren van de delegaties bij internationale bijeenkomsten waaronder de klimaatconferentie in Polen en de Aarhusconferentie die in 2014 in Nederland wordt georganiseerd.

19.02.03 Bijdrage aan agentschappen (ad 7)

De fusie van VROM en VenW tot het Ministerie van IenM heeft geleid tot een heroverweging van de uitvoeringstaken van IenM bij AgentschapNL. In 2013 is een aantal taken en de daarbij behorende medewerkers overgedragen aan Rijkswaterstaat, in de nieuwe Unit voor de Leefomgeving. Taken die zijn overgeheveld zijn onder andere Bodem+, kenniscentrum Infomil, de sectoren Materialen & Milieu en Mobiliteit & Ruimte. De uitvoering van IenM subsidieregelingen en financiële instrumenten gericht op het bedrijfsleven is bij AgentschapNL gebleven. Het kasbudget voor de uitvoering van de overgedragen taken (€ 0,3 miljoen) was geraamd bij 19.02.01 AgentschapNL en zijn bij Miljoenennota 2014 als agentschapsbijdrage aan Rijkswaterstaat, Unit Leefomgeving overgedragen. Dit verklaart het verschil.

19.02.05 Bijdrage aan internationale organisaties

Op grond van internationale verdragen, internationale afspraken en contributieverplichtingen zijn in 2013 aan (inter-)nationale organisaties de volgende bijdragen van meer dan € 0,1 miljoen betaald.

Beleidsartikelen

organisatie	onderwerp	bedrag x € 1.000
UNEP	lenM aandeel Nederlandse bijdrage United Nations Environment Programme (UNEP)	615
China Council	Nederland (in de persoon van de secretaris generaal lenM) neemt (op uitnodiging van China) deel aan deze adviesraad op hoog niveau op het gebied van duurzame ontwikkeling. De Nederlandse bijdrage wordt gebruikt voor het begeleiden en uitzetten van internationale studies in taakgroepen op het gebied van milieu en ontwikkeling. De China Council brengt hierover in de vorm van concrete aanbevelingen advies uit aan de Chinese regering.	100
Regionaal Milieucentra Szentendre en Tbilisi	REC Szentendre vervult een essentiële rol bij de introductie en implementatie van Europese milieuwetgeving in Midden- en Oost-Europa. REC Caucasus in Tbilisi (een samenwerking van de Europese Commissie, Georgië, Armenië en Azerbeidzjan) heeft tot doel het oplossen op regionaal niveau van milieuproblemen en het opbouwen van maatschappelijk draagvlak voor milieubeleid.	140
United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC)	contributie internationale transaction log: Voor transacties in het kader van de flexibele mechanismen onder het Kyotoprotocol wordt door het Klimaatsecretariaat een logboek (International Transaction Log) bijgehouden. Europese en internationale CO ₂ -handelstransacties komen in dit logboek terecht. Partijen die dergelijke transacties (lenM voor CDM) uitvoeren, betalen voor deze diensten.	111
UNFCCC	trust fund for supplementary activities: het fonds is voor aanvullende activiteiten, waartoe landen in gezamenlijkheid hebben besloten tijdens klimaatconferenties.	100
UN-Economic Commission for Europe (UN-ECE)	Verdrag grensoverschrijdende luchtverontreiniging (Convention on Long-Range Transboundary AirPollution)).	194
World Resources Institute	Het World Resources Institute richt zich op het snijvlak van milieu en socio-economische ontwikkelingen, met zowel gezaghebbend onderzoek als acties (vooral in ontwikkelingslanden) in samenwerking met overheden, zakenleven, financiële instellingen en maatschappelijke organisaties.	100
UNEP International Resource Panel	Dit panel bestaat uit vooraanstaande wetenschappers en verschaft onafhankelijke wetenschappelijke informatie over het duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen.	100
Internationaal TransportForum (ITF)	Deze mondiale organisatie op vervoersgebied (dochterorganisatie van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO), 54 landen zijn lid: alle Europese landen, en bv. de VS, China, Rusland etc.) is hét internationale publiekprivate platform dat ontwikkelingen bespreekt zoals de globalisering en de verduurzaming van vervoer.	212
Climate and Clean Air Coalition	Vrijwillige partnerschap van landen, wetenschappelijke instellingen, internationale organisaties en NGO's (Non-Governmental Organisations) wil via gerichte initiatieven en projecten een lagere uitstoot van short lived climate pollutants bewerkstelligen – kortlevende stoffen als roet en ozon die zorgen voor klimaatopwarming en een slechtere luchtkwaliteit.	100
UN-ECE	Opstartbijdrage kwikverdrag. Doel: snelle opstart van de noodzakelijke activiteiten onder het verdrag mogelijk maken.	100
Ecosystem Return Foundation	activiteiten tot ontwikkeling duurzaam landgebruik door grootschalig herstel van gedegradeerde gronden, binnen en buiten Europa, in publiekprivate samenwerking.	100
diverse organisaties	bijdragen minder dan € 0,1 miljoen.	1.170
Totaal		3.142

Ontvangsten (ad 8)

Dit betreft de ontvangsten in het kader van de Emission Trade System (ETS) veilingopbrengsten. Door een wijziging in de Eurostatregels (waarbij feitelijke ontvangsten voorlopen op de geraamde opbrengsten) is uiteindelijk meer ontvangen dan op de begroting was geraamd.

Artikel 20 Lucht en geluid

Algemene doelstelling

Bevorderen van een solide en gezonde leefomgeving door de luchtkwaliteit te verbeteren en door geluidhinder te voorkomen of te beperken.

Rol en verantwoordelijkheden

Regisseren

Om qua luchtkwaliteit een solide en gezonde leefomgeving te bereiken, regisseert de Minister van IenM de inhoudelijke lijn voor de nationale inbreng in de ontwikkeling van het Europese luchtkwaliteits- en geluid-beleid.

Meer specifiek is de Minister van IenM is verantwoordelijk voor:

- De coördinatie van de Nederlandse inzet in internationaal kader bij de vaststelling van grenswaarden en plafonds voor emissies van luchtverontreinigende stoffen, de vertaling daarvan naar Nederlandse wet- en regelgeving en de verdeling van doelstellingen over sectoren en milieuthema's. De doelen, grenswaarden en normen hebben betrekking op verbetering van de luchtkwaliteit, op bronbeleid voor geluid- en industriële emissies en op bronbeleid om schadelijke luchtmissies door de verkeersector (auto's, lucht- en scheepvaart) tegen te gaan.
- De ondersteuning van gemeenten en provincies bij het opstellen van algemene regels en bij de vergunningverlening ter vermindering van luchtmissies bij de industrie en bij een juiste toepassing van de geluidregelgeving.
- De reductie van administratieve lasten voor het bedrijfsleven door vereenvoudiging van de monitoring- en rapportagestructuur voor emissies.
- Het (doen) saneren van geluidgevoelige locaties langs infrastructuur. Met de implementatie van de vernieuwde geluidregelgeving (wet Swung-1) wordt een optimale gezondheidsbescherming van burgers en flexibiliteit voor de beheerders van rijkswegen en hoofdspoorwegen beoogd. Swung-2 zal de aanpak van geluidhinder op gemeentelijk en provinciaal niveau beter uitvoerbaar maken. Hinder door trillingen (vooral bij spoorprojecten van belang) zal door wettelijke normstelling worden tegengegaan.

Stimuleren

Om de milieudoelen op gebied van luchtkwaliteit en geluid te behalen, is het belangrijk deze op een proactieve wijze met maatschappelijke partners te delen. Daarom stimuleert de Minister van IenM:

- Het aangaan en organiseren van allianties met en tussen bedrijven, branches, overheden en kennisorganisaties om de doelen uit het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) en SWUNG (geluid) tot succesvolle uitvoering te brengen.
- Schonere en stillere voertuigen. Dit gebeurt door samen met de verkeersector een strategie te ontwikkelen, een internationale normering van voertuigen tot stand te brengen, samen met de Minister van Financiën een stabiel fiscaal beleid gericht op de klimaatdoelen van 2050 te voeren, de voorlopers in de sector te subsidiëren en voor ontwikkeling van diverse alternatieve voertuigen en brandstoffen een kansrijke omgeving te creëren.
- Mede overheden tot uitvoering van maatregelpakketten in het NSL om daarmee de Europese normen voor luchtkwaliteit (fijn stof in 2011 en NO₂ in 2015) te halen. Dit is belangrijk voor de gezondheid van burgers en hiermee schept de Minister tevens ruimte voor nieuwe infrastructuur, woningbouw en bedrijvigheid. De Minister werkt aan een

Beleidsartikelen

follow-up van het NSL om voorbereid te zijn op de implicaties van nieuwe Europese normen voor luchtkwaliteit in 2020.

Kengetallen en indicatoren

Tegengaan geluidhinder (sanering verkeerslawaaai)					
aantal woningen	t.g.v. rijksinfrastructuur		t.g.v. andere infrastructuur		totaal
	rijkswegen (incl. betreffend deel A-lijst)	spoorwegen (incl. Raillijst)	A-lijst	Overig	
Totaal	111.250	73.070	77.355	332.800	594.475
uitgevoerd 1980–1990 (schatting)	40.000	8.500	–	40.000	88.500
uitgevoerd 1990 t/m 31-12-2009	57.500	13.150	46.050	34.902	151.602
uitgevoerd 2010	414	2.514	3.215	220	6.363
uitgevoerd 2011	674	1.592	3.220	957	6.443
uitgevoerd 2012	–	549	3.031	1.125	4.705
uitvoering gepland 2013	112	1.314	3.000	1.559	5.985
Realisatie 2013	–	831	3.000	2.790	6.621
Restant per 31-12-2012	12.662	45.934	18.839	252.806	330.241
Gepland restant per 31-12-2020	–	–	–	nnb	–

Bron: Bureau Sanering Verkeerslawaaai, 2014

Toelichting

De hier gepresenteerde cijfers voor Rijksinfrastructuur hebben betrekking op de oude saneringsoperatie onder de Wet geluidhinder. Deze operatie kent een ander normenkader dan de huidige saneringsoperatie onder de Wet geluidbeheer. Om deze reden wijken de hier gepresenteerde aantallen af van de aantallen bij beleidsartikel 14, die op de Wet milieubeheer zijn gebaseerd.

Realisatie A-lijst is een aanname gebaseerd op beschikbare middelen en gemiddelde kosten per woning. Realisatie spoorwegen betreft sanering die nog onder oude regelgeving wordt afgemaakt. Verschillen tussen planning en realisatie houden verband met versnelling cq vertraging bij de uitvoering van Projecten.

Emissies luchtverontreinigende stoffen 1990, 2005 en 2009, doelstellingen en prognoses 2013, 2015 en 2020 (kton/jr).										
	1990	2005	2009	2010	2010	2011	2012*	2013	2015	2020
				Gotenburg Protocol	NEC-Richtlijn	realisatie		Raming PBL	Raming PBL	reductiepercentage voor NL t.o.v. 2005
SO ₂	192	64	38	50	50	34	32	40	41	28%
NO _x	563	337	279	266	260	259	253	251	237	45%
NH ₃	356	141	125	128	128	119	114	118	117	13%
VOS ¹	464	169	154	191	185	144	144	151	150	8%
PM2,5		19				14		14		37%

Bron: De emissieberekeningen voor 2012 zijn nog gebaseerd op voorlopige energie- en productiestatistieken van het CBS. De realisatiegegevens van 2013 waren nog niet beschikbaar ten tijde van het drukken van dit Jaarverslag. De informatie over de gerealiseerde emissies is afkomstig uit «Emissions of transboundary air pollutants in the Netherlands; Informative Inventory Report 2013 (pagina 20, tabel 2.1).

Toelichting

Voor wat betreft de emissieplafonds geldt dat begin mei 2012 in Genève de nieuwe doelstellingen voor luchtverontreinigende stoffen zijn vastgesteld. Het betreft aanpassing van het zogenaamde Gothenburg protocol. Enigszins complicerend is dat er, in tegenstelling tot het

bestaande protocol als ook de National Emission Ceiling (NEC) richtlijn, geen emissieplafonds zijn opgenomen, maar reductiepercentages. Het referentiejaar voor die reducties is 2005 en de doelstellingen betreffen reductiepercentages die in 2020 dienen te zijn gerealiseerd. Naast voorgaande verandering geldt dat aan de bestaande stoffenlijst (NO_x, SO₂, NH₃ en VOS⁴³) ook fijn stof (PM_{2,5}) is toegevoegd.

Op 18 december 2013 heeft het Europees Parlement en de Raad een voorstel voor een Richtlijn van het betreffende de reductie van de nationale emissies van bepaalde luchtverontreinigende stoffen gepubliceerd. De Richtlijn dient ter vermindering van de totale hoeveelheid verontreiniging die binnen de EU in de lucht wordt gebracht en vervangt de huidige richtlijn nationale emissie plafonds (NEC). In de richtlijn zijn voor de lidstaten nationale doelstellingen opgenomen voor reductie waarbij bepaald is dat de nationale emissieplafonds uit de huidige richtlijn voor SO₂, NO_x, NMVOS en NH₃ van kracht blijven tot 2020.

De verplichtingen voor 2020 zijn goed haalbaar, aangezien deze met uitvoering van reeds bestaand(e) en voorgenomen beleid en regelgeving kunnen worden gerealiseerd. Dat was ook de uiteindelijke insteek bij het wijzigen van het Gotenburg Protocol.

Emissies luchtverontreinigende stoffen en broeikasgas door verkeer en vervoer in Kton ¹

	1990	2000	2010 realisatie	2011 realisatie	2012 realisatie	Streefwaarde 2012 ²
No _x ³	327	243	164	159	149	158,0 (2010)
SO ₂	18	9,2	1,2	0,4	0,4	4,0 (2010)
PM ₁₀	20	15	9	7	8	–
NH ₃	1	2,5	2,5	2,6	2,5	3,0 (2010)
NMVOS ⁴	181	84	37	31	33	55,0 (2010)
CO ₂ (Mton)	30,4	37	37,9	38	36,9	35,5 (2020) ⁵

¹ Bron: CBS, emissieregistratie/CBS, PBL, Wageningen UR (2012) (indicator 0128, versie 20, 1 mei 2012).

² De streefwaarde is conform de in het kader van de NEC-richtlijn vastgestelde emissieplafonds 2010.

³ Betreft mobiele bronnen totaal, dus transportmiddelen en mobiele werktuigen, exclusief zeevaart.

⁴ Vluchtige organische stoffen, exclusief methaan.

⁵ Routekaart Klimaat, maximum uitstoot verkeer 2020. Niet in NEC-plafond 2010.

Toelichting

De streefwaarde 2012 is gelijk aan de in het kader van de NEC-richtlijn vastgestelde emissieplafonds voor 2010. Begin 2012 zijn in het kader van het Gotenburg-protocol nationale emissieplafonds voor 2020 vastgesteld. Binnen EU-verband zijn deze plafonds eind 2013 vastgelegd. Nederland zal deze emissieplafonds versleutelen naar emissieplafonds voor sectoren. De getallenreeks opgenomen in de tabel wijkt af van de reeks opgenomen in de begroting 2013. De getallen worden jaarlijks aan de hand van nieuwe inzichten voor emissieregistratie door het Planbureau voor de Leefomgeving, in samenwerking met het RIVM, TNO bepaald, waarna doorrekening plaatsvindt voor de hele reeks. In juli 2014 zullen de voorlopige cijfers voor 2013 worden vastgesteld. De definitieve cijfers over 2013 worden in december 2014 vastgesteld.

⁴³ Vluchtige organische stoffen, exclusief methaan

Ontwikkeling CO ₂							
	2005	2009	2010	2011	2012	2015	2020
EU	164.4	145.7	140.3	135,7	132,2	130 ¹	95 ¹
Nederland	169.9	146.9	135.8	126,1	118,6		

¹ Dit zijn verplichte Europese gemiddelde waarden.

Bron: European Environment Agency: *Monitoring the CO₂ emissions from new passenger cars in the EU: summary of data for 2012.*

Toelichting

Nadat vrijwillige afspraken over CO₂ reductie met de Europese autofabrikanten niet tot gewenste resultaten leidde, heeft de Europese Commissie in december 2007 een voorstel gedaan voor verplichte reductiedoelstellingen. Dat voorstel is in 2009 aangenomen en bevatte naast een verplichte norm van gemiddeld 130 gram CO₂/km in 2015, een verplichte norm van gemiddeld 95 gram CO₂/km in 2020, waarvan de technische en economische haalbaarheid nog moest worden bevestigd. Op 29 november 2013 is een akkoord bereikt tussen de Europese Commissie, het Europees Parlement en de lidstaten om de norm van 95 gram CO₂/km in 2021 volledig op te leggen. Nederland had liever gezien dat de norm al in 2020 werd gehaald en zal zich in de onderhandelingen over CO₂ normen voor de periode na 2021 blijven inzetten voor ambitieuze doelen.

Beleidsconclusies

Het op dit artikel uitgevoerde beleid en de bijbehorende resultaten waren het afgelopen jaar grotendeels conform de verwachtingen zoals gemeld in de begroting.

Op een aantal dossiers van dit artikel zijn er afwijkingen te constateren. Deze zijn:

Er is geen aparte routekaart Duurzame Mobiliteit naar de Tweede Kamer. De routekaart is als onderdeel opgenomen in de Klimaatagenda «weerbaar, welvarend en groen» die op 4 oktober 2013 naar de Tweede Kamer is gezonden (Kamerstuk II, 2013/14, [32 813](#), nr. 70).

De Europese Commissie heeft op 18 december 2013 het pakket luchtkwaliteit uitgebracht. Dit pakket bestaat uit een aantal voorstellen:

- Herziening van de thematische strategie luchtverontreiniging
- Herziening van de richtlijn nationale emissieplafonds (NEC-richtlijn).
- Besluit tot ratificatie door de EU van het Gothenburg Protocol.
- Richtlijn voor middelgrote verbrandingsinstallaties.

De Richtlijn Luchtkwaliteit wordt niet herzien omdat veel landen moeite hebben om aan de grenswaarden te voldoen. De onderhandelingen over de aangekondigde voorstellen starten in 2014. Zodra de voorstellen beschikbaar zijn, wordt de Kamer nader geïnformeerd. Voor 19 februari 2014 wordt een BNC fiche naar de Tweede Kamer gezonden. De Commissie heeft tevens aangekondigd om de Richtlijn industriële emissies nader te zullen uitwerken. Het plan van aanpak voor het behalen van de uit de Richtlijn voortvloeiende reductiedoelen zal hierdoor niet eerder dan in 2015 gereed zijn en naar Tweede Kamer worden gezonden. Begin 2013 is de Richtlijn industriële emissies geïmplementeerd in met name het Activiteitenbesluit.

De Europese Commissie heeft op 7 juni 2011 een implementatieverslag over de huidige richtlijn omgevingslawaaï, gericht op verbetering van de kartering van geluidshinder en in juni 2012 een consultatieronde geopend, die inmiddels is gesloten. Het voorstel werd in 2012 verwacht, maar is vertraagd.

Door de lange looptijd van het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) is met de Tweede Kamer afgesproken om jaarlijks een monitoringsrapportage naar de Tweede- als Eerste Kamer te zenden. Op 17 december 2013 heeft de Staatssecretaris de vierde rapportage over de voortgang van het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit bij de Tweede Kamer ingediend (Kamerstukken II, 2013/14, [30 175 E](#)).

Budgettaire gevolgen van beleid

Overzicht van de budgettaire gevolgen van beleid (x € 1.000)						
20	Lucht en geluid		Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil	
		2011	2012	2013	2013	2013
Verplichtingen			84.084	25.259	58.825	1
Uitgaven			90.946	78.823	12.123	
20.01	Luchtkwaliteit en tegengaan geluidshinder		90.946	78.823	12.123	
20.01.01	Opdrachten		7.054	6.928	126	
20.01.02	Subsidies		16.819	4.500	12.319	2
20.01.03	Bijdrage aan agentschappen		2.205	0	2.205	
	– waarvan bijdrage aan RWS		2.205	0	2.205	3
20.01.04	Bijdrage aan medeoverheden		63.732	65.879	– 2.147	
	– NSL		42.000	48.261	– 6.261	4
	– Wegverkeerlawaaï		20.080	15.118	4.962	5
	– Overige bijdrage medeoverheden		1.652	2.500	– 848	
20.01.07	Bekostiging		1.136	1.516	– 380	
Ontvangsten			337	0	337	6

Toelichting op de financiële instrumenten

Verplichtingen (ad 1)

De verklaring van het verschil in de verplichtingen betreft de ophoging van het verplichtingenbudget in de Miljoenennota 2014. Deze verhoging betrof met name het uit later jaren naar 2013 verschuiven van verplichtingenbudgetten voor de subsidieregelingen Euro-VI (vrachtwagen en bussen) en Euro-6 (taxi's en bestelauto's). Dit was noodzakelijk voor het vastleggen van de gepubliceerde meerjarige subsidieplafonds van deze regelingen. Daarnaast is het verplichtingenbudget bij 2^e suppletoire begroting 2013 verhoogd in verband met de sanering verkeerslawaaï.

20.01 Luchtkwaliteit en tegengaan geluidshinder

20.01.01 Opdrachten

In 2013 zijn opdrachten verstrekt en betalingen op lopende opdrachten gedaan in het kader van zowel beleidsonderbouwend onderzoek als uitvoeringswerkzaamheden op onderstaande beleidsterreinen:

- Verkeersemissies (onder andere de steekproefcontroleprogramma's door TNO)
- Geluidshinder (onder andere de opdracht aan BSV (Bureau Sanering Verkeerslawaaï) voor de uitvoering van het subsidieprogramma Sanering Wegverkeerslawaaï).
- Luchtkwaliteit (onder andere opdrachten samenhangend met (de aanpassing van) de monitoringstools luchtkwaliteit).

20.01.02 Subsidies (ad 2)

In 2013 zijn subsidies verstrekt voor voertuigen voorzien van schone motoren die voldoen aan de nieuw in te voeren Europese normen. Het gaat hierbij om subsidieregelingen voor taxi's en bestelauto's (Euro-6) en voor vrachtauto's en bussen (Euro-VI). Het verschil tussen de begroting en realisatie wordt verklaard door de toevoeging bij 1^e suppletoire begroting 2013 van € 12,1 miljoen vanuit de NSL-budgetten aan de subsidieregeling EURO-VI. In de komende jaren zal worden bezien op welk moment het budget zal worden teruggegeven aan de NSL-budgetten.

20.01.03 Bijdrage aan agentschappen (ad 3)

Rijkswaterstaat, Unit Leefomgeving voert in opdracht van het Ministerie lenM werkzaamheden uit. De benodigde middelen voor de uitvoering van het werkplan 2013 (€ 1,2 miljoen) zijn vanuit de budgettaire ruimte binnen artikel 20 bij miljoenennota 2014 naar dit financiële instrument overgeheveld en als agentschapsbijdrage in 2013 beschikbaar gesteld. Deze middelen zijn bedoeld voor de uitvoering van de onderdelen Luchtkwaliteit/Monitoring NSL en Geluid van Infomil (centraal punt voor bundeling en verspreiding van milieu wet- en regelgeving), alsmede voor het programma Stiller op weg en het Expertisecentrum Milieuzones. Daarnaast is via de bijdrage aan Rijkswaterstaat (RWS) € 1 miljoen ingezet voor de aanleg van de opritinfrastructuur van het te bouwen waterstofvulstation Albrandswaard.

20.01.04 Bijdrage aan medeoverheden (ad 4 en 5)

In het kader van het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) zijn in 2013 de betalingen voor de vierde tranche gedaan aan de betreffende provincies. Het verschil betreft diverse verlagingen en een verhoging van het kasbudget die bij Miljoenennota 2014 en de 1^e en 2^e suppletoire begroting 2013 al zijn toegelicht. Per saldo is hiermee het beschikbare kasbudget op € 42,1 miljoen uitgekomen en volledig uitgeput (ad 4).

Daarnaast zijn in het kader van de bestrijding van geluidhinder in 2013 bijdragen verstrekt aan provincies en gemeenten voor de sanering van wegverkeerslawaaï. Het verschil wordt verklaard door de ophoging van het budget bij 2^e suppletoire begroting 2013 met € 4,6 miljoen in verband met een versnelling bij de sanering van het wegverkeerslawaaï (onder andere ten behoeve van het project Maastricht A2) (ad 5). In het kader van eerder toegezegde bijdragen voor Geluidskaarten (tweede tranche), hebben betalingen plaatsgevonden naar aanleiding van de eindafwikkeling van genoemde bijdragen.

20.01.07 Bekostiging

In 2013 zijn in het kader van de bekostiging van het jaarlijkse programma van milieu gerelateerd onderzoek, bijdragen verstrekt aan het Energie Onderzoek Centrum Nederland (ECN).

Ontvangsten (ad 6)

Het betreffen van andere overheden terugontvangen bedragen in het kader van de subsidieregeling Wegverkeerslawaaï.

Artikel 21 Duurzaamheid

Algemene doelstelling

Het tegengaan van de afwenteling van de effecten van de Nederlandse productie en consumptie op andere leefgebieden en op toekomstige generaties. Dit gebeurt onder andere door het vermogen van bodem en water om ecosysteemdiensten te leveren zoveel mogelijk te behouden en de milieudruk in de hele levenscyclus van grondstoffen en producten te minimaliseren.

Rol en verantwoordelijkheden

Regisseren

De Minister wil bereiken dat duurzaamheid expliciet onderdeel gaat uitmaken van afwegingen en besluiten van organisaties en individuen. Verder borgt en verbetert IenM de milieukwaliteit van de milieugebruiksruimte om de vele functies ervan, zoals voedsel- en drinkwatervoorziening en natuur, te beschermen. De Minister heeft een regisserende rol bij:

- De totstandkoming van Europese wet- en regelgeving en de doorvertaling daarvan in nationale wet- en regelgeving, zoals de Grondwater-, Zwemwater- en Drinkwaterrichtlijn, de Wet bodembescherming en de nieuwe Drinkwaterwet.
- Het verbreden van het normstellingkader voor het bodem- en watersysteem met normen ten aanzien van ecosysteemdiensten (zoals watervasthoudend en zelfreinigend vermogen van de bodem, waterzuivering en natuurlijke plaagregulatie).
- Het stellen van kaders om landbouwactiviteiten binnen milieuraandvoorwaarden te laten plaats vinden, die onder meer zijn opgenomen in de Europese Richtlijn duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen en de Nitraatrichtlijn, en zijn uitgewerkt in algemene regels voor agrarische bedrijven (zoals het Activiteitenbesluit).
- De op- en bijstelling van wet- en regelgeving op het gebied van afval en productenbeleid op met name Europees niveau.
- Het verder sturen van de hoogwaardigheid van afvalverwerking door de in het Landelijk Afvalbeheerplan (LAP) opgenomen minimumstandaarden.
- Het scheppen van kaders voor het duurzaam gebruik van biomassa door bij te dragen aan de ontwikkeling van duurzaamheidscriteria.
- Het actualiseren van criteria voor duurzaam inkopen door de overheid.
- Het verder bevorderen van de markt voor duurzame producten en activiteiten door belemmeringen in bestaande regels weg te nemen en administratieve lasten te verlagen.
- Het ontwikkelen van economisch instrumentarium, opdat bedrijven hun duurzame producten en diensten concurrerender in de markt kunnen zetten, zoals financieringsinstrumenten om de waarde van biodiversiteit en natuurlijk kapitaal tot uitdrukking te brengen in het economisch verkeer.
- Het coördineren van beleid in Europees en mondiaal verband om het internationale level playing field voor duurzaamheid te versterken.
- Het voortzetten van de nauwe samenwerking met BZ bij de uitvoering van de afspraken die tijdens de wereldtop over duurzaamheid van juni 2012 zijn gemaakt. Hierbij is de Staatssecretaris van BZ verantwoordelijk voor internationale duurzaamheid en daarmee het uitvoering geven aan de internationale afspraken die tijdens Rio+20 zijn gemaakt. IenM werkt nationaal aan deze afspraken.

Stimuleren

Voor het bereiken van haar doelstellingen geeft de Minister van IenM ruimte aan de energie en de duurzame initiatieven die in de samenleving aanwezig zijn en ondersteunt zij deze waar mogelijk. Dit komt onder meer tot uitdrukking in:

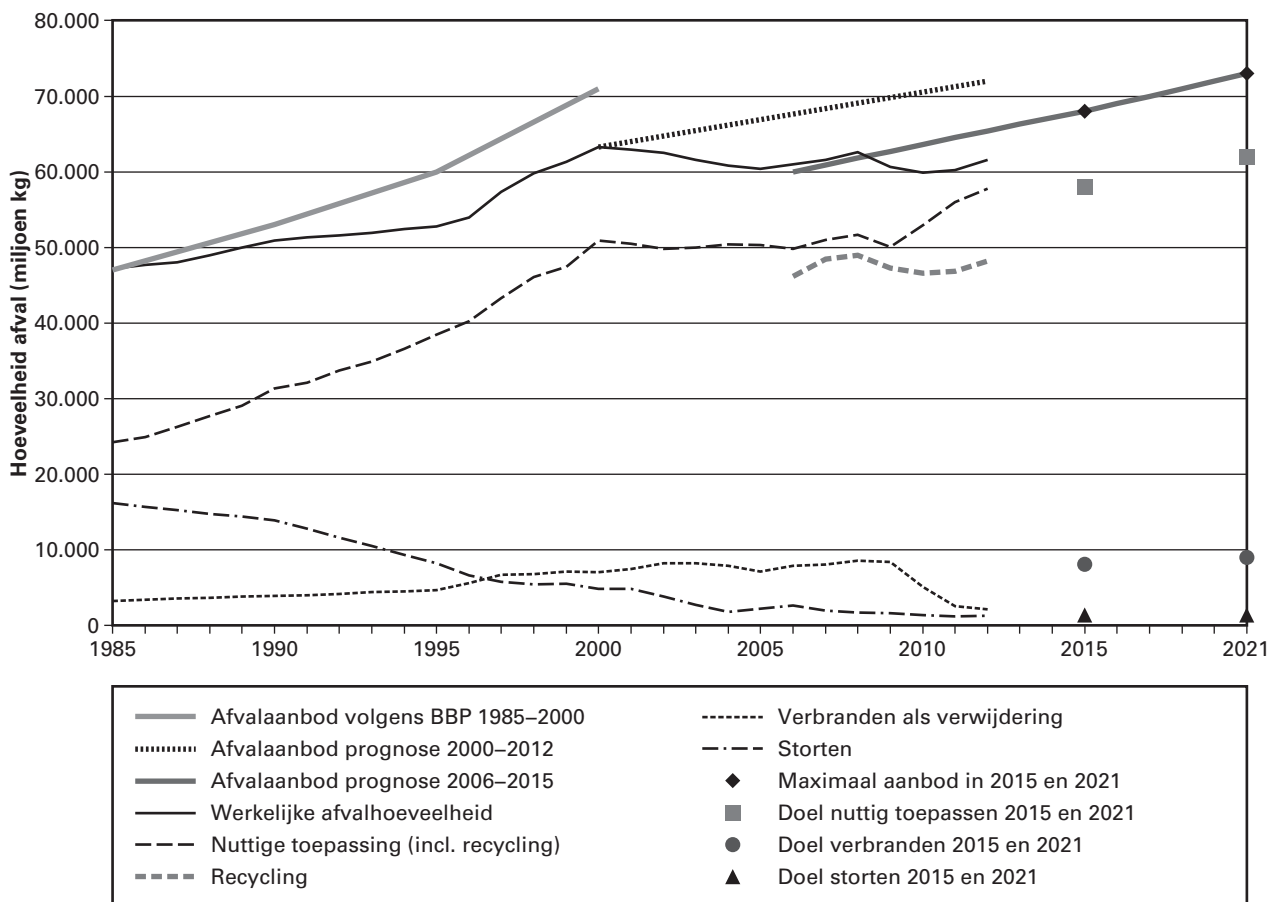
- Het bieden van meer transparantie en vergelijkingsmogelijkheden, opdat duurzaamheid steeds meer onderdeel kan uitmaken van ieders afwegingen en besluiten.
- Het duidelijk maken van met name de milieuaspecten van duurzame ontwikkeling in eenvoudige afwegingskaders.
- Het stimuleren van de markt voor duurzame producten en diensten door beïnvloeding van de consumentenvraag en via de inkoopkracht van het Rijk zelf.
- Samenwerking met andere organisaties die begrippen als «duurzaam consumeren» en «maatschappelijk verantwoord ondernemen» concreet maken voor (kleine) bedrijven en burgers.
- Het verduurzamen van het overheidsbeleid door coördinatie van de uitvoering van de Duurzaamheidsagenda.
- De verduurzaming van productketens; bedrijven worden gestimuleerd en gefaciliteerd om slimmer om te gaan met grondstoffen, kringlopen verder te sluiten en meer waarde uit afval te halen.
- Het betrekken van het bedrijfsleven bij de Europese en mondiale beleidsvorming voor de verdere verduurzaming van het gebruik van natuurlijke hulpbronnen.
- Het stimuleren van ketenpartijen om duurzaamheidscriteria te hanteren.
- Het stimuleren van een duurzaam gebruik van het bodem- en watersysteem door andere overheden actief bodembeheer te laten oppakken, via experimenten voor duurzaam stortbeheer en via diverse tools met concrete handelingsperspectieven, zoals voor het gebruik van ecosysteemdiensten.

Tenslotte is de Minister verantwoordelijk voor het toezicht op en de handhaving van (een deel van) de wet- en regelgeving door de Inspectie Leefomgeving en Transport op dit beleidsterrein (zie beleidsartikel 24 Handhaving en toezicht).

Kengetallen en indicatoren

Wat betreft de duurzaamheid van de Nederlandse samenleving in algemene zin zijn kengetallen te vinden op de website van het CBS. Het CBS heeft de in februari 2013 de indicatoren en de visualisaties in de Monitor Duurzaam Nederland op haar website geactualiseerd. Medio 2014 zullen het CBS en de drie planbureaus samen een nieuwe Monitor Duurzaam Nederland uitbrengen met actuele cijfers en enkele verkenningen. Wat betreft specifieke duurzaamheidsdoelstellingen laat onderstaande grafiek kengetallen zien voor de hoogwaardigheid van afvalverwerking.

Ontwikkelingen in aanbod en toepassing van afval

Bron: Landelijk Afvalbeheerplan en RWS Leefomgeving

Toelichting

In maart 2010 is het gewijzigde Landelijk Afvalbeheerplan 2009-2021 van kracht geworden. In dat plan zijn kwantitatieve en kwalitatieve doelen geformuleerd. De indicatoren in bovenstaande grafiek zijn gekoppeld aan de kwantitatieve doelen voor 2015 en 2021 (punten bij 2015 en 2012).

- De lijn «Afvalaanbod volgens BBP 1985-2000» geeft aan wat het afvalaanbod in de periode 1985-2000 zou zijn geweest als het afvalaanbod in die periode dezelfde groei als het BBP had gevolgd.
- De lijn «Afvalaanbod prognose 2000-2012» geeft aan hoe in het eerste LAP werd voorzien dat het afvalaanbod zich zou ontwikkelen volgens een toen opgesteld beleidsscenario.
- De lijn «Afvalaanbod prognose 2006-2021» geeft aan hoe in het tweede LAP wordt voorzien dat het afvalaanbod zich zal ontwikkelen volgens het beleidsscenario.

In 2000 en 2006 zijn breuken te zien in de afvalaanbodlijnen. Dat komt omdat in die jaren nieuwe scenario's en prognoses in het eerste en tweede LAP zijn opgesteld, waarbij toen als starthoeveelheid het werkelijke afvalaanbod in dat jaar werd genomen. Daarom beginnen de afvalaanbodlijnen in 2000 en 2006 op de hoeveelheden van de lijnen «Werkelijke afvalhoeveelheid». Het verschil tussen de drie afvalaanbodlijnen en de lijn «Werkelijke afvalhoeveelheid» geeft aan hoeveel preventie is bereikt. Verder is in de grafiek te zien hoeveel afval nuttig is toegepast

(recycling + inzet van afval als brandstof), is verbrand als vorm van verwijdering en is gestort.

Er zijn in het LAP, en dus bij dit kengetal, alleen (tussen)doelen voor 2015 en 2021 geformuleerd. Dat komt met name vanwege de verschillende looptijden tussen het treffen van maatregelen en het effect daarvan.

Beleidsconclusies

Het op dit artikel uitgevoerde beleid en de bijbehorende resultaten waren het afgelopen jaar conform de verwachtingen zoals gemeld in de begroting. Er zijn geen grote afwijkingen of een noodzaak tot bijstelling aan het licht gekomen.

De wijziging van het Landelijk Afvalbeheer Plan (LAP), dat tot doel heeft verder te sturen op hoogwaardigheid van afvalverwerking, is in 2013 nog niet in inspraak gebracht. De indicator die gebruikt is, is gebaseerd op kengetallen voor de hoogwaardigheid van afvalverwerking. De ontwikkeling van deze kengetallen is in lijn met de weergegeven doelstellingen. Zo is de hoeveelheid afval die nuttig is toegepast verder toegenomen. Hiermee is de doelstelling van 2015 reeds bijna gehaald.

Verder is in 2013 ingezet op het vormgeven van het programma Van Afval Naar Grondstof (VANG) als onderdeel van de groene groei. Hierover is de Tweede Kamer per brief van 20 juni 2013 (Kamerstukken II, 2012/13, [33 043, nr. 15](#)) geïnformeerd.

Budgettaire gevolgen van beleid

Overzicht van de budgettaire gevolgen van beleid (x € 1.000)						
21	Duurzaamheid	Realisatie		Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil	
		2011	2012	2013	2013	2013
Verplichtingen				8.880	19.754	- 10.874
Uitgaven				11.596	44.601	- 33.005
21.01	Afval en duurzaamheidsagenda			6.045	35.134	- 29.089
21.01.01	Opdrachten			1.762	9.022	- 7.260
	– Uitvoering AgNL			0	6.427	- 6.427
	– Overige opdrachten			1.762	2.595	- 833
21.01.02	Subsidies			1.393	26.112	- 24.719
	– Afvalfonds			1.393	25.592	- 24.199
	– Overige subsidies			0	520	- 520
21.01.03	Bijdrage aan agentschappen			2.890	0	2.890
	– waarvan bijdrage aan RWS			2.890	0	2.890
21.02	Preventie en milieugebruiksruimte			2.839	2.751	88
21.02.01	Opdrachten			2.469	2.751	- 282
21.02.03	Bijdrage aan agentschappen			370	0	370
	– waarvan bijdrage aan RWS			370	0	370
21.03	Ecosystemen en landbouw			2.712	6.716	- 4.004
21.03.01	Opdrachten			1.274	4.253	- 2.979
21.03.02	Subsidies			934	100	834
21.03.03	Bijdrage aan agentschappen			504	0	504
	– waarvan bijdrage aan RWS			504	0	504
21.03.04	Bijdrage aan medeoverheden			0	2.363	- 2.363
Ontvangsten				125	0	125

Toelichting op de financiële instrumenten

Verplichtingen (ad 1)

Het verschil in de verplichtingen wordt voor een deel verklaard door diverse verlagingen van het verplichtingenbudget. Het betreffen onder andere verlagingen in verband met de overdracht van taken van AgentschapNL naar de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) met betrekking tot de uitvoering van de Europese Verordening Overbrengen Afvalstoffen (EVOA), de overheveling van middelen naar het Ministerie van Economische Zaken voor het lenM-aandeel Investeringsbudget Landelijk gebied (ILG) jaren 2012 en 2013 en tenslotte de opdrachtverlening aan het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne en AgentschapNL voor de uitvoering van werkzaamheden in 2014. Tegenover deze verlagingen staat een verhoging van het verplichtingenbudget voor de dekking van de investeringen (afvalbeheer) in Caribisch Nederland. Met deze mutaties is het verplichtingenbudget per saldo uitgekomen op € 12,1 miljoen en resteert een onderuitputting van € 3,3 miljoen. Deze onderuitputting komt doordat een geplande overboeking aan het ILT in verband met EVOA werkzaamheden niet in 2013 is gerealiseerd en omdat in 2013 nog geen verplichtingen voor de investeringen in Caribisch Nederland zijn aangegaan.

21.01 Afval en duurzaamheidsagenda

21.01.01 Opdrachten (ad 2)

In 2013 zijn op dit financiële instrument geen betalingen aan AgentschapNL gedaan omdat de afvaltaken die door AgentschapNL werden uitgevoerd bij 1^e suppletoire begroting 2013 aan de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) en Rijkswaterstaat Unit Leefomgeving zijn overgedragen (zie aldaar).

De opdracht voor de uitvoering van de wettelijke taken op het gebied van de landbouw en op het gebied van de afvalverwijdering zijn verstrekt. Daarnaast zijn verschillende opdrachten verstrekt voor onder andere duurzaamheidscriteria en voor de actualisatie van duurzaam inkopen (onder andere Voorlichtingscampagne Duurzaam Inkopen en stimulering in het Middelbaar Beroepsonderwijs, MBO).

21.01.02 Subsidies (ad 3)

Bij Miljoenennota 2014 is het budget ten behoeve van het Afvalfonds met circa € 25 miljoen verlaagd. Dit was mogelijk omdat door het Afvalfonds was aangegeven dat het totaal toegezegde bedrag niet volledig zou worden besteed en dat het in 2013 geraamde bedrag niet betaald hoefde te worden. De vrijvallende middelen zijn ingezet voor het oplossen van lenM-brede budgettaire problemen. Door het Afvalfonds wordt gewerkt aan het afronden van de laatste verplichtingen, waarna afwikkeling kan plaatsvinden.

De subsidies voor voorlichting aan burgers over duurzame handelingsperspectieven en ondersteuning van bedrijven bij verduurzaming van hun productieprocessen, zijn verstrekt.

21.01.03 Bijdrage aan agentschappen (ad 4)

Rijkswaterstaat, Unit Leefomgeving voert in opdracht van het Ministerie van lenM werkzaamheden uit. De benodigde middelen zijn binnen de budgettaire ruimte van dit artikel bij Miljoenennota 2014 (vanuit 21.01.01

Opdrachten en 21.02.03 Ecosystemen en Landbouw), overgeheveld en zijn als agentschapsbijdrage in 2013 beschikbaar gesteld. Deze middelen zijn bestemd voor de uitvoering van Infomil (centraal punt voor bundeling en verspreiding van milieu wet- en regelgeving).

21.02 Preventie en milieugebruiksruimte

21.02.01 Opdrachten

De wettelijke opdrachten op het gebied van de kwaliteit van de milieugebruiksruimte zijn verstrekt. Het betreffen werkzaamheden op het gebied van de Commissie van Deskundigen Drinkwaterwet, Wet algemene bepalingen omgevingsrecht en voor de coördinatie van normalisatie- en certificeringwerkzaamheden.

21.02.03 Bijdrage aan agentschappen (ad 5)

Rijkswaterstaat, Unit Leefomgeving voert in opdracht van het Ministerie van IenM werkzaamheden uit. De benodigde middelen zijn binnen de budgettaire ruimte van dit artikel bij Miljoenennota 2014 (vanuit 21.01.01 Opdrachten en 21.02.03 Ecosystemen en Landbouw), overgeheveld en zijn als agentschapsbijdrage in 2013 beschikbaar gesteld. Deze middelen zijn bestemd voor de uitvoering van Infomil (centraal punt voor bundeling en verspreiding van milieu wet- en regelgeving).

21.03 Ecosystemen en landbouw

21.03.01 Opdrachten (ad 6)

Het verschil wordt met name verklaard door verlagingen van het budget in verband met de interne overheveling naar 21.01.03 en 21.03.03 ten behoeve van de bijdrage aan Rijkswaterstaat, Unit Leefomgeving en een overheveling naar artikel 19, ten behoeve van een opdracht aan het RIVM voor de Digitale Atlas Natuurlijk Kapitaal (DANK).

Daarnaast zijn opdrachten verstrekt voor de ontwikkeling van criteria voor duurzaamheid (onder andere biomassa, waardering van ecosystemen) en op het gebied van de landbouw (onder andere inventarisatie onkruidbestrijding en resistentie onderzoek).

21.03.02 Subsidies (ad 7)

Het betreft hier de laatste fase van de meerjarige subsidie aan de Stichting Landwaard. Daarnaast werden subsidies verstrekt aan de Commissie Toelating Gewasbeschermingsmiddelen en het Energieonderzoek Centrum Nederland voor de uitvoering van een onderzoeksprogramma. Deze subsidies waren in de begroting 2013 niet voorzien en verklaren het verschil.

21.03.03 Bijdrage aan agentschappen (ad 8)

Rijkswaterstaat, Unit Leefomgeving voert in opdracht van het Ministerie van IenM werkzaamheden uit. De benodigde middelen zijn vanuit het budget voor de opdrachten binnen artikelonderdeel 21.03.01 opdrachten bij Miljoenennota 2014 overgeheveld en zijn als agentschapsbijdrage in 2013 beschikbaar gesteld. Deze middelen zijn bestemd voor de uitvoering

van Infomil (centraal punt voor bundeling en verspreiding van milieu wet- en regelgeving).

21.03.04 Bijdrage aan medeoverheden (ad 9)

In 2013 heeft de laatste betaling aan medeoverheden voor de uitvoering van Investeringsbudget Landelijk gebied (ILG) plaatsgevonden. Doordat deze middelen via het Ministerie van Economische Zaken aan de medeoverheden ter beschikking worden gesteld, heeft er op de begroting van lenM geen realisatie plaatsgevonden. De uitgaven zijn terug te vinden op de begroting van EZ.

21.09 Ontvangsten

Het betreft de ontvangen bijdrage van AgentschapNL/Economische Voorlichtingsdienst voor het project kennisuitwisseling milieuvervuiling door vee met het Chinese Ministerie van Milieu.

Artikel 22 Externe veiligheid en risico's

Algemene doelstelling

Mens en milieu beschermen tegen maatschappelijk onaanvaardbaar geachte milieu- en gezondheidsrisico's.

Rol en verantwoordelijkheden

Regisseren

De Minister is verantwoordelijk voor de integrale kaderstelling rond activiteiten die risico's kunnen veroorzaken voor het milieu en de gezondheid van de mens. Deze regisserende rol komt naar voren in:

- De normstelling waaraan bedrijven en overheden zich bij de uitoefening van hun activiteiten moeten houden.
- De vastlegging van het beschermingsniveau op (pan-)Europees of internationale niveau. Deze afspraken worden zonder «nationale kop» geïmplementeerd, waardoor een level playing field bereikt wordt. De veiligheid van mens en milieu bij handelingen met genetisch gemodificeerde organismen (GGO's) en de ontwikkeling en implementatie van regelgeving op het gebied van chemische stoffen (REACH) en het transport van gevaarlijke stoffen (water, rail, weg en buisleidingen) zijn voorbeelden waarbij dit in de vorm van wet- en regelgeving gebeurt.
 - Voor deze dossiers geldt dat Nederland een actieve bijdrage levert aan de Europese processen die leiden tot verdere verbetering van deze Europese regels.
 - Waar Europese regels ontbreken, maar specifieke omstandigheden in Nederland het stellen van regels noodzakelijk maakt, het in dialoog met stakeholders zoeken naar een optimum tussen de te bereiken doelen (en dus baten in termen van milieu en gezondheidswinst) en de lasten die deze regels veroorzaken. Dit is onder meer aan de orde bij het wetsvoorstel «Basisnet» waarmee een balans wordt gezocht tussen de belangen van vervoer, ruimte en veiligheid.
- De reductie van administratieve lasten voor bedrijven door de vereenvoudiging van de bestaande wet- en regelgeving. Het Activiteitenbesluit is hiervan het belangrijkste voorbeeld. Dit besluit is er onder meer op gericht de vergunningplicht te vervangen door algemene regels. Reductie van de regeldruk wordt ook nagestreefd door een betere kwaliteit van vergunningverlening, toezicht en handhaving. De vorming van Regionale Uitvoeringsdiensten is hierbij van belang.
 - Het verlenen van vergunningen met als doel bescherming van mens en milieu voor activiteiten met GGO's, bijvoorbeeld in geval van gentherapie proeven bij patiënten of veldproeven met genetisch gemodificeerde aardappelen. Het verlenen van vergunningen voor defensie inrichtingen waarvoor een strikt geheimhoudingsregime geldt. Hetzelfde geldt voor een beperkt aantal bedrijven (vooralsnog twee) met een verhoogd risico voor de externe veiligheid op de eilanden van Caribisch Nederland.

Stimuleren

Het is primair de verantwoordelijkheid van bedrijven die risico's voor mens en milieu veroorzaken om deze risico's te identificeren en deze te voorkomen of te beperken. Dit geldt ook voor overheden die – bijvoorbeeld in de ruimtelijke ordening – keuzen maken die invloed hebben op veiligheid en risico's. De Minister stimuleert:

- Het dragen van en het invulling geven aan de eigen verantwoordelijkheid van bedrijven en overheden onder andere door openheid te geven ten aanzien van feitelijke risico's. Het ontwikkelen van de Risicokaart (in overleg met het Ministerie van VenJ) en de Atlas Leefomgeving zijn hiervan voorbeelden. Op basis van deze informatie

kunnen burgers nagaan hoe het is gesteld met de kwaliteit van hun directe leefomgeving.

- Het in beeld brengen van bestaande of nieuwe risicosituaties en het vermijden of beperken hiervan. Dit geschiedt door inventarisaties van deze risico's, zoals bijvoorbeeld gebeurt bij asbest in scholen en met betrekking tot de kwaliteit van het binnenklimaat in woningen, door het in beeld brengen van de risico's van nieuwe technologieën zoals nanotechnologie en door het ontwikkelen van beleid ten aanzien van onzekere risico's zoals elektromagnetische velden.
- Het nemen van maatregelen ter bescherming van mens en maatschappij tegen moedwillige verstoring van onderdelen van de vitale infrastructuur door te bevorderen dat de risico's op moedwillige verstoring (bijvoorbeeld terroristische aanslagen) worden geïdentificeerd en waar mogelijk beperkt. Het betreft hier onder andere chemische bedrijven en buisleidingen.

Tenslotte is de Minister verantwoordelijk voor het toezicht op en de handhaving van (een deel van) de wet- en regelgeving door de Inspectie Leefomgeving en Transport op dit beleidsterrein (zie beleidsartikel 24 Handhaving en toezicht).

Kengetallen en indicatoren

Zoals in de begroting 2013 aangekondigd, heeft het RIVM onderzocht of er kengetallen te construeren zijn die een representatief beeld geven van de milieu-impact van het stoffenbeleid specifiek voor de Nederlandse situatie. Hieruit blijkt dat een deel van deze gegevens al wordt meegenomen in de monitoring van de kwaliteit van lucht en water en dat aanvullende dataverzameling beperkt meerwaarde heeft bovenop de monitoring van REACH in Europees verband en te veel kosten met zich mee zou brengen in het geval van jaarlijkse monitoring. Daarom wordt er in de begroting en in dit jaarverslag geen aanvullend kengetal opgenomen.

Kenggetallen REACH jaarverantwoording 2008 t/m 2013

	2008		2009		2010		2011		2012		2013	
	NL inbreng	Hele EU*	NL inbreng	Hele EU	NL inbreng	Hele EU	NL inbreng	Hele EU	NL inbreng	Hele EU	NL inbreng	Hele EU
1 Beoordelingen ontwerpbe- sluiten ECHA t.a.v. registratiedossiers en testvoorstellen van Europese bedrijven	0	0	1	1	12	24	40	162	104	231	192	379
2 Door Nederland uitge- voerde en becommentari- eerde stoffevaluaties ¹	4	nvt	0	nvt	8	nvt	14	nvt	20 (4)	34	22 (3)	46
3 Door Nederland ingediende en becommentari- eerde RMO-analyses en informatieverzoeken ²			5 (4)		24 (4)		54 (29)		19 (6)		14 (5)	
4 Door Nederland ingebrachte en becommentarieerde Annex XV dossiers t.a.v. zeer ernstige zorgstoffen ³	15 (1)	16	14 (1)	15	15 (4)	19	28	28	24 (5)	67	14 (3)	17
5 Door Nederland ingebrachte en becommentarieerde restrictie- dossiers ⁴		0	0	0	4	9	9	11	8	12	5 (1)	5
6 Door Nederlandse ingebrachte en becommentarieerde voorstellen voor geharmoniseerde classificatie & labelling ⁵	1 (1)	1	8 (3)	8	22 (5)	22	49 (7)	38	45 (4)	30	54 (6)	37
7 Behandelde vragen door de REACH helpdesk	3542	nvt	1510	nvt	992	nvt	528	nvt	320	nvt	393	nvt

* het aantal dossiers dat in de Europese Unie is ingebracht.

Bron: Jaarrapportage RIVM 2013

Toelichting

Ad 1) Onder stofevaluaties vallen ook de transitiedossiers van de vorige wetgeving voor nieuwe stoffen (67/548EEG) en bestaande stoffen (793/93/EG), de zogenaamde Notification Of New Substances (ONS) dossiers en Persistent Bioaccumulative and Toxic (PBT)-dossiers. In 2012 is het proces van stofevaluaties van start gegaan (het getal tussen haakjes geeft aan hoeveel stofevaluaties door Nederland zijn uitgevoerd). In 2012 zijn 2 en in 2013 is 1 stofevaluatie op het conto van lenM uitgevoerd. Na de stofevaluatie volgt nog follow-up van de stofevaluaties (van 2012 en 2013). In deze rij is niet verwerkt het werk met betrekking tot de screening om tot de selectie te komen voor de kandidaten voor stofevaluaties in de komende jaren.

Ad 2) Met tussen haakjes de door Nederland ingediende Risk Management Options (RMO)-analyses.

Ad 3) Nederland heeft, naast de zelf ingediende Substance of Very High Concern (SVHC) dossiers, op alle door andere lidstaten en European Chemicals Agency (ECHA) ingediende SVHC dossiers commentaar geleverd, behalve de 38 SVHC stoffen die ECHA namens de Commissie heeft ingediend in 2012. De getallen tussen haakjes geven het aantal Nederlandse dossiers weer.

Ad 4) Met tussen haakjes het door Nederland ingediende restrictiedossier.

Ad 5) In de tabel is het totale aantal door Nederland ingediende dan wel becommentarieerde Classification and Labelling Harmonisation (CLH) stoffen opgenomen. 80% van deze dossiers is gerealiseerd. Onder de becommentariëring valt zowel reacties op publieke consultatie als ontwerp opinies van het Committee for Risk Assessment (RAC), welke volgtijdelijk voor hetzelfde dossier ingediend kunnen worden. Dit verklaart het hogere getal in de kolom «NL inbreng» in relatie tot de kolom «Hele EU», alwaar het totaal aantal dossiers is opgenomen. Tussen haakjes is het aantal door Nederland ingediende dossiers weergegeven.

Beleidsconclusies

Het op dit artikel uitgevoerde beleid en de bijbehorende resultaten waren het afgelopen jaar conform de verwachtingen zoals gemeld in de begroting. Er zijn geen grote beleidsmatige afwijkingen of een noodzaak tot bijstelling aan het licht gekomen. Budgettair is van belang dat in 2013 een schadevergoeding is verstrekt aan de provincie Limburg (inzake Componenta B.V.) en een toezegging is gedaan aan onder andere de gemeente Roosendaal ten behoeve van Basisnet.

In 2013 heeft het landelijke netwerk van regionale uitvoeringsdiensten (RUD's) vorm gekregen. Daarmee is een randvoorwaarde voor betere uitvoering van de vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) door de overheid vervuld. Het wetsvoorstel VTH-taken voorziet in kwaliteitscriteria, uniforme interventiestrategieën en optimale informatie-uitwisseling. Alle RUD's zijn per 1 januari 2014 opgericht dan wel operationeel geworden.

Samen met de andere betrokken departementen werd in 2013 aandacht gegeven voor de problemen met betrekking tot asbest. De Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) heeft een onderzoek uitgevoerd naar de wijze waarop scholen met asbest omgaan, dit heeft ertoe geleid dat veel scholen hun actuele asbestsituatie hebben doorgegeven voor de Atlas

Overzicht van de budgettaire gevolgen van beleid (x € 1.000)						
22	Externe veiligheid en risico's		Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil	
		2011	2012	2013	2013	2013
Verplichtingen			34.184	12.122	22.062	1
Uitgaven			29.451	17.233	12.218	
22.01	Veiligheid chemische stoffen		12.470	4.136	8.334	
22.01.01	Opdrachten		6.510	3.736	2.774	2
22.01.02	Subsidies		4.882	0	4.882	3
22.01.03	Bijdrage aan agent-schappen		779	0	779	
	– waarvan bijdrage aan RWS		779	0	779	4
22.01.05	Bijdragen aan interna-tionale organisaties		299	400	– 101	
22.02	Veiligheid GGO's		1.877	2.708	– 831	
22.02.01	Opdrachten		1.779	2.608	– 829	
22.02.05	Bijdragen aan interna-tionale organisaties		98	100	– 2	
22.03	Externe veiligheid inrichtingen en transport		15.104	10.389	4.715	
22.03.01	Opdrachten		4.601	6.057	– 1.456	
22.03.02	Subsidies		4.160	2.000	2.160	5
22.03.03	Bijdrage aan agent-schappen		2.438	486	1.952	
	– waarvan bijdrage aan RWS		2.438	486	1.952	6
22.03.04	Bijdragen aan medeover-heden		3.870	1.746	2.124	7
	– Bijdragen asbestsanering		570	0	570	
	– Bijdragen programma EV		0	3	– 3	
	– Overige bijdragen		3.300	1.743	1.557	
22.03.05	Bijdragen aan interna-tionale organisaties		35	100	– 65	
Ontvangsten			16.919	0	16.919	8

Verpflichtungen (ad 1)

Het verschil in de verplichtingen wordt verklaard door diverse verhogingen van het verplichtingenbudget die bij Miljoenennota 2014 en bij 2° suppletoire begroting 2013 zijn verantwoord. Het betreffen onder andere verhogingen ten behoeve van het EU-project A Common Approach to the Regulatory Testing of Nanomaterials (NANoREG) (€ 10,2 miljoen), het herstellen van het evenwicht in de meerjarige verplichtingen- en uitgavenreeksen (€ 11,6 miljoen), de Rijkswaterstaat-opdracht inzake Monitoring basisnetten weg en water (€ 1,2 miljoen) en de toekenning van een schadevergoeding aan de provincie Limburg (€ 3,3 miljoen).

22.01 Veiligheid chemische stoffen

22.01.01 Opdrachten (ad 2)

Bij Miljoenennota 2014 is het kasbudget opgehoogd om te kunnen voldoen aan lopende verplichtingen. De middelen zijn voortgekomen uit een lenM-bredeerschikking, tevens zijn in dit kader ook middelen uit latere jaren naar voren gehaald. Het gaat hier onder andere om opdrachten op het gebied van uitvoering NANOREG, binnenmilieu scholen en elektromagnetische velden.

Opdrachten in het kader van het stoffenbeleid, het Landelijk Asbest Volg Systeem (LAVS) en aan de Gezondheidsraad (adviezen) zijn verstrekt ter uitvoering van wettelijke taken. Verder wordt onder meer de meerjarige opdracht voor de het onderzoekprogramma elektromagnetische velden (EMV) uitgevoerd.

22.01.02 Subsidies (ad 3)

Het verschil wordt verklaard door de uitgaven aan het RIVM voor het EU-project NANOREG. Deze uitgaven zijn mogelijk gemaakt door een ontvangst van de Europese Commissie en stonden daarom niet geraamd in de begroting.

22.01.03 Bijdrage aan agentschappen (ad 4)

Rijkswaterstaat, Unit Leefomgeving voert in opdracht van lenM werkzaamheden uit. De benodigde middelen zijn binnen het artikelonderdeel 22.01 bij Miljoenennota 2014 vanuit het budget voor de Opdrachten overgeheveld naar de Bijdrage agentschappen. De middelen zijn bestemd voor onder meer de uitvoering van het beleidsonderwerp asbest door Infomil.

22.01.05 Bijdrage aan internationale organisaties

In het kader van het mondiale stoffenbeleid zijn, voor de jaarlijkse verplichtingen die samenhangen met de Internationale Strategie Chemie en diverse verdragsverplichtingen (Verdrag van Stockholm, Verdrag van Rotterdam), bijdragen toegekend.

22.02 Veiligheid GGO's

22.02.01 Opdrachten

De jaarlijkse opdracht aan de Commissie Genetische Modificatie (COGEM) is verstrekt. Het gaat dan over beoordelingen/monitoring van risico's verbonden aan werkzaamheden met GGO's en vergunningverlening.

22.02.05 Bijdrage aan internationale organisaties

In het kader van het Biosafety Protocol zijn bijdragen toegekend voor de ratificatie en implementatie van het supplementair protocol aansprakelijkheid en verhaal van GGO's.

22.03 Externe veiligheid inrichtingen en transport

22.03.01 Opdrachten

De opdrachten betreffen de BRIKS (Bouwen, Reclame, Inrit, Kap en Sloop)-vergunningverlening (ook voor defensie-inrichtingen), de CIV (Centrale Informatievoorziening van RWS)-tellingen in het kader van het vervoer gevaarlijke stoffen en het ontwikkelen en onderhouden van de rekenmethoden en modellen ten behoeve van basisnetten en buisleidingen.

22.03.02 Subsidies (ad 5)

Het verschil betreft hoofdzakelijk de verhoging van het kasbudget ten behoeve van het honoreren van aanvragen in het kader van de Regeling Tegemoetkoming Niet-loondienst gerelateerde Slachtoffers van mesotheliom (TNS-regeling). Deze verhoging is binnen de budgettaire ruimte van dit artikel gecompenseerd.

22.03.03 Bijdrage aan agentschappen (ad 6)

Rijkswaterstaat, Unit Leefomgeving voert in opdracht van lenM werkzaamheden uit. De benodigde middelen zijn binnen het artikelonderdeel 22.03 bij Miljoenennota 2014 vanuit het budget voor Opdrachten overgeheveld naar de Bijdrage aan agentschappen. De middelen zijn bestemd voor de ondersteuning bij de uitvoering van de beleidsonderwerpen vervoer gevaarlijke stoffen en basisnetten en voor de kennisoverdracht door Infomil op de beleidsonderwerpen veiligheid inrichtingen, VTH-stelsel en Activiteitenbesluit.

22.03.04 Bijdrage aan medeoverheden (ad 7)

De hogere realisatie van de uitgaven betreft de afrekening met de Dienst Landelijk Gebied voor de uitvoering van het project 3^e fase sanering asbestwegen en de betaling aan de provincie Limburg van € 3,3 miljoen voor het uitkeren van een schadevergoeding in het kader van de Wet milieubeheer. Zoals bij 2^e suppletoire begroting 2013 is toegelicht wordt de overschrijding van het kasbudget vanuit onderschrijdingen binnen dit artikel gecompenseerd. Daarnaast is in het kader van de Wet milieubeheer een schadevergoeding uitbetaald en is bij slotwet 2013 € 5 miljoen overgeheveld naar het Gemeentefonds in verband met de toegekende bijdrage beheersing veiligheidsrisico's bij het tracé Roosendaal-Moerdijk; dit naar aanleiding van een toezegging van de Staatssecretaris aan de Eerste Kamer.

22.03.05 Bijdrage aan internationale organisaties

Een bijdrage (contributie) is verstrekt aan de OECD voor het Chemical accidents Programme.

Ontvangsten (ad 8)

De ontvangsten betreffen onder andere de bedragen die de Europese Commissie voor het Europese Unie-project NANoREG ter beschikking heeft gesteld en de middelen die de Inspectie Leefomgeving en Transport op dit artikel heeft gestort (ten behoeve van lenM-bredeerschikking).

Artikel 23 Meteorologie, seismologie en aardobservatie

Algemene doelstelling

Het KNMI garandeert als onafhankelijke autoriteit aan Nederland de best beschikbare informatie op het gebied van meteorologie en seismologie als bijdrage aan de veiligheid, bereikbaarheid en leefbaarheid van Nederland, inclusief de openbare lichamen Saba, Sint Eustatius en Bonaire.

Rol en verantwoordelijkheden

Financieren

De Minister is verantwoordelijk voor het faciliteren van een internationaal systeem van organisaties waarin Nederland vertegenwoordigd wordt door het KNMI. Dit doet zij door haar rol van financier in de vorm van bijdragen en contributies. Met name te noemen zijn EUMETSAT⁴⁴, ECMWF⁴⁵, IPCC⁴⁶ en WMO⁴⁷.

(Doen) uitvoeren

De Minister is verantwoordelijk voor de uitvoering van de wettelijke taken van het agentschap KNMI zoals vastgelegd in de Wet op het KNMI (2002). De rol «(doen) uitvoeren» heeft betrekking op de volgende taken:

- Het beschikbaar maken, houden en stellen van een algemeen weerbericht voor de Nederlandse samenleving.
- Het beschikbaar maken, houden en stellen van KNMI-gegevens.
- Het beschikbaar maken, houden en stellen van luchtvaartmeteorologische inlichtingen.
- Het verrichten van meteorologisch en seismologisch onderzoek.
- Het adviseren van de Minister op het terrein van de meteorologie en andere geofysische terreinen.
- Het onderhouden van de nationale infrastructuur voor de meteorologie en andere geofysische terreinen.
- Het ten behoeve van de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba beschikbaar maken, houden en stellen van luchtvaartmeteorologische inlichtingen.
- Andere door de Minister aangewezen taken ten aanzien van de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba op het terrein van de meteorologie en andere geofysische terreinen.

De Minister van Buitenlandse Zaken is verantwoordelijk voor het Kernstopverdrag en de Minister van Economische Zaken is verantwoordelijk voor het kader van de Mijnbouwwet. De rol «uitvoeren» heeft voor beide wetten betrekking op het monitoren (verrichten van waarnemingen) en doen van onderzoek.

⁴⁴ www.eumetsat.int

⁴⁵ European Centre for Medium-Range Weather Forecasts; www.ecmwf.int

⁴⁶ Intergovernmental Panel on Climate Change www.ipcc.ch

⁴⁷ World Meteorological Organization

Indicatoren en kengetallen

Indicatoren	Realisatie				Begroot	Realisatie	
	2009	2010	2011	2012	2013	2013	
<i>Algemene weersverwachtingen en adviezen</i>							
– afwijking min.temperatuur (°C)	– 0,28	– 0,24	– 0,06	– 0,17	ABS (<0,5)	– 0,01	
– afwijking max.temperatuur (°C)	– 0,34	– 0,21	– 0,33	– 0,37	ABS (<0,5)	– 0,25	
– gemiddelde afwijking windsnelheid (m/s)	0,18	0,04	– 0,03	– 0,06	ABS (<1,0)	0,26	1
<i>Maritieme verwachtingen</i>							
– tijdigheid marifoonbericht (%)	98,4	99,3	99	98,6	> 99	99,3	
<i>Gereviewde publicaties</i>	89	120	97	103	> 80	105	
<i>Kengetallen</i>							
Aantal uitgegeven weeralarmen	3	4	0	1	–	2	2
Percentage tijdige beschikbaarheid van de meteorologische producten (Bron: EUMETSAT)	>98,5	>98,5	>98,5	>98,5	>98,5	>98,5%	3

Bron: KNMI

Toelichting

Ad 1) In verband met een technische storing van het opslagsysteem voor de windverwachtingen zijn de maanden juli en augustus niet meegenomen in de berekening van de gemiddelde afwijking voor de windsnelheid.

Ad 2) Op maandag 28 oktober 2013 en op donderdag 5 december 2013 is een Weeralarm uitgegeven, beide in verband met zeer zware windstoten. Het Weeralarm van 28 oktober voor zware tot zeer zware windstoten in de provincies Noord-Holland, Friesland, Groningen, Utrecht en Flevoland op 28 oktober is terecht en op tijd uitgegeven. Naar mening van maatschappelijke organisaties belast met de zorg voor veiligheid en mobiliteit heeft het Weeralarm bijgedragen aan het voorkomen van schade en letsel. De evaluatie van het Weeralarm van 5 december is nog niet afgerond.

Ad 3) Dit betreft de realisatie in de periode januari tot en met juni 2013.

Beleidsconclusies

Qua uitvoering en resultaten van het beleid zijn geen bijzonderheden te melden. Tevens zijn er geen grote afwijkingen aan het licht gekomen.

Naar aanleiding van een evaluatie van de wet op het KNMI is in 2013 een brief aan de Tweede Kamer gestuurd met daarin een voorstel ter vervanging van deze wet door een nieuwe wet voor meteorologie en seismologie (Kamerstukken II, 2012/13, [32 379, nr 8](#)). Dat het KNMI uitvoering geeft aan deze taken wordt verankerd in een ministeriële regeling. Deze wijziging is echter formeel nog niet van kracht daar deze nog in de Tweede Kamer behandeld moet worden.

Budgettaire gevolgen van beleid

Overzicht van de budgettaire gevolgen van beleid (x € 1.000)					
23	Meteorologie, seismologie en aardobservatie		Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil
		2011	2012	2013	2013
Verplichtingen			42.042	47.046	- 5.004 1)
Uitgaven			43.001	46.310	- 3.309
23.01	Meteorologie en seismologie		26.911	30.396	- 3.485
23.01.03	Bijdrage aan het agentschap KNMI		25.952	29.660	- 3.708
	– Meteorologie		24.363	28.118	- 3.755
	– Seismologie		1.589	1.542	47
23.01.04	Bijdrage aan internationale organisatie		959	736	223
	– Contributie WMO (HGIS)		959	736	223
23.02	Aardobservatie		16.090	15.914	176
23.02.03	Bijdrage aan het agentschap KNMI		16.090	15.914	176
	– Aardobservatie		16.090	15.914	176
Ontvangsten			0	0	0

Toelichting op de financiële instrumenten

Verplichtingen (ad 1)

De lagere realisatie op de verplichtingen staat voor een groot deel in relatie met de mutaties op de uitgavenbegroting. Voor een kleiner deel is dit het gevolg van een in 2013 aangebrachte negatieve bijstelling op een in 2012 vastgelegde betalingsverplichting.

23.01 Meteorologie en seismologie

23.01.01 Bijdrage aan het agentschap

Meteorologie (ad 2)

De lagere realisatie wordt voornamelijk veroorzaakt door invoering van het profijtbeginsel. Hierdoor zijn de uitgaven met € 5 miljoen verlaagd. Door loonbijstelling, prijsbijstelling en een eenmalige bijdrage aan projectkosten van het KNMI zijn de uitgaven verhoogd met circa € 1,2 miljoen.

- Reguliere uitgifte van een algemeen weerbericht en van waarschuwingen voor gevaarlijk weer (code geel, code oranje en weeralarm);
- Publieke doelgroepspecifieke weerdiensten op het gebied van met name mobiliteit, waterbeheer, milieubeheer, calamiteitenbeheersing, defensie en gezondheid;
- Terbeschikkingstelling van de meteorologische basisdata van het nationale meteorologische meetnet en de nationale meteorologische modelinfrastructuur, op basis van een open databeleid;
- Terbeschikkingstelling van data, informatie en kennis over het huidige klimaat;
- Het leveren van projecties over het toekomstige klimaat (klimaatsscenario's);
- Verrichten van strategisch en toegepast onderzoek en het geven van beleidsadviezen op het gebied van de meteorologie;
- Internationale vertegenwoordigingen op het gebied van de meteorologie (met name WMO, EUMETSAT en ECMWF);

Beleidsartikelen

- Beantwoorden van vragen vanuit de maatschappij op het gebied van meteorologische verschijnselen;

Seismologie

- Continue monitoring van natuurlijke en geïnduceerde seismiciteit in Nederland;
- Verrichten van strategisch en toegepast onderzoek en het geven van beleidsadviezen op het gebied van de seismologie;
- Beantwoorden van vragen vanuit de maatschappij op het gebied van aardbevingen en tsunami's;
- Verrichten van waarnemingen en onderzoek ten behoeve van het kernstopverdrag (CTBT).

23.01.02 Bijdragen aan internationale organisatie

Contributie WMO

De beschikbare middelen worden gebruikt om de Nederlandse contributie aan het WMO te voldoen. Deelname aan de activiteiten van het WMO wordt gefinancierd uit HGIS. Door de gestegen koers van de Zwitserse Frank is deze hoger dan begroot.

23.02 Aardobservatie

Het KNMI levert voor de bijdrage aan het agentschap in de hieronder weergegeven productgroep aardobservatie het volgende product.

Bijdrage aan het agentschap: aardobservatie

Het verzorgen van de waarnemingen vanuit polaire en geostationaire weersatellieten in Europees verband (EUMETSAT).

Artikel 24 Handhaving en toezicht

Algemene doelstelling

Het stimuleren en bewaken van veilige vervoer- en watersystemen en een duurzame leefomgeving.

Rol en verantwoordelijkheden

Financieren

De Minister is verantwoordelijk voor het toezicht op de naleving van wet- en regelgeving in het transport en de leefomgeving. De Minister van EZ is belast met de behartiging van de aangelegenheden op het terrein van kernenergie, de verantwoordelijkheid voor de Kernenergiewet en de aansturing van de Kernfysische Dienst. De Minister van BZK heeft een medeverantwoordelijkheid inzake wonen en bouwen. De Minister heeft een nationale coördinatie- c.q. verantwoordingsverplichting richting de EU ten aanzien van internationale milieuregelgeving.

De taak van de Inspectie Leefomgeving en Transport is er voor te zorgen dat bedrijven, organisaties en overheidsinstanties (de ondertoezichtstaanden) de wet- en regelgeving op het terrein van duurzame leefomgeving en de fysieke veiligheid naleven. Bij de totstandkoming van wet- en regelgeving beoogt de wetgever een door haar gewenst niveau van veiligheid en duurzaamheid te bewerkstelligen. Daarbij worden de rechtsbeginselen van rechtvaardigheid, rechtszekerheid en rechtsgelijkheid gehanteerd, met een oog voor de nalevingseisen die van de ondertoezichtstaanden worden gevraagd (administratieve lasten). Zij streeft samenwerking met andere overheidspartners na.

(Doen) uitvoeren

De Minister is verantwoordelijk voor de uitvoering van de wettelijke taken van het agentschap ILT. De Minister van EZ is verantwoordelijk voor de uitvoering van de wettelijke taken op het gebied van nucleaire zaken, de Minister van BZK is mede verantwoordelijk op het terrein van wonen en bouwen.

De rol uitvoeren heeft betrekking op:

- Vergunningverlening;
- Toezicht door middel van objectinspecties, administratieve controles, audits, convenanten en digitale inspecties;
- Incidentafhandeling en onderzoek.

Een uitgebreidere toelichting op de producten is te vinden in de agentschapsparaagraaf van de inspectie.

Indicatoren en kengetallen

Indicatoren ILT – aantal vergunningen en inspecties 2013														
	administratieve controles		audits		convenanten		digitale inspecties		object inspecties		verleende vergunningen		reizigersklachten	
	planning	realisatie	planning	realisatie	planning	realisatie	planning	realisatie	planning	realisatie	planning	realisatie		
Risicovolle bedrijven	335	535	155	313	7	1	0	0	805	922	170	179		
Rail- en wegvervoer	1.185	1.157	425	220	59	54	5.000	1.153	18.775	20.416	1.566	2.844		
Scheepvaart	100	14	73	51	35	6	0	0	4.763	4.971	7.400	8.991		
Luchtvaart	0	0	329	319	30	15	0	0	1.005	1.069	15.000	5.352	2.600	
Risicovolle stoffen en producten	1.335	1.225	28	47	0	0	0	0	3.855	3.089	3.010	2.705		
Water, bodem en bouwen	330	2.869	2	0	3	0	0	0	5.905	4.145	25	31		
Transport gevaarlijke stoffen									7.150	7.239				
totaal	3.285	5.800	1.012	950	134	76	5.000	1.153	42.258	41.851	27.171	20.102	3.000	2.600
Bron: ILT														

Bron: ILT

Toelichting

De geplande aantallen in bovenstaand overzicht kunnen op een aantal plaatsen licht afwijken van de aantallen in het Meerjarenplan ILT 2013–2017, het uitgebreidere uitvoeringsprogramma van de inspectie, dat enige maanden na de begroting 2013 is vastgesteld.

Het aantal *administratie controles* is over de hele linie conform planning uitgevoerd. Belangrijk daarbij is dat bij Water, bodem en bouwen door wijziging van taken ook het totaal geraamde controles, na vaststelling van de begroting, aanzienlijk is gewijzigd. Hierdoor was het geraamde aantal in de begroting vanaf begin 2013 niet meer volledig actueel cq. volledig. De controles bij scheepvaart vertonen een geflatteerd beeld, omdat in bovenstaande overzicht de controles bij gevaarlijke stoffen niet geheel zijn meegenomen.

Bij de *audits* is in totaal 95% gerealiseerd conform planning. Met name de audits bij het domein Rail- en wegvervoer bleven achter bij de planning. Omdat de audits bij de ondertoezichtstaanden in het wegvervoer op vrijwillige basis plaatsvinden en de bereidheid van de bedrijven (vooral in het taxivervoer) afnam, liep de productie hier sterk terug.

De realisatie van het aantal *convenanten* ligt, met uitzondering van het domein Rail- en wegvervoer, over de hele linie ver beneden de planning zoals opgenomen in de begroting. De convenanten zijn arbeidsintensief en de bereidheid om convenanten af te sluiten, lijkt in een aantal sectoren te zijn afgenomen. De afwijking van het aantal gerealiseerde convenanten, ten opzichte van het Meerjarenplan 2013, is minder klein, omdat inmiddels op basis van voortschrijdend inzicht, de planning naar beneden is bijgesteld.

Het aantal *digitale inspecties* is achtergebleven door het niet tijdig gereed zijn van de technische installaties.

Er werden nagenoeg even veel *objectinspecties* uitgevoerd als oorspronkelijk gepland, hoewel dit beeld over de domeinen wisselt. De domeinen Risicovolle stoffen en Water, bodem en bouwen hebben hier iets minder inspecties gerealiseerd dan gepland. Bij het laatste domein bleek bij het toezicht op legionella meer capaciteit nodig dan geraamd.

Het aantal *verleende vergunningen* is, met uitzondering van luchtvaart, over de hele linie een stuk hoger dan geraamd. In het najaar van 2012 is het geplande aantal vergunningen in de luchtvaart op basis van de toen actuele inzichten sterk verlaagd van 15.000 naar 6.500. De vraag naar vergunningen bleek in 2013 lager dan de aangepaste raming. De sterke afwijking in het domein Rail- en wegvervoer wordt veroorzaakt door het afwijkend verloop van de afgifte van de machinistenvergunning (eerste afgifte).

Beleidsconclusies

De inspectie baseerde haar optreden steeds meer op een risicoselectie. Goedpresterende ondertoezichtstaanden werden minder onderworpen aan inspecties; de vrijkomende capaciteit werd meer gericht op bedrijven waar de naleving (eerder) te wensen overliet. Hiermee geeft de inspectie invulling aan het beginsel «vertrouwen, tenzij» om de toezichtlast voor burgers en bedrijven te beperken. Dit vertrouwen krijgt vorm in handhavingsconvenanten met ondertoezichtstaanden. De inspectie sloot 76 convenanten af. In lijn met de afgesloten handhavingsconvenanten is het toezicht verder verschoven van fysieke (object) inspecties naar audits. De

inspectie blijft reality-checks uitvoeren parallel aan de afgesloten handhavingsconvenanten.

De inspectie investeerde in het verbeteren en uniformeren van haar processen. Als gevolg van het capaciteitsbeslag dat daardoor op de medewerkers is gelegd, zijn op een aantal terreinen minder inspecties uitgevoerd dan oorspronkelijk gepland. Ook in 2013 heeft de inspectie de samenwerking met andere toezichthouders versterkt.

De taken van AgentschapNL rond de vergunningverlening en het toezicht op de overbrenging van afvalstoffen (EVOA) over onze nationale grenzen werden inclusief de daaraan werkzame medewerkers door de inspectie overgenomen.

De inspectie continueerde en verstrekke de samenwerking met de andere toezichthouders. Het gaat daarbij onder andere om samenwerking met de inspectie SZW, de NVWA, Rijkswaterstaat, de politie en de Douane.

Budgettaire gevolgen van beleid

Overzicht van de budgettaire gevolgen van beleid (x € 1.000)					
24	Handhaving en toezicht	Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil	
	2011	2012	2013	2013	2013
Verplichtingen			130.230	136.654	- 6.424
Uitgaven			130.230	136.654	- 6.424
24.01 Handhaving en toezicht			130.230	136.654	- 6.424
24.01.03 Bijdrage aan het agentschap ILT			111.857	118.069	- 6.212
– Risicovolle bedrijven			9.251	20.088	- 10.837
– Rail en wegvervoer			29.330	28.971	359
– Scheepvaart			17.985	17.765	220
– Luchtvaart			15.799	16.262	- 463
– Risicovolle stoffen en producten			39.492	34.983	4.509
24.01.06 Bijdrage aan het agentschap ILT			18.373	18.585	- 212
– Water, bodem, bouwen			18.373	18.585	- 212
Ontvangsten			0	0	0

Toelichting op de financiële instrumenten

Verplichtingen (ad 1)

Het verschil in de verplichtingenrealisatie is terug te voeren op de verschillen in de overdrachten van budgetten welke hieronder bij Risicovolle bedrijven (ad 2) en Risicovolle stoffen en producten (ad 3) worden toegelicht.

24.01 Handhaving en toezicht

24.01.03 Bijdrage aan het agentschap ILT

Risicovolle bedrijven (ad 2)

De inspectie heeft in 2013 op het terrein van de nucleaire veiligheid, transport en handelingen met overige radioactieve bronnen en stoffen haar inzet gericht op het (continu) verbeteren van het naleefgedrag van

haar ondertoezichtstaanden. Dit is niet enkel gebeurd door het beoordelen van veiligheidsrelevante wijzigingen van nucleaire installaties, maar ook door het houden van toezicht. Het verschil tussen de realisatie en de vastgestelde begroting 2013 binnen risicovolle bedrijven is het gevolg van overdracht van budgetten aan EZ ten behoeve van de Kernfysische Dienst.

Het verscherpt toezicht op Nuclear Research & Consultancy Group (NRG) is, na enkele incidenten, verzwaaard om de naleving van relevante wet- en regelgeving op het juiste niveau te krijgen. De incidenten bij NRG zijn door de Kern Fysische Dienst (KFD) ook gepubliceerd en NRG heeft eind 2013 zelf besloten tot het stilleggen van alle nucleaire installaties. Verder heeft de KFD toezicht gehouden op het meetonderzoek aan het reactorvat van Kerncentrale Borselle (KCB). Er is geconcludeerd dat het meetonderzoek correct is uitgevoerd en dat er geen hydrogen flakes aanwezig zijn in de wand van het KCB reactorvat.

Voor de externe veiligheid, met name gerelateerd aan de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) en Besluit externe veiligheid buisleidingen (Bevb), was de inzet gericht op het verbeteren van de naleving en het verkrijgen van beter inzicht in het naleefgedrag van bepaalde doelgroepen. In het kader van de Wabo is gestart met het toezicht op de inrichtingen in Caribisch Nederland. Een forse inzet is nodig om de naleving van de betreffende inrichtingen op niveau te krijgen.

Uit onderzoek op het terrein van opslag van gevaarlijke stoffen blijkt onder andere dat bij het onderdeel brandveiligheid de naleving aanzienlijk is verbeterd, maar dat opslag van stoffen in landtanks onvoldoende voldoet aan de afspraken die in het kader van de taskforce Buncefield zijn gemaakt.

In het kader van toezicht Wabo was de verbetering van de brandveiligheid bij defensiegebouwen een belangrijk speerpunt. Door bezuinigingen bij Defensie komt het beoogde systeemgericht toezicht onvoldoende van de grond en wordt steeds vaker op een «klassieke» wijze toezicht gehouden. Er blijft zorg over de naleving. In het kader van de Wabo zijn twee monitoringsonderzoeken uitgevoerd. Uit beide onderzoeken, te weten asbest op scholen en de omgang van gemeenten met asbest, blijkt duidelijk dat voor de verbetering van de naleving aandacht van het bevoegde gezag nodig blijft.

Op het terrein van de genetisch gemodificeerde organismen had bij het ingeperkt gebruik het toezicht op de interne controles door de biologische- veiligheidsfunctionarissen prioriteit. Hiernaast is door middel van monsternamen en analyse van geïmporteerde zaadmonsters van verschillende partijen maïs, koolzaad en alfalfa/luzern geconstateerd dat geen vermenging met ggo-variëteiten is opgetreden.

Op het terrein van het buisleidingtoezicht is de aandacht in bijzonder gegaan naar prestatiemeting en verantwoording door de buisleidingexploitanten.

Rail- en wegvervoer

De naleving binnen de spoorsector is vrij hoog. Basis daarvan is een goed ontwikkeld stelsel van veiligheidseisen binnen de sector. Dat neemt niet weg dat de opvolging van aanbevelingen van de Onderzoeksraad van de Veiligheid (OvV) en de inspectie naar aanleiding van incidenten te wensen over laat.

Het onderzoek naar de problemen met de Fyra (V250) op de HSL leidde tot het stilzetten van het vervoer met de V250 door de exploitant HSA en uiteindelijk tot het afzien van de hele exploitatie van de V250 vanwege geconstateerde ernstige gebreken aan het voertuig.

De naleving in het besloten busvervoer binnen Nederland en het internationale busvervoer naar en vanuit Nederland is relatief hoog en ligt tussen de 80 en 90%. Met de Stichting Keurmerk Touringcarbedrijf (STKB) wordt gewerkt aan herijking van het keurmerk en handhavingsconvenant.

De inspectie signaleert dat er steeds meer ZZP'ers en mensen met een nul-urencontract in het taxivervoer werkzaam zijn. De bedrijfsadministratie is vaak slecht en de voor de ondernemersvergunning vereiste vakbekwaamheid wordt niet daadwerkelijk ingebracht. Door het ontlopen van hoofdelijke aansprakelijkheid ontstaan veel eenvoudige faillissementen. Daardoor kunnen boetes vaak niet meer geïnd worden en heeft dit instrument weinig effect.

Belangrijk aandachtspunt was de manipulatie met de digitale tachograaf. De handhaving van de bepalingen rond rij- en rusttijden, die samen met RDW en politie wordt uitgevoerd, vergde meer capaciteit dan eerder gepland. Ook bij overbelading werden meer overtredingen geconstateerd, wel nam de (gemiddelde) zwaarte van de overtreding af.

Scheepvaart

Belangrijke aandachtspunten in het toezicht op de binnenvaart blijven de stabiliteit/stuwage, de vaartijden, de bemanningssterkte en het (technisch) onderhoud. De inspectie besteedde extra aandacht aan de naleving van de nieuwe Binnenvaartwet (vooral vaartijden en bemanningssterkte).

Het veiligheidsbewustzijn in de koopvaardij ligt op een behoorlijk niveau en de naleving is op de meeste onderdelen goed te noemen. De koopvaardij is een internationaal opererende sector en de wetgeving wordt door internationale organisaties als IMO en EU bepaald.

De bedrijven in de visserij zijn veelal familiebedrijven in maatschappijvorm. De bedrijfsrendementen staan onder druk door vangstbeperkende maatregelen. Daardoor gaan bedrijven op zoek naar mogelijkheden om goedkoper te kunnen exploiteren. Het veiligheidsbewustzijn en het veilig handelen in de visserij blijft een punt van zorg.

Luchtvaart

De naleving in de luchtvaart blijft onverkort hoog. Hierbij moet wel onderscheid worden gemaakt tussen de commerciële luchtvaart en de general aviation (kleinere maatschappijen en vliegverenigingen). In de general aviation is de naleving een punt van aandacht. De inspectie werd geconfronteerd met de problematiek van mogelijk giftige stoffen in de cockpits van vliegtuigen. Dit probleem wordt nu door een medische faculteit onderzocht. De naleving bij medische keuringsinstanties bleek zeer hoog.

Het aantal klachten van passagiers (op grond van het zogenaamde Sturgeon arrest) nam niet verder toe en stabiliseerde op een niveau van 2.500. De inspectie verwacht de komende jaren een afname. De inspectie zette de risicogerichte aanpak voort. Onderdeel daarvan vormde de ontwikkeling van nieuwe inspectiemethodes. Tevens is de handelswijze rondom drones vastgesteld. Daarnaast is vooral gekeken naar systeem-

toezicht bij bedrijven met goedwerkende veiligheidsmanagementsystemen. Met de Landelijke Eenheid van de Nationale Politie is een samenwerkingsconvenant afgesloten.

Risicovolle stoffen en producten (ad 3)

De inspectie investeerde in de samenwerking met de Europese handhavingpartners (IMPEL-TFS). Het verschil tussen de realisatie en de vastgestelde begroting 2013 binnen risicovolle stoffen en producten is het gevolg van overdracht van budgetten van EZ (ten laste van EVOA). Doel van de samenwerking is om door betere informatiedeling en harmonisatie van de implementatie van Europese regelgeving tot een betere handhaving te komen. Bij inspecties van de inzameling van afgewerkte olie en scheepsafvalstoffen zijn bij de helft van de controles overtredingen geconstateerd. In de meeste gevallen was een waarschuwing van de inspectie voor het bedrijf voldoende om de overtreding te herstellen. Een aantal gemeenten rondom de voormalige asbestfabrieken in Goor en Harderwijk hebben, na aandrang daartoe door de inspectie, actief de sanering van asbesthoudende wegen opgepakt.

De inspectie heeft de aanpak van het transport van vuurwerk via postpakketten verder ontwikkeld en nadrukkelijk de samenwerking gezocht met de bedrijven die de postpakketten bezorgen. De structuur van de opsporing van milieucriminaliteit heeft in 2013 een sterke impuls gekregen. Op het gebied van REACH, luchtverontreinigende stoffen en vuurwerk zal de inspectie, gegeven de bevindingen uit 2013, het toezicht intensiveren.

24.01.06 Bijdrage aan het agentschap ILT

Water, bodem, bouwen

Het jaar 2013 stond in het teken van het toezicht op de uitvoering van de verlengde derde toetsronde (LRT3+) door de waterkeringbeheerders (waterschappen en Rijkswaterstaat). In LRT3+ moest voor zoveel mogelijk waterkeringen (duinen/dijken en kunstwerken) die na de derde toetsronde (LRT3, 2011) nog het veiligheidsoordeel «nader onderzoek nodig» hadden, een veiligheidsoordeel worden bepaald. In het kader van drinkwater is in 2013 onder andere toezicht gehouden op de drinkwatertarieven en prestaties van de drinkwaterbedrijven terwijl in het kader van het toezicht op legionella een groot aantal accommodaties is bezocht.

Daarnaast heeft de inspectie in 2013 toezicht gehouden op bodem en bouwstoffen, productregelingen, ruimte en verricht zij nalevingsmonitoring. Het directe toezicht op bodemintermediairs, de certificerende instellingen en op de «Kwaliteitsborging bij bodemintermediairs» werd voortgezet. Hierbij bleek de naleving vaak niet op niveau.

Naast bovenstaande directe toezichttaak heeft de inspectie ook een belangrijke taak als regisseur voor de gehele keten, van productie tot aan toepassing. In het kader van de productregelingen is het toezicht op bouwproducten en verkeersproducten verder uitgebreid. De inspectie onderzocht de brandveiligheid in de studentenhuisvesting, de veiligheid rond opslagen van ontplofbare stoffen in bestemmingsplannen. De inspectie is betrokken bij de vergunningverlening en verleent vergunningen op het gebied van de eigen werken Rijkswaterstaat, leveringsplannen en meetprogramma's van drinkwaterbedrijven en verstrekt verklaringen van geen bezwaar in het kader van het luchthavenindelingenbesluit.

Artikel 25 Brede Doeluitkering

Algemene doelstelling

Het realiseren van maatwerkoplossingen voor regionale verkeers- en vervoersvraagstukken.

Rol en verantwoordelijkheden

Financieren

De Minister is systeemverantwoordelijk voor de bijdrage aan de Brede doeluitkering (BDU), welke het mogelijk maakt dat er op decentraal niveau maatwerkoplossingen kunnen worden gemaakt voor verkeers- en vervoervraagstukken. De beleidsinhoudelijke beslissingen worden voornamelijk door de mede overheden gemaakt. Dit artikel hangt samen met artikel 14 Wegen en Verkeersveiligheid en artikel 15 Openbaar vervoer (Hoofdstuk XII) waarin het bredere beleidsveld wordt geschetst.

Budgettaire gevolgen van beleid

Overzicht van de budgettaire gevolgen van beleid (x € 1.000)						
25	Brede doeluitkering			Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Vershil
		2011	2012	2013	2013	2013
	Verplichtingen			2.000.820	1.746.573	254.247
	Uitgaven	2.026.984	2.113.821	2.046.018	1.795.605	250.413
25.01	Brede doeluitkering	2.026.984	2.113.821	2.046.018	1.795.605	250.413
	Ontvangsten	0	0	0	0	0

Toelichting

Ad 1) De beschikking voor de BDU wordt in het jaar voorafgaand aan het uitvoerings(kas)jaar in de begrotingsadministratie als betalingsverplichting vastgelegd. De verplichtingen lopen daarmee een jaar vooruit op de kasuitgaven. Het betreft ditmaal met name middelen voor het programma Beter Benutten en de financiering van de Zuidasdok, welke via de BDU worden beschikt. Het verschil wordt hierdoor verklaard.

Ad 2) De hogere uitgaven worden veroorzaakt doordat na de Ontwerpbegroting 2013 budget is toegevoegd aan de BDU beschikking voor 2013. De meest relevante mutaties betreffen Beter Benutten, Zuidas, Groene Uitweg, verkenning Regio Zwolle/A28, parkeren en rijden (P+R) maatregelen.

Toelichting op de financiële instrumenten

25.01 Brede doeluitkering

Het betreft het verstrekken van een beschikking voor de BDU aan de regionale en lokale overheden. Deze wordt jaarlijks berekend op basis van in de regelgeving BDU Verkeer en Vervoer opgenomen methodiek. Uitbetaling vindt plaats in vijf termijnen, waarvan de tweede termijn een dubbele is.

Het is het voornemen om bij de afschaffing van de Wet Gemeenschappelijke Regelingen plus regio's tegelijk een deel van de BDU te decentraliseren. Het wetsvoorstel waarmee dat wordt geregeld is in mei 2013 bij de Tweede Kamer ingediend. Bij aanvaarding van het wetsvoorstel zal een

Beleidsartikelen

deel van de BDU met ingang van 2015 kunnen overgaan naar het Provinciefonds.

Voor de behaalde prestaties door middel van de BDU wordt verwezen naar de verantwoording van regionale en lokale overheden.

Artikel 26 Bijdragen aan investeringsfondsen

Algemene doelstelling

Op dit artikel worden de bijdragen aan het Infrastructuurfonds en het Deltafonds verantwoord.

Rol en verantwoordelijkheden

Financieren

De rollen en verantwoordelijkheden voor zaken die op het Infrastructuurfonds en Deltafonds worden verantwoord zijn terug te vinden in de verschillende beleidsartikelen.

Voor de indicatoren en kengetallen wordt verwezen naar de betreffende beleidsartikelen.

Budgettaire gevolgen van beleid

Overzicht van de budgettaire gevolgen van beleid (x € 1.000)						
26	Bijdrage investeringsfondsen	Realisatie		Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil	
		2011	2012	2013	2013	2013
Verplichtingen		7.682.831	7.163.030	6.696.616	6.761.720	– 65.104
Uitgaven		7.682.831	7.163.030	6.696.616	6.761.720	– 65.104
26.01	Bijdrage aan het Infrastructuurfonds	7.682.831	7.163.030	5.722.871	5.879.349	– 156.478
26.02	Bijdrage aan het Deltafonds	0	0	973.745	882.371	91.374
Ontvangsten		0	0	0	0	0

Toelichting

Ad 1) Het verschil tussen de begroting en de realisatie is het gevolg van een groot aantal mutaties die in het verslagjaar op de in de oorspronkelijke begroting opgenomen raming zijn aangebracht. De belangrijkste oorzaken hebben betrekking op de hieronder vermelde oorzaken. Een volledig inzicht is verstrekt in de verschillende suppletoire begrotingen over 2013.

- De verwerking van de index, tranches 2012 en 2013.
- Overboekingen met andere departementen. Het gaat om de verwerking van onderling afgesproken bijdragen.
- De verwerking van de (gedeeltelijke) uitvoering van de plannen van aanpak van de programmadirectie Beter Benutten (BDU, BZK en BCF).
- Op artikel 13 staan gelden voor het Actieplan groei op het spoor en voor de Pilot European Rail Traffic Management System (ERTMS) gereserveerd, waarvan de realisatie (deels) plaats vindt op de begroting van Hoofdstuk XII.
- Afdracht aan BTW (via de begroting van Hoofdstuk XII) naar het BTW compensatiefonds in verband met de afkoop van het achterstallig onderhoud van het van Harinxmakanaal.
- Een boeking vanuit hoofdstuk XII voor de aan de Brede Doeluitkering (BDU) uitgekeerde loonbijstelling voor het jaar 2013. Deze was eerder voorgefinancierd vanuit artikel 14 Regionaal/Lokale infrastructuur en is weer aan dat artikel toegevoegd.

- Een overboekingen naar het Ministerie van Financiën voor de inpassing van de DBFM-contracten A15 Maasvlakte – Vaanplein en A1/A6 SAA.

Ad 2) Het verschil tussen de begroting en de realisatie is het gevolg van een groot aantal mutaties die in het verslagjaar op de in de oorspronkelijke begroting opgenomen raming zijn aangebracht. De belangrijkste oorzaken hebben betrekking op de hieronder vermelde oorzaken. Een volledig inzicht is verstrekt in de verschillende suppletoire begrotingen over 2013:

- De verwerking van de index, tranches 2012 en 2013.
- De toevoeging van het voordelig saldo over 2012
- Een overboeking met de begroting van HXII (project Haringvliet de Kier en de KRW).

Toelichting op de financiële instrumenten

26.01 Bijdrage aan Infrastructuurfonds

Het betreft hier de bijdrage vanuit de beleidsbegroting van Hoofdstuk XII aan het Infrastructuurfonds ten behoeve van uitgaven die op het fonds worden verantwoord (zie onderstaande specificatie). Voor een toelichting op de verschillen wordt verwezen naar het Jaarverslag over 2013 van het Infrastructuurfonds.

Specificatie van de bijdragen uit de begroting van hoofdstuk XII aan de begroting van het Infrastructuurfonds (bedragen x € 1.000)					
INFRASTRUCTUURFONDS			Begroting	Realisatie	Vershil
12	Hoofdwegen	uitgaven	2.728.864	2.481.851	- 247.013
12.01	Verkeersmanagement		22.072	21.794	- 278
12.02	Beheer, onderhoud en vervanging		413.384	544.354	130.970
12.03	Aanleg		1.451.135	1.065.903	- 385.232
12.04	GIV/PPS		420.256	412.956	- 7.300
12.06	Netwerkgebonden kosten HWN		422.017	436.844	14.827
12.09	Ontvangsten	Ontvangsten	262.105	150.887	- 111.218
	Bijdrage van hfdst XII (art 26)		2.466.759	2.330.964	- 135.795
13	Spoorwegen	uitgaven	2.197.752	2.384.292	186.540
13.02	Beheer, onderhoud en vervanging		1.324.515	1.346.811	22.296
13.03	Aanleg		706.311	886.190	179.879
13.04	GIV/PPS		148.776	134.675	- 14.101
13.07	Rente en aflossing		18.150	16.616	- 1.534
13.09	Ontvangsten	Ontvangsten	60.000	202.042	142.042
	Bijdrage van hfdst XII (art 26)		2.137.752	2.182.250	44.498
14	Regionaal, lokale infrastructuur	uitgaven	135.983	215.678	79.695
14.01	Grote regionaal/lokale projecten		60.771	58.664	- 2.107
14.02	Regionale mobiliteitsfondsen		30.257	45.185	14.928
14.03	RSP-ZZL: pakket bereikbaarheid		44.955	111.829	66.874
					0
	Bijdrage van hfdst XII (art 26)		135.983	215.678	79.695
15	Vaarwegen	uitgaven	844.120	864.431	20.311
15.01	Verkeersmanagement		12.770	13.722	952
15.02	Beheer, onderhoud en vervanging		298.884	304.567	5.683
15.03	Aanleg		284.743	290.785	6.042
15.06	Netwerkgebonden kosten HVWN		247.723	255.357	7.634
15.09	Ontvangsten	Ontvangsten	30.036	10.853	- 19.183
	Bijdrage van hfdst XII (art 26)		814.084	853.578	39.494
17	Megaprojecten	uitgaven	54.157	14.761	- 39.396
17.01	Westerscheldetunnel			183	183

Beleidsartikelen

INFRASTRUCTUURFONDS		Begroting	Realisatie	Verschil
17.02	Betuweroute	4.699	6.044	1.345
17.03	HSL		4.345	4.345
17.06	PMR	49.458	4.189	– 45.269
17.09	Ontvangsten	3.000	2.346	– 654
	Bijdrage van hfdst XII (art 26)	51.157	12.415	– 38.742
18	Overige uitgaven	273.615	287.566	13.951
18.01	Saldo afgesloten rekeningen			
18.03	Intermodaal vervoer	3.196	795	– 2.401
18.04	Gebiedsgerichte aanpak (UPR)		843	843
18.06	Externe veiligheid		104	104
18.07	Mobiliteitsonafh. Kennis en expertise	42		– 42
18.08	Netwerkoverstijgende kosten	270.377	285.824	15.447
18.11	Investeringsruimte			
18.12	Reservering beheer, onderhoud en vervanging			
18.13	Tol gefinancierde uitgaven			
18.10	Saldo afgesloten rekeningen		147.317	147.317
18.11	Tolopgave			0
	Bijdrage van hfdst XII (art 26)	273.615	140.249	– 133.366
19	Bijdragen andere begrotingen Rijk			
19.09	Ontvangsten	5.879.349	5.722.871	– 156.478
	Totaal uitgaven	6.234.491	6.248.579	14.088
	Totaal ontvangsten	355.141	513.445	158.304
	Totaal Bijdrage van hfdst XII (art 26)	5.879.349	5.722.871	– 156.478

26.02 Bijdrage aan het Deltafonds

Het betreft hier de bijdrage vanuit de beleidsbegroting van Hoofdstuk XII aan het Deltafonds ten behoeve van uitgaven die op het fonds worden verantwoord (zie onderstaande specificatie). Voor een toelichting op de verschillen wordt verwezen naar het Jaarverslag over 2013 van het Deltafonds.

Specificatie van de bijdragen uit de begroting van hoofdstuk XII aan de begroting van het Deltafonds (bedragen x € 1.000)

DELTAFONDS		Begroting	Realisatie	Verschil
1	Investeren in waterveiligheid	536.712	574.101	37.389
1.01	Grote projecten waterveiligheid	361.406	463.826	102.420
1.02	Overige aanlegprojecten waterveiligheid	163.299	101.860	– 61.439
1.03	Studiekosten	12.007	8.415	– 3.592
1.04	GIV/PPS			„
1.09	Ontvangsten investeren in waterveiligheid	87.689	92.708	5.019
	Bijdrage van hfdst XII (art 26)	449.023	481.393	32.370
2	Investeren in zoetwatervoorziening	32.117	46.278	14.161
2.01	Aanleg waterkwantiteit	0		0
2.02	Overige waterinvesteringen			
	zoetwatervoorziening	27.917	41.230	13.313
2.03	Studiekosten	4.200	5.048	848
2.09	Ontvangsten investeren in waterkwantiteit en zoetwatervoorziening	2.500	0	– 2.500
	Bijdrage van hfdst XII (art 26)	29.617	46.278	16.661

Beleidsartikelen

DELTAFONDS			Begroting	Realisatie	Verschil
3	Beheer, onderhoud en vervanging	uitgaven	156.150	190.180	34.030
3.01	Watermanagement		11.794	12.484	690
3.02	Beheer, onderhoud en vervanging		144.356	177.696	33.340
3.09	Ontvangsten	Ontvangsten	0	0	0
	Bijdrage van hfdst XII (art 26)		156.150	190.180	34.030
4	Experimenteren cf. art. III Deltawet	uitgaven	0	0	0
4.01	Experimenteerprojecten		0	0	0
4.09	Ontvangsten Experimenteerartikel	Ontvangsten	0	0	0
	Bijdrage van hfdst XII (art 26)		0	0	0
5	Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	uitgaven	247.581	253.827	6.246
5.01	Apparaat		198.231	198.792	561
5.02	Overige uitgaven		49.350	55.035	5.685
5.03	Investeringsruimte				
5.09	Netwerkgebonden kosten en overige ontvangsten	Ontvangsten	0		0
	Bijdrage van hfdst XII (art 26)		247.581	253.827	6.246
6	Bijdragen andere begrotingen Rijk				
6.09	Ten laste van begroting van lenM	Ontvangsten	882.371	973.745	91.374
	Totaal uitgaven		972.560	1.064.386	91.826
	Totaal ontvangsten		90.189	92.708	2.519
	Totaal Bijdrage van hfdst XII (art 26)		882.371	973.745	91.374

5. NIET-BELEIDSARTIKELLEN**Artikel 97 Algemeen departement**

Algemene doelstelling

Op dit artikel worden de lenM brede programma uitgaven verantwoord.

Budgettaire gevolgen van beleid

Artikel 97 Algemeen departement (x € 1.000)						
		Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil		
		2012	2013	2013	2013	
Verplichtingen		27.276	42.119	21.203	20.916	1
Uitgaven		23.222	25.740	23.429	2.311	
97.01	lenM-brede programmamiddelen	23.222	25.740	23.429	2.311	
97.01.01	Opdrachten	14.906	18.057	15.726	2.331	
	– Regeringsvliegtuig	7.405	6.190	6.791	– 601	
	– Onderzoeken Planbureau voor de Leefomgeving		2.632	0	2.632	2
	– Departementaal Coördinatiecentrum Crisisbeheersing	2.608	3.704	0	3.704	3
	– Overige opdrachten	4.893	5.531	8.935	– 3.404	3
97.01.02	Subsidies	1.800	1.700	7.077	– 5.377	
	– Stichting Advisering Bestuursrechtspraak, Milieu en Ruimtelijke Ordening			5.377	– 5.377	4
	– NWO	1.800	1.700	1.700	0	
97.01.03	Bijdrage aan agentschappen	615	606	606	0	
	– waarvan bijdrage aan RWS	615	606	606	0	
97.01.04	Bijdragen aan internationale organisaties en medeoverheden	500	0	20	– 20	5
97.01.06	Bijdrage aan ZBO en RWT	5.400	5.377	0	5.377	4
	– Stichting Advisering Bestuursrechtspraak	5.400	5.377	0	5.377	
Ontvangsten		2.580	4.271	2.685	1.586	6

Toelichting

Ad1) De hogere realisatie op het verplichtingenbudget is gerelateerd aan de verplichtingen van het Regeringsvliegtuig. Op basis van de opzegtermijn van het contract met KLM Cityhopper voor het onderhoud en de exploitatie van het regeringsvliegtuig moesten de juridische verplichtingen van het Regeringsvliegtuig twee jaar vooruit zijn vastgelegd. Derhalve zijn eind 2013 voor ruim € 12 miljoen aan juridische verplichtingen voor de jaren 2014 en 2015 aangegaan. Daarnaast is voor circa € 2 miljoen aan verplichtingen versneld aangegaan om het beheer en onderhoudscontract voor ICAWEB al in 2013 meerjarig te kunnen vastleggen. ICAWEB is de Integrale Crisis Advies Website van lenM en VWS.

Ad 2) Bij 2e suppletoire wet 2013 zijn de meerjarige onderzoeksbudgetten van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) op artikel 97 Algemeen geplaatst. Deze budgetten stonden voorheen op artikel 98. In lijn met «Verantwoord Begroten» worden de meerjarige onderzoeksbudgetten vanaf 2e suppletoire wet 2013 op dit artikel verantwoord.

Ad 3) Vanaf de 2e suppletoire wet 2013 worden de uitgaven van het Departementaal Coördinatiecentrum Crisisbeheersing apart weergegeven in de tabel «Budgettaire gevolgen van beleid» (tot en met de 1e suppletoire wet maakte het onderdeel uit van de post «Overige opdrachten»). Per saldo is over alle opdrachten in 2013 sprake van een realisatie die € 0,3 miljoen hoger is dan bij ontwerpbegroting geraamd. Dit komt vanwege de bijdrage van andere ministeries aan ICAWEB (zie ook toelichting 1).

Ad 4) De bijdrage aan de Stichting Advisering Bestuursrechtspraak hoort thuis onder het instrument «bijdrage aan ZBO en RWT». Bij ontwerpbegroting werd deze nog onder het instrument «subsidies» begroot. In de loop van 2013 is deze correctie doorgevoerd. Het volledige, begrote bedrag is gerealiseerd.

Ad 5) Per 1 januari 2013 zijn de bijdragen aan medeoverheden vanuit dit artikel beëindigd.

Ad 6) Het Planbureau voor de Leefomgeving heeft gedurende 2013 meer ontvangsten van derden gekregen dan oorspronkelijk geraamd voor het uitvoeren van onderzoeken. Een deel van deze onderzoeken heeft vertraging opgelopen (zie ook toelichting 2).

Toelichting op de financiële instrumenten

97.01 lenM-brede programmamiddelen

97.01.01 Opdrachten

Regeringsvliegtuig

Dit betreft de uitgaven van lenM voor het onderhoud en de exploitatie van het Regeringsvliegtuig.

Onderzoeken Planbureau voor de Leefomgeving

Betreft uitgaven ten behoeve van onderzoeksactiviteiten van PBL, zoals aanschaf van databestanden, ontwikkeling van modellen, uitbesteding van (deel)onderzoeken en vervaardiging van onderzoeksrapporten. Voor informatie over PBL-producten zie www.pbl.nl.

Departementaal Coördinatiecentrum Crisisbeheersing

Dit betreft voornamelijk de uitgaven die worden gedaan ten behoeve van het Departementaal Coördinatiecentrum Crisisbeheersing.

Overige opdrachten

Dit betreft voornamelijk de uitgaven die worden gedaan inzake grote publiekscampagnes als van A naar Beter, alsmede artikeloverstijgende onderzoeksopdrachten van bijvoorbeeld het Kennisinstituut voor Mobiliteitsbeleid en de Hoofddirectie Bestuurlijke en Juridische Zaken.

97.01.02 Subsidies

StAB

Deze uitgaven hangen samen met de subsidie die lenM verstrekt aan de Stichting Advisering Bestuursrechtspraak. De StAB adviseert, door middel van deskundigenberichten, op verzoek van de Raad van State en de rechtbanken over geschillen op het terrein van de fysieke leefomgeving zoals milieu, ruimtelijke ordening, water, bouw en schade.

Onderzoeksprogramma Duurzame Bereikbaarheid Randstad

Deze uitgaven hangen samen met de subsidie die IenM in samenwerking met EZ verstrekt aan de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek voor het onderzoeksprogramma Duurzame bereikbaarheid Randstad voor de periode 2008 tot en met 2014 (totaal € 9 miljoen tot maximaal € 9,5 miljoen)

97.01.03 Bijdrage aan agentschappen

Dit betreft de bijdrage aan Rijkswaterstaat voor de capaciteitsinzet in het kader van Beleidsondersteuning en advies.

97.01.04 Bijdragen aan internationale organisaties en medeoverheden

Verzameluitkering

Onder verzameluitkering zijn alle financieel geringe bedragen (kleiner dan € 10 miljoen) aan medeoverheden opgenomen. Met de verzameluitkering wordt beoogd de medeoverheden ruimte te bieden voor lokaal maatwerk zonder de administratieve lastendruk te laten toenemen (zie ook Kamerstukken II, 2007/08, 31 327; [Staatsblad 2008, 312](#)). De Financiële verhoudingswet geeft de wettelijke grondslag voor de verzameluitkering.

97.09 Ontvangsten

Op dit artikel worden de ontvangsten verantwoord die IenM ontvangt inzake het Regeringsvliegtuig, het Centrum Publiekparticipatie en DGB.

Artikel 98 Apparaat Kerndepartement

Algemene doelstelling

Op dit artikel staan alle personele en materiële uitgaven en ontvangsten van het Ministerie van IenM met uitzondering van de Staf Deltacommissaris en de agentschappen ILT, KNMI, NEa en RWS. Het omvat de verplichtingen en uitgaven voor ambtelijk personeel, inhuur externen en materieel voor het kerndepartement.

Budgettaire gevolgen van beleid

Artikel 98 Apparaatsuitgaven Kerndepartement (x € 1.000)					
		Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil	
	2012 (1)	2013	2013	2013	
Verplichtingen	327.162	336.847	349.429	- 12.582	2
Uitgaven	372.668	336.238	350.087	- 13.849	
Personele uitgaven	238.046	221.509	206.897	14.612	
– waarvan eigen personeel	224.133	206.492	196.540	9.952	3
– waarvan externe inhuur	13.913	15.017	10.357	4.660	4
Materiële uitgaven	134.622	114.729	143.190	- 28.461	5
– waarvan ICT	53.908	48.548	37.718	10.830	5
– waarvan bijdrage aan SSO's	54.509	46.859	52.070	- 5.211	5
Ontvangsten	9.732	13.138	2.434	10.704	6

Toelichting

Ad 1) Vanwege een nieuwe begrotingsindeling, op grond van de Rijksbegrotingsvoorschriften, geldt vanaf 2013 een andere uitsplitsing. Derhalve kunnen de realisatiecijfers 2012, niet één op één worden aangesloten met het jaarverslag 2012.

Ad 2) Het verschil tussen de verplichtingenrealisatie en de ontwerpbegroting staat geheel in relatie met de lagere materiële uitgaven.

Ad 3) De hogere realisatie op personeel wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door de overboeking van de kosten voor personele uitgaven van materieel naar personeel ten einde te voldoen aan rijksbegrotingvoorschriften voor het boeken van personeel gerelateerde kosten.

Ad 4) De hogere inhuur is met name het gevolg van het inhuren van specialistische medewerkers voor ICT-projecten van de beleidsdiensten.

Ad 5) Het verschil in realisatie van de ICT uitgaven is geheel toe te schrijven aan de interne overboekingen van algemene materiële budgetten naar het specifieke ICT budget voor de kosten voor kantoorautomatisering en dienstspecifieke ICT-projecten.

De realisatie op de bijdrage aan SSO's is lager dan de ontwerpbegroting als gevolg van een overboeking naar SZW die vanaf 2013 de kosten voor SSC-ICT niet meer via IenM, maar zelfstandig betaalt.

Het overige verschil op materieel is een gevolg van lagere uitgaven bij verschillende dienstonderdelen en op enkele algemene apparaatbudgetten van IenM als gevolg van versnelde realisatie taakstelling.

Ad 6) Het verschil in ontvangsten is voornamelijk een gevolg van uitgestelde betalingen uit 2012 voor kosten voor ICT.

Extracomptabele verwijzingen

Apparaatskosten agentschappen en ZBO's en RWT's

lenM is verantwoordelijk voor vier agentschappen: de Inspectie Leefomgeving en Transport, het Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut, de Nederlandse Emissieautoriteit en Rijkswaterstaat. De apparaatskosten en ontvangsten worden verder uitgesplitst en toegelicht in de agentschapsparagrafen.

lenM verstrekt bijdragen aan drie begrotingsgefinancierde ZBO's en RWT's: Prorail, Kadaster en StAB. Zie voor meer informatie over de ZBO's en RWT's van lenM de bijlage ZBO's en RWT's van dit Jaarverslag (Bijlage 1).

De apparaatskosten van de Staf van de Deltacommissaris worden in lijn met de Waterwet op het Deltafonds begroot en verantwoord (zie artikel 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven van het Jaarverslag van het Deltafonds).

Totaaloverzicht apparaatsuitgaven/kosten inclusief agentschappen en ZBO's/RWT's

				Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Vershil
	2010	2011	2012	2013	2013	2013
Totaal apparaatsuitgaven ministerie			372.668	336.238	350.087	- 13.849
Kerndepartement			372.668	336.238	350.087	- 13.849
Totaal apparaatskosten agentschappen	1.238.510	1.181.907	1.248.880	1.274.381	1.205.946	68.435
ILT	96.215	85.797	136.672	141.788	142.791	- 1.003
KNMI	56.001	57.522	58.487	54.722	61.678	- 6.956
NEa	6.264	6.650	6.485	6.417	7.010	- 593
RWS	1.080.030	1.031.938	1.047.236	1.071.454	994.467	76.987
Totaal apparaatskosten ZBO's en RWT's	443.000	423.000	590.300	593.400		
ProRail	443.000	423.000	415.000	422.000		
Kadaster			170.000	166.000		
StAB			5.300	5.400		

Artikel 99 Nominaal en onvoorzien

Algemene doelstelling

Niet van toepassing op dit artikel.

Dit artikel is een administratief begrotingstechnisch artikel. Dit houdt in dat er geen daadwerkelijke uitgaven ten laste van artikel 99 worden gedaan. Het artikel dient hoofdzakelijk als tussenstation voor de overboeking van middelen naar de andere artikelen op de lenM begroting, zoals loon- en prijsbijstelling. Ook taakstellingen die nog niet direct kunnen worden doorgeboekt worden tijdelijk op dit artikel geadministreerd.

Budgettaire gevolgen van beleid

Artikel 99 Nominaal en onvoorzien (x € 1.000)						
			Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil	
	2011	2012	2013	2013	2013	
Verplichtingen	0	0	0	157.181	- 157.181	1
Uitgaven	0	0	0	157.181	- 157.181	1

Toelichting

Ad 1) Het in de begroting geraamde bedrag bestaat hoofdzakelijk uit geparkeerde bedragen (zoals prijsbijstelling) die ten tijde van het opstellen en vaststellen van de begroting nog verdeeld moesten worden binnen Hoofdstuk XII. Deze bedragen zijn gedurende de begrotingsuitvoering in 2013 verdeeld. Ten laste van dit artikel zijn geen uitgaven gebracht.

6. BEDRIJFSVOERINGSPARAGRAAF 2013

Inleiding

In de bedrijfsvoeringsparagraaf wordt verslag gedaan van relevante aandachtspunten in de bedrijfsvoering van lenM (hoofdstuk XII). De bedrijfsvoeringsparagraaf heeft in overeenstemming met de Comptabiliteitswet het karakter van een uitzonderingsrapportage. Daarom vindt geen terugkoppeling plaats van alle in 2013 uitgevoerde acties; de voortgang daarvan is een vast agendapunt van de in 2013 gehouden vergaderingen van het Auditcommittee van lenM.

Verbetering en ontwikkeling van de organisatie en werkprocessen

Het streven is om bij voortduring de bedrijfsvoering van het ministerie te ontwikkelen en te verbeteren met name in termen van de sturing en beheersing van activiteiten en processen. Aanvullend op de algemene onderwerpen in de bedrijfsvoeringsparagraaf zijn onderstaande thema's vermeldenswaard. Deze thema's hebben met name betrekking op de structurele borging van voorzieningen en verantwoordelijkheden in de departementale organisatie.

Ontwikkelingen toezicht en sturing ZBO's

Per 1-1-2013 zijn bij lenM een algemene sturing- en toezichtvisie «Verantwoorde Uitvoering 2013–2017» en organisatiespecifieke regelingen en beleidsregels van kracht geworden. Hiertoe is een speciale eenheid toezicht binnen het ministerie ingericht. In de paragraaf «Implementatie toezicht» wordt verder ingegaan op ontwikkelingen rondom toezicht.

Governancemodel Grote Projecten

In 2013 is het Governancemodel Grote Projecten (GGP) opgesteld. Dit model vormt het referentiemodel van lenM voor de inrichting van de sturing, beheersing en verantwoording van grote projecten. Het model vervangt het Basismodel Beheersing Grote Projecten (BBGP) dat in 2005 is ontwikkeld als interne doorvertaling van de Regeling Grote Projecten van de Tweede Kamer. Nieuw is dat het GGP voorschriften bevat ten aanzien van de governance van projecten; specifieke kaders voor de inrichting van sturing en verantwoording binnen een project.

Implementatie aanbevelingen Commissie Zevenbergen en Holtslag

De aanbevelingen van de Commissie Zevenbergen en het onafhankelijk onderzoek van Holtslag naar de casus van het ILT-rapport over ProRail hebben in 2013 geleid tot een groot aantal verbeteracties ter opvolging en borging. De bewindspersonen en de SG communiceren regelmatig en actief over de voortgang naar de hele organisatie en brengen casuïstiek en daaruit geleerde lessen onder de aandacht.

De volgende verbeteracties zijn doorgevoerd:

- Diverse werkprocessen zijn aangescherpt, zoals rond de openbaarmaking van rapporten en de eventuele beleidsreactie, de informatieverstrekking aan het parlement, de behandeling van WOB-verzoeken;
- Borging van de nakoming van (werk)afspraken is verbeterd door aanpassing van procedures rond monitoring, alertering, notificatie, inrichting van de audit trail;
- Criteria voor het werken met een dossierteam zijn vastgesteld;
- Rijkswaterstaat gebruikt een systeem van early warnings om tijdig over ontwikkelingen en risico's te kunnen informeren en escaleren;

- Twee belangrijke thema's in de aanbevelingen van de Commissie en in de analyse van Holtslag zijn: «escaleren» en «rolvastheid». Deze thema's zijn breed in de lenM-organisatie onder de aandacht gebracht en op alle niveaus besproken aan de hand van casuïstiek. Beide thema's zijn gespreksonderwerp in de functioneringsgesprekken. De trainingen op het gebied van politiek bestuurlijke sensitiviteit zijn geïntensiveerd en de genoemde thema's hebben hierin een plaats gekregen.

De rode draden uit de analyse van de achterliggende oorzaken zijn/worden ingebed in de brede organisatieontwikkeling en professionaliseringsprogramma's van lenM.

Organisatie-aanpassingen lenM

Per 1 januari 2013 is de directie Leefomgeving van AgentschapNL naar RWS overgegaan. Hiermee is RWS dé uitvoeringsorganisatie van lenM geworden, met een lenM-breed werkpakket. Het thema leefomgeving is onder meer zichtbaar in de uitbreiding van de missie van RWS en het Ondernemingsplan RWS 2015 met het thema duurzame leefomgeving en de rol van deskundig uitvoeringspartner.

Per 1 april 2013 heeft de ANWB haar bewegwijzeringactiviteiten aan RWS overgedragen. Hiermee is de Nationale Bewegwijzeringdienst (NBD) in oprichting van start. Per die datum heeft RWS het personeel, de contracten en database met alle informatie over bewegwijzeringobjecten van de ANWB overgenomen. De NBD is een samenwerkingsverband van de gemeenschappelijke wegbeheerders in Nederland (rijk, provincie, gemeenten en waterschappen). De NBD stelt in opdracht van de wegbeheerders bewegwijzeringplannen op en beheert de landelijke database met bewegwijzeringgegevens. Tevens kan iedere wegbeheerder op vrijwillige basis ervoor kiezen om de NBD tevens de inkoop, de realisatiebegeleiding en het beheer van zijn bewegwijzering te laten uitvoeren.

Bij het KNMI is vraagsturing ingevoerd. De relaties tussen de opdrachtgevers en het KNMI zijn opnieuw ingericht. De programmering en financiering van het opdrachtenpakket is op een zakelijke en professionele basis ingericht met een meerjarig perspectief.

Met het oog op de gewenste scheiding tussen beleid en toezicht is met ingang van 1 januari 2014 de volkshuisvestelijke toezichthouder conform het advies van de Commissie Hoekstra in een uitvoerende dienst ondergebracht. Dit is de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT). Door middel van een opdrachtgever-opdrachtnemer relatie is het ook een uitvoerende dienst voor de Minister voor Wonen en Rijksdienst (WenR).

Conform de Rijksbegrotingvoorschriften wordt hieronder in deze paragraaf verantwoording afgelegd over de rechtmatigheid van de begrotingsuitvoering, de totstandkoming van beleidsinformatie, het financieel en materieel beheer en overige aspecten van de bedrijfsvoering.

Rechtmatigheid

Aanbestedingsregels

Voor grotere opdrachten gelden de Europese aanbestedingsregels. Met de inwerkingtreding van de Aanbestedingswet 2012 per 1 april 2013, zijn nieuwe regels ingesteld voor inkopen van € 50.000 tot de Europese aanbestedingsgrens.

In sommige gevallen kan naleving van de (Europese) aanbestedingsregels tot bijzonder inefficiënte en ineffectieve uitkomsten leiden. Bij lenM is voorgeschreven dat in uitzonderingsgevallen gemotiveerd kan worden afgeweken van deze regels met toestemming van de verantwoordelijke Directeur-Generaal. Er hebben afwijkingen plaatsgevonden bij RWS, bij de ILT, bij het KNMI en bij de beleidskern. Bij een groot deel van lenM is het aantal afwijkingen beperkt. Alleen bij de beleidskern zijn er meer afwijkingen.

Rijkswaterstaat, ILT en KNMI

Gedurende 2013 heeft het management van Rijkswaterstaat besloten om, in afwachting van een rijksbrede Europese aanbesteding van ICT-diensten, leveranciers te contracteren zonder een Europese aanbestedingstraject te volgen. Dit was noodzakelijk om de continuïteit van de bedrijfsvoering te borgen. In totaal betrof dit een bedrag van € 1 miljoen.

Verder heeft de Auditdienst Rijk bij Rijkswaterstaat, ILT en KNMI een paar afwijkingen geconstateerd van de aanbestedingsregels. Het totaal aan afwijkingen is lager dan € 1 miljoen.

Beleidskern

Bij de beleidskern is voor een bedrag van in totaal € 9,4 miljoen afgeweken van de aanbestedingsregels. Afwijkingen van aanbestedingsregels zijn onrechtmatig. De afwijkingen overschrijden in één geval de rapportagegrens voor onrechtmatigheden op artikelniveau.

- Bij de aangegeven verplichtingen op artikel 15 (Openbaar Vervoer) is sprake van een onrechtmatigheid van circa € 0,4 miljoen. Hierbij wordt de rapporteringstolerantie van circa € 0,3 miljoen met 37% overschreden.
- De rest van de afwijkingen blijft onder de rapportagegrens voor onrechtmatigheden op artikelniveau.

Controlebevindingen ADR

Uit de controlebevindingen van de Auditdienst Rijk (ADR) is naar voren gekomen dat bij de financiële verantwoording (inclusief de baten-lastendiensten) van het ministerie over 2013 verder geen sprake is van overschrijding van de rapportagegrenzen (1% voor onjuistheden en 3% voor onzekerheden).

Totstandkoming beleidsinformatie

Met de begroting 2014 is invulling gegeven aan een sluitende set indicatoren en kengetallen in de begroting. Deze indicatoren en kengetallen sluiten aan bij de rollen en verantwoordelijkheden van de Minister, zoals deze per artikel in de begroting zijn opgenomen. Hiermee is invulling gegeven aan een van de aspecten van «Verantwoord Begroten».

Hierbij zijn de rollen en verantwoordelijkheden nog eens tegen het licht gehouden en is zo mogelijk voor elke rol een kengetal of indicator benoemd, die ofwel in de begroting wordt opgenomen, ofwel te vinden is in een andere openbare publicatie of bron. Ten opzichte van de begroting 2013 is in een aantal artikelen het aantal kengetallen en indicatoren gereduceerd.

Het ministerie maakt gebruik van interne en externe gegevensbronnen. Dit kunnen eigen beleidsinformatiesystemen binnen het ministerie zijn, maar ook informatie van derden. De beschikbare informatie die in een

kengetal of indicator is verwerkt, dient navolgbaar en achteraf reconstrueerbaar te zijn.

Uit hoofde van haar wettelijke taak heeft de Auditdienst Rijk (ADR) ook dit jaar onderzocht in hoeverre sprake is van een deugdelijke totstandkoming van de beleidsinformatie. Hiertoe is onderzocht, van een steekproef van circa 1/3 van de prestatie indicatoren en kengetallen die staan opgenomen in de beleidsartikelen van het jaarverslag van lenM en die zijn ontleend aan interne informatiesystemen en aan informatiebronnen van derden

- of eventueel aanvullende kwaliteitseisen vanuit de Tweede Kamer worden nageleefd
- of de beleidsinformatie die als uitkomst van het totstandkomingsproces wordt opgeleverd op volledige en juiste wijze in de begroting en in het jaarverslag is opgenomen.

De ADR geeft aan dat er deels sprake is van een deugdelijke totstandkoming van de informatie over het beleid. Door beperkte dossiervorming en het ontbreken van (integrale) procesbeschrijvingen is volgens de ADR het totstandkomingsproces achteraf echter niet altijd goed reconstrueerbaar. lenM zal actie ondernemen om dit te verbeteren.

Financieel- en materieel beheer

Geconstateerde onvolkomenheden over 2012

In 2013 is veel aandacht besteed aan het op orde brengen van de door de Algemene Rekenkamer (AR) geconstateerde onvolkomenheden over 2012. Dit betroffen de volgende onderwerpen:

- Financieel beheer ILT
- Inkoopbeheer beleidskern
- Informatiebeveiliging beleidskern
- Informatiebeveiliging bij Rijkswaterstaat

Hieronder wordt ingegaan op de uitgevoerde verbeteracties bij deze onderwerpen.

Financieel beheer ILT

In 2013 heeft ILT veel inspanning geleverd om het financieel beheer op orde te brengen. Dit heeft geresulteerd in een meer beheerste jaarafsluiting, maar het financieel beheer is nog niet structureel op orde. Acties om het financieel beheer structureel te verbeteren zullen in 2014 worden doorgezet.

Het directieteam van de ILT volgt de ontwikkelingen betreffende het financieel beheer op de voet. Het onderwerp staat wekelijks op de DT-agenda zodat kortcyclisch en direct bijgestuurd kan worden. Ook in de interne managementcontracten worden de gewenste en uit te voeren verbeterpunten opgenomen. Daarnaast is vanuit de directie Bedrijfsvoering in de tweede helft van 2013 gestart met een directie breed structureel verbeterprogramma, waarin het financieel beheer een belangrijk onderwerp is en waarvan de verbeteringen in 2014 gerealiseerd zullen worden.

De overdracht van de financiële administratie van ILT naar de Shared Service Organisatie (SSO), die was gepland op 1 januari 2014, is uitgesteld. Reden hiervan is dat een aantal specifieke ILT-processen onvoldoende uniform is en onvoldoende beschreven om ze nu over te kunnen

dragen. Voor de basistaken van inkoop tot betalen is procesmatig al wel aansluiting gemaakt met de geautomatiseerde werkwijze van de SSO.

Voor zowel de SSO als de ILT lag de focus in de eerste maanden van 2014 op het afsluiten van het financiële jaar 2013. Er is nog geen nieuwe overdrachtsdatum afgesproken, maar overdracht voor 1 juli 2014 lijkt onwaarschijnlijk. Dit is mede afhankelijk van de verbetering van financieel beheer.

Inkoopbeheer beleidskern

Bij het grootste deel van lenM is het inkoopbeheer voldoende op orde. Er zijn maatregelen genomen om te borgen dat de inkopen ook voldoen aan de eisen van de nieuwe aanbestedingswet die in 2013 is ingevoerd.

Bij de beleidskern was het inkoopbeheer eind 2012 onvoldoende op orde. Om dit te verbeteren, zijn diverse acties in gang gezet. De professionalisering van inkopen die de inkooporganisatie van de beleidskern in 2012 heeft ingezet, is in 2013 met kracht voortgezet. Het contractenregister, de aanbestedingskalender en inkoopanalyses zijn verbeterd en interne controles zijn aangescherpt. De rode draad in het verbetertraject is het verbinden van beleid en inkoop:

- Medewerkers en het management van beleidsafdelingen worden (periodiek) geïnformeerd over het inkoopproces en de relevante regelgeving;
- Door middel van spendanalyses (ex post en ex ante) wordt inzicht gekregen in de diverse soorten inkopen en inkooptrajecten;
- De inkooporganisatie van de beleidskern controleert bij alle inkopen of voldaan wordt aan de (Europese) aanbestedingsregels. Dit gebeurt integraal omdat bij de beleidskern het risico op afwijkingen groter is dan bij de rest van lenM, vanwege de aard van de opdrachten (met name bij beleidsadviezen wordt vaker afgeweken).
- In het inkoopproces proces wordt afgedwongen dat alleen «bewust» wordt afgeweken: de verantwoordelijke DG's moeten een motivering ondertekenen voordat het contract met de leverancier wordt ondertekend;
- Ieder kwartaal rapporteert de inkooporganisatie van de beleidskern de afwijkingen van (Europese) aanbestedingsregels in de inkoop monitorrapportage. Hierin zijn ook nieuwe regels uit de in 2013 in werking getreden aanbestedingswet opgenomen;
- In 2013 is de aanbestedingskalender in samenwerking met beleidsmedewerkers uitgebreid met alle voorgenomen en geraamde inkopen. Hierdoor kunnen inkoopadviseurs meer doelgericht, tijdig en proactief beleidsmedewerkers (behoeftestellers) benaderen en ondersteunen bij het doorlopen van complexe inkooptrajecten.

Ondanks de communicatie en ondersteuning vanuit de inkooporganisatie van de beleidskern, waren er in 2013 nog relatief veel afwijkingen van de aanbestedingsregels (zie paragraaf rechtmatigheid). De inkooporganisatie van de beleidskern heeft een inhoudelijke analyse gemaakt van de afwijkingen en adviezen gedaan om het aantal afwijkingen te kunnen verlagen. In 2014 wordt hier in samenwerking met de decentrale controllers vervolg aan gegeven.

De inkooporganisatie van de beleidskern is ook betrokken bij rijksbrede ontwikkelingen op inkoopgebied. lenM levert haar aandeel bij het rijksbreed uitbouwen en inrichten van categoriemanagement. In 2013 zijn voorstudies/categorieplannen voor de toegewezen categorieën opgesteld.

Afhankelijk van de besluitvorming over die plannen door de Interdepartementale Commissie Bedrijfsvoering Rijksdienst (ICBR) begin 2014, wordt de verdere realisatie en uitrol van die studies/plannen ter hand genomen.

(Informatie)beveiliging beleidskern en Rijkswaterstaat

Het integrale beveiligingsbeleid lenM 2013 is op 18 april 2013 vastgesteld. Daarmee is ook formeel duidelijkheid gecreëerd over de organisatie, taken en verantwoordelijkheden binnen lenM met betrekking tot informatiebeveiliging.

Deze duidelijkheid is voorwaardenscheppend om als lenM controleerbaar te kunnen voldoen aan de eisen die moeten worden gesteld aan de beschikbaarheid, vertrouwelijkheid en integriteit van informatie(systemen) waarvan het departement afhankelijk is. In het afgelopen jaar is deze controleerbaarheid toegenomen door de activiteiten van het PROgrammateam Industriële Automatisering Rijkswaterstaat (PRIA) en de inrichting van een aparte eenheid informatiebeveiliging bij DCI die verantwoordelijk is voor het functioneel beheer en de beveiliging van de bij de Bestuurskern geregistreerde informatiesystemen. RWS heeft een strategie geformuleerd rondom het omgaan met vertrouwelijke informatie en een opzet voor borging in de lijnorganisatie gerealiseerd.

Uitgangspunt van het beveiligingsbeleid van lenM is dat het management verantwoordelijk is. Het gaat er om dat zij, ondersteund door hun beveiligingsorganisatie, een beter gevoel ontwikkelen voor informatiebeveiligingsrisico's, het beheersen van die risico's door getroffen maatregelen dan wel het bewust en onderbouwd (explain) aanvaarden van de restrisico's. Het beveiligingsbeleid noemt naast intern te beïnvloeden risico's ook dreigingen van buitenaf zoals bijvoorbeeld spionage en cybersecurity. In dat kader wordt er besluitvorming voorbereid met betrekking tot maatschappelijk vitale infrastructuur voor de ontwerpbegroting 2015.

De vernieuwde Baseline Informatiebeveiliging Rijksdienst die eind 2012 is vastgesteld, beschrijft de invulling (implementatierichtlijnen en eisen voor de procesinrichting) van NEN/ISO 27001 en 27002 voor de Rijksoverheid. Voor deze minimale eisen gesteld aan de informatiebeveiliging van de IT infrastructuur Rijksdienst is Rijksbreed eind 2013 een operationele handreiking ter beschikking gekomen. Een projectgroep Implementatie is lenM breed geformeerd.

In 2013 heeft RWS verder gewerkt aan een ordening van processen, objecten en missie kritieke systemen om te komen tot een effectieve strategie in de aanpak van de cyber security van Rijkswaterstaat, binnen de beperkingen van beschikbare capaciteit en middelen. De beleidslijnen cyber security zijn vastgesteld, er zijn risicoanalyses voor alle missie kritieke systemen uitgevoerd – met inachtneming van de eisen die de Baseline Informatiebeveiliging Rijk (BIR) stelt en er is een Security Operations Center opgericht.

Overige topprioriteiten financieel beheer

Implementatie toezicht

Bij lenM is per 2013 een nieuw sturing- en toezichtarrangement op uitvoeringsorganisaties op afstand (ZBO's en RWT's) van kracht. Deze bestaat uit een algemene sturing- en toezichtvisie en organisatiespecifieke regelingen en beleidsregels. In 2013 zijn rijksbreed alle ZBO's doorgelicht

waarbij de conclusie van het kabinet was dat de zelfstandige status gerechtvaardigd is, het stelsel van ZBO's redelijk gezond is en voor de taken goede reden zijn om deze door ZBO's uit te laten voeren. Voor de grote lenM tariefgefinancierde ZBO's (CBR, Kadaster, LVNL en RDW) is de specifieke conclusie dat deze materieel voldoen aan het kabinetsbeleid en de huidige verdeling in taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden geen aanpassing behoeft. Ook in de toekomst kunnen deze ZBO's blijven werken met raden van toezicht. In 2014 zal op basis van een individuele business case onderzocht worden of de ZBO status van Vamex, IBKI en Stichting Airport Coordination Netherlands aanpassing behoeft. Het kabinet zal in 2014 aan de Kamer voorstellen de Kaderwet ZBO's zodanig aan te passen dat ZBO's, die regelgebonden taken uitvoeren, verplicht kunnen worden gebruik te maken van de rijksbrede bedrijfsvoeringsinfrastructuur.

De ZBO's van lenM hebben veel last van de economische crisis. lenM heeft via de aansturing en toezicht in 2013 nadrukkelijk gevraagd via de financieel meerjarige beleidsstukken en de begroting om hieraan aandacht te besteden. Uitgangspunt is dat de continuïteit van de door ZBO's uit te voeren taken is gewaarborgd en de ZBO's binnen hun bedrijfsvoering de gevolgen van de recessie zoveel als mogelijk zelf opvangen. De lenM ZBO's hebben hierop allemaal initiatieven ontplooid om te komen tot besparingen maar die zijn niet altijd toereikend. Aanvullend is daarom door enkele ZBO's besloten tot bovenwaartse bijstelling van tarieven.

Voor de vier grote publiekrechtelijke ZBO's zijn aanvullende aandachtspunten bij het controleprotocol (ten behoeve van de externe accountant) vastgesteld. Deze aandachtspunten treden niet in de plaats van formele wet- en regelgeving (organisatie specifieke regelingen). Beoogd is meer uniformiteit aan te brengen en een zo actueel mogelijk protocol te blijven houden dat aansluit bij de nieuwste accountancyregelgeving en inzichten. Aanvullend wordt ten aanzien van de doelmatigheid en het zogenaamde «in-control-statement» een groeitraject (formuleren kpi's) ingezet om deze elementen tot professionele wasdom te laten komen.

Systeemgerichte Contractbeheersing RWS, inclusief DBFM contracten

In 2013 is een aantal verbeteringen doorgevoerd ten aanzien van de efficiency van de contractbeheersing door een zoveel mogelijk systeemgerichte benadering. Met SCB toetst RWS risicogestuurd het kwaliteitsstelsel van de opdrachtnemer om na te gaan of de contractuele verplichtingen worden nageleefd. De focus van de verbeteringen richtten zich op kennis, competenties en vaardigheden van bij het contractbeheer direct betrokkenen: contractmanager, manager projectbeheersing en de (lead)auditors. Met betrekking tot de individuele projecten heeft opvolging van de verbeteracties uit 2012 plaatsgevonden. De managementaandacht is vastgehouden. Dit heeft geresulteerd in een verdere doorontwikkeling van SCB bij de onderhoudsprojecten; bij de aanlegprojecten is de implementatiegraad verder verankerd. De verantwoordelijkheid voor de doorontwikkeling op SCB is in 2013 centraal belegd. Tevens is een transitieplan SCB opgesteld waarlangs de nog te nemen stappen verder zijn gestroomlijnd en aanvullende controles beheerst kunnen worden afgebouwd. De monitoring van SCB heeft bij de aanlegprojecten plaatsgevonden in de vorm van een interne audit en bij de onderhouds-

projecten in de vorm van een zelfevaluatie. De bevindingen hieruit waren input voor het transitieplan SCB en hebben, waar nodig, tot herstelacties geleid.

Ten aanzien van DBFM is de taak tot het standaardiseren van uitvraag, werkwijze en hulpmiddelen eenduidig belegd. De aandacht verlegt zich van marktbenadering naar contractbeheersing. De ervaringen rondom de beheersing van de eenmalige betalingen zijn vastgelegd in een «good practice». Verder worden acties ondernomen welke onder meer betrekking hebben op het vereenvoudigen van de DBFM-standaard voor contractering om de beheerslast te verminderen. Tot slot is er door de ADR een audit uitgevoerd naar de opzet en werking van het prestatie-meetsysteem bij de opdrachtnemers. De verbeterpunten hieruit worden op dit moment uitgewerkt.

Verplichte onderwerpen

Onderkende frauderisicos en de maatregelen die zijn of worden ingezet om deze risico's te beheersen

lenM beheerst frauderisico's goed.

Het basisprincipe van het integriteitbeleid bij lenM is dat iedereen verantwoordelijk is voor het eigen handelen, daarover verantwoording aflegt en elkaar daarop kan aanspreken.

Heldere afspraken en duidelijke spelregels zijn hierbij van belang. Daarom heeft lenM de gedragscode «Bewust integer» opgesteld waarin alle lenM'ers (ambtenaren én externen) handvatten kunnen vinden om integer te werk te gaan:

- In deze code staan de belangrijkste regels op het gebied van integriteit binnen het Rijk en binnen lenM worden gehanteerd. De gedragscode gaat niet alleen in op de laatste ontwikkelingen in wet- en regelgeving, bijvoorbeeld de aangescherpte Klokkenluiderregeling, maar besteedt ook aandacht aan onderwerpen die binnen en buiten het departement leven. Zo wordt aandacht besteed aan «Het Nieuwe Werken» en aan «Sociale Media», onderwerpen die nog volop in ontwikkeling zijn.
- Regels bieden zeker niet in alle gevallen uitkomst. Daarom biedt Bewust Integer ook een «handreiking voor verantwoord handelen» in de vorm van de vier criteria, verantwoordelijk, onafhankelijk, betrouwbaar en zorgvuldig, die de lezer kunnen ondersteunen bij het ontrafelen van een dilemma.

lenM heeft een landelijke netwerk van integriteitscoördinatoren en vertrouwenspersonen integriteit en ongewenste omgangsvormen. Verder wordt bij de dienstonderdelen met grote regelmaat aandacht geschonken aan bewustwording door middel van integriteitprogramma's en zijn er speciale trainingsfaciliteiten zoals masterclasses voor leidinggevenden. Jaarlijks voert de ADR in opdracht van lenM audits uit naar integriteit binnen dienstonderdelen.

De relatie met de markt krijgt bij lenM veel aandacht. Zowel de aanleg van wegen, vaarwegen en kunstwerken als het beheer en onderhoud daarvan worden uitbesteed aan de markt. Mogelijke risico's hierbij zijn strafrechtelijke risico's als omkoping en fraude, mededingingsrechtelijke risico's als marktverdeling en prijsafspraken, alsmede het niet opmerken, melden of oppakken van signalen over mogelijke onregelmatigheden.

In procedures rondom aanbesteding, handhaving en inkoop zijn maatregelen ingebouwd om de integriteitsrisico's af te dekken. Onafhankelijkheid van derden en scheiding van verantwoordelijkheden wordt geborgd door de interne procedures. Bovendien kent lenM procedures voor het signaleren en melden van onregelmatigheden. Daarnaast heeft RWS beleid ontwikkeld voor het tegengaan van voorkennis en belangenverstrengeling bij aanbestedingen. Zo heeft RWS een Gedragscode Publiek Opdrachtgeverschap ontwikkeld en heeft RWS een centraal meldpunt ingesteld waar opdrachtnemers met opmerkingen en klachten terecht kunnen.

Tot slot zijn er kwetsbare functies (functies die naar hun aard en/of inhoud een potentieel risico kunnen vormen voor de aantasting van de integriteit van de organisatie) benoemd waarbij er aanvullende maatregelen (functie/taakwisseling) getroffen zijn om integriteitsrisico's te verminderen.

Meldingen van vermoedens van onregelmatigheden worden jaarlijks gemeld aan de Tweede Kamer via BZK. Er hebben zich in 2013 geen zaken voorgedaan die in AO-technisch (administratieve organisatie) opzicht zijn veroorzaakt of in de hand gewerkt door een onvoldoende scheiding tussen de beschikkende, de bewarende en de registrerende functie (het risico van functievermenging is bij lenM afgedekt).

Open standaarden

De instructie rijksdienst bij aanschaf ICT-diensten of -producten schrijft voor dat over de mate van naleving van deze instructie in de bedrijfsvoeringsparagraaf verantwoording wordt afgelegd.

Deze instructie wordt door lenM in algemene zin goed nageleefd. Dit betekent dat lenM, (inclusief de agentschappen van lenM) bij aanschaf van een ICT dienst of product waar mogelijk gebruik maakt van de desbetreffende open standaard(en). Hiervan wordt slechts afgeweken indien aansluiting op reeds bestaand (specifiek) ICT systemen noodzakelijk is.

Op verzoek van de Chief Information Officer (CIO) van lenM is in 2013 bekeken welke open standaarden volgens de «pas toe of leg uit lijst» van het Forum Standaardisatie binnen lenM zoal worden gebruikt. Op basis hiervan is afgesproken om in het kader van applicatieportfoliomanagement (APM) per applicatie vast te leggen welke open standaarden worden gebruikt dan wel of daarvan gemotiveerd is afgeweken. Dit register is nog in opbouw.

Ook in 2013 is overeenkomstig het kabinetsbeleid intensief gewerkt aan het verbeteren van de toegankelijkheid van lenM websites (mede op basis van testrapporten van gecertificeerde keuringsinstanties). Het doen verschijnen van de rijksbrede handreiking toepassing webrichtlijnen heeft dit proces ondersteund.

Overige aspecten van de bedrijfsvoering (verplichte onderwerpen)

Betaalgedrag

lenM voldoet met 96% ruim aan de kabinetsdoelstelling dat minimaal 90% van de facturen binnen 30 dagen wordt betaald.

Grote lopende ICT-projecten bij het ministerie en de risico's daarvan voor de privacy en de uitvoering

Bij de ontwikkeling van beleid en wetgeving en bij de bouw van ICT-systemen en de aanleg van databestanden, zullen privacybelangen worden meegewogen, conform besluit van de Ministerraad van 21 juni 2013. Het Ministerie van BZK heeft hiervoor een toetsmodel ontworpen, de zogenoemde Privacy Impact Assessment (PIA). Dit model is sinds 1 september 2013 van kracht.

Bij lenM worden de resultaten van een uitgevoerde PIA telkens – nog in de fase van beleids-ontwikkeling – ter beschikking gesteld aan de betrokken functionaris voor de gegevensbescherming (FG) en, waar nodig, aan de betrokken CIO. Over grote ICT-projecten rapporteert lenM, via BZK, aan de Tweede Kamer.

Verslag van de activiteiten van het Audit Committee in 2013 en van de uitkomsten van de evaluaties over het functioneren van het Audit Committee

Het Audit Committee is een adviesorgaan van de SG en een platform voor het bespreken van besturings- en beheersings-vraagstukken met als doel de bedrijfsvoering binnen lenM op het gewenste niveau te krijgen en te houden.

Het Audit Committee is in 2013 vier keer bij elkaar gekomen. In de bijeenkomsten is uitgebreid stilgestaan bij de acties naar aanleiding van de bevindingen van de Algemene Rekenkamer en de Auditdienst Rijk. Er zijn vijf topprioriteiten financieel beheer genoemd, waarvan het Audit Committee de acties monitort. Dit waren in 2013 de vier onvolkomenheden over 2012 (waarvan twee zijn samengevoegd), de implementatie van de toezichtvisie en systeemgerichte contractbeheersing bij RWS. In de vergaderingen zijn acties en ontwikkelingen van deze topprioriteiten besproken. Ook heeft het Audit Committee stilgestaan bij de thema's toezicht op ZBO's, informatiebeveiliging RWS en herzien governance-model voor grote projecten.

Op verzoek van het Audit Committee is in 2013 extra aandacht besteed aan risicomanagement. Naast het rijksbrede onderzoek naar risicomanagement door de Auditdienst Rijk heeft lenM zelf ook intern onderzoek gedaan naar sturing en beheersing van risico's binnen lenM. De resultaten zijn besproken in het Audit Committee. Het Audit Committee heeft geconcludeerd dat het risicomanagement op systeemniveau adequaat is opgezet.

In de tweede helft van 2012 heeft de audit commissie een zelfevaluatie uitgevoerd. De eerstvolgende zelfevaluatie vindt plaats in 2014.

DEEL C. JAARREKENING

7 VERANTWOORDINGSSTATEN

7.1 Departementale verantwoordingsstaat van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (H-XII) (bedragen x € 1.000)

Art.	Omschrijving	(1)				(2)				(3)=(2)-(1)			
		Oorspronkelijk vastgestelde begroting				Realisatie ¹				Verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting			
		Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
TOTAAL			9.985.497	176.056		9.857.324	220.579		- 128.173	44.523			
Beleidsartikelen													
11	Waterkwantiteit	45.755	40.946	470	37.457	41.021	78	- 8.298	75	- 392			
12	Waterkwaliteit	48.085	100.756	0	70.389	78.565	0	22.304	- 22.191	0			
13	Ruimtelijke ontwikkeling	157.114	147.634	934	35.851	112.483	6.938	- 121.263	- 35.151	6.004			
14	Wegen en verkeersveiligheid	40.180	40.405	6.782	31.318	32.729	5.236	- 8.862	- 7.676	- 1.546			
15	Openbaar vervoer	6.362	8.316	0	3.018	8.200	10	- 3.344	- 116	10			
16	Spoor	9.473	38.049	0	10.051	60.350	0	578	22.301	0			
17	Luchtvaart	14.958	23.341	42.751	27.313	21.796	38.863	12.355	- 1.545	- 3.888			
18	Scheepvaart en havens	6.113	6.464	0	5.077	5.361	97	- 1.036	- 1.103	97			
19	Klimaat	29.252	92.943	120.000	27.629	86.983	134.567	- 1.623	- 5.960	14.567			
20	Lucht en geluid	25.259	78.823	0	84.084	90.946	337	58.825	12.123	337			
21	Duurzaamheid	19.754	44.601	0	8.880	11.596	125	- 10.874	- 33.005	125			
22	Externe veiligheid en risico's	12.122	17.233	0	34.184	29.451	16.919	22.062	12.218	16.919			
23	Meteorologie, seismologie en aardobservatie	47.046	46.310	0	42.042	43.001	0	- 5.004	- 3.309	0			
24	Handhaving en toezicht	136.654	136.654	0	130.230	130.230	0	- 6.424	- 6.424	0			
25	Brede doeluitkering	1.746.573	1.870.605	0	2.000.820	2.046.018	0	254.247	175.413	0			
26	Bijdrage investeringsfondsen	6.761.720	6.761.720	0	6.696.616	6.696.616	0	- 65.104	- 65.104	0			
Niet-beleidsartikelen													
97	Algemeen departement	21.203	23.429	2.685	42.119	25.740	4.271	20.916	2.311	1.586			
98	Apparaatsuitgaven												
99	Kerndepartement	349.429	350.087	2.434	336.847	336.238	13.138	- 12.582	- 13.849	10.704			
	Nominaal en onvoorzien	157.181	157.181	0	0	0	0	- 157.181	- 157.181	0			

¹ De gerealiseerde bedragen zijn steeds naar boven afgerond (€ 1.000).

7.2 Verantwoordingsstaten agentschappen

Samenvattende verantwoordingsstaat 2013 inzake de agentschappen van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (XII) (bedragen x € 1.000)

	(1)	(2)	(3)=(2)-(1)	(4)
Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie ¹	Verskil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie t-1
Agentschap RWS				
Totale baten	2.171.821	2.422.375	250.554	2.374.597
Totale lasten	2.156.321	2.425.901	269.580	2.360.757
Saldo van baten en lasten	15.500	- 3.526	- 19.026	13.840
Totale kapitaalontvangsten	97.900	39.180	- 58.720	34.995
Totale kapitaaluitgaven	140.274	82.486	- 57.788	87.614

¹ De gerealiseerde bedragen zijn steeds naar boven afgerond (€ 1.000).

	(1)	(2)	(3)=(2)-(1)	(4)
Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie ¹	Verskil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie t-1
Agentschap ILT				
Totale baten	145.236	155.739	10.503	158.892
Totale lasten	146.956	144.236	- 2.720	150.949
Saldo van baten en lasten	- 1.720	11.503	13.223	7.943
Totale kapitaalontvangsten	4.600	351	- 4.249	1.717
Totale kapitaaluitgaven	9.100	6.464	- 2.636	3.690

¹ De gerealiseerde bedragen zijn steeds naar boven afgerond (€ 1.000).

	(1)	(2)	(3)=(2)-(1)	(4)
Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie ¹	Verskil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie t-1
Agentschap KNMI				
Totale baten	65.407	59.842	- 5.565	64.246
Totale lasten	65.407	57.566	- 7.841	62.980
Saldo van baten en lasten	0	2.276	2.276	1.266
Totale kapitaalontvangsten	3.000	1.253	- 1.747	2
Totale kapitaaluitgaven	5.381	3.253	- 2.128	3.196

¹ De gerealiseerde bedragen zijn steeds naar boven afgerond (€ 1.000).

De jaarrekening

	(1)	(2)	(3)=(2)-(1)	(4)
Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie ¹	Verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie t-1
Agentschap NEa				
Totale baten	7.459	7.466	7	7.857
Totale lasten	7.459	6.864	– 595	6.930
Saldo van baten en lasten	0	602	602	927
Totale kapitaalontvangsten	0	0	0	1.000
Totale kapitaaluitgaven	400	2.050	1.650	200

¹ De gerealiseerde bedragen zijn steeds naar boven afgerond (€ 1.000).

7.3 Saldibalans per 31 december 2013 van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (XII) en de bij die saldibalans behorende toelichting

Activa:				Passiva:			
	2013	2012		2013	2012		
Begrotingsuitgaven	€ 9.857.315	€ 10.503.652	Begrotingsontvangsten	€ 220.575	€ 97.718		
Liquide middelen	€ 0	€ 0	Rekening-courant RHB	€ 9.608.504	€ 10.226.897		
Intra-comptabele vorderingen	€ 3.397	€ 6.913	Intra-comptabele schulden	€ 41.823	€ 38.631		
Extra-comptabele vorderingen	€ 11.029	€ 15.249	Tegenrek. extra-comptabele vorderingen	€ 11.029	€ 15.249		
Leningen u/g	€ 6.645	€ 6.645	Tegenrekening leningen u/g	€ 6.645	€ 6.645		
Voorschotten	€ 8.436.715	€ 9.131.726	Tegenrekening voorschotten	€ 8.436.715	€ 9.131.726		
Tegenrek. openstaande verplichtingen	€ 2.784.347	€ 3.011.813	Openstaande verplichtingen	€ 2.784.347	€ 3.011.813		
Tegenrek. openstaande garantieverplichtingen	€ 109.062	€ 114.101	Openstaande garantieverplichtingen	€ 109.062	€ 114.101		
Sluitrekening Infrastructuurfonds	€ 12.260	€ 0	Sluitrekening Infrastructuurfonds	€ 0	€ 147.319		
			Sluitrekening Deltafonds	€ 2.070	€ 0		
Totaal-activa	€ 21.220.770	€ 22.790.099	Totaal-passiva	€ 21.220.770	€ 22.790.099		

(Bedragen x € 1.000)

7.3.1 Inleiding

Samenstelling

Als een Minister meer dan één begroting beheert, in dit geval Infrastructuur en Milieu (XII), het Infrastructuurfonds en het Deltafonds, wordt per begroting een saldibalans opgesteld. Daarom zijn er drie overzichten opgesteld. Hierbij is gebruik gemaakt van de in de begrotingsadministratie van het SAP vastgelegde gegevensstructuur, waarin voor iedere begroting afzonderlijk een hoofdstuknummer is opgenomen.

Voor de begroting van Hoofdstuk XII, het Infrastructuurfonds en het Deltafonds worden geen gescheiden administraties gevoerd waardoor posten die niet zonder meer toewijsbaar zijn aan een bepaalde begroting, zijn opgenomen in de saldibalans van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (XII).

Daarmee is de saldibalans volgens het gestelde in de RDB samengesteld. Uitzonderingen daarop zijn de leningen u/g en de openstaande garantieverplichtingen. Hoewel deze een onderdeel vormen van de extracomptabele vorderingen respectievelijk de openstaande verplichtingen zijn deze omwille van de inzichtelijkheid afzonderlijk gepresenteerd.

7.3.2 Activa**7.3.2.1 Begrotingsuitgaven € 9.857.315.194**

Grondslag De begrotingsuitgaven van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (XII) sluiten aan op de Rekening. Ze zijn artikelsgewijs verdeeld in kolom 2 (realisatie) van de Rekening van het ministerie welke Rekening als verantwoordingsstaat bij de financiële verantwoording behoort.

7.3.2.2 Liquide middelen € 380

Grondslag De rekening liquide middelen is samengesteld uit de kassaldi van de kasbeheerders en de aan de kasvoorschothouders verstrekte gelden.

7.3.2.3 Intracomptabele vorderingen € 3.396.909

De cijfers Tabel 1 geeft een nadere detaillering in aantallen en openstaande bedragen per 31 december 2013 verdeeld naar ouderdom. Daarnaast is een meerjarig perspectief gegeven door de jaren 2011 en 2012 te vermelden.

Tabel 1: Intracomptabele vorderingen (bedragen x € 1.000)

Openstaand	2013		2012		2011	
	aantal	bedrag	aantal	bedrag	aantal	bedrag
posten < 1 jaar	115	2.461	155	6.051	255	6.935
posten > 1 jaar	210	936	180	862	120	1.922
Totaal	325	3.397	335	6.913	375	8.857

Toelichting Alle intracomptabele vorderingen zijn als direct opeisbaar beschouwd.

7.3.2.4 Extracomptabele vorderingen € 11.028.629

De cijfers Tabel 2 geeft een nadere detaillering in aantallen en openstaande bedragen per 31 december 2013 verdeeld naar ouderdom. Daarnaast is een meerjarig perspectief gegeven door de jaren 2011 en 2012 te vermelden.

Tabel 2: Extracomptabele vorderingen (bedragen x € 1.000)

Openstaand	2013		2012		2011	
	aantal	bedrag	aantal	bedrag	aantal	bedrag
posten < 1 jaar	75	3.230	50	1.243	155	8.183
posten > 1 jaar	100	7.799	115	14.006	565	25.958
Totaal	175	11.029	165	15.249	720	34.141

Toelichting De extracomptabele vorderingen zijn grotendeels direct opeisbaar. Daar waar sprake is van dubieuze vorderingen of op termijn opeisbare vorderingen, is dat expliciet vermeld.

7.3.2.5 Leningen u/g € 6.645.157

Grondslag

De door lenM verstrekte geldleningen (niet zijnde voorschotten) zijn afzonderlijk weergegeven. Deze leningen zijn, gezien het specifieke karakter, zowel op korte termijn opeisbare vorderingen, als op lange termijn opeisbare vorderingen beschouwd.

De cijfers

Tabel 3 geeft de openstaande bedragen van de verstrekte geldleningen per geldnemer weer.

Tabel 3: Leningen u/g (x € 1.000)

Naam	Bedrag
Luchtverkeersleiding Nederland	6.645
Totaal	6.645

Toelichting

Bij de verzelfstandiging per 1 januari 1993 van de directie Luchtverkeersbeveiliging, vanaf 2000 LVNL geheten, is onder meer afgesproken, dat het saldo van de over te dragen activa en passiva wordt gefinancierd door een door de Staat der Nederlanden aan de LVNL te verstrekken lening. Deze lening was opgebouwd uit drie onderdelen. Echter met het oog op een maximale kostenbesparing voor de LVNL is in 1998 overgegaan tot een vervroegde aflossing van twee van de drie onderdelen.

Nu resteert nog slechts het derde onderdeel met een bedrag van circa € 7 miljoen. Dit onderdeel is niet rentedragend, niet aflosbaar en direct opeisbaar bij een voorgenomen opheffing, overname of fusie van de LVNL.

7.3.2.6 Voorschotten € 8.436.714.689

Grondslag

De voorschotten betreffen betalingen waarvan nog niet is vastgesteld dat aan alle relevante voorwaarden is voldaan en gaat met name om subsidies en bijdragen.

De cijfers

Tabel 4 geeft een nadere detaillering in aantallen en openstaande bedragen per 31 december 2013 verdeeld naar ouderdom. Daarnaast is een meerjarig perspectief gegeven door de jaren 2011 en 2012 te vermelden.

Tabel 4: Voorschotten (bedragen x € 1.000)

Openstaand	2013		2012		2011	
	aantal	bedrag	aantal	bedrag	aantal	bedrag
posten < 1 jaar	305	4.772.263	530	3.699.145	515	4.573.721
posten > 1 jaar	355	3.664.452	305	5.432.581	655	2.459.020
Totaal	660	8.436.715	835	9.131.726	1.170	7.032.741

Tabel 5 verstrekt informatie over de in 2013 afgerekende voorschotten.

Tabel 5: Afgerekende voorschotten (x € 1.000)

Stand per 1 januari 2013	9.131.726
Conversie van Infrastructuurfonds	38.077
	9.169.803
In 2013 vastgelegde voorschotten	4.531.468
	13.701.271
In 2013 afgerekende voorschotten	– 5.264.556
Openstaand per 31 december 2013	8.436.715

Toelichting

Artikel 11 Waterkwantiteit

In het kader van integraal waterbeleid zijn aan diverse organisaties voorschotten verstrekt voor ruim € 17 miljoen om de doeltreffendheid en doelmatigheid van de bestuurlijke organisatie en het instrumentarium van het waterbeleid te verbeteren. Zo zijn voorschotten verstrekt aan het agentschap EVD voor het programma Partners voor Water circa € 12 miljoen en is in 2011 aan het Waterschap Brabantse Delta een voorschot van ruim € 5 miljoen verstrekt. De afrekeningen worden in 2014/2015 verwacht.

Artikel 12 Waterkwaliteit

Voor de Tijdelijke regeling eenmalige uitkering stedelijke synergieprojecten kaderrichtlijn water is aan het Agentschap NL een voorschot verstrekt van circa € 7 miljoen welke naar verwachting in 2014 wordt afgewikkeld.

Artikel 13 Ruimtelijke ontwikkeling

Voorschotten met een totaalbedrag van circa € 229 miljoen zijn verstrekt met betrekking tot projecten voor gebiedsontwikkeling. Zo heeft de vraag in de jaren 2004/2008 naar groen en recreatieruimte en het handhaven van de open ruimten tussen de steden geresulteerd in het inzetten van het instrument Bufferzones. Hiermee zijn gronden aangekocht waarbij de provincies verantwoordelijk zijn voor het opstellen van ontwikkelingsplannen voor regionale parken. Een bedrag van circa € 134 miljoen aan voorschotten staat open. In het kader van de Nota Ruimte zijn aan diverse gemeenten voorschotten verstrekt van ruim € 90 miljoen. Afwikkeling van de voorschotten zal na afronding en verantwoording plaatsvinden in de komende jaren.

In het kader van het meerjarenplan Wet Bodembescherming zijn voorschotten verstrekt van ruim € 132 miljoen. Zo is voor de uitvoering van de bodemsanering aan provincies en gemeenten ruim € 90 miljoen verstrekt. Om andere overheden in staat te stellen op gebiedsniveau te komen tot de gewenste kwaliteit van de leefomgeving zijn in de jaren 2008–2010 bijdragen aan het Ministerie van EZ verstrekt voor het Investeringsbudget Landelijk Gebied van circa € 30 miljoen voor het uitvoeren van projecten.

Voor de aanleg van een rioolwaterzuiveringsinstallatie en rioolaansluitingen op Bonaire heeft het ministerie ruim € 12 miljoen aan de Uitvoeringsorganisatie Stichting Ontwikkeling Nederlandse Antillen (USONA) beschikbaar gesteld.

Voor het realiseren van een duurzaam gebruik van bodem, ondergrond en grondwater zijn op grond van de Wet Bodemsanering voorschotten verstrekt van circa € 87 miljoen. Op basis van het convenant Bodemsanering NS percelen is aan de stichting Bodemsanering Nederlandse Spoorwegen (SBNS) ruim € 27 miljoen verstrekt. Voorschotten zijn verstrekt aan de Stichting Bosatex, gespecialiseerd in saneringen op verontreinigingen in de textielverzorgingsbranche circa € 20 miljoen, aan de Stichting Bodemcentrum circa € 20 miljoen, aan de Commissie voor de Milieueffectrapportage, die het bevoegd gezag adviseert over de inhoud en kwaliteit van milieueffectrapporten circa € 8 miljoen en aan de Stichting Kennisontwikkeling Kennisoverdracht Bodem (SKB) is voor het uitvoeringprogramma Bodemconvenant voorschotten van circa € 8 miljoen verstrekt. Verwacht wordt dat de afwikkeling in de jaren 2014/2017 zal plaatsvinden.

Voorschotten met een gezamenlijk bedrag van ruim € 58 miljoen zijn verstrekt voor de onderzoeksprogramma's Kennis voor Klimaat ruim € 44 miljoen en Klimaatbufferprojecten ruim € 14 miljoen. In de jaren 2014/2015 worden deze vermoedelijk afgewikkeld.

Aan het landelijk samenwerkingsverband Grootschalige Basiskaart Nederland (GBKN) en aan de Stichting SVB-BGT zijn voorschotten verstrekt van circa € 12 miljoen ten behoeve van de vorming van een nieuwe basisregistratie voor grootschalige topografie.

Artikel 14 Wegen en verkeersveiligheid

In het kader van de reductie van verkeersslachtoffers is ter verbetering van de verkeersveiligheid een gezamenlijk bedrag van ruim € 11 miljoen verstrekt aan onder andere het CBR, de SWOV, VVN en Team Alert.

Om de CO₂ uitstoot te beperken en de bewustwording op het gebied van milieu en duurzaamheid te bevorderen zijn voor diverse programma's, zoals Het Nieuwe Rijden en De Stille Klimaat Coalitie voorschotten verstrekt van ruim € 6 miljoen aan onder andere de Stichting Verenigde Eigen Rijders Nederland (VERN) en Carbon-Light Mobility (CLIM).

Artikel 16 Spoor

In het kader van de verbetering en bereikbaarheid van de personenvervoermarkt zijn met de inwerkingtreding van de vervoerconcessies, subsidiebeschikkingen verleend aan de Nederlandse Spoorwegen. Er is voor een totaalbedrag van circa € 160 miljoen aan voorschotten verstrekt waarvan de afwikkeling in 2014 wordt verwacht.

Artikel 17 Luchtvaart

Vanaf 2002 is een gezamenlijk bedrag van circa € 38 miljoen verstrekt aan de luchthaven Maastricht Aachen Airport voor het afkopen van de jaarlijkse bijdrage in de tekorten in de exploitatiebegroting en in drie tranches een investeringssubsidie welke in 2015 worden afgerekend. Daarnaast zijn voorschotten verstrekt aan Groningen Airport Eelde (circa € 29 miljoen) en Enschede Airport Twente (€ 2 miljoen). Indien de voorschotten niet binnen vijf jaar worden aangewend voor de realisatie van een baanrenovatie en een afwateringssysteem, moet tot terugbetaling worden overgegaan. De afwikkeling vindt vermoedelijk in 2015 plaats. Daarnaast zijn vanaf 2004 voorschotten verstrekt aan de NLR met een gezamenlijk bedrag van circa € 9 miljoen omdat is bijgedragen aan de financiering van een sociaalplan. Afrekening vindt plaats nadat het sociaalplan is voltooid.

Om duurzame luchtvaart te bewerkstelligen en in stand te houden zijn voorschotten verstrekt van circa € 10 miljoen aan onder andere de Stichting Bevordering Kwaliteit Leefomgeving Schipholregio (€ 10 miljoen) door het ondertekenen van het convenant Omgevingskwaliteit. Doel van het convenant is om de leefkwaliteit van gebieden waar de hinder van luchtvaartactiviteiten aanwezig is in stand te houden dan wel te verbeteren.

Aan de Stichting Mainport en Groen zijn voorschotten verstrekt voor een gezamenlijk bedrag van circa € 5 miljoen vanwege de groenvoorziening van Schiphol. Afwikkeling vindt in 2014 plaats.

Artikel 19 Klimaat

Door de ontwikkeling naar kerndepartementen is de beleidsuitvoering uitbesteed aan de externe uitvoeringsorganisatie RIVM waarop voorschotten open staan van ruim € 88 miljoen. Afwikkeling vermoedelijk in 2014/2015.

Voor de uitvoering van het Clean Development Mechanism (CDM) zijn aan de (inter-)nationale organisatie in 2013 voor ruim € 17 miljoen aan voorschotten verstrekt. De afwikkeling vindt vermoedelijk plaats in 2014.

Artikel 20 Lucht en geluid

Aan provincies en gemeenten zijn in het kader van het Nationaal Samenwerkingsverband Luchtkwaliteit (NSL) in de jaren 2006/2013 voorschotten betaald van circa € 312 miljoen ter verbetering van de lokale luchtkwaliteit.

In het kader van de sanering van geluidslawaai zijn aan het Bureau Sanering Verkeerslawaai voorschotten verstrekt van circa € 92 miljoen om de geluidsbelasting veroorzaakt door verkeer (waaronder ook luchtvaart) en bedrijvigheid te verminderen.

Het AgenschapNL heeft circa € 17 miljoen aan voorschotten ontvangen ten behoeve van de uitvoering van de subsidieregelingen emissiearme taxi's en bestelauto's en emissieverminderende voorzieningen voor vrachtauto's en bussen. Afwikkeling conform raamovereenkomst tussen AgNL en IenM.

Door de ontwikkeling naar kerndepartementen is de beleidsuitvoering betreffende uitvoeringsmanagement Sanering Verkeerslawaai uitbesteed aan de externe uitvoeringsorganisatie Meurs Bureau Sanering Verkeerslawaai. Voorschotten staan open van circa € 15 miljoen welke in 2014 worden afgewikkeld.

Artikel 21 Duurzaamheid

Ten laste van dit artikel staan verstrekte voorschotten open uit de jaren 2007 tot en met 2012 aan de Stichting Afvalfonds voor de aanpak van verpakings- en zwerfafval van ruim € 499 miljoen. Afwikkeling wordt in 2014 verwacht.

Artikel 22 Externe veiligheid en risico's

In het kader van externe veiligheid, inrichtingen en transport zijn voorschotten verstrekt van circa € 220 miljoen. Zo is voor de uitvoering van de saneringsregeling astbestwegen aan de Dienst Landelijk Gebied en aan de provincie Overijssel voorschotten verstrekt van respectievelijk ruim € 84 miljoen en ruim € 29 miljoen. Aan DSM Agro is als voortvloeijsel van

het gesloten Amoniakconvenant voor de beëindiging van de amoniak-transporten een schadevergoeding verstrekt van circa € 48 miljoen. Voor het onderzoeksprogramma Elektromagnetische velden wat wordt uitgevoerd door ZonMw zijn voorschotten verstrekt van ruim € 15 miljoen waarvan de afwikkeling in latere jaren zal plaatsvinden. Aan de regionale brandweer Zuid-Holland zuid is ruim € 15 miljoen verstrekt voor de spoorzone Drechtsteden. Hiermee worden maatregelen op het gebied van veiligheid, zoals calamiteitenbestrijdings-, waarschuwings- en communicatiesystemen, gerealiseerd. Tenslotte zijn op het beleidsterrein Verantwoorde toepassing van genetisch gemodificeerde organismen voorschotten verstrekt van ruim € 9 miljoen aan de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) voor het Ecologisch Onderzoeksprogramma Biotechnologie. Afwikkeling van deze voorschotten wordt in de periode 2014/2019 verwacht.

Artikel 25 Brede Doeluitkering

Op grond van de Wet Brede Doeluitkering Verkeer en Vervoer, die als doel heeft om op decentraal niveau maatwerk oplossingen mogelijk te maken voor verkeer- en vervoervraagstukken, zijn tot en met 2013 voorschotten verstrekt. De openstaande voorschotten van circa € 6.254 miljoen hebben betrekking op onder andere de provincies (€ 2.524 miljoen), Stadsregio Amsterdam voorheen Regionaal Orgaan Amsterdam (ROA) (€ 1.358 miljoen), de Stadsregio Rotterdam (€ 842 miljoen), het Stadsgewest Haaglanden (€ 560 miljoen), het Bestuur Regio Utrecht (€ 297 miljoen), het samenwerkingsverband KAN (€ 301 miljoen), de regio Eindhoven (€ 202 miljoen) en de regio Twente (€ 166 miljoen). Afwikkeling van deze voorschotten vindt in de jaren 2014/2017 plaats nadat de goedkeurende accountantsverklaringen zijn ontvangen.

Artikel 97 Algemeen departement

Aan de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) zijn voor het onderzoeksprogramma Duurzame bereikbaarheid Randstad voorschotten verstrekt van ruim € 8 miljoen waarvan de afwikkeling in 2015 wordt verwacht. Voorschotten van ruim € 5 miljoen zijn verstrekt aan de Stichting Advisering Bestuursrechtspraak (StAB) die adviezen verstrekt aan rechtbanken en bestuursrechters in geschillen op het gebied van onder meer milieu, ruimtelijke ordening, water en natuur. Afwikkeling in 2014 na ontvangst accountantsverklaring.

Artikel 98 Apparaatuitgaven kerndepartement

Voor diverse wachtgelduitkeringen zijn aan het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV) en aan het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP) in 2008 tot en met 2012 voor ruim € 53 miljoen aan voorschotten verstrekt. Deze worden, eerst nadat de goedkeurende accountantsverklaringen zijn ontvangen afgewikkeld.

7.3.2.7 Tegenrekeningen € 2.893.408.850

Grondslag

Voor de extracomptabele rekeningen aan de passiva-zijde worden uit het oogpunt van het evenwichtsverband verscheidene tegenrekeningen gebruikt.

Deze tegenrekeningen hoeven geen nadere toelichting.

7.3.2.8 Sluitrekening Infrastructuurfonds € 12.259.998

Grondslag

Deze rekening dient als sluitrekening met de saldibalans, behorend tot de begroting van het Infrastructuurfonds, omdat voor dit fonds géén gescheiden administratie wordt gevoerd.

7.3.3 Passiva

7.3.3.1 Begrotingsontvangsten € 220.574.582

Grondslag

De begrotingsontvangsten van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (XII) sluiten aan op de Rekening. Deze zijn artikelsgewijs verdeeld in kolom 2 (realisatie) van de Rekening van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (XII), welke Rekening als verantwoordingsstaat bij de financiële verantwoording behoort.

7.3.3.2 Rekening-courantverhouding RHB € 9.608.503.949

[[Grondslag]]

Deze rekening geeft de vordering-/schuldverhouding weer tussen de Ministeries van Financiën en IenM. Het saldo is gelijk aan het Saldobiljet per 31 december 2013, welke door het Ministerie van Financiën met aanmaakdatum 4 februari 2014 aan het ministerie kenbaar is gemaakt.

7.3.3.3 Intracomptabele schulden € 41.824.199

De cijfers

Tabel 6 geeft een nadere detaillering in aantallen en openstaande bedragen per 31 december 2013 verdeeld naar ouderdom. Daarnaast is een meerjarig perspectief gegeven door de jaren 2011 en 2012 te vermelden.

Tabel 6: Intracomptabele schulden (bedragen x € 1.000)						
Openstaand	2013		2012		2011	
	aantal	bedrag	aantal	bedrag	aantal	bedrag
posten < 1 jaar	35	41.311	90	38.633	175	48.026
posten > 1 jaar	5	513	0	0	5	291
Totaal	40	41.824	90	38.633	180	48.317

Toelichting

Indien niet expliciet vermeldt, zijn de intracomptabele schulden als op korte termijn opeisbare schulden beschouwd.

Noemenswaardige bedragen zijn de ingehouden loonheffing op de salarissen en het werknemersdeel pensioenpremie over de maand december 2013. Deze bedragen, respectievelijk circa € 22 miljoen en circa € 15 miljoen, zijn in januari 2014 aan de Belastingdienst en het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds afgedragen.

7.3.3.4 Openstaande verplichtingen € 2.784.346.806

Grondslag

Het saldo openstaande verplichtingen per 31 december 2013 is opgebouwd uit de in het dienstjaar 2013 aangegane verplichtingen en de in voorgaande jaren aangegane en nu nog lopende verplichtingen, welke niet tot een kaseffect in het dienstjaar 2013 hebben geleid.

De cijfers

Tabel 7 geeft de samenstelling van de openstaande betalingsverplichtingen weer.

Tabel 7: Openstaande verplichtingen (x € 1.000)

Stand per 1 januari 2013	3.011.813
Conversie van Infrastructuurfonds	57.822
Conversie naar Deltafonds	- 175
Aangegaan in 2013	3.069.460
	9.623.916
	12.693.376
Negatieve bijstellingen	- 51.714
	12.641.662
Tot betaling gekomen in 2013	- 9.857.315
Openstaand per 31 december 2013	2.784.347

Het bedrag van de «Negatieve bijstellingen» wordt verklaard doordat de in voorgaande jaren aangegane en nog niet tot betaling gekomen betalingsverplichtingen voor de synergieprojecten Kaderrichtlijn Water in het verslag jaar zijn afgeboekt daar deze zijn overgedragen aan het Provinciefonds.

In de Rijksbegrotingsvoorschriften wordt ingegaan op de zogenoemde «Niet uit de saldbalans blijvende bestuurlijke verplichtingen» (NUBBBV), bijvoorbeeld in geval van door het Rijk gesloten bestuursovereenkomsten of – convenanten met decentrale overheden. Dergelijke bestuurlijke verplichtingen kunnen niet altijd als juridische verplichtingen worden aangemerkt en maken daardoor geen deel uit van de openstaande verplichtingen, zoals opgenomen in de saldbalans. Dit is ook bij lenM het geval. Met name in het kader van infrastructurele werken op het terrein van regionale en lokale infrastructuur, maar ook op het terrein van het waterbeheer, het hoofdwegen- en spoorwegennet worden bestuurlijke afspraken gemaakt. Deze afspraken staan in het MIRT Projectenboek, welke jaarlijks als bijlage bij de begroting Infrastructuurfonds wordt uitgebracht. Deze bestuurlijke afspraken bij lenM zijn zeer divers in aard en omvang. Soms zijn bestuurlijke afspraken enkel samenwerkingsafspraken, soms in meer of mindere mate concrete afspraken over te realiseren projecten of beleidsdoelstellingen, waarvoor het financieel belang nog niet is gekwantificeerd, ofwel sprake is van een raming, dan wel een maximum of van een zeker bedrag. Gezien de bestuurlijke toezeggingen in financiële termen in hardheid verschillen zijn deze niet optelbaar. Hierdoor is geen totaalbedrag aan bestuurlijke toezeggingen te geven. Indien sprake is van een zekere hardheid – en bovendien juridisch gebonden – worden deze toezeggingen als aangegane verplichting in de financiële administratie opgenomen.

7.3.3.5 Openstaande garantieverplichtingen € 109.062.044

Grondslag

In situaties waarbij geen bijdrage wordt verleend voor ondersteuning van op zichzelf wel wenselijk geachte activiteiten, verleent het ministerie garanties aan instellingen of particulieren. Met deze staatsgarantie achter zich, zijn deze in staat leningen af te sluiten en kunnen bepaalde zaken worden gefinancierd.

Toelichting

Ten opzichte van de saldibalans 2012 hebben drie wijzigingen plaatsgevonden. Ten eerste is het rekening-courantkrediet van € 30 miljoen, welke in 2009 aan de LVNL is verstrekt, verlaagd naar € 20 miljoen. Ten tweede heeft het Ministerie van Financiën in 2013 aan de LVNL een lening onder garantstelling verstrekt van € 5 miljoen. Ten derde is het garantiebiedrag, zijnde 90% van de verstrekt leningen conform het Besluit Borgstelling Midden en Klein Bedrijfskredieten (MKB), gewijzigd.

De cijfers

Tabel 8 geeft de samenstelling van het uiteindelijke risico weer, op grond van de uitstaande garantieverplichtingen per 31 december 2013.

Tabel 8: Garantieverplichtingen (x € 1.000)				
Jaar	Looptijd	Organisatie	Aard garantstelling	Bedrag
2005	n.n.b.	LVNL	RC krediet	10.000
2005	n.n.b.	CBR	RC krediet	5.000
2009	n.n.b.	MKB	Lening	515
2009	n.n.b.	Kadaster	RC krediet	25.000
2009	n.n.b.	LVNL	RC krediet	20.000
2010	n.n.b.	Dienst Zuid-As	Lening	2.547
2010	2028	LVNL	Lening	29.000
2011	2018	RDW	RC krediet	5.000
2011	2014	CBR	RC krediet	7.000
2013	2021	LVNL	Lening	5.000
Openstaand per 31 december 2013				109.062

Tabel 9 geeft de mutaties in het verantwoordingsjaar weer.

Tabel 9: Mutaties Garantieverplichtingen (x € 1.000)	
Stand per 1 januari 2013	114.101
Nieuw verstrekt in 2013	5.000
	119.101
Afname van het risico in 2013	- 10.039
Openstaand per 31 december 2013	109.062

7.3.3.6 Tegenrekeningen € 8.454.388.475

Grondslag

Voor extracomptabele rekeningen aan de activa-zijde worden uit het oogpunt van het evenwichtsverband verscheidene tegenrekeningen gebruikt, zoals de tegenrekeningen extracomptabele vorderingen, deelnemingen, leningen u/g en voorschotten. Deze tegenrekeningen hoeven geen nadere toelichting.

7.3.3.7 Sluitrekening Deltafonds € 2.069.751

Grondslag

Deze rekening dient als sluitrekening met de saldibalans, behorend tot de begroting van het Deltafonds, omdat voor dit fonds géén gescheiden administratie wordt gevoerd.

7.4 De balansen per 31 december 2013 van de agentschappen van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Rijkswaterstaat

Staat van baten en lasten 2013 van het baten-lastenagentschap RWS Bedragen in EUR 1.000				
Omschrijving	(1) Oorspronkelijk vastgestelde begroting	(2) Realisatie	(3)=(2)-(1) Verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie 2012
Baten				
Omzet moederdepartement	2.049.517	2.270.042	220.525	2.230.363
Omzet overige departementen	30.000	36.089	6.089	34.899
Omzet derden	81.504	109.903	28.399	104.656
Rentebaten	800	947	147	895
Vrijval voorzieningen	–	964	964	1.011
Bijzondere baten	10.000	4.431	– 5.569	2.773
Totaal baten	2.171.821	2.422.375	250.556	2.374.597
Lasten				
Apparaatskosten	994.467	1.071.454	76.987	1.047.236
personele kosten	711.330	802.885	91.555	748.033
<i>waarvan eigen personeel</i>	666.366	697.629	31.263	
<i>waarvan externe inhuur</i>	44.964	105.256	60.292	
materiële kosten	283.137	268.569	– 14.568	299.203
<i>waarvan apparaat ICT</i>	30.000	49.544	19.544	
<i>waarvan bijdrage aan SSO's</i>	–	–	–	
Onderhoud	1.099.112	1.273.370	174.258	1.247.730
Afschrijvingskosten	53.994	40.361	– 13.633	50.588
materieel	52.019	39.357	– 12.662	48.546
<i>waarvan apparaat ICT</i>	10.500	6.079	– 4.421	
immaterieel	1.975	1.004	– 971	2.042
Rentelasten	8.748	6.502	– 2.246	7.751
Overige Lasten	–	34.214	34.214	7.452
Dotaties voorzieningen	–	19.900	19.900	4.000
Bijzondere lasten	–	14.314	14.314	3.452
Totaal lasten	2.156.321	2.425.901	269.579	2.360.757
Saldo van baten en lasten	15.500	– 3.526	– 19.024	13.840
Dotatie aan reserve Rijksrederij	15.500	9.319	– 6.181	8.846
Nog te verdelen resultaat	–	– 12.845	– 12.845	4.994

Toelichting op de staat van baten en lasten

Baten

Omzet Moederdepartement

De omzet moederdepartement betreft de opbrengst voor werkzaamheden die Rijkswaterstaat verricht voor het moederdepartement. De opbrengst moederdepartement is een vergoeding voor:

- het beheer en onderhoud van de infrastructuur en verkeersmanagement;
- de apparaatskosten (personeel en materieel) van Rijkswaterstaat die verband houden met de aanleg, beheer en onderhoud van infrastructuur;
- capaciteit die Rijkswaterstaat levert in het kader van kennis- en adviestaken.

Agentschapsparaagraaf RWS

De toename van de omzet van het moederdepartement ten opzichte van de begroting zijn grotendeels te verklaren door het bij de Voorjaarsnota 2013 in lijn brengen van het budget voor Beheer en Onderhoud met de meerjarige onderhoudsplanning, zoals toegelicht in bijlage 4.2 van de begroting Infrastructuurfonds 2012. Dit is gebeurd conform de afspraken rondom de structurele hogere budgetbehoefte voor beheer en onderhoud ten opzichte van de begroting.

Specificatie omzet moederdepartement Bedragen x € 1.000	IF/DF artikel	Begroting 2013	Realisatie 2013
Programma			
Hoofdwatersystemen	DF + H12 leefomgeving	183.079	206.594
Hoofdwegen	Art. 12 IF	469.201	646.690
Hoofdvaarwegen	Art. 15 IF	282.952	297.595
Overig		41.576	33.627
subtotaal programma		976.808	1.184.506
Apparaat			
Hoofdwatersystemen	Art. 5.01 DF en H12 leefomgeving	196.209	236.811
Hoofdwegen	Art. 12.06 IF	367.678	381.576
Hoofdvaarwegen	Art. 15.06 IF	235.672	242.391
Overig		273.150	224.758
subtotaal apparaat		1.072.709	1.085.536
Totaal		2.049.517	2.270.042

Bron: Rijkswaterstaat

Omzet overige departementen

De omzet overige departementen heeft betrekking op van andere ministeries ontvangen vergoedingen voor activiteiten die voor die andere ministeries zijn uitgevoerd. Het belangrijkste deel betreft omzet voor het gebruik van vaartuigen van de Rijksrederij.

Specificatie omzet overige departementen	Bedragen x € 1.000
Ministerie van Algemene Zaken van Aruba	206
Ministerie van Financiën	6.094
Ministerie van Binnenlandse Zaken	918
Ministerie van Defensie	13.634
Ministerie van Economische Zaken	12.657
Ministerie van Infrastructuur en Milieu	1.499
Ministerie van Veiligheid en Justitie	945
Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid	64
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport	72
Totaal	36.089

De afwijking ten opzichte van de begroting wordt veroorzaakt door de vergoedingen voor RWS personeel dat voor andere departementen heeft gewerkt en bijdragen van andere departementen in projecten van RWS.

Omzet derden

In 2013 zijn, net als in 2012, meer werkzaamheden voor derden uitgevoerd dan in het verleden. Daarom is de omzet van € 109,9 miljoen hoger dan geraamd in de begroting. De omzet derden van € 109,9 miljoen bestaan voor een groot deel uit vergoedingen voor schades veroorzaakt door (vaar)weggebruikers aan de (water)wegen (€ 26,9 miljoen), opbrengsten in het kader van de Waterwet (€ 19,2 miljoen) en opbrengsten voor de NBD (€ 9,4 miljoen). Een bedrag van € 15,1 miljoen heeft betrekking op vergoedingen van apparaatskosten, zoals voor personeel dat voor derden heeft gewerkt. De resterende omzet derden van € 39,3 miljoen betreft vooral bijdragen van provincies en gemeenten voor diverse uitgevoerde werkzaamheden in het kader van beheer en onderhoud.

Rentebaten

Deze hebben voornamelijk betrekking op vergoedingen over de rekening courant en korte termijn deposito's die door Rijkswaterstaat worden aangehouden. De hogere baten ten opzichte van de begroting worden verklaard door het hogere banksaldo gedurende het jaar dan waarvan was uitgegaan.

Vrijval voorzieningen

Jaarlijks wordt de voorziening dubieuze debiteuren op basis van de ouderdom van de openstaande debiteurenposten berekend. Dit jaar is de gemiddelde ouderdom afgenomen door het opschonen van veel oudere posten. Hierdoor heeft een vrijval van € 1,0 miljoen plaatsgevonden.

Bijzondere baten

De bijzondere baten bestaan grotendeels uit boekwinsten uit de verkoop van activa (€ 3,4 miljoen).

Lasten

Personele kosten

De hogere kosten voor personeel ten opzichte van de begroting hangen in belangrijke mate samen met de overheveling van personeel van de ANWB voor de Nationale Bewegwijzeringsdienst (NBD) en personeel van AgentschapNL voor RWS Leefomgeving naar Rijkswaterstaat per 1 april 2013.

Daarnaast zijn de werkgeverspremies (pensioenpremies en zorgverzekeringswet) gestegen ten opzichte van vorig jaar en zijn de kosten voor flankerend beleid hoger dan voorgaande jaren. De bezetting in 2013 gedaald naar 8.506 FTE, waarmee de gemiddelde bezetting 2013 (8.687 FTE) lager is dan de toegestane formatie ultimo 2013 (9.278 FTE).

De hogere inhuurrealisatie ten opzichte van de begroting kent drie hoofdoorzaken. Allereerst doordat de informatievoorziening (incl. ICT) van Rijkswaterstaat die betrekking heeft op het areaal met ingang van 2013 als primair proces wordt beschouwd (tot en met 2012 ondersteunend proces) en de kosten van taken die we nu met eigen personeel gaan doen zijn verschoven van kosten beheer en onderhoud en materiële kosten naar personele kosten. Het restant wordt enerzijds veroorzaakt door overlopende posten uit 2012 en anderzijds veroorzaakt door een snellere uitstroom dan noodzakelijk gezien de taakstelling waardoor vacatures zijn ontstaan die nu tijdelijk moeten worden opgevangen door externe inhuur, zodat de productieopgave kan worden waargemaakt. Ondanks terughou-

dendheid met het aangaan van vervangende inhuur zijn de inhuurkosten hoger dan begroot.

Specificatie	Begroting 2013	Realisatie 2013
Aantal FTE	8.754	8.506
Eigen personeelskosten (x € 1.000)	666.366	697.629
Kosten Inhuur (x € 1.000)	44.964	105.256
Totale personele kosten (x € 1.000)	711.330	802.885

Bron: Rijkswaterstaat

Materiële kosten

De materiële kosten bestaan onder meer uit: bureau-, voorlichtings- en huisvestingskosten, kosten voor onderhoud en exploitatie van bedrijfsmiddelen en kosten voor huren en leasen van bedrijfsmiddelen. De materiële kosten zijn € 14,6 miljoen lager dan geraamd is in de begroting. Dit wordt veroorzaakt door de afspraken rondom kerntaken Informatievoorziening.

Onderhoud

Onderhoud heeft betrekking op de kosten die in rekening worden gebracht door derden (met name aannemers en ingenieursbureaus), die werkzaamheden uitvoeren die direct bijdragen aan het beheer en de instandhouding van de infrastructuur. Daarnaast zijn zowel de inhuur op niet-kerntaken in het primaire proces als de investeringen met betrekking tot het beheer van areaal verantwoord onder de post onderhoud. De hogere realisatie op beheer en onderhoud wordt met name veroorzaakt door het aansluiten van het budget met de meerjarige onderhoudsplaning (zie Opbrengst moederdepartement).

Afschrijvingskosten

Dit betreft de reguliere afschrijvingskosten van zowel materiële als immateriële vaste activa. De afschrijvingskosten zijn lager dan begroot, omdat in 2013 en eerdere jaren minder is geïnvesteerd dan van tevoren is gepland en door de afboeking van activa door de afspraken rond informatievoorziening (incl. ICT) van Rijkswaterstaat.

Rentelasten

Dit betreft kosten van rentedragende leningen die bij het Ministerie van Financiën zijn afgesloten. De rentekosten zijn lager dan begroot, omdat in 2013 en eerdere jaren minder is geïnvesteerd dan van tevoren is gepland en door de afboeking van activa door de afspraken rond informatievoorziening (incl. ICT) van Rijkswaterstaat.

Bijzondere lasten

De bijzondere lasten betreffen boekverliezen op afgestoten activa. Een groot deel hiervan (€ 12,4 miljoen) betreft het boekverlies door de afboeking van activa vanwege de afspraken rond informatievoorziening (incl. ICT) van Rijkswaterstaat.

Dotatie Rijksrederij

Deze dotatie bestaat uit het verschil bij de Rijksrederij tussen afschrijvingen op vervangingswaarde (waarop de tarieven zijn gewaardeerd) en historische uitgaafprijs (waarop de vaartuigen worden gewaardeerd). Dit

bedrag wordt toegevoegd aan de reserve Rijksrederij, waar dit gereserveerd wordt voor de aanschaf van nieuwe vaartuigen en levensduurverlengend onderhoud.

Nog te verdelen Resultaat

Het jaar 2013 is afgesloten met een negatief resultaat. Uit het saldo van baten en lasten van € -3,5 miljoen wordt € 9,3 miljoen gedoteerd aan de Reserve Rijksrederij, waarna een nog te verdelen resultaat van – € 12,8 miljoen resteert. Dit negatieve resultaat is hoofdzakelijk het gevolg van extra kosten in verband met de reorganisatievoorziening (19,5 mln). Incidentele kosten (19,5 mln) veroorzaken dus het negatief resultaat in 2013, er worden geen aanvullende structurele maatregelen getroffen om eventuele toekomstige verliezen te voorkomen. Het negatieve resultaat 2013 wordt gedekt uit de exploitatiereserve van RWS.

Balans

Balans per 31 december 2013 van het Baten-Lastenagentschap RWS Bedragen in EUR 1.000				
		2013		2012
Activa				
Immateriële vaste activa		2.041		4.564
Materiële vaste activa		218.527		241.208
* grond en gebouwen	118.354		122.277	
* installaties en inventarissen	12.155		25.591	
* overige materiële vaste activa	88.018		93.340	
Financiële vaste activa		86.087		94.787
Voorraden				
Onderhanden werk		9.997.393		9.013.411
Debiteuren		23.133		25.355
Nog te ontvangen		41.918		18.597
Liquide middelen		394.133		359.909
Totaal activa		10.763.232		9.757.830
Passiva				
Eigen Vermogen		119.607		124.976
* exploitatiereserve	132.452		119.982	
* onverdeeld resultaat	12.845-		4.994	
Leningen bij het MvF		163.668		191.605
Voorzieningen		24.803		5.494
Op te leveren projecten		9.997.393		9.013.411
Crediteuren		83.680		99.619
Nog te betalen		374.081		322.725
Totaal passiva		10.763.232		9.757.830

Toelichting op de balans

Activa

Immateriële activa

De immateriële vaste activa zijn gewaardeerd tegen het bedrag van de bij derden bestede kosten, verminderd met de cumulatieve lineaire afschrijvingen. In verband met de afspraken rond informatievoorziening (incl. ICT) van Rijkswaterstaat is deze post in waarde afgenomen.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa zijn gewaardeerd op aanschafwaarde, verminderd met de cumulatieve lineaire afschrijvingen. Door terughoudendheid in het investeren in materiële vaste activa en deactivering van activa in verband met de afspraken rond informatievoorziening (incl. ICT) van Rijkswaterstaat is deze post in waarde afgenomen.

Financiële vaste activa

Onder de financiële vaste activa is het langlopende deel van de vordering op het Ministerie van Infrastructuur en Milieu opgenomen, die ontstaan is bij de vorming van de Baten en Lastendienst in 2006. In 2008 zijn er afspraken gemaakt over de afwikkeling van deze vordering. Resultaat hiervan is dat het restant van de vordering ultimo 2008 in 15 jaar wordt afgebouwd. Het kortlopende deel van deze vordering (aflossing 2013) is opgenomen onder debiteuren.

Onderhanden werk

Onder de post onderhanden werk is de som van de directe productie-uitgaven op lopende MIRT-projecten tot en met de balansdatum opgenomen. Hier tegenover staat aan passivazijde eveneens de post «op te leveren projecten» voor hetzelfde bedrag. In 2013 is onder meer gestart met de projecten N33 Assen Zuidbroek en zijn onder meer de projecten A2 Den Bosch-Eindhoven, A28 Utrecht-Amersfoort, A10 Tweede Coentunnel/A5 Westrandweg opengesteld. Voor een specifieke toelichting van de infrastructurele aanlegprojecten van RWS, wordt verwezen naar de jaarverslagen van het Infrastructuurfonds en het Deltafonds.

Debiteuren

De waardering van de post debiteuren vindt plaats tegen nominale (factuur)waarde of lagere waarde als gevolg van mogelijke oninbaarheid. De openstaande bedragen ouder dan 2 jaar zijn 100% voorzien, tenzij aannemelijk is gemaakt dat een lagere voorziening volstaat. Door actief opschonen van oudere openstaande debiteurenposten en het verbeteren van het debiteurenproces is de stand van debiteuren verder gedaald in 2013.

Nog te ontvangen

De post nog te ontvangen bestaat uit nog te ontvangen en vooruitbetaalde bedragen. Het bedrag aan uitstaande vorderingen is hoger dan eind vorig jaar. Van de nog te ontvangen bedragen is € 12,4 miljoen aan voorraden en onderhanden werk van de Nationale Bewegwijzeringsdienst (NBD).

Liquide middelen

De post liquide middelen is toegenomen in 2013. Dit is onder meer het gevolg van een dalend debiteurensaldo door actief debiteurenbeleid en door de wijzigingen in de standen van de overlopende activa en passiva ten opzichte van 31 december 2012.

Passiva

Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat naast een exploitatiereserve en een nog onverdeeld resultaat uit de bestemmingsreserve Rijksrederij. Deze bestemmingsreserve Rijksrederij wordt opgebouwd vanuit het tarief voor het gebruik van de schepen van de Rijksrederij, dat gebaseerd is op vervangingswaarde, en is bestemd voor de aanschaf van nieuwe vaartuigen en voor levensduur verlengend onderhoud.

Ontwikkeling Eigen vermogen	Stand per 31/12/11	Stand per 31/12/12	Stand per 31/12/13
Eigen vermogen			
– exploitatiereserve	60.396	86.316	91.311
– bestemmingsreserve Rijksrederij	25.188	33.666	41.141
– onverdeeld resultaat	25.919	4.995	– 12.845
Totaal	111.503	124.976	119.607

Bron: Rijkswaterstaat

Het Eigen vermogen is gedaald tot 120 miljoen euro, waarmee het Eigen Vermogen voor een bedrag van € 0,2 miljoen boven het maximum van 5% van de gemiddelde opbrengst voor apparaatskosten en onderhoud van de afgelopen 3 jaar uitkomt. Bij de eerstvolgende suppletioire begrotingswet zal worden aangegeven hoe deze overschrijding wordt hersteld.

De daling van het Eigen vermogen wordt veroorzaakt door het negatieve saldo van baten en lasten in 2013. Dit negatieve saldo is voornamelijk het gevolg van de dotatie van 19,5 miljoen in 2013 van de reorganisatievoorziening.

Langlopend vreemd vermogen

Het langlopende vreemd vermogen betreft leningen bij het Ministerie van Financiën in het kader van de leenfaciliteit. Deze leningen zijn gebruikt ter financiering van investeringen in vaste activa. Ten behoeve van investeringen is voor € 13,2 miljoen in 2013 geleend bij het Ministerie van Financiën.

Voorzieningen

Voorziening arbeidsvoorwaardenverschil

Bij de vorming van de Rijksrederij in 2009 is de voorziening arbeidsvoorwaardenverschil ontstaan als gevolg van de arbeidsvoorwaardenverschillen voor het personeel dat naar Rijkswaterstaat is overgekomen. In 2013 is € 0,2 miljoen onttrokken. De looptijd van deze voorziening is uiterlijk tot 2023.

Reorganisatievoorziening

In 2012 is voor RWS een (nieuwe) reorganisatievoorziening getroffen. De basis voor het vormen van deze reorganisatievoorziening is de besluitvorming binnen RWS in het kader van het ondernemingsplan van RWS (OP 2015). Als gevolg van dit OP2015 zal de organisatie in de komende jaren met aanzienlijk minder medewerkers haar taken gaan vervullen. De reorganisatievoorziening valt uiteen in twee gedeelten.

Een deel groot € 5.000.000 dient ter dekking van toekomstige uitkeringen op lopende wachtgeldregelingen als gevolg van de reorganisatie. De stand van dit deel van de voorziening wordt jaarlijks berekend naar het aantal deelnemers en de toezeggingen per deelnemer. De onttrekking wordt bepaald naar de feitelijke uitkeringen (ca € 400.000) gedurende het jaar. De dotatie ultimo boekjaar is de resultante benodigd om dit deel weer op niveau te krijgen. Dit gedeelte van de voorziening kent een looptijd tot 2027. Dit eerste gedeelte van de voorziening wordt gewaardeerd tegen netto contante waarde.

Een tweede gedeelte groot € 18.500.000 dient ter dekking van kosten van toekomstige maatwerkpakketten en wordt gewaardeerd tegen nominale waarde. Naar verwachting zal niet meer worden gedoteerd. Onttrekking vindt plaats naar realisatie per boekjaar, uitlopend tot naar verwachting 2018. De onttrekking voor het komende boekjaar is ca € 5.000.000.

	Stand 1-1-2013	Dotatie 2013	Onttrekking 2013	Vrijval 2013	Stand 31-12-2013
Voorziening arbeidsvoorwaardenverschil	1.494		191		1.303
Reorganisatievoorziening	4.000	19.900	400		23.500
totaal	5.494	19.900	591		24.803

Bron: Rijkswaterstaat

Op te leveren projecten

Voor een toelichting wordt verwezen naar de debet post «onderhanden werk».

Crediteuren

De daling bij de crediteuren wordt verklaard doordat eind 2012 meer grote facturen stonden te wachten op betaling dan eind 2013.

Nog te betalen

Onder «nog te betalen» zijn de nog uit te voeren werkzaamheden (€ 154 miljoen) en overige schulden en overlopende passiva opgenomen. De «nog uit te voeren werkzaamheden» zijn op de balans gepassiveerd en zullen in 2014 worden uitgevoerd.

Specificatie vorderingen/schulden (in € 1.000)

	RWS-IenM	RWS overige departementen/agentschappen	Overige derden
Debiteuren ¹	9.833	1.188	14.725
Nog te ontvangen bedragen	17.145	5.277	24.100
Liquide middelen	4	394.129	–
Crediteuren	155	384	83.141
Nog te betalen bedragen	159.183	31.033	183.821

¹ exclusief de voorziening voor dubieuze debiteuren

Kasstroomoverzicht

Kasstroomoverzicht voor het jaar 2013 Bedragen in € 1.000

Omschrijving	(1) Oorspronkelijk vastgestelde begroting	(2) Realisatie	(3)=(2)-(1) Verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting
1. Rekening-courant RHB + stand deposito-rekeningen 1 januari 2013	80.405	359.904	279.499
2. Totaal operationele kasstroom	69.494	77.531	8.037
Totaal investeringen (-/-)	- 88.500	- 31.739	56.761
Totaal boekwaarde desinvesteringen (+)	0	16.580	16.580
3. Totaal investeringskasstroom	- 88.500	- 15.159	73.341
Eenmalige uitkering aan moederdepartement (-/-)	0	0	0
Eenmalige storting door moederdepartement (+)	9.400	9.400	0
Aflossingen op leningen (-/-)	- 50.700	- 50.747	- 47
Beroep op leenfaciliteit (+)	88.500	13.200	- 75.300
4. Totaal financieringskasstroom	47.200	- 28.147	- 75.347
5. Rekening-courant RHB + stand depositorekeningen 31 december 2013 (=1+2+3+4)	108.599	394.129	285.530

Bron: Rijkswaterstaat

Toelichting op het Kasstroomoverzicht

Operationele kasstroom

Hieronder vallen de inkomsten en uitgaven gedurende 2013 uit de reguliere bedrijfsvoering. De hogere operationele kasstroom wordt onder meer veroorzaakt door het stijging van de post «nog te betalen bedragen».

Investeringskasstroom

Hieronder vallen de verkopen van activa en de nieuwe investeringen. Een belangrijk deel van deze investeringen had betrekking op personenauto's, overige voertuigen (zoals sneeuwschuivers) en technische installaties. Door terughoudendheid in het aangaan van nieuwe investeringen en door desinvesteringen is de investeringskasstroom lager dan begroot.

Financieringskasstroom

Hieronder vallen alle geldstromen die te relateren zijn aan de financiering van het agentschap, te weten:

- Aflossing langlopende vordering op moederdepartement € 9,4 miljoen.

Agentschapsparagraaf RWS

- Beroep op de leenfaciliteit € 13,2 miljoen.
- Aflossingen op leningen € 50,7 miljoen.

Terughoudendheid in het doen van investeringen resulteerden in een lagere financieringskasstroom.

Een doelstelling van de agentschapvorming van Rijkswaterstaat is het verhogen van de doelmatigheid. Om te kunnen beoordelen hoe de doelmatigheid zich ontwikkelt, wordt gebruik gemaakt van een aantal indicatoren. Omdat vanuit de historie sommige cijfers niet vergelijkbaar kunnen worden weergegeven, wordt voor deze kengetallen gebruik gemaakt van de toegestane ingroei.

Overzicht doelmatigheidsindicatoren per 31 december 2013

Apparaatskosten per eenheid areaal					
	2010	2011	2012	2013	Begroting 2013
Hoofdwegennet	–	27,90	27,41	27,68	24,29
Hoofdvaarwegennet	–	25,54	25,39	27,44	26,12
Hoofdwatersystemen	–	1,17	1,16	1,14	1,12
%IK tov omzet					
	2010	2011	2012	2013	Begroting 2013
% Ik tov omzet	22%	22%	23%	23%	22%
Tarieven per FTE					
	2010	2011	2012	2013	Begroting 2013
Kosten per FTE	121.027	119.235	121.974	120.534	123.000
Met prijspeilcorrectie	121.027	117.832	119.427	116.967	–
Omzet BLD per product					
	2010	2011	2012	2013	Begroting 2013
Hoofdwatersystemen	381.307	413.485	367.956	443.405	379.288
Hoofdwegen	1.336.103	981.583	1.003.693	1.028.266	836.879
Hoofdvaarwegen	632.864	492.057	555.948	539.986	518.624
Overig	59.821	309.972	302.766	258.385	314.726
TOTAAL	2.410.095	2.197.097	2.230.363	2.270.042	2.049.517
Bezetting					
	2010	2011	2012	2013	Begroting 2013
FTE formatie	9.433	9.166	9.068	9.278	8.754
FTE bezetting	9.298	8.919	8.640	8.506	8.754
% overhead	15,60%	14,20%	15,10%	¹	16,80%

¹ Dit percentage is door een nieuwe manier van administreren als gevolg van de reorganisatie niet meer vergelijkbaar meetbaar. RWS heeft met het Ondernemingsplan 2015 een procesoriëntatie gekozen, die ook terug te vinden is in de organisatiestructuur vanaf april 2013. Daardoor is de verhouding primair proces versus overhead anders komen te liggen. In de agentschapsparagraaf RWS in de ontwerp-begroting 2015 zal daarom een gewijzigd overheadpercentage worden voorgesteld

Exploitatiesaldo					
	2010	2011	2012	2013	Begroting 2013
Exploitatiesaldo	0,5%	1,1%	0,6%	– 0,1%	0,0%

Gebruikerstevredenheid					
	2010	2011	2012	2013	Begroting 2013
publieksgerichtheid	–	–	49%	44%	67%
gebruikerstevredenheid HWS	–	–	*	*	67%
gebruikerstevredenheid HWN	–	–	76%	79%	77%
gebruikerstevredenheid HVWN	–	–	63%	65%	72%
*niet gemeten					

Ontwikkeling pinwaarde					
HWS	–	–	–	98	100
HWN	–	–	–	111	100
HVWN	–	–	–	167	100

Bron: Rijkswaterstaat

Toelichting op het overzicht doelmatigheidsindicatoren**Apparaatskosten per eenheid areaal**

Deze indicator geeft informatie over hoe de kosten die het apparaat van Rijkswaterstaat maakt voor verkeersmanagement en beheer en onderhoud zich ontwikkelen ten opzichte van het areaal. Een dalende trend van de kosten per eenheid areaal geeft een indicatie van een toename in de efficiëntie van de organisatie op het gebied van Beheer en Onderhoud en Verkeersmanagement. Door de aanpassing van de bekostigingssystematiek van Rijkswaterstaat is de definitie van dit kengetal aangepast, waardoor geen vergelijkbare cijfers uit de jaren voor 2011 beschikbaar zijn.

% Apparaatskosten tov opbrengst

Deze indicator geeft de verhouding weer tussen de kosten van het apparaat en de totale opbrengst (inclusief GVKA-gelden) van Rijkswaterstaat. Een daling van dit percentage is een indicatie van een toenemende efficiëntie van de organisatie.

Tarieven per FTE

Deze indicator geeft de ontwikkeling weer van de kosten (loonkosten, materiële kosten, rentekosten en afschrijvingskosten) per formatieve ambtelijke FTE. Het betreft daarbij zowel de werkelijke kosten per FTE als de kosten gecorrigeerd voor prijsstijgingen. Er is een kleine daling ten opzichte van 2012 zichtbaar en een dalende trend waarneembaar in de kosten per FTE sinds 2010.

Opbrengst BLD per product

In de bovenstaande tabel is de Opbrengst Moederdepartement uitgesplitst naar de verschillende netwerken. Door de aanpassing van de bekostigingssystematiek van Rijkswaterstaat bij 1^e suppletoire 2011 zijn de bedragen voor 2011 t/m 2013 niet vergelijkbaar met de cijfers uit 2010.

Bezetting

Deze voorgeschreven indicator geeft aan hoe de ambtelijke formatie van Rijkswaterstaat zich ontwikkelt. Op zichzelf zegt dit kengetal niets over de doelmatigheid van de organisatie, maar moet dit worden gezien in relatie tot de omvang van het werkpakket. De score van 23% op de indicator «%IK ten opzichte van Opbrengst» in zowel 2012 als 2013 drukt uit dat de doelmatigheid van de organisatie stabiel is gebleven. Gedurende 2013 is gestuurd op afbouw van de bezetting en is deze verder afgenomen. De toegestane formatie is toegenomen door de komst van de NBD en een onderdeel van Agentschap.nl («Bodem+»).

Exploitatiesaldo (% van de opbrengst)

Deze voorgeschreven indicator toont de ontwikkeling van het exploitatiesaldo als percentage van de opbrengst over de afgelopen 4 jaar. Een positief percentage duidt op een positief exploitatiesaldo.

Gebruikerstevredenheid

Jaarlijks laat Rijkswaterstaat de gebruikerstevredenheid toetsen bij gebruikers van de netwerken. De waardering van de gebruikers is opgenomen als een percentage van de ondervraagden dat tevreden is. Sinds 2012 wordt de gebruikerstevredenheid op een andere wijze berekend, waardoor geen vergelijkbare gegevens beschikbaar zijn over eerdere jaren.

Het lage percentage voor de tevredenheid over publieksgerichtheid wordt volgens de ondervraagden met name veroorzaakt door de onbekendheid met Rijkswaterstaat en wat allemaal gebeurt op het gebied van publieksgerichtheid. De waardering is lager dan in 2012, wat samenhangt met verminderde externe communicatie vanuit RWS die onderdeel is van het programma «Versobering en Efficiëntie» van het beheer en onderhoud van de rijksinfrastructuur.

De gebruikerstevredenheid op het vaarwegen- en wegennetwerk is licht gestegen. Voor de hoofdvaarwegen is de gebruikerstevredenheid wel achtergebleven ten opzichte van de ambitie in de begroting 2013. Dit hangt samen met de economische crisis in 2013, waardoor meer schepen langer stilliggen. De beroepsschippers zijn kritisch over de hoeveelheid en staat van onderhoud van de aanlegplaatsen, wat wordt versterkt als er langer wordt stilgelegd.

Ontwikkeling PINwaardes

PINwaardes zijn een weergave van de serviceniveaus van Verkeersmanagement en Beheer en Onderhoud op de netwerken. Met ingang van 2013 zijn nieuwe prestatie indicatoren afgesproken, waardoor de mogelijkheid van vergelijking van prestaties met eerdere jaren is vervallen.

De realisatiecijfers voor de prestatie indicatoren per netwerk in 2013 zijn uitgedrukt als index ten opzichte van de afgesproken streefwaarden per netwerk. Een score hoger dan 100 drukt uit dat er op een netwerk als geheel beter is gepresteerd dan de afspraken. Een score lager dan 100 drukt uit dat er op een netwerk als geheel minder goed is gepresteerd dan de afspraken.

Agentschapsparagraaf RWS

Het hoofdvaarwegennet heeft significant beter gefunctioneerd, dan als serviceniveau was afgesproken in de begroting 2013. Er zijn minder stremmingen geweest in 2013 als gevolg van gepland onderhoud, ook zijn er minder ernstige ongevallen geweest.

Agentschapsparagraaf Inspectie Leefomgeving en Transport

Staat van baten en lasten 2013 van het baten-lastenagentschap ILT

Bedragen in eur 1.000				
Omschrijving	(1) Oorspronkelijk vastgestelde begroting	(2) Realisatie	(3) = (2) - (1) Verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie 2012
Baten				
Omzet lenM	136.654	132.231	- 4.423	147.822
Omzet overige departementen	-	11.078	11.078	417
Omzet derden	8.382	8.810	428	8.334
Rentebaten	200	164	- 36	231
Vrijval voorzieningen	-	2.064	2.064	1.674
Bijzondere baten	-	1.392	1.392	414
Totaal baten	145.236	155.739	10.503	158.892
Lasten				
Apparaatskosten	142.792	141.788	- 1.004	136.672
- personele kosten	100.978	100.979	1	99.532
<i>waarvan eigen personeel</i>	96.472	97.361	889	
<i>waarvan externe inhuur</i>	4.505	3.618	- 887	
- materiële kosten	41.814	40.809	- 1.005	37.140
<i>waarvan apparaat ICT</i>	14.411	4.941		
<i>waarvan bijdrage aan SSO's</i>	13.397	17.346		
Rentelasten	150	2	- 148	21
Afschrijvingskosten	4.015	1.608	- 2.407	2.673
- immaterieel	2.295	179	- 2.116	1.544
- materieel	1.720	1.429	- 291	1.129
<i>waarvan apparaat ICT</i>	430	-	-	
Overige lasten	-	838	838	11.583
- dotaties voorzieningen	-	296	296	10.442
- bijzondere lasten	-	542	542	1.141
Totaal lasten	146.957	144.236	- 2.721	150.949
Saldo van baten en lasten	- 1.721	11.503	13.224	7.942

Toelichting op de staat van baten en lasten

Baten

Omzet lenM

De omzet lenM betreft de omzet uit hoofde van activiteiten die de Inspectie Leefomgeving en Transport verricht voor het moederdepartement. De omzet lenM is grotendeels een vergoeding voor het hoofdproduct handhaving. De gerealiseerde agentschapsbijdrage over 2013 wijkt af van de begroting door onder meer verschuiving van de opbrengsten kernfysische dienst van omzet lenM naar omzet overige departementen (€ 11,1 miljoen). Daarnaast zijn de taken voor EVOA-vergunningverlening overgenomen van het Ministerie van Economische Zaken (€ 4,0 miljoen) en is er omzet gerealiseerd op middelen die op de balans stonden gereserveerd (€ 2,0 miljoen).

Omzet overige departementen

De inspectietaken van de KFD voert de ILT uit onder verantwoordelijkheid van het Ministerie van EZ.

Omzet derden

De omzet van derden hebben betrekking op de aan afnemers van producten op het gebied van vergunningverlening in rekening gebrachte tarieven. De iets hogere omzet derden wordt voornamelijk verklaard door hogere opbrengsten voor machinistenvergunningen bij het domein Rail-Wegvervoer en bij het domein Scheepvaart.

Rentebaten

De rentebaten betreffen rentes over de uitstaande deposito's bij de Rijkshoofdboekhouding (RHB). Door de lage rentestand zijn de rentebaten, in verhouding tot de liquiditeit, ook laag gebleven.

Vrijval voorzieningen

Zie hiervoor de toelichting op de balanspost voorzieningen.

Bijzondere baten

Betreft voornamelijk de boekwinst (€ 0,4 miljoen) op de verkoop activa, zijnde de restwaarden van de vervangingen in het wagenpark en de vrijval van in vorige boekjaren teveel opgenomen reserveringen ter grootte van € 1,0 miljoen.

Lasten

Personele kosten

De gerealiseerde kosten wijken nauwelijks af van de begroting ondanks mutaties in de begroting en ondanks afwijkingen in de realisatie. De lagere bezetting in 2013 van 1.119 fte (begroot 1.179 fte) heeft per saldo niet geleid tot een daling van de personele kosten door de gestegen pensioenpremie en sociale lasten en door kosten voor outplacement en coaching. Er is verder minder ingehuurd dan begroot door vertraging op ICT-projecten.

Materiële kosten

De materiële kosten zijn lager dan begroot. Door vertraging in de ICT-projecten en door besparingen op ict-contracten zijn de kosten op materieel gebied sterk achtergebleven (€ 9,5 miljoen). Belangrijkste onderdeel van de materiële kosten zijn de SSO-kosten waarin alle werkplekgerelateerde en ICT-kosten zijn opgenomen. Deze kosten zijn met € 4,0 miljoen gestegen doordat centrale budgetten en kosten zijn overgeheveld naar de ILT. Ook zijn zoveel mogelijk ict-contracten via de SSO afgesloten.

Rentelasten

De rentelasten hebben betrekking op de afgesloten leningen bij de RHB. Deze lasten zijn lager dan begroot doordat er geen beroep is gedaan op de leenfaciliteit van het Ministerie van Financiën voor investeringen.

Afschrijvingskosten

De afschrijvingskosten hebben vooral betrekking op het wagenpark. Door vertraging bij het vervangen van het wagenpark blijven de afschrijvingskosten achter ten opzichte van de begroting. Doordat zelfontwikkelde software niet meer geactiveerd wordt, blijven deze afschrijvingslasten ver achter.

Dotatie voorzieningen

Zie hiervoor de toelichting op de balanspost voorzieningen.

Bijzondere lasten

De bijzondere lasten bestaan voor € 0,3 miljoen uit het afboeken van boekwaarden van afgestoten activa. Met name de afboeking van de licentie Metrix (€ 0,2 miljoen) bepaalt de hoogte van dit bedrag.

In de bijzondere lasten is tevens een bedrag van € 0,2 miljoen opgenomen inzake nagekomen lasten van voorgaande jaren.

Balans

Balans per 31 december 2013 van het Baten-lastenagentschap ILT bedragen x € 1.000

	2013	2012
Activa		
Immateriële vaste activa	–	452
Materiële vaste activa	6.822	3.748
Grond en gebouwen	–	–
Installaties en inventarissen	15	29
Overige materiële vaste activa	6.807	3.719
Onderhanden werk	–	–
Debiteuren	1.707	2.056
Nog te ontvangen	1.327	1.461
Liquide middelen	65.474	82.851
Totaal activa	75.330	90.568
Passiva		
Eigen vermogen	19.332	9.655
Exploitatiereserve	7.829	1.712
Onverdeeld resultaat	11.503	7.943
Voorzieningen	10.911	17.999
Leningen bij het MvF	–	58
Crediteuren	7.382	2.919
Nog te betalen	37.705	59.937
Totaal passiva	75.330	90.568

Toelichting op de balans

Activa

(Im)materiële vaste activa

In 2012 was er een softwarelicentie geactiveerd. Gebleken is dat de regelgeving niet toelaat dat deze licentie wordt geactiveerd. De resterende waarde is ultimo 2013 ten laste van het resultaat gebracht.

In 2013 is een groot deel van het reeds afgeschreven wagenpark vervangen. Deels is er sprake van uitbreiding. De losse huur van auto's is daarmee beëindigd.

Debiteuren

De debiteurenstand en de bijbehorende voorziening is met name gedaald door de definitieve afboeking van een aantal oude vorderingen. Onder de debiteuren is een bedrag van € 0,03 miljoen opgenomen als vordering op het moederdepartement en is een bedrag van € 0,9 miljoen opgenomen als vorderingen op overige ministeries en agentschappen.

Nog te ontvangen

Deze post betreft voornamelijk vooruitbetaalde reiskosten en nog te factureren werkzaamheden vergunningverlening.

Liquide middelen

Van de ruim € 65 miljoen die per 31 december op de rekening-courant staat, is € 25 miljoen als deposito geplaatst bij de RHB. De daling van de liquide middelen met € 17,4 miljoen wordt vooral verklaard doordat de afdracht van middelen voor het informatieplan (€ 10,1 miljoen) en nog uit te voeren werkzaamheden BES (€ 4,4 miljoen).

Eigen vermogen

Het onverdeeld resultaat is het resultaat (saldo van baten en lasten) dat de Inspectie heeft gerealiseerd over het jaar 2013. Als gevolg van het positieve resultaat overschrijdt het Eigen Vermogen per 31 december 2013 het plafond van maximaal 5% eigen vermogen over de gemiddelde omzet over de afgelopen drie jaar met circa € 10,6 miljoen. Bij de eerstvolgende suppletore begrotingswet zal worden aangegeven hoe deze overschrijding wordt hersteld.

Ontwikkeling Eigen Vermogen		
	Stand per 31/12/12	Stand per 31/12/13
Eigen vermogen		
– exploitatiereserve	1.712	9.654
– onverdeeld resultaat	7.942	11.503
– directe mutatie eigen vermogen ¹		– 1.825
Totaal	9.654	19.332

¹ In 2013 is € 1,83 miljoen van het eigen vermogen afgedragen aan het moederdepartement, vanwege de overschrijding van het plafond van maximaal 5% eigen vermogen van de gemiddelde omzet over de afgelopen drie jaar.

Voorzieningen

Voorziening functioneel leeftijdsontslag:

Voor werknemers die werkzaam zijn in een zogenoemde substantieel bezwarende functie is, op basis van de SBF/FLO-regeling, in het verleden een voorziening getroffen omdat deze werknemers recht hebben om vervroegd uit treden. Vrijval is ontstaan door aanscherping van de aannames om tot een betrouwbare schatting van de voorziening te komen.

Reorganisatievoorziening:

Betreft een in 2012 getroffen reorganisatievoorziening. Verloop bestaat voornamelijk uit onttrekkingen. De gerealiseerde opbrengsten door detachering oud-medewerkers valt tegen.

Voorziening claims derden:

Ultimo 2013 bestaat de voorziening uit een tweetal posten waarvoor de rechtszaken nog lopen.

Agentschapsparaagraaf ILT

Bedragen x € 1.000	Dub.Debi- teuren	SBF/FLO	Reorgani- satie	Claims derden	Wachtgeld	Totaal
Stand begin boekjaar	1.979	8.629	8.691	631	48	19.978
Dotatie ten laste van het resultaat	70	16	195	16		297
Vrijval ten gunste van het resultaat	- 96	1.899-	60-		9-	2.064-
Onttrekking voorziening	- 440	452-	4.856-		39-	5.787-
Stand eind boekjaar	1.513	6.294	3.970	647	0	12.424

Crediteuren

De stand met openstaande crediteuren is gestegen doordat er twee facturen binnen het Rijk openstaan met een gezamenlijke hoogte van ruim € 5,0 miljoen. Onder de crediteuren is een bedrag van € 3,7 miljoen opgenomen als schuld aan het moederdepartement en is een bedrag van € 2,7 miljoen opgenomen als schuld aan overige ministeries en agent-schappen.

Nog te betalen

Hieronder staan de nog niet gerealiseerde middelen voor Boord Computer Taxi (BCT) (€ 21,1 miljoen) verantwoord. Tevens worden onder deze post onder anderen de verplichtingen aan eigen personeel en vooruitont-vangen bijdragen opgenomen. De daling van € 22,2 miljoen wordt voornamelijk veroorzaakt door aflossing van de schuld aan het moederde-partement voor het informatieplan (€ 10,1 miljoen) en de uitgevoerde werkzaamheden voor Caribisch Nederland (€ 4,4 miljoen) en BCT (€ 1,8 miljoen) en afname van de post nog te ontvangen facturen met € 4,2 miljoen.

Kasstroomoverzicht

Kasstroomoverzicht voor het jaar 2013 Bedragen in € 1.000

		(1)	(2)	(3) = (2) - (1)
Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie	Vershil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting	
1. Rekening-courant RHB 1 januari 2013	54.373	82.851	28.478	
2. <i>Totaal operationele kasstroom</i>	- 10.000	- 11.264	- 1.264	
Totaal investeringen (-/-)	- 4.600	- 4.581	19	
Totaal boekwaarde desinvesteringen (+)		351	351	
3. <i>Totaal investeringskasstroom</i>	- 4.600	- 4.230	370	
Eenmalige uitkering aan moederdepartement (-/-)		- 1.825	- 1.825	
Eenmalige storting door moederdepartement (+)		-	-	
Aflossingen op leningen (-/-)	- 4.600	- 58	4.542	
Beroep op leenfaciliteit (+)	4.600	-	- 4.600	
4. <i>Totaal financieringskasstroom</i>	-	- 1.883	- 1.883	
5. Rekening-courant RHB 31 december 2013	39.773	65.474	25.701	

Toelichting op het kasstroomoverzicht

1. Rekening-courant RHB 1 januari 2013

De rekening-courant met de RHB stond per 1 januari 2013 op € 82.851 miljoen.

2. Totaal operationele kasstroom

De operationele kasstroom geeft de kasstromen weer die voortvloeien uit de bedrijfsvoering. Om de operationele kasstroom vast te kunnen stellen wordt het resultaat, zoals vermeld in de staat van baten en lasten, gecorrigeerd voor een aantal stroomgrootheden: toe- of afname vlottende activa (debiteuren en vorderingen) en van vlottende passiva (crediteuren en overige vlottende passiva). De operationele kas-uitstroom op 31 december is vooral ontstaan door de uitstroom van projectmiddelen en afdracht van niet benodigde middelen. Daar tegenover staat het (positieve) resultaat per 31 december en de onttrekkingen en vrijval van de voorzieningen.

3. Totaal investeringskasstroom

Er is geïnvesteerd in het wagenpark en in inspectie-ondersteunende apparatuur.

Ten opzichte van de begroting is er minder geïnvesteerd. Dit komt doordat er niet meer geïnvesteerd wordt in zelfontwikkelde software.

4. Totaal financieringskasstroom

De financieringskasstroom bestaat uit de maandelijkse aflossingen op leningen. Voor de geactiveerde kosten over 2013 is geen lening aangevraagd gezien de huidige liquiditeitspositie. Het overschot aan eigen vermogen is afgedragen aan het moederdepartement.

5. Rekening-courant RHB per 31 december 2013

Van de ruim € 65 miljoen die per 31 december op de rekening-courant staat is 25 miljoen als deposito geplaatst bij de RHB. Het positieve saldo wordt grotendeel verklaard doordat er voor grote ICT-projecten (BCT) middelen zijn ontvangen, die in 2014 tot uitgaven leiden. Voorts is sprake van een aanzienlijk bedrag aan nog te betalen bedragen en aan openstaande crediteuren. Tegenover de liquide middelen staat ook een aantal voorzieningen op de balans. Het saldo op de rekening-courant dat hiervoor ter vrije beschikking is gekomen, is op een deposito geplaatst. In mei 2014 komen deze middelen weer ter vrije beschikking.

Overzicht doelmaticheidsindicatoren per 31 december 2013

Omschrijving Generiek Deel	2013	2012	oorspronkelijke begroting
1. Kostprijzen per product (groep)			
– Handhaving	118.837	142.195	139.456
– Vergunningverlening	23.832	7.206	7.500
totaal	142.669	149.401	146.956
2. Tarieven/uur			
– Handhaving	131,3	135,7	120
– Vergunningverlening	132,8	121,1	110
– Kennis, advies en berichtgeving			
3. Omzet per produktgroep (pxq)			
– Handhaving	143.309	149.170	137.736
– Vergunningverlening	8.810	8.141	7.500
totaal	152.119	157.311	145.236
4. FTE-totaal per 31 -12	1.119	1.120	1.137
5. Saldo van baten en lasten	7,56%	3,96%	– 1,20%
6. Kwaliteitsindicatoren:			
Behandeltijd vergunningen t.o.v. norm	85%	n.t.b.	
Ziekteverzuim	5,2	5,1	
Omschrijving Specifiek Deel voor Inspectie-diensten Nacalc-Voorcalc.			
8. Kostprijs/product: (excl. buitengewone lasten en Caribisch NL)			
Handhaving	117.316	143.864	137.736
Vergunningverlening	23.832	7.206	7.500
	141.148	151.070	145.236
9. Kwaliteit Handhaving:			
Klachten(bezwaar & beroep)	700	n.t.b.	
Gegronde verklaring (%)	Niet beschikbaar	n.t.b.	95%

Toelichting op het overzicht doelmaticheidsindicatoren

Het kostprijsmodel ILT is in 2013 vastgesteld. In het huidige model worden de kosten zuiverder toegerekend aan de (hoofd-)producten. Dit verklaart daling van het handhavingstarief en de stijging van het vergunningsverleningstarief.

Het verschil tussen de omzet vergunningverlening en de kosten voor vergunningverlening wordt verklaard doordat de ILT (overwegend) niet-kostendekkende tarieven afgeeft ILT. Daarnaast worden er niet-tarifeerbare producten afgegeven en int het Ministerie van EZ de bijdragen kernenergie wet zelf. De ILT ontvangt een vergoeding in de vorm van agentschapsbijdrage.

In de begroting is de indicator wachttijden informatiecentrum opgenomen. Door vertraging in uitrol software is de realisatie van deze indicator nog niet te geven.

KNMI

Staat van baten en lasten 2013 van het baten en lastenagentschap KNMI
Bedragen in € 1.000

	(1)	(2)	(3)=(2)-(1)	(4)
Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie	Verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie 2012
Baten				
Omzet lenM	45.574	38.571	- 7.003	42.814
Omzet overige departementen	1.288	1.231	- 57	1.165
Omzet derden	18.520	19.231	711	20.240
Rentebaten	25	68	43	25
Vrijval voorzieningen		741	741	3
Bijzondere baten				
Totaal baten	65.407	59.842	- 5.565	64.246
Lasten				
Apparaatskosten				
- Personele kosten	28.856	31.936	3.080	32.980
<i>waarvan eigen personeel</i>	28.444	30.620	2.176	
<i>waarvan externe inhuur</i>	412	1.316	904	
- Materiële kosten	32.822	22.786	- 10.036	25.507
<i>waarvan apparaat ICT</i>	2.391	3.836	1.445	3.803
<i>waarvan bijdrage aan SSO's</i>		3.112		3.055
Rentelasten	280	219	- 61	278
Afschrijvingskosten				
- materieel	3.449	2.577	- 872	2.745
<i>waarvan apparaat ICT</i>	1.986	1.861	- 125	2.012
- immaterieel				
Overige Lasten				
- Dotaties voorzieningen		49	49	1.471
- Bijzondere lasten		0	0	
Totaal lasten	65.407	57.566	- 7.841	62.980
Saldo van baten en lasten	0	2.276	2.276	1.266

Toelichting op de staat van baten en lasten

Baten

Omzet lenM

(x € 1.000)	Begroot 2013	Realisatie 2013	Verschil	Realisatie 2012
Artikel 11 Waterkwantiteit		642	642	
Artikel 16 Spoor		22	22	
Artikel 17 Luchtvaart		33	33	
Artikel 19 Klimaat		298	298	
Artikel 23 Meteorologie, seismologie en aardobservatie	45.574	34.036	- 11.538	42.814
Bijdrage ILT		313	313	
Bijdrage RWS		3.227	3.227	
Totaal	45.574	38.572	- 7.002	42.814
waarvan programma	15.914	8.468	- 7.446	10.110

In 2013 is het profijtbeginnsel in de begroting doorgevoerd mede voor invulling van de taakstelling Rutte I en II. Hierdoor is de bijdrage op artikel 23 verlaagd voor maatwerkopdrachten die in rekening wordt gebracht aan beleidsdirecties en diensten.

In 2013 zijn voor artikel 23 bedragen ontvangen voor projecten waarvan de prestaties (kosten) niet in hetzelfde jaar geleverd zijn. De ontvangsten waar nog geen prestaties (kosten) tegenover staan worden niet als opbrengst verantwoord, maar als vooruit ontvangen ter dekking van toekomstige kosten. Zodra de prestaties (kosten) worden geleverd, worden de opbrengsten verantwoord en de vooruit ontvangen bedragen verminderd. Het gaat vooral om ontvangsten in het kader Aardobservatie en Deltaplan. Zie volgende tabel.

	per 1/1/2013	2013		per 31/12/2013	
	Vooruitont- vangen	Ontvangen bijdrage	kosten/ opbrengsten	Vooruitont- vangen 2013	Vooruitont- vangen
Aardobservatie (x € 1.000)	11.547	16.090	8.468	7.622	19.169
Deltaplan (x € 1.000)	2.814	1.066	1.579	– 513	2.301

Ook voor een deel van de opbrengsten aan de diensten lenM geldt dat een deel van de prestaties nog geleverd moeten worden. Een deel van de ontvangen bedragen is daarom als vooruitontvangen geboekt.

Naast de zichtbaar in de begroting opgenomen bijdragen aan het KNMI (opdrachtbrief) zijn van de diensten lenM nog andere opbrengsten ontvangen. Het betreft vooral opbrengsten RWS voor dienstverlening op het gebied van het Nationaal Modellen- en Datacentrum.

Omzet overige departementen

(x € 1.000)	Begroot 2013	Realisatie 2013	Verschil	Realisatie 2012
RIVM		280	280	
Defensie	1.090	952	– 138	893
Overige	198		– 198	272
Totaal	1.288	1.231	– 57	1.165

In 2013 is het profijtbeginsel in de begroting doorgevoerd. Hierdoor wordt de dienstverlening aan RIVM als maatwerkopdracht in rekening gebracht en niet langer uit artikel 23 gefinancierd. De post Overige betreft opbrengsten Rijkswaterstaat. Vanaf 2013 zijn deze als opbrengst moeder-departement verantwoord.

Omzet derden

(x € 1.000)	Begroot 2013	Realisatie 2013	Verschil	Realisatie 2012
Luchtvaart	9.421	9.292	– 129	9.549
Projecten extern gefinancierd	8.158	8.875	717	9.640
Dataverstrekkingen en licenties	780	641	– 139	498
Overig	161	423	262	825
Totaal	18.520	19.231	711	20.512

Er zijn meer externe projecten voor derden uitgevoerd dan begroot. Door de vrije datapolitiek zijn de opbrengsten uit Dataverstrekking en licenties lager dan begroot.

Vrijval voorzieningen

Het grootste deel betreft een vrijval van de voorziening onderhanden werk. Deze voorziening is in 2012 gevormd ter dekking van verwachte verliezen op subsidieprojecten. Een deel hiervan is nu vrijgevallen.

(x € 1.000)	Begroot 2013	Realisatie 2013	Verschil	Realisatie 2012
Bijzondere baten	0	741	741	2
Vrijval voorzieningen wachtgeld		81	81	
Vrijval reorganisatievoorziening		85	85	
Vrijval voorziening onderhanden werk		575	575	
Vrijval voorziening dubieuze debiteuren		0	0	2

Lasten

Personele kosten

(x € 1.000)	Begroot 2013	Realisatie 2013	Verschil	Realisatie 2012
Personeel	28.856	31.936	3.080	32.980
Specificatie				
Eigen personele kosten	28.444	30.619	2.175	30.715
Inhuur	412	1.316	904	2.265
Gemiddeld aantal fte	375,0	368,8	- 6	388,6
Mutatie fte t.o.v. voorgaand jaar		- 5,1%		- 3,6%

De werkelijke personele kosten zijn hoger dan begroot. De overschrijding van de loonkosten wordt veroorzaakt door hogere sociale lasten (dit uit zich ook in de stijging salariskosten per medewerker), incidentele uitgaven en de kosten voor medewerkers gefinancierd uit externe projecten. Voor deze laatste is ook extra omzet gegenereerd (zie omzet derden). De inhuuroverschrijding betreft voornamelijk inhuur in het kader van het Deltaplan.

Materiële kosten

Voor aardobservatie is in de Rijksbegroting € 15,9 miljoen opgenomen. Dit bedrag is in 2013 verhoogd met een prijsbijstelling van € 0,2 miljoen. Per saldo is door vertraging bij het opstarten van nieuwe programma's de opgevraagde en betaalde contributies aardobservatie € 7,6 miljoen lager dan begroot.

De overige materiële kosten zijn gedaald met € 1,1 miljoen ten opzichte van 2012. Dit is een daling van 8,7%.

Afschrijvingskosten

De afschrijvingskosten zijn in 2013 gedaald omdat er relatief weinig is geïnvesteerd in 2012 en 2013. Bovendien zijn de investeringsuitgaven van 2013 vooral eind 2013 gedaan waardoor de bijbehorende afschrijvingskosten extra laag zijn.

Dotatie voorzieningen

De dotatie aan de voorziening betreft met name een dotatie aan de voorziening dubieuze debiteuren. Dit betreft posten van derden die langer dan 6 maanden vervallen zijn.

Saldo van baten en lasten

In de Rijksbegroting 2013 was een saldo van € 0 begroot. Het gerealiseerde resultaat is € 2,3 miljoen positief.

Dit positieve resultaat wordt veroorzaakt doordat de opbrengsten minder zijn afgenomen dan de kosten. De lagere contributie aan EUMETSAT leidt tot een afname van zowel de kosten als de opbrengsten met € 7,4 miljoen. De overige opbrengsten zijn gestegen met € 2 miljoen. Dit betreft onder andere een vrijval voorzieningen van € 0,7 miljoen.

Afgezien van de lagere kosten voor EUMETSAT zijn de kosten slechts € 0,4 miljoen lager dan begroot. Door achterblijvende investeringsprojecten zijn zowel de materiële kosten (€ 2,4 miljoen) als de afschrijvingskosten (€ 0,9 miljoen) lager dan begroot. Daartegenover staat een overschrijding van de personeelskosten van € 3,1 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door hogere kosten voor inhuur (€ 0,9 miljoen), een reservering voor niet opgenomen vakantiedagen (€ 1,0 miljoen) en hogere kosten projectmedewerkers doordat meer door derden gefinancierde projecten zijn uitgevoerd.

Balans

Balans per 31 december 2013 van het baten-lastenagentschap KNMI (bedragen x € 1.000)

	2013	2012
Activa		
Materiële vaste activa		
* Grond en gebouwen	5.625	6.124
* Installaties en inventaris	2.369	3.245
* Overige activa	4.286	4.516
* In ontwikkeling	1.146	241
Onderhanden projecten	2.165	1.137
Debiteuren	3.257	3.350
Nog te ontvangen	1.158	830
Liquide middelen	28.404	19.081
Totaal activa	48.411	38.524
Passiva		
Eigen vermogen		
* Exploitatiereserve	3.130	611
* Onverdeeld resultaat	2.276	1.266
Lening bij Min. van Financiën	5.931	7.306
Voorzieningen	757	1.187
Vooruitontvangen projecten	4.204	4.240
Crediteuren	2.320	2.500
Nog te betalen	29.792	21.412
Totaal passiva	48.411	38.524

Toelichting op de balans

Activa

Debiteuren

Het saldo debiteuren is in lijn met voorgaand jaar. Het openstaande bedrag Overheden bestaat voornamelijk uit een viertal vorderingen op het Netherlands Space Office van € 0,8 miljoen uit de periode juli-december.

Nog te ontvangen

De nog te ontvangen bedragen betreffen vooral de dienstverlening aan de ILT/RIVM (€ 0,35 miljoen)

Liquide middelen

Het betreft een tweetal deposito's bij het Ministerie van Financiën van € 10 miljoen met rentepercentages van 0,53% en 0,54% en een looptijd tot maart 2014 respectievelijk november 2014.

Voorzieningen

	Infrastructuur De Bilt	Vernieuwingsprogramma	Wachtgeld	Totaal
Saldo per 1 jan 2013	180	207	800	1.186
Bij: dotatie		0	0	0
Af: vrijval mutaties	180	85 83	81 0	166 263
Totaal af	180	168	81	429
Saldo per 31 dec 2013	0	39	718	757

De voorzieningen zijn afgenomen van € 1,2 miljoen naar € 0,8 miljoen door het afronden van de voorziening Infrastructuur De Bilt, vrijval voorziening wachtgeld en voorziening Vernieuwingsprogramma en reguliere mutaties in het kader van FPU+ (Vernieuwingsprogramma). De voor het Vernieuwingsprogramma opgenomen voorziening loopt tot en met 2015 en de voorziening wachtgeld loopt tot 2021.

Crediteuren

Het saldo crediteuren is in lijn met 2012. Een bedrag van € 1,4 miljoen heeft betrekking op de rijksoverheid en betreft het binnen 1 jaar opeisbaar deel van de leningen bij het Ministerie van Financiën. Het bedrag is in 2013 gedaald omdat een tweetal leningen volledig is afgelost.

Nog te betalen

De nog te betalen bedragen betreffen met name vooruit ontvangen bedragen moederdepartement in het kader van EUMETSAT (€ 19,2 miljoen) en Deltaplan (€ 2,3 miljoen).

Eigen Vermogen

Het onverdeeld resultaat is het resultaat (saldo van baten en lasten) dat het KNMI heeft gerealiseerd over het jaar 2013. Mede als gevolg van het positieve resultaat overschrijdt het Eigen Vermogen per 31 december 2013 het plafond van maximaal 5% eigen vermogen over de gemiddelde omzet over de afgelopen drie jaar met circa € 2,4 miljoen. Bij de eerstvolgende suppletoire begrotingswet zal worden aangegeven hoe deze overschrijding wordt hersteld.

Ontwikkeling eigen vermogen	Stand per 31/12/11	Stand per 31/12/12	Stand per 31/12/13
Eigen vermogen			
– exploitatiereserve	1.801	611	1.877
– onverdeeld resultaat	– 1.190	1.266	2.276
– directe mutatie eigen vermogen ¹			1.253
Totaal	611	1.877	5.406

¹ In 2013 is € 1,25 miljoen door het moederdepartement aan het eigen vermogen toegevoegd.

Kasstroomoverzicht

Kasstroomoverzicht voor het jaar 2013
Bedragen in EUR1.000

	(1)	(2)	(3)=(2)-(1)
Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie	Verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting
1. Rekening-courant RHB 1 januari 2013 + stand depositorekeningen	14.960	19.081	4.121
2. Totaal operationele kasstroom	3.298	11.323	8.025
3a. Totaal investeringen (-/-)	- 3.000	- 1.878	1.122
3b. Totaal boekwaarde desinvesteringen (+)		0	0
3. Totaal investeringskasstroom	- 3.000	- 1.878	1.122
4a. Eenmalige uitkering aan moederdepartement (-/-)		1.253	
4b. Eenmalige storting door moederdepartement (+)			
4c. Aflossingen op leningen (-/-)	- 2.381	- 1.375	1.006
4d. Beroep op leenfaciliteit (+)	3.000	0	- 3.000
4. Totaal financieringskasstroom	619	- 122	- 741
5. Rekening-courant RHB 31 december 2013 + stand depositorekeningen (=1+2+3+4)	15.877	28.404	12.527

Toelichting op het kasstroomoverzicht**Operationele kasstroom**

De operationele kasstroom is opgebouwd uit afschrijvingskosten (€ 2,6 miljoen), toename van de voorraden/onderhandenwerk (€ -0,9 miljoen), toename van de kortlopende vorderingen (€ -0,4 miljoen), een toename van de schulden (€ 7,5 miljoen), afname van de voorzieningen (€ -0,4 miljoen) en het gerealiseerde positieve resultaat (€ 2,3 miljoen). De toename van de schulden betreft voornamelijk een toename van de vooruit ontvangen bedragen voor aardobservatie.

Investeringskasstroom

In 2013 is vooral geïnvesteerd in uitbreiding van de rekencapaciteit (€ 0,6 miljoen), uitbreiding opslagcapaciteit (€ 0,2 miljoen) en seismometers (€ 0,2 miljoen). De overige investeringen (€ 0,8 miljoen) betreffen een groot aantal geringe investeringen in elektronische hulpmiddelen. Er is minder geïnvesteerd dan begroot door vertragingen bij de investeringen in ICT.

Financieringskasstroom

Er is in 2013 geen beroep op de leenfaciliteit gedaan. De activa met korte looptijd zijn door het KNMI zelf gefinancierd (uit vooruitontvangen bedragen). Daarnaast is vooruitlopend op de verwachte transitiekosten een aanvulling op het Eigen Vermogen ontvangen. Tenslotte zijn de aflossingen op de leningen lager dan begroot doordat in 2012 geen beroep op de leenfaciliteit is gedaan.

Overzicht doelmatigheidsindicatoren per 31 december 2013

	Realisatie			
	2010	2011	2012	2013
Kostprijs in € per eenheid product				
– percentage overhead	17%	19%	20%	27%
– fte's indirect	101	103	88	94
Tarieven/uur	108	118	112	109
Omzet per productgroep				
– meteorologie	48 019	47 542	50 423	46.254
– seismologie	1 926	1 999	3.686	2.690
– aardobservatie	7 909	9 127	10.110	8.468
FTE- per 31 december	426	393	383	358
Saldo van baten en lasten (%)	– 2%	2%	2%	4%
Algemene weersverwachtingen en adviezen				
– afwijking min temperatuur (C)	– 0,24	– 0,33	– 0,17	– 0,01
– afwijking max temperatuur (C)	– 0,21	– 0,06	– 0,32	– 0,25
– gem afwijking wind snelheid (m/s)	0,04	– 0,03	– 0,05	0,26
Luchtvaartverwachtingen				
– tijdigheid TAF schiphol (%)	99	99,5	99,7	99,7
Maritieme verwachtingen				
– tijdigheid marifoonbericht (%)	99,3	99	98,4	99,3

Toelichting op het overzicht doelmatigheidsindicatoren**Kosten in € per eenheid product**

De fte's overhead worden bepaald op basis van de geschreven uren. Alle uren geschreven op overheadactiviteiten worden daarbij omgerekend naar het corresponderende aantal fte's. Zowel overheadactiviteiten binnen de Staf als binnen de sectoren vallen hieronder. Het aantal fte's indirect is gestegen door een verschuiving van de uren van de procesbewaking, distributie en codebeheer van direct naar indirect. Dit betreft omgerekend circa 7 fte. Per saldo resteert dan een lichte daling.

Tarieven per uur

Het uurtarief wordt bepaald door de totale kosten exclusief kosten direct geboekt op een product te delen door het aantal uren geschreven op de producten. Het uurtarief is gedaald omdat de kosten door (1) bezuinigingen en (2) wegvallen van een aantal eenmalige kosten in 2012 harder zijn gedaald (18%) dan het totaal aantal productieve uren (12%).

Verwachtingen en adviezen

De afwijking en de tijdigheid vallen binnen de doelstellingen.

Nederlandse Emissieautoriteit (NEa) 2013

Staat van baten en lasten 2013 van het batenenlastenagentschap Nea
Bedragen in € 1.000

Omschrijving	(1) Oorspronkelijk vastgestelde begroting	(2) Realisatie 2013	(3)=(2)-(1) Verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie 2012
Baten				
Omzet Moederdepartement	7.459	7.370	- 89	7.299
Omzet overige departementen	0	16	16	
Omzet derden	0	75	75	4
Rentebaten	0	5	5	0
Bijzondere baten	0	0	0	554
Totaal baten	7.459	7.466	7	7.857
Lasten				
Apparaatskosten				
- personele kosten	4.972	5.288	316	4.981
* waarvan eigen personeel	3.671	3.905	234	3.719
* waarvan externe inhuur	1.301	1.383	82	1.262
- materiële kosten	2.038	1.129	- 909	1.504
* waarvan apparaat ICT	811	417	- 394	1.114
* waarvan bijdrage aan SSO's				
Rentelasten	48	24	- 24	21
Afschrijvingskosten:				
- materieel	1	1	0	2
* waarvan apparaat ICT	0	0	0	1
- immaterieel	400	422	22	422
Totaal lasten	7.459	6.864	- 595	6.930
Saldo van baten en lasten	0	602	602	927

Toelichting op de staat van baten en lasten

Baten

Omzet moederdepartement

De omzet moederdepartement betreft de omzet voor werkzaamheden die de NEa verricht voor het moederdepartement. De omzet moederdepartement is een vergoeding voor:

- Onderhoud ETS
- Onderhoud ETS luchtvaart
- Communicatie en voorlichting
- Registeradministratie handelaren
- Nationale verplichtingen onder EU en VN
- NEa brede producten en diensten
- Project biobrandstoffen
- Project introductie fase 3

De omzet moederdepartement komt nagenoeg overeen met de oorspronkelijke begroting. In het overzicht doelmatigheidsindicatoren is de omzet gespecificeerd per product.

Omzet overige departementen

Dit betreft omzet van uitgevoerde werkzaamheden voor AgentschapNL.

Omzet derden

De post omzet derden bestaat uit ontvangsten voor verleende diensten van NEa medewerkers aan andere organisaties.

Lasten

Ten opzichte van de oorspronkelijke begroting zijn de totale personeelskosten hoger dan begroot. De overschrijding van de eigen personeelskosten wordt met name veroorzaakt door inbesteding voor een interim manager voor het bedrijfsbureau, inbesteding voor het digitaliseren van de NEa en inbesteding voor een onderzoek naar de structuur van de organisatie. De externe inhuur is nagenoeg gelijk aan de oorspronkelijke begroting. In 2013 heeft de NEa uitbreiding van het takenpakket gekregen. De uitvoering van deze extra taken is deels ingevuld met externe inhuur. Eind 2013 heeft de NEa een formatie uitbreiding gekregen van 10 fte. De taakuitbreiding zal met eigen personeel worden ingevuld, waardoor de externe inhuur zal gaan afnemen.

Specificatie personele kosten	Begroting 2013	Realisatie 2013
Aantal FTE	42	40,7
Eigen personeelskosten (x € 1.000)	3.671	3.905
Kosten Inhuur (x € 1.000)	1.301	1.383
Totale personele kosten (x € 1.000)	4.972	5.288

Materiële kosten

De materiële kosten bestaan onder meer uit: bureau-, voorlichtings- en huisvestingskosten, kosten voor onderhoud en exploitatie van bedrijfsmiddelen en kosten voor huren en leasen van bedrijfsmiddelen. De lagere realisatie is in belangrijke mate het gevolg van lagere ICT-kosten en huisvestingskosten dan oorspronkelijk begroot.

Balans

Balans per 31 december 2013 van het baten-lastenagentschap NEa Bedragen x € 1.000

	2013	2012
ACTIVA		
Immateriële vaste activa	1.264	1.686
Materiële vaste activa		
Installaties en inventarissen	0	1
Voorraden	0	4
Debiteuren	85	10
Nog te ontvangen	20	3
Liquide middelen	2.363	5.612
TOTAAL ACTIVA	3.732	7.316
PASSIVA		
Eigen vermogen		
– Exploitatiereserve	352	1.075
– Onverdeeld resultaat	602	927
Leningen bij het MvF	1.000	1.400
Crediteuren	32	77
Nog te betalen	1.746	3.837
TOTAAL PASSIVA	3.732	7.316

Toelichting op de balans

Activa

Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de historische kostprijs verminderd met de cumulatieve afschrijvingen. Onder de immateriële vaste activa valt het informatiesysteem PAN.

Debiteuren

De waardering van de post debiteuren vindt plaats tegen nominale (factuur)waarde. In het saldo van de debiteuren is onder meer een vordering verwerkt van € 16.000,- op het AgentschapNL.

Passiva

Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit een exploitatiereserve en een nog onverdeelde resultaat van het afgesloten boekjaar. In de tabel is de ontwikkeling van het eigen vermogen opgenomen.

Ontwikkeling Eigen vermogen	Stand per 31 december 2011	Stand per 31 december 2012	Stand per 31 december 2013
Eigen vermogen			
– exploitatiereserve	237	1.075	2.002
– directe mutatie eigen vermogen ¹			– 1.650
– onverdeeld resultaat	838	927	602
Totaal	1.075	2.002	954

¹ In 2013 is € 1,65 miljoen van het eigen vermogen afgedragen aan het moederdepartement, vanwege de overschrijding van het plafond van maximaal 5% eigen vermogen van de gemiddelde omzet over de afgelopen drie jaar.

Toelichting

Het Eigen Vermogen overschrijdt per 31 december 2013 met bijna € 0,6 miljoen het plafond van maximaal 5% eigen vermogen over de gemiddelde omzet over de afgelopen drie jaar. Bij de eerstvolgende suppletoire begrotingswet zal worden aangegeven hoe deze overschrijding wordt hersteld.

Crediteuren

Onder de post crediteuren valt een bedrag van € 25.000,- «crediteuren overige ministeries».

Nog te betalen

De post nog te betalen bedragen bestaat voornamelijk uit kosten voor ingehuurd personeel, kosten van investering, uitbesteding en onderhoud ICT met betrekking tot 2013. Daarnaast is er een vooruitontvangen bedrag KLG van € 0,3 miljoen (saldo van de afrekening met KLG over het jaar 2013) en een vooruitontvangen bedrag van het Ministerie van Financiën (€ 60.000,-) opgenomen.

Kasstroomoverzicht**Kasstroomoverzicht over het jaar 2013**
Bedragen in € 1.000

		(1)	(2)	(3)=(2)-(1)
Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie	Vershil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting	
1. Rekening-courant RHB 1 januari 2013	2.469	5.612	3.143	
2. Totaal operationele kasstroom	400	- 1.199	- 1.599	
3a -/- Totaal investeringen	0	0	0	
3b +/- Totaal boekwaarde desinvesteringen	0	0	0	
3. Totaal investeringskasstroom	0	0	0	
4a -/- Eenmalige uitkering aan moederdepartement	0	- 1.650	- 1.650	
4b +/- Eenmalige storting door moederdepartement	0	0	0	
4c -/- Aflossingen op leningen	- 400	- 400	0	
4d +/- Beroep op leenfaciliteit	0	0	0	
4. Totaal financieringskasstroom	- 400	- 2.050	- 1.650	
5. Rekening courant RHB 31 december 2013	2.469	2.363	- 106	
(=1+2+3+4)				
(maximale roodstand 0,5 mln euro)				

Toelichting op het kasstroomoverzicht**Investeringskasstroom**

Er zijn in 2013 geen investeringen geweest.

Financieringskasstroom

In 2013 is het eigen vermogen over 2012 afgeroomd en afgedragen aan de eigenaar (€ 1,65 miljoen).

Op de leenfaciliteit is in 2013 € 0,4 miljoen afgelost.

Overzicht doelmatigheidsindicatoren per 31 december 2013

Doelmatigheidsindicatoren	Begroting 2013	Realisatie 2013	Realisatie 2012	Realisatie 2011
Kostprijzen per product (x € 1):				
Vergunningaanvragen (per vergunning)	3.550		4.483	3.716
Onderhoud dossier (per dossier)	690		926	722
Audits (per audit)	6.813		5.879	7.131
Ad hoc onderzoek (per onderzoek)	6.511		6.404	6.814
Afsluiten handelsjaar (per emissiejaarverslag)	411		369	430
Infodesk (per vraag)	134		113	140
Registeradministratie (per gemiddelde rekening in beheer)	583		325	610
Onderhoud ETS		6.916		
Communicatie en voorlichting (helpdeskvragen)		131		
Registeradministratie handelaren		1.154		
Nationale verplichtingen onder EU en VN		140		
Tarieven per uur (x € 1):				
Laag	83	83	84	85
Midden	93	95	94	95
Hoog	114	125	115	116
FTE totaal (excl. externe inhuur)	43	40,7	41,67	38,10

Agentschapsparagraaf NEa

Doelmatigheidsindicatoren	Begroting 2013	Realisatie 2013	Realisatie 2012	Realisatie 2011
Omzet per productgroep (x € 1.000)¹				
Vergunningaanvragen (p*q)	60		31	63
Onderhoud dossier (p*q)	319		426	334
Validatie en toewijzing rechten luchtvaart	79			
Audits (p*q)	818		435	849
Ad hoc onderzoeken (p*q)	352		243	368
Diepte- en thema onderzoeken	155		18	145
Handhaving	203			190
Bezwaren en beroepen	81			72
Afsluiten handelsjaar (p*q)	206			215
Infodesk (p*q)	342		242	358
Registeradministratie (p*q)	554		309	580
Registeronderhoud	940		874	974
Rekeningbeheer overheid	85		99	–
Fraudebestrijding	250		165	139
Voorbereiding nieuwe regelgeving en beleidsafstemming	340			255
Toewijzing rechten nieuwkomers	72			21
Overige producten/diensten	132			297
Onderhoud ETS		3.209		
Onderhoud ETS luchtvaart		222		
Communicatie en voorlichting (helpdesk en overig)		385		
Registeradministratie handelaren		256		
Nationale verplichtingen onder EU en VN		91		
NEa brede producten en diensten		544	1.148	
Projecten	2.471	2.663	3.307	2.180
Totaal	7.459	7.370	7.299	7.040
Saldo van baten en lasten (%)	0	8,90%	11,80%	5,82%
Kwaliteitsindicatoren				
Validatie& vergunningen				
% vergunningen verleend binnen wettelijke termijn	>99%	100%	100%	100%
% meldingen afgehandeld binnen wettelijke termijn	>99%	95%	99%	100%
Aantal bedrijven met een vergunning	463	464	421	463
Registratie Emissiehandel				
Register CO ₂ online ²	–	–	–	99,3%
Register NO _x online	>99%	100%	100%	99,9%
Toezicht en handhaving				
Aantal uitgevoerde audits bij bedrijven gebaseerd op RGT en nieuwkomers	77	96	66	113
Aantal uitgevoerde audits bij bedrijven gebaseerd op een steekproef	30	5	8	6
Aantal uitgevoerde ad hoc onderzoeken bij bedrijven	54	16	38	54
Aantal uitgevoerde thema onderzoeken ³	4	0	1	1
Algemeen				
Aantal gegronde klachten over uitoefening taken	<3	0	0	0
Aantal ongegronde klachten over uitoefening taken	<2	0	0	0
% klachten afgerond binnen wettelijke termijn	100%	nvt	nvt	nvt
Tevreden belanghebbenden	>65%	–	–	–
Ontevreden belanghebbenden	<10%	–	–	–
Directe uren/totaal aantal gewerkte uren	>60%	58%	66%	65%

¹ Voor de opdracht 2013 is de producten- en dienstencatalogus van de NEa geheel herzien, hierdoor komen in de kolom «Prestatie 2013» andere producten voor dan in de oorspronkelijke begroting. Hierdoor zijn de producten en diensten in bovenstaand overzicht niet eenvoudig te vergelijken met voorgaande jaren.

² In juni 2012 is het nationale register CO₂ Emissiehandel opgegaan in het EU-register. Dit wordt technisch beheerd door de Europese Commissie. Als gevolg hiervan heeft de NEa geen directe invloed meer op de beveiliging en de beschikbaarheid van het register.

³ In de opdracht voor 2013 zijn geen thema onderzoeken opgenomen.

Agentschapsparagraaf NEa

Ten opzichte van de oorspronkelijke begroting wijkt de opbrengst van de producten en diensten niet veel af. De projecten geven ten opzichte van de oorspronkelijke begroting een hogere realisatie.

7.5 Topinkomens

Bezoldiging

Topfunctionarissen en gewezen topfunctionarissen											
Naam orgaan of instelling waar functie wordt bekleed	Functie(s)	Aard van de functie	Naam	Beloning	Belastbare vaste en variabele onkostenvergoeding	Werkgeversdeel van voorzieningen ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn	Datum aanvang dienstverband in het boekjaar (indien van toepassing)	Datum einde dienstverband in het boekjaar (indien van toepassing)	Omvang dienstverband (in FTE)	Interim	Motivering-overschrijding norm (indien van toepassing)
Examencommissie Certificaatloosden	Geen ¹										
Commissie van Beroep als bedoeld in artikel 3 Wet rijonderricht motorrijtuigen 1993	Geen ¹										
Nederlandse Emissie-autoriteit	Bestuursvoorzitter	Bestuurder	D. J. M. Corbey	€ 43.200	0	0			0,2	Nee	
Nederlandse Emissie-autoriteit	Bestuurder	Bestuurder	E.F. van Galen	€ 11.429	0	0			0,05	Nee	
Nederlandse Emissie-autoriteit	Bestuurder	Bestuurder	C. de Visser	€ 11.429	0	0			0,05	Nee	
Nederlandse Emissie-autoriteit	Bestuurder	Bestuurder	A. B. M. Hoff	€ 11.429	0	0			0,05	Nee	

¹ Bij de ZBO's Examencommissie Certificaatloosden en Commissie van Beroep als bedoeld in artikel 3 Wet rijonderricht motorrijtuigen 1993 is geen sprake van leidinggeven, noch van ondergeschikten. Er is geen instelling waar de functie wordt bekleed. De betrokkenen hebben geen inkomen volgens de definitie van bezoldiging zoals opgenomen in de Wet Normering Topinkomens. (Het betreft hier personen – vaak inmiddels met pensioen – die door de Minister van lenM zijn aangewezen om op te letten tijdens examens.)

NB: In het ZBO-register staan drie voormalige ZBO's van lenM die in 2013 al niet meer bestonden. Deze zijn per 1 januari 2014 formeel uit de wet gehaald. Het betreft de ZBO's Commissie Stuurliedenexamens, Commissie van scheepswerktuigkundigen en de Commissie voor de Zeevisvaartexamens.

Overige functionarissen van wie de bezoldiging de norm overschrijdt

Naam orgaan of instelling waar functie wordt bekleed	Naam Functie(s)	Beloning	Belastbare vaste en variabele onkosten-vergoeding	Werkgeversdeel van voorzieningen ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn	Datum aanvang dienstverband in het boekjaar (indien van toepassing)	Datum einde dienstverband in het boekjaar (indien van toepassing)	Omvang dienstverband (in FTE)	Interim	Motivering overschrijding norm
DG Ruimte en Water	Topmanager	€ 24.650,98	€ 124,88	€ 1.775,42		01-02-2013	1,0		Overschrijding als gevolg van diensttijdgratificatie
ILT Risco-volle bedrijven	Coördinerend Specialist Inspecteur	€ 33.847,97	€ 624,28	€ 1.578,88		01-02-2013	1,0		Afkoop niet opgenomen verlofuren in verband met ontslag

NB: De Minister van BZK heeft bij brief van 27 februari 2014 aan de Tweede Kamer laten weten dat hij een ministeriële regeling over de Wnt (inclusief beleidsregels toepassing Wnt) heeft opgesteld. In de begeleidende brief is aangegeven dat het niet mogelijk is gebleken een sluitende oplossing te vinden voor de uitvoeringsproblematiek ten aanzien van de vermelding van de gegevens over personen die anders dan op grond van een dienstbetrekking een functie vervullen als niet-topfunctionaris (externe niet-topfunctionarissen). De Minister van BZK heeft daarom voor het verslagjaar 2013 als gedragslijn bepaald dat niet volledig aan de verplichting tot openbaarmaking kan en hoeft te worden voldaan. Het Ministerie van lenM heeft overeenkomstig deze gedragslijn uitvoering gegeven aan de Wnt. Dit leidt tot een onzekerheid in de verantwoording vanwege het ontbreken van een praktisch toepasbare normstelling voor dit onderdeel van het Wnt-overzicht. De onzekerheid betreft uitsluitend het achterwege laten van de vermelding van de gegevens over externe niet-topfunctionarissen.

Uitkeringen wegens beëindiging van het dienstverband

Topfunctionarissen en gewezen topfunctionarissen

Naam orgaan of instelling waar functie werd bekleed	Laatste Functie	Aard van de Functie	Naam	Eerdere Functie(s) tijdens dienstverband	Uitkeringen wegens beëindiging dienstverband	Jaar van beëindiging dienstverband	Interim	Motivering overschrijding norm (indien van toepassing)
---	-----------------	---------------------	------	--	--	------------------------------------	---------	--

Er zijn bij lenM geen uitkeringen wegens beëindiging van het dienstverband geweest aan topfunctionarissen of gewezen topfunctionarissen.

Overige functionarissen						
Naam orgaan of instelling waar functie werd bekleed	Laatste Functie	Eerdere Functie(s) tijdens dienstverband	Uitkeringen wegens beëindiging dienstverband	Jaar van beëindiging dienstverband	Interim	Motivering overschrijding norm

NB: De Minister van BZK heeft bij brief van 27 februari 2014 aan de Tweede Kamer laten weten dat hij een ministeriële regeling over de Wnt (inclusief beleidsregels toepassing Wnt) heeft opgesteld. In de begeleidende brief is aangegeven dat het niet mogelijk is gebleken een sluitende oplossing te vinden voor de uitvoeringsproblematiek ten aanzien van de vermelding van de gegevens over personen die anders dan op grond van een dienstbetrekking een functie vervullen als niet-topfunctionaris (externe niet-topfunctionarissen). De Minister van BZK heeft daarom voor het verslagjaar 2013 als gedragslijn bepaald dat niet volledig aan de verplichting tot openbaarmaking kan en hoeft te worden voldaan. Het Ministerie van IenM heeft overeenkomstig deze gedragslijn uitvoering gegeven aan de Wnt. Dit leidt tot een onzekerheid in de verantwoording vanwege het ontbreken van een praktisch toepasbare normstelling voor dit onderdeel van het Wnt-overzicht. De onzekerheid betreft uitsluitend het achterwege laten van de vermelding van de gegevens over externe niet-topfunctionarissen.

D. BIJLAGEN

BIJLAGE 1 TOEZICHTRELATIES ZBO'S EN RWT'S

Algemeen

In 2013 heeft lenM voor het eerst gewerkt met het geactualiseerde en geprofessionaliseerde toezicht op de uitvoeringsorganisaties op afstand. De uitgangspunten hiervoor zijn uitgewerkt in «Verantwoorde Uitvoering: Toezichtvisie lenM op uitvoeringsorganisaties op afstand» en de individuele ministeriële regelingen en beleidsregels die voor een aantal specifieke ZBO's zijn opgesteld⁴⁸.

In het afgelopen jaar hebben diverse overleggen tussen de besturen en directies van ZBO's en de bewindspersonen en de secretaris-generaal, in zijn rol als eigenaar, plaatsgevonden. Dergelijke overleggen hebben ook plaatsgevonden met de raden van toezicht. Daarnaast is er regelmatig op ambtelijk niveau overleg met de ZBO's.

lenM heeft in het afgelopen jaar de diverse instrumenten uit de toezichtvisie ingezet. In 2013 is voor het eerst gewerkt met een jaarbrief waarin de ZBO's is gevraagd om specifieke aandacht te besteden aan de gevolgen van de economische crisis en om verdergaande kostenbesparende maatregelen te treffen, om de gevolgen voor de tarieven zoveel mogelijk te beperken. De begrotingen en de tarieven van de ZBO's zijn door de bewindspersonen vastgesteld. Daar waar sprake is geweest van herbenoeming van bestuurders of leden van de raad van toezicht is dit ook conform toezichtvisie uitgevoerd. In 2014 zal, na afronding van het jaarverslag, de toezichtvisie samen met de ZBO's worden geëvalueerd.

In 2013 heeft een rijksbrede doorlichting van (een selectie van) ZBO's plaatsgevonden. Voor het merendeel van de onder lenM ressorterende ZBO's is geconcludeerd dat de zelfstandige status gerechtvaardigd is. Voor een drietal kleine ZBO's (Vamex, NIWO, SACN) is voorgesteld om een business case uit te voeren om te onderzoeken of samenvoeging, aanpassing of opheffing van de ZBO-status opportuun is. De conclusies en aanbevelingen zijn door de Ministerraad overgenomen.

Tot slot is in 2013 door de unit Toezicht een inventarisatie van de sturing van uitvoeringsorganisaties op afstand binnen het lenM-domein uitgevoerd.

Onderstaand wordt voor een aantal ZBO's en RWT's een overzicht gegeven van de toezichtbevindingen over het jaar 2013. De bijlage wordt afgesloten met een totaaloverzicht van alle ZBO's en RWT's die onder de Minister van lenM ressorteren. Het overgrote deel van deze organisaties is tarief gefinancierd. Daarom zijn voor deze organisaties geen ramingen en realisaties opgenomen. Voor een nader beeld wordt verwezen naar de individuele jaarverslagen van deze organisaties.

ProRail

De Staat houdt 100% van de aandelen van Railinfratrust BV die op haar beurt 100% van de aandelen ProRail houdt. Het aandeelhouderschap ligt bij de Minister van Infrastructuur en Milieu. Het aandeelhouderschap is in 2012 overgaan van de Directie Openbaar Vervoer en Spoor naar een

⁴⁸ <http://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ienm/documenten-en-publicaties/rapporten/2013/03/07/toezichtvisie-ienm-2013-2017-verantwoorde-uitvoering.html>

separate toezichteenheid binnen de hoofddirectie FMC. De sturing vanuit de aandeelhoudersrol is complementair ten opzichte van de sturing als concessie- en als subsidieverlener.

De Tweede Kamer is in juli 2012 geïnformeerd over de aanpassing van het bezoldigingsbeleid. Als gevolg van de aanpassing van het bezoldigingsbeleid worden er met ingang van 2013 geen variabele beloningen meer verstrekt. In 2013 is een lid van de Raad van Commissarissen van ProRail herbenoemd. Als gevolg van het vertrek van de Chief Financial Officer (CFO) in 2013 is in de ontstane vacature tijdelijk voorzien door aanstelling van een interim directeur Financiën.

Het toezicht op ProRail is belegd bij de Autoriteit Consument & Markt (ACM), de Inspectie Leefomgeving en Transport en de Directie Openbaar Vervoer en Spoor van het Directoraat-Generaal Bereikbaarheid van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu.

RDW

De kwaliteit van dienstverlening van de RDW was in 2013 goed op orde. De wettelijke en de in de Toezichtvisie neergelegde prestatie-indicatoren en normen zijn voor het overgrote deel gehaald. De RDW heeft in 2013 gewerkt aan de invulling van risico gestuurd toezicht voor de uitvoering van de wettelijke toezichtstaken, hetgeen in 2014 voor de toezichttaken tot nieuwe afspraken met lenM omtrent de kpi's (key performance indicators) zal leiden.

De personele bezetting per 31 december 2013 was (na correctie PAS regeling) 1360,6 fte. De gemiddelde tariefontwikkeling was 2,27%.

Omdat de RDW de kosten in 2013 heeft kunnen beheersen zijn de gerealiseerde kosten lager uitgekomen dan was begroot. Door meevalende incidentele ontvangsten en het herstel van de autoverkopen eind van het jaar is de omzet ten opzichte van de verwachtingen meegevallen. Over 2013 is per saldo een netto resultaat van ruim € 1 miljoen gerealiseerd.

In 2012 is de RDW gestart met een onderzoek naar de effecten van «gratis» informatieverstrekking in een tariefgefinancierde omgeving. In 2013 heeft een evaluatie plaatsgevonden. Mede op basis van deze bevindingen zal het open data beleid verder worden vormgegeven. Naast de Open Data Voertuigen is de RDW, na voorbereiding in 2013, begin 2014 ook gestart met het aanbieden van open data over parkeergebieden en parkeertarieven van gemeenten.

In 2013 heeft de RDW op verzoek van Logius het beheer van de berichtenbox verzorgd. De RDW werkte in 2013 aan meerdere projecten. Op 1 januari 2014 is het kentekenbewijs op creditcardformaat ingevoerd. De card bevat een chip met daarop de gegevens van het voertuig en de kentekenhouder. De RDW is daarnaast met ingang van 1 januari 2014 gestart met de registratie van kilometerstanden die erkenninghouders op diverse momenten wettelijk verplicht aan de RDW moeten doorgeven. De RDW voldoet aan de norm ISO 27001 voor informatiebeveiliging en verkreeg hiervoor in februari 2013 officieel het certificaat. In 2013 ontving de RDW voor het kentekenregister het certificaat privacy-audit-proof.

CBR

2013 was het eerste jaar voor het CBR als publiekrechtelijk ZBO. Hiertoe zijn de nodige wijzigingen doorgevoerd, waarover eerder reeds gerapporteerd is (wijziging tariefsystematiek, normering van het eigen vermogen, instellen gebruikersraad, enz.). Tevens zijn afspraken gemaakt over nieuwe prestatie-indicatoren en efficiencyverbetering.

Een belangrijke ontwikkeling was de beëindiging van het verscherpte toezicht. In 2013 is hiertoe een gateway review uitgevoerd. De uitkomst hiervan was dat het regime van verscherpt toezicht kon worden verlaten. Wel werden enkele aandachtspunten benoemd, waaronder ICT en de divisie Rijgeschiktheid. De raad van toezicht heeft op verzoek van de Minister op deze terreinen tijdelijk een zwaardere rol gekregen en hiertoe commissies ingesteld die de voortgang monitoren en hierover rapporteren aan lenM.

De resultaten staan onder druk als gevolg van minder aanbod van 7,1% hetgeen een gevolg is van tijdelijke demografische en conjuncturele ontwikkelingen, alsmede structurele beleidsmatige ontwikkelingen. Het CBR heeft het jaar 2013 met een positief exploitatieresultaat afgesloten. Gezien de verwachtingen voor 2014 is in het najaar van 2013 besloten tot een gemiddelde tariefverhoging van 3,3% in 2014 teneinde een negatieve exploitatie te voorkomen.

In 2013 is vanwege de inwerkingtreding van de 3e Rijbewijsrichtlijn op 19 januari en de uitval van een groot deel van de laatste examens onder de oude regeling vanwege de strenge winter, druk ontstaan op de wachttijden. Desondanks zijn de termijnen grotendeels gerealiseerd. Voor de vele gedupeerden die de uitval heeft opgeleverd, heeft de Minister een coulanceregeling in het leven geroepen. Die is door het CBR uitgevoerd.

Voorts heeft het jaar 2013 in het teken gestaan van het treffen van voorbereidingen voor de verhoging van de keuringsleeftijd van het rijbewijs van 70 naar 75 jaar. Het CBR is erin geslaagd zijn organisatie en informatiesystemen tijdig op orde te hebben. lenM heeft samen met onder andere het CBR, maar ook met de RDW en diverse maatschappelijke partijen gerichte communicatie gevoerd om de rijbewijsbezitters te informeren over de verhoging van de keuringsleeftijd.

De verplichte subsidieverlening voor door het CBR opgelegde rijvaardigheid- en medische geschiktheidsonderzoeken in het kader van de vorderingsprocedure bedraagt thans over 2013 € 2,435 miljoen. Exacte subsidieafrekening op basis van het aantal door het CBR opgelegde onderzoeken over 2013 volgt nog.

NIWO

De NIWO is gecertificeerd volgens de ISO certificering, waarmee aangetoond wordt dat het kwaliteitsmanagementsysteem voldoet aan de normelementen van de ISO. Een onderdeel van het kwaliteitsmanagementsysteem is de klachtenregistratie. In 2013 is de NIWO geëvalueerd en de rapportage is op 17 mei 2013 aan de Tweede Kamer aangeboden. De hoofdconclusie hierin is dat de NIWO gedurende de periode 2010 tot en met 2012 haar publieke taken op een doeltreffende en doelmatige wijze heeft uitgevoerd, waarbij de governance voldoende aandacht heeft gekregen. De begroting 2014 is goedgekeurd, de tarieven zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van de begroting 2013.

Stichting VAM/IBKI

Per 1 juni 2009 is de nieuwe Wet Rijonderricht Motorrijtuigen (WRM) in werking getreden. De wet is in 2013 geëvalueerd en op 26 september 2013 is het eindrapport van de evaluatie WRM aan de Tweede kamer aangeboden. Het rapport geeft een positief beeld over de door IBKI voor de uitgevoerde WRM taken. IBKI hanteert een systeem van kwaliteitsbegeleiding waarbij praktijkbegeleiders steekproefsgewijs meerijden met examens. Het streven van IBKI is erop gericht om de examentarieven stabiel en zo laag mogelijk te houden. In 2013 zijn de tarieven in lijn met de algemene prijsstijging verhoogd. De tarieven voor APK keurmeester zijn gelijk gebleven.

Op de uitvoering van de examens Wet Rijonderricht Motorvoertuigen, keurmeester APK en installateur LPG wordt toezicht uitgeoefend door zogenoemde Rijksgecommitteerden. Uit de verslagen van de Rijksgecommitteerden WRM en APK is gebleken dat de examens op een goede wijze worden uitgevoerd en zijn geen bijzondere aandachtspunten naar voren gekomen. Over de verantwoording van de uitvoering van de publieke taken zijn met de eind 2012 gepubliceerde beleidsregel afspraken gemaakt en over 2013 zal in lijn hiermee worden gerapporteerd.

Luchtverkeersleiding Nederland

Het algemene beeld is dat LVNL over het jaar 2013 een goede prestatie heeft geleverd qua werking en doeltreffendheid. De verkeersvolumes in de luchtverkeersbegeleiding blijven, ondanks een lichte stijging, achter bij de verwachtingen die in het Performanceplan 2012–2014 zijn opgenomen op basis van Eurocontrol verkeersverwachtingen. Het verkeersvolume bepaalt de omzet van LVNL. LVNL sluit het jaar 2013 af met een positief exploitatieresultaat van ongeveer € 13 miljoen (actuele cijfers zijn pas in mei 2014 bekend).

Eind 2013 is door de Staatssecretaris de begroting 2014 vastgesteld en daarmee tevens de tarieven voor het jaar 2014. In 2014 hanteert LVNL dezelfde tarieven als in 2012 op basis van de afspraken, die tussen het Rijk en LVNL zijn gemaakt over de stabilisatie en verlaging van de tarieven van LVNL over de periode 2012 tot en met 2014. Zowel vanuit het departement als vanuit de gebruikers is gevraagd om de kosten verder te beperken. Continuïteit van bestaande LVNL taken en de veiligheid mogen hier niet onder leiden. De Europese Commissie zet via prestatiesturing in op efficiencyverbetering in de luchtverkeersbegeleiding. Dit heeft effect op de mate waarin LVNL kosten kan doorberekenen aan de gebruikers en de risico's die zij zelf moet dragen (zonder verrekening aan de luchtvaartmaatschappijen). De voor 2013 geplande eenjarige CAO is nog niet afgesloten. Gelet op de discussie rond de Wnt en het prepensioen van luchtverkeersleiders, zijn eind 2013 gesprekken gestart tussen het ministerie en LVNL. LVNL is gevraagd om met een samenhangend pakket van arbeidsvoorwaarden en aanpassing van de prepensioenregeling te komen.

Eind 2013 is begonnen met de wettelijke evaluatie LVNL. De uitkomsten worden in het eerste halfjaar van 2014 verwacht. Daarnaast is in 2013 verder gewerkt aan het proces voor de vervanging van het luchtverkeersbegeleidingsysteem. Vervanging is voorzien in 2018. De Kamer zal te zijner tijd via de rapportage Grote ICT projecten over worden geïnformeerd.

Stichting Vaarbewijzen- en Marifoon Examens (VAMEX)

De VAMEX is aangewezen als exameninstelling voor het Klein Vaarbewijs en het diploma Groot Motorschip en is tevens gemandateerd om de Klein Vaarbewijzen en de Groot Pleziervaartbewijzen uit te geven. Bovendien geeft de VAMEX de internationale vaarbewijzen (ICC's) uit die volledig geïntegreerd zijn in het Klein Vaarbewijs. Daarnaast is besloten de VAMEX te mandateren om de registratie van de ontzegde vaarbevoegdheden te gaan uitvoeren

De tarieven 2014 zijn ten opzichte van 2013 gelijk gehouden en het examentarief Groot Motorschip zal worden verlaagd.

Kadaster

In 2013 is het aantal transacties op de vastgoedmarkt verder gedaald. De omzet over 2013 valt daarom lager uit dan in 2012. Het Kadaster heeft maatregelen genomen om de kosten omlaag te brengen, maar dit heeft niet kunnen voorkomen dat 2013 met een verlies is afgesloten. Ook voor 2014 is kostenreductie onvoldoende om de exploitatie weer kosten-dekkend te maken. In het najaar van 2013 is daarom besloten de tarieven voor 2014 te verhogen. De prestaties voldeden aan de gestelde normen.

In 2013 heeft het Kadaster een meerjarige overeenkomst gesloten om een deel van de ICT (rekencentrum) uit te besteden. Achtergrond daarvan is het verbeteren van de continuïteit en flexibiliteit. Tevens leidt dit op termijn tot een daling van de kosten.

In 2013 zijn verdere voorbereidingen getroffen om het Kadaster op termijn verantwoordelijk te maken voor de kadastrale functies in Caribisch Nederland. Verwacht wordt dat het hiertoe benodigde wetsvoorstel in 2014 kan worden ingediend.

Het Kadaster heeft in 2013 een voorstel ingediend voor de mogelijkheden ten aanzien van open data. De financiering van open data is een aandachtspunt, aangezien de kosten van informatieverstrekking op dit moment worden gedekt met integrale tarieven, hetgeen onder een open data regime niet meer mogelijk is.

Stichting Advisering Bestuursrechtspraak (StAB)

Het jaar 2013 is begonnen met een achterblijvende instroom van adviesaanvragen. De overcapaciteit is opgevangen door adviseurs te detacheren. De detachering en de aangetrokken adviesvraag vanaf juli hebben ertoe geleid dat over geheel 2013 de beschikbare adviescapaciteit voor 101% is benut. De volledige benutting van de beschikbare adviescapaciteit is ook bevorderd door het werk dat de StAB heeft verricht ten behoeve van de Wiki Juridica van de Raad voor de Rechtspraak. Voor deze Wiki levert de StAB (technisch georiënteerde) basiskennisdossiers. Dit wordt aangemerkt als een bijzondere vorm van advisering aan de rechters.

De doelstelling om alle zaken binnen de afgesproken termijn af te ronden is gehaald. De gemiddelde behandeltijd in 2012 bedroeg 2,6 maanden, ten opzichte van 2,5 maanden in 2012. De iets langere duur heeft te maken met enkele grote bestemmingsplanzaken die veel tijd in beslag hebben genomen

Het jaar 2013 laat een exploitatieoverschot zien. Naast de besparing op de huisvestingskosten heeft de digitalisering van de bedrijfsprocessen geleid tot een halvering van het papier- en printergebruik. Voor de detachering van gemiddeld 3 fte heeft de StAB een vergoeding ontvangen.

Toezichtrelaties ZBO'S/RWT'S

Naam organisatie ¹	RWT	ZBO	Functie	Begrotings-artikel(en)	Financiering (realisatie-cijfers) Begroting	Realisatie (realisatie-cijfers) Premies ²	Financiering (realisatie-cijfers) Tarieven ³	Verwijzing naar website RWT/ZBO	Verwijzing naar toezichtsvisies-/arrangementen ⁴	Het bestuur en/of de accountant verklaart dat de rechtmatigheid op orde is ⁵
APK-erkenning-houders		X	Keuren motorvoertuigen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	Tarief wordt bepaald door apk station	div.	Toezicht via RDW	Zie opm 5
College voor toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb)	X	X	Besluitvorming omtrent de toelating van bestrijdingsmiddelen in Nederland	22.01	801	n.v.t.	5.951 (*) (**) www.ctgb.org		Toezicht via EL&I	Zie opm 5
Commissie Exams Scheepswerktuigkundigen#		X	Afnemen exams scheepswerktuigkundigen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	Zie opm 4	Zie opm 5
Commissie Stuurlieden-exams#		X	Afnemen exams stuurlieden	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	Zie opm 4	Zie opm 5
Commissie van advies inzake opleidingen en exams betreffende vervoer van gevaarlijke stoffen door de lucht#		X	Adviseren over opleidingen en exams vervoer gevaarlijke stoffen door de lucht	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	Zie opm 4	Zie opm 5
Commissie van Beroep Loodsen-exams#		X	Beroepsinstantie loodsens-exams	18.01	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	Zie opm 4	Zie opm 5
Commissie voor Beroep WRM 1993#		X	Beroepsinstantie examens rij-instructuur	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	Zie opm 4	Zie opm 5
Commissie Zeevisvaart-exams#		X	Afnemen exams zeevisvaart	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.		Zie opm 5
Centraal Bureau Rijvaardigheidsbewijzen (CBR)*	X	X	Afnemen div. mobiliteits-exams	14.02	2.435	n.v.t.	115.116 (**) www.cbr.nl		Zie opm 4	✓

Naam organisatie ¹	RWT	ZBO	Functie	Begrotings- artikel(en)	Financiering (realisatie- cijfers) Begroting	Realisatie Financiering (realisatie- cijfers) Premies ²	Financiering (realisatie- cijfers) Tarieven ³	Verwijzing naar website RWT/ZBO	Verwijzing naar toezichtsvisies/ arrangementen ⁴	Het bestuur en/of de accountant verklaart dat de rechtmatigheid op orde is ⁵
Dienst voor het Kadaster en de openbare registers*	X	X	Het bijhouden van de openbare registers en kadastrale registratie en het cartografisch weergeven van geografische basisge- gevens. Het verstrekken van inlichtingen aan belangheb- benden	13.02	27.700	n.v.t.	203.800 (**)	www.kadaster.nl	Zie opm 4	✓
Dienst voor het Wegverkeer (RDW)*	X	X	Keuren en registreren voertuigen/ onderdelen	14	n.v.t.	n.v.t.	186.291 (**)	www.rdw.nl	Zie opm 4	✓
Examencom- missies		X	Afnemen loodsen- examens	18.01	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	Zie opm 4	Zie opm 5
Loodsen#		X	Afnemen luchtvaart- examens	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	Zie opm 4	Zie opm 5
Examencom- missies		X	Zorgdragen voor ontvangstin- richtingen voor scheepsafval	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	div.	Zie opm 4	Zie opm 5
HISWA- vereniging#	X	X	Afgeven fabrieks- codes	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	www.hiswa.nl	Zie opm 4	Zie opm 5
Innovam Branche Kwalificatie Instituut van de stichting VAM (IBK)*	X	X	Afnemen examen rij-instructeur, APK-keurmeester	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	4.241	www.ibki.nl	Zie opm 4	✓

Toezichtrelaties ZBO'S/RWT'S

Naam organisatie ¹	RWT	ZBO	Functie	Begrotings- artikel(en)	Financiering (realisatie- cijfers) Begroting	Realisatie Financiering (realisatie- cijfers) Premies ²	Financiering (realisatie- cijfers) Tarieven ³	Verwijzing naar website RWT/ZBO	Verwijzing naar toezichtsvisies-/ arrangementen ⁴	Het bestuur en/of de accountant verklaart dat de rechtmatigheid op orde is ⁵
Keuringsartsen Scheepvaart		X	Medische keuring	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	Tarief wordt bepaald door ILT	www.ilent.nl	Toezicht via de ILT	Zie opm 5
Keuringsin- stanties Pleziervaar- tuigen		X	Keuren pleziervaar- tuigen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	Tarief wordt bepaald door keuringsin- stantie	div.	Toezicht via de ILT	Zie opm 5
Keuringsin- stanties Scheepsuit- rusting		X	Keuren scheepsuit- rusting	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	Tarief wordt bepaald door keuringsin- stantie	div.	Toezicht via de ILT	Zie opm 5
KIWA	X		Vergunning- verlening voor I/VW	div.	483	n.v.t.	n.v.t.	www.kiwa.nl	Toezicht via de ILT	Zie opm 5
Klassebureau art. 6 Schepenwet en art. 6 en 3.1 Schepenbesluit 1965 en		X	Classificeren van schepen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	Tarief wordt bepaald door klassebureau	div.	Toezicht via de ILT	Zie opm 5
Binnenvaart Landelijke Examen- commissie verkeersinfor- matie en verkeersaanwij- zingen		X	Afnemen examen verkeersinformatie- en aanwij- zingen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	Zie opm 4	Zie opm 5
(scheepvaart)# Luchtverkeers- leiding Nederland (LVNL)*	X	X	Luchtver- keersbege- leiding	17	n.v.t.	n.v.t.	179.440 (**)	www.lvnl.nl	Zie opm 4	✓
Nederlands Loodswezen BV	X		Faciliteren beloodsen schepen	18.01	n.v.t.	n.v.t.	164.603	www.loodswezen.nl	Toezicht via NMA	✓

Naam organisatie ¹	RWT	ZBO	Functie	Begrotings- artikel(en)	Financiering (realisatie- cijfers) Begroting	Realisatie (realisatie- cijfers) Premies ²	Financiering (realisatie- cijfers) Tarieven ³	Verwijzing naar website RWT/ZBO	Verwijzing naar toezichtsvisies/ arrangementen ⁴	Het bestuur en/of de accountant verklaart dat de rechtmatigheid op orde is ⁵
Nederlandse Emissieauto- riteit (uitsluitende bestuur)		x	Onder- steunen van de uitvoering van emissie- handel en de inzet van hernieuwde energie in het vervoer en transport en het toezicht op de naleving van regels op deze terreinen.	19.01	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	www.emissie-autoriteit.nl	n.v.t.	n.v.t.
Nederlandse Loodsencorporatie (NLC)	div	div	Beheers- van schepen	18.01	n.v.t.	n.v.t.	Zie Nederlands Loodswezen BV	www.loodswezen.nl	Toezicht via NMA	✓
ProRail	X		Beheren spoorinfra- structuur	16 HXII, 13.02 IF	1.346.811	n.v.t.	n.v.t.	www.prorail.nl	Zie opm 4	✓
Regionale Examencom- missies verkeersinfor- matie en verkeersaanwij- zingen (scheepvaart)#		X	Afnemen examen verkeersinformatie- en aanwij- zingen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	Zie opm 4	Zie opm 5
Regionale Loodsencorporaties (RLC's)	X	X	Beheers- van schepen	18.01	n.v.t.	n.v.t.	Zie Nederlands Loodswezen BV	www.loodswezen.nl	Toezicht via NMA	✓
Rijkshaven- meester Rotterdam	X	X	Havenver- keersleiding	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	Zie opm 3	www.portofrotterdam.com	Zie opm 4	Zie opm 5

Toezichtrelaties ZBO'S/RWT'S

Naam organisatie ¹	RWT	ZBO	Functie	Begrotings- artikel(en)	Financiering (realisatie- cijfers) Begroting	Realisatie Financiering (realisatie- cijfers) Premies ²	Financiering (realisatie- cijfers) Tarieven ₃	Verwijzing naar website RWT/ZBO	Verwijzing naar toezichtsvisies-/ arrangementen ₄	Het bestuur en/of de accountant verklaart dat de rechtmatigheid op orde is ⁵
Stichting Advisering Bestuursrecht- spraak (StAB)	X		Het op verzoek van de bestuurs- rechter uitbrengen van onafhank- lijke deskundigen- berichten op het gebied van milieu, ruimtelijke ordering, water, bouw en schade	98	5.377	n.v.t.	n.v.t.	www.stab.nl	Zie opm 4	✓
Stichting Airport Coordination Netherlands (SACN)*		X	Slottoe- wijzing luchtvaart	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	650 (**)	<a href="http://www.slotcoor-
dination.nl">www.slotcoor- dination.nl	Zie opm 4	✓
Stichting Buisleidingen- straat Nederland (LSNed)	x		LSNed beheert een obstakelvrij leidingen- tracé tussen de industrie- gebieden van Rotterdam en Moerdijk, in de richting van Vlissingen en Antwerpen.	pm	n.v.t.	n.v.t.	3.626 (**)	www.lsned.nl	Zie opm 4	✓
Stichting Nationale en Internationale Wegvervoer Organisatie (NIWO)*	X	X	Afgeven vergunningen	14	n.v.t.	n.v.t.	4.594	www.niwo.nl	Zie opm 4	✓

Naam organisatie ¹	RWT	ZBO	Functie	Begrotings- artikel(en)	Financiering (realisatie- cijfers) Begroting	Realisatie Financiering (realisatie- cijfers) Premies ²	Financiering (realisatie- cijfers) Tarieven ₃	Verwijzing naar website RWT/ZBO	Verwijzing naar toezichtsvisies-/ arrangementen ₄	Het bestuur en/of de accountant verklaart dat de rechtmatigheid op orde is ⁵
Stichting Scheepsafval- stoffen en Vaardocu- menten Binnenvaart (SAB)	X		Afgeven olieafgifte- boekje	18	n.v.t.	n.v.t.	Zie opm 3	www.sabni.nl	Zie opm 4	✓
Stichting Vaarbewijs- en Marifoon- examens (VAMEX)*	X	X	Afnemen examen klein vaarbewijs	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	1.801 (**)	www.vamex.nl	Zie opm 4	✓

¹ Organisaties met een (*) zijn met ingang van 1 januari 2013 onder de werking van de Kaderwet ZBO gebracht. Organisaties met een (#) zullen worden opgeheven of elders worden ondergebracht. Dit is voorzien gedurende het jaar 2014. Een groot aantal organisaties is deeltijd zbo/rwt

² IenM kent geen premiegefinancierde RWT's en ZBO's.

³ Dit betreft de inkomsten voor de wettelijk uit te voeren taken. Waar dat onderscheid niet is te maken, wordt het totaalbedrag opgenomen. Dit wordt dit met een (*) gemarkeerd. Daar waar het bedragen uit 2012 betreft is dit met (**) aangegeven. Voor commissies en clusters van organisaties kan niet aangegeven worden wat de inkomsten zijn uit de wettelijke taak. Bovendien zijn de opbrengsten zeer beperkt. Voor de Rijkshavenmeester geldt dat dit een onderdeel is van het Havenbedrijf Rotterdam. De functie van Rijkshavenmeester is zbo/rwt.

⁴ De algemene toezichtvisie en de individuele toezichtsvisies zijn gepubliceerd via <http://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ienm/documenten-en-publicaties/rapporten/2013/03/07/toezichtvisie-ienm-2013-2017-verantwoorde-uitvoering.html>. Niet voor alle zbo's/rwt's is een toezichtsvisie. Deels vanwege het feit dat het toezicht elders wordt uitgevoerd, deels uit redenen van efficiency omdat de betreffende organisatie/taak te beperkt is en er sprake is van deeltijd zbo's/rwt's.

⁵ Op het moment van opstellen van dit overzicht was het nog niet mogelijk om per organisatie aan te geven of een rechtmatigheidsverklaring over het jaar 2013 is verkregen. Het betreft hier zowel rechtmatigheidsverklaringen als verklaring van getrouwheid die voor 2012 zijn afgegeven. Daar waar niet is aangegeven dat er geen rechtmatigheidsverklaring beschikbaar is, wordt deze veelal niet gevraagd om redenen van efficiency en kostenbesparing.

BIJLAGEN 2 AFGEROND EVALUATIE EN OVERIG ONDERZOEK

Soort onderzoek	Titel/Onderwerp	Artikel	Start	Afronding	Vindplaats
1. onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid 1a. Beleidsdoorlichtingen	Waterkwantiteit	11	2013	2014	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-26959-140.html Deze beleidsdoorlichting betreft niet het gehele artikel en is daarom als beleidsevaluatie aan de Kamer aangeboden https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-32861-4.html
	Ruimtelijke ontwikkeling (SVIR)	13	2013	2014	
	Openbaar vervoer	15	2013	2014	
	Geluidsisolatie Schiphol (GIS)	17	2012	2013	
	Besluit externe veiligheid inrichtingen	22	2013	2013	
1b. Ander onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid	Effectenonderzoek ex-post evaluatie van enkele onderdelen van de waterwet	11	2013	2014	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-216364.html http://www.cpb.nl/publicatie/economisch-optimalisatie-waterviligheid-het-ijsselmeergebied https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-26399-13.html https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/32698/kst-32698-13?resultIndex=1&sorttype=1&sortorder=4 https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/30080 https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-18106-221.html https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-32660-57.html http://www.rijkswaterstaat.nl/water/plannen_en_projecten/vaarwegen/oosterschelde/oosterschelde_zandhonger/ http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2013/06/27/quickscan-haalbaarheidsstudie-windparken-binnen-12-mijlszone.html http://bag.vrom.nl/basisregistraties-van-het-ministerie-van-infrastructuur-en-milieu/basisregistraties-adressen-en-0 https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-264684.html http://wetten.overheid.nl/BWBR0024674/ geldigheidsdatum_24-07-2013 https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-29398-368.html
	Tussentijdse evaluatie Bestuursakkoord water	11	2013	2014	
	% Review Evaluatie Ruimte voor de Rivier	11	2012	2013	
	CPB: MKBA waterviligheid IJsselmeergebied	11	2010	2013	
	Diverse voortgangsrappor- tages in het kader van de «Regeling grote Projecten», onder andere HWBP-2, Ruimte voor de Rivier en Maaswerken	13	2013	2014	
	KEA SMASH	13	2012	2013	
	MKB Zandhonger	13	2013	2013	
	Oosterschelde	13	2013	2013	
	MKEA/MKBA Haalbaarheids- studie 12-mijlszone	13	2013	2013	
	Evaluatie Basisregistratie Gebouwen	13	2013	2013	
	Monitoring en evaluatie «beter benutten»	14	2012	2013	
		15			
		16			
		18			
	Effectonderzoek Wet Rijonderricht motorrijtuigen	14	2012	2013	
	Evaluatie aantal doden en gewonden in het verkeer	14		jaarlijks	

Soort onderzoek	Titel/Onderwerp	Artikel	Start	Afronding	Vindplaats
	Ruimte voor de fiets	15			https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-29984-317.html
	Evaluatie dubbeltarif-systeem taxi	15	2013	3 jaarijke monitoring 2013	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-31521-72.html
	OV-klantenbarometer	15	2013	2013	http://www.ovklantenbarometer.nl/
	Eindrapport «Krachten bundelen voor toekomstvast doelgroepenvervoer en OV»	15	2013	2013	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-25847-117.html
	ERTMS groot project	16	2013		https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-33652-4.html
	Evaluatie Loodsenwet/toezicht ACM	18	2013	2013	https://www.acm.nl/nl/publicaties/publicatie/11402/Autoriteit-Consument-en-Markt-verlaagt-vergoeding-vermogenskosten-Loodswezen/
	Evaluatie beleidsbrief zeevaart «verantwoord varen en een vitale vloot»	18	2013	2014	
	Evaluatie van fiscaal maritiem beleid met financiën	18	2013	2014	
	KBA Volkeraksluizen	18	2013	2013	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-33400-A-53.html
	KBA Twentekanalen	18	2013	2013	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-33750-A-56.html
	Evaluatie Project Mainport Rotterdam (evaluatie status groot project) IF artikel 17	18	2013	2013	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-24691-119.html
	Lokale klimaatinitiatieven	19	2013	2015	
	ECN: Evaluatie Besluit Emissie-eisen middelgrote stookinstallaties	19	2012	2013	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-231228.html
	Kabinetreactie op parlementair onderzoek naar klimaat	19	2013	2013	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-33193-7.html
	MIA/VAMIL	19			
	Ex-ante-evaluatie ontwikkelingsrichtingen mestbeleid op realisatie milieudoelen voor de veehouderij	21	2013	2013	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-33752-5.html
	Evaluatie Green Deals	21	2013	2013	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-264765.html
	Ex-ante evaluatie Circulaire economie (inclusief consumentenbeleid en Van Afval naar Grondstof (VANG))	21	2013	2013	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-234688.html
	Evaluatie instrument duurzaam inkopen	21	2013	2013	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-290001.html
	Evaluatie ketenaanpak	21	2013	2013	http://www.rwsleefomgeving.nl/onderwerpen/duurzaam_produceren/ketenaanpak/nieuws-ketenaanpak/

Soort onderzoek	Titel/Onderwerp	Artikel	Start	Afronding	Vindplaats
2. Overig onderzoek	Policy dialogue n.a.v. OESO onderzoek gericht op toekomstige opgaven in het waterbeheer	11	2013	2014	http://www.oecd.org/env/watergovernanceprogramme.htm
	Jaarlijkse voortgangsrapportage waterbeleid in Nederland 2012 (Water in Beeld)	11 12		Jaarlijks	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-27625-290.html
	Toetsing van de Basiskustlijn (kustlijkaartenboek)	11		Jaarlijks	http://www.rijkswaterstaat.nl/water/veiligheid/bescherming_tegen_het_water/veiligheidsmaatregelen/kustlijnzorg/kustlijkaarten/index.aspx
	5-jaarlijkse evaluatie activiteiten Schelde estuarium conform verdrag met Vlaanderen inzake samenwerken beleid en beheer	11	2012	2013	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-30862-95.html
	PBL: Monitor SVIR	11 12 13 14	2013	2014	http://www.pbl.nl/publicaties/2012/monitor-infrastructuur-en-ruimte-2012-nulmeting
	EC evaluatie over toestand zwemwater (jaarlijks)	12		Jaarlijks	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-27625-290.html
	Policy dialogue n.a.v. OESO onderzoek gericht op toekomstige opgaven in het waterbeheer	12	2013	2014	http://www.oecd.org/env/watergovernanceprogramme.htm
	De kwaliteit van het drinkwater in Nederland 2012	12		2013	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-27625-313.html
	RIVM: bescherming drinkwaterbronnen in het nationaal beleid	12		2013	http://www.rivm.nl/Documenten_en_publicaties/WetenschappelijkRapporten/2013/april/Bescherming_drinkwaterbronnen_in_het_nationaal_beleid
	ILT: bedrijfsvergelijking in de drinkwatersector (benchmark 2012-2013)	12		2014	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-277498.html
	ILT: Jaarevaluatie drinkwatertarieven (jaarlijks)	12		2013	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-27625-309.html
	Evaluatie ladder voor duurzame verstedelijking Plan MER Structuurvisie Ondergrond	13	2013	2014	http://www.pbl.nl/publicaties/infrastructuur-en-verstedelijking-kennis-en-beleid-voor-een-betere-afstemming
	MKBA Structuurvisie Ondergrond	13	2013	2013	http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/bodem-en-ondergrond/ruimtelijke-ordering-ondergrond
		13	2013		http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/bodem-en-ondergrond/ruimtelijke-ordering-ondergrond

Soort onderzoek	Titel/Onderwerp	Artikel	Start	Afronding	Vindplaats
	Mobiliteitsbalans 2013	14 15 16 17 18 16	2013	2013	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-259733.html
	Jaarverslag van de Nederlandse Autoriteit voor spoorveiligheid				
	Spoorveiligheid personen/ Verkeersslachtoffers op het spoor	16		jaarlijks	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-29893-156.html
	Audit security	16	2013		
	MER Evaluatie Betuweroute	16	2013	2014	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-239593.html
	Aspect Sociaal			2013	
	Impact analyse EU DG Transport	16	2012	2013	http://ec.europa.eu/transport/facts-fundings/evaluations/index_en.htm
	Externe veiligheid	17	2013		http://easa.europa.eu/language/nl/home.php De herziening van het LIB is in twee fases verdeeld. Gezien de samenhang met het baangebruik is de herziening van Externe Veiligheid gekoppeld aan het tweede traject dat in 2015 vorm krijgt. De evaluatie van het LIB zal niet eerder dan vijf jaar na inwerkingtreding plaatsvinden
	Voortgang klimaatbeleid in de balans voor de leefomgeving	19		2 jaarlijks	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-31253-32.html
	Jaarlijks monitorrapport NSL National ecosystem assessment	20 21	2013	jaarlijks	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-30175-E.html https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-252785.html
	PBL Quick Scan Hoofddijnen-notitie				
	Tweede tussentijdse evaluatiedoelstelling vernieuwing stoffenbeleid (REACH/SOMS)	22	2013	2014	
	Vierjaarlijkse evaluatie Nationale aanpak Milieu en Gezondheid	22	2013	2013	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-28089-27.html
	Evaluatie van de BRZO (RUD)structuur	22	2013	2014	
	Evaluatie Activiteitenbesluit Verkenning toekomst KNMI en heroverweging wet KNMI	22 23	2012	2013 2013	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-29383-K.html https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-32379-8.html
	Publicitair jaarverslag 2012 obv meerjarenplan ILT (jaarlijks)	24		2013	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-247448.html
	Staat van de transportveiligheid 2012			jaarlijks	
		14 16 17 24			https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-276592.html

Soort onderzoek	Titel/Onderwerp	Artikel	Start	Afronding	Vindplaats
	Nader rapport WGR plusgebieden	25		2013	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-33659-6.html
	Uitvoeringsregeling en beleidsregel BDU verkeer en vervoer	25		2013	https://zoek.officielebekendmakingen.nl/start-2013-34173.html

Toelichting

Bij MIRT projecten en de te nemen voorkeursbeslissingen ligt altijd een MKBA ten grondslag. Deze wordt bij de voorkeursbeslissing openbaar. Over de voortgang van de besluitvorming over MIRT projecten wordt de Tweede Kamer ieder half jaar geïnformeerd via een rapportage.

De onderzoeks- en adviesrapporten met betrekking tot de totstandkoming van de omgevingswet staan op pleio (<https://omgevingswet.pleio.nl/pages/view/361708/onderzoeksrapporten> en <https://omgevingswet.pleio.nl/pages/view/361455/adgviesrapporten>)
KIM publiceert haar rapporten op <http://www.kimnet.nl>
PBL publiceert haar onderzoeken op de site <http://www.pbl.nl>
ILT publiceert haar rapporten op <http://ilent.nl/>

BIJLAGE 3.

Overzicht niet-financiële informatie over inschakeling van externe adviseurs en tijdelijk personeel (externe inhuur)

Het kabinet heeft besloten een sturingsinstrumentarium voor externe inhuur in te voeren (brief van de Minister van BZK van 24 juni 2009 (Kamerstukken II, 2008/09, 31 701, nr. 21)). De kern hiervan is een norm voor de uitgaven externe inhuur als percentage van de totale personele uitgaven. De norm heeft het karakter van «comply-or-explain». In de brief van de Staatssecretaris van BZK van 29 juni 2010 (Kamerstukken II, 2009/10, 31 701, nr. 32), met een nadere reactie op de motie-Roemer, heeft zij aangegeven dat een uitgavennorm van 10% geldt.

Ministerie van Infrastructuur en Milieu Verslagjaar 2013 (bedragen x € 1.000)

Programma- en apparaatskosten

1. Interim-management	2.918
2. Organisatie- en Formatieadvies	1.906
3. Beleidsadvies	3.197
4. Communicatieadvisering	2.867
Beleidsgevoelig (som 1 t/m 4)	10.888
5. Juridisch Advies	847
6. Advisering opdrachtgevers automatisering	41.395
7. Accountancy, financiën en administratieve organisatie	3.399
(Beleids)ondersteunend (som 5 t/m 7)	45.641
8. Uitzendkrachten (formatie & piek) ¹	174.581
Ondersteuning bedrijfsvoering	174.581
Totaal uitgaven inhuur externen	231.110

¹ Deze categorie bestaat uit drie posten. (1) De uitzendkrachten van het ministerie (€ 13,0 miljoen); (2) de uitgaven externe inhuur ten behoeve van het primaire proces van de uitvoeringsorganisatie RWS opgenomen, die niet – of niet gemakkelijk – zijn onder te brengen onder de acht door BZK onderscheiden categorieën externe inhuur (€ 56,4 miljoen); (3) Inhuurcontracten voor dienstverlening die niet tot de kernactiviteiten van RWS behoren en naar aard van de activiteit de aanschaf van een product betreffen, maar onder de definitie van externe inhuur vallen (€ 105,1 miljoen).

Toelichting

In 2013 gaf het Ministerie van Infrastructuur en Milieu € 231,1 miljoen aan externe inhuur uit. De uitgaven voor het ambtelijke personeel bedroegen € 1,013,1 miljard. Het totaalbedrag komt op € 1,244,2 miljard uit. Het inhuurpercentage van Infrastructuur en Milieu, conform de Rijksbrede normering, komt op 18,6% uit. Hiermee overschrijdt het Ministerie van lenM de geldende 10%-norm. Het inhuurpercentage in 2013 zonder inhuur op niet-kerntaken is 11,1%.

Toelichting voor de overschrijding van de 10%-inhuurnorm bij lenM in 2013

Van de ruim € 231,1 miljoen die lenM in 2013 aan inhuur heeft uitgegeven, is € 210 miljoen aan Rijkswaterstaat toe te wijzen. De € 210 miljoen euro is 23% ten opzichte van het RWS-totaal van eigen personele kosten en kosten inhuur en is als volgt verdeeld:

- ruim € 105 miljoen betreft inhuur op kerntaken
- ruim € 105 miljoen betreft inhuur op niet-kerntaken

Overzicht niet-financiële informatie over inschakeling van externe adviseurs en tijdelijk personeel (externe inhuur)

Tot en met 2011 werd alleen de inhuur op de kerntaken zelf en de inhuur voor de ondersteuning van twee van de vijf IPM⁴⁹-toprolhouders, te weten de projectmanager en manager projectbeheersing (dit zijn zelf kerntaken) opgenomen. Door de bij Rijkswaterstaat striktere toepassing van de boekingsregels van BZK per 1 januari 2012 (conform de opmerkingen en adviezen van de ADR dienaangaande), moet ook de inhuur voor de ondersteuning van de andere drie IPM-toprollen op de infrastructurele aanleg- en onderhoudsprojecten worden opgenomen. Aanvankelijk was de verwachting van RWS dat er, gezien de specialistische aard van deze inzet op niet-kerntaken, geen sprake zou zijn van directe aansturing ofwel inhuur onder de definitie van BZK. Deze verwachting bleek niet juist te zijn. Met het toepassen van deze boekingsregels worden de kosten van alle inhuurcontracten die voldoen aan de definitie van BZK, als inhuur geboekt.

Ook in 2013 is ruim de helft van de uitgaven ten behoeve van inhuur veroorzaakt door de inhuur op niet-kerntaken. De inhuur op niet-kerntaken hangt direct samen met de productieopgave (aanleg- en onderhoudsprojecten) die er voor Rijkswaterstaat ligt. Na de constatering vorig jaar dat nog te weinig productafspraken en te veel urenafspraken worden gemaakt voor de inzet van externen op niet-kerntaken, is RWS bezig om voor de inzet van externen op niet-kerntaken, meer en meer te gaan werken met op productafspraken gebaseerde contracten. Hierdoor zal de inhuur op niet-kerntaken de komende jaren weer gaan dalen. De effecten van de maatregelen bleven in 2013 achter bij de planning.

De hogere inhuur wordt in de tweede plaats veroorzaakt door de bij voorjaarsnota goedgekeurde omzetting van ingekochte ICT-diensten naar eigen personeel. Hierbij wordt een deel van de uitbesteding (€ 20 miljoen materiële kosten) via inhuur omgezet naar eigen personeel. Tijdelijk wordt dus op deze plekken ingehuurd tot deze volledig zijn bezet door eigen medewerkers.

Daarnaast is de stijging van inhuurkosten het gevolg van de snellere dan verwachte krimp van de bezetting ten opzichte van de formatie. Om te voorkomen dat de aan de Tweede Kamer toegezegde productiemijlpalen verschoven moeten worden, is ingehuurd om de opengevallen plaatsen tijdelijk te kunnen opvangen. RWS streeft ernaar om de inhuur van externen op kerntaken te vervangen door eigen medewerkers, vanuit het basisprincipe dat Rijkswaterstaat op kerntaken eigen mensen inzet, ter vermindering van de kwetsbaarheid en het verkleinen van de afhankelijkheid van externen. Hierdoor zal de inhuur op kerntaken de komende jaren gaan dalen.

Rapportage overschrijding maximumuurtarief externe inhuur buiten mantelcontracten

In onderstaande rapportage wordt weergegeven in hoeveel gevallen door het ministerie (in Nederland) buiten de mantelcontracten om er externe krachten zijn ingehuurd boven het voor de organisaties van het rijk afgesproken maximumuurtarief van € 225 (exclusief BTW). Het gaat hierbij om het aantal personen dat tegen een hoger dan het maximumuurtarief wordt ingehuurd.

Het aantal overschrijdingen binnen lenM van het maximumuurtarief bedroeg in 2013 twee.

⁴⁹ Integraal Project Management

Overzicht niet-financiële informatie over inschakeling van externe adviseurs en tijdelijk personeel (externe inhuur)

In één geval gaat het om inzet van een advocaat, waarbij de benodigde specifieke deskundigheid niet via een mantelcontract is in te huren. Het betrof juridisch advies aan de Ondernemingsraad ILT inzake de juridische procedures die de OR wenst te voeren tegen het definitief besluit onderhoud vliegvaardigheid Inspecteurs.

Daarnaast is een topexpert ingehuurd op het gebied van architectuurvraagstukken rond industriële automatisering en tunnels. Het afgesproken tarief is gebaseerd op de unieke ervaring en kennis van deze persoon, daar vergelijkbare kennis niet binnen de bestaande mantelpartijen beschikbaar is.

Het betreft in beide gevallen maximaal 70 uur.

BIJLAGE 4.

Rapportage correspondentie

Tijdigheid	Aantal ingekomen 2013	Aantal afgedaan 2013 ¹	Aantal afgedaan binnen termijn	Aantal afgedaan binnen verdaagde termijn	Aantal afgedaan na instemming met verder uitstel	Aantal niet tijdig
Aanvragen om Wob-besluit		83 (12)				
– Kerndepartement	95		72	48	7	11
– ILT ²	110	–	–	–	–	–
– PBL	1	1	1	–	–	–
– RWS ³	–	156	87	39	19	11
– KNMI	2	2	1	–	1	–
– NEa	0	–	–	–	–	–
Bezwaarschriften		28 (69)				
– Kerndepartement	97		6	20	–	2
– ILT ²	281	638	–	–	–	–
– PBL	–	–	–	–	–	–
– RWS ³	–	21	6	7	6	2
– KNMI	–	–	–	–	–	–
– NEa	7	3 (4)	2	–	1	–
Klaagschriften						
– Kerndepartement	4	3 (1)	3	–	–	–
– ILT ²	39	26	–	–	–	–
– PBL	1	1	–	1	–	–
– RWS ³	–	34	25	6	2	1
– KNMI	–	–	–	–	–	–
– NEa	–	–	–	–	–	–
Andere (burger)brieven				n.v.t.	n.v.t.	
– Kerndepartement	3.116	2.533 (116)	2.487			629
– ILT ^{2, 4}	52.799	–	–			–
– PBL	288	265 (33)	251			14
– RWS	73.190	72.868 (322)	65.581			7.287
– KNMI	1.461	1.461	1.454			7
– NEa	1.974	1.974	1.948			26

Ad 1) Inclusief restant verzoeken uit 2012 (vanwege overloop bij de afdoening van zaken over kalenderjaren heen correspondeert het totaal aantal afgedaan niet (altijd) met het aantal ingekomen). Aantal dat nog in behandeling is staat tussen haakjes.

Ad 2) Het gebruikte registratiesysteem geeft geen inzicht in de voortgang van de afhandeling.

Ad 3) Het gebruikte registratiesysteem geeft geen inzicht in de aantallen binnengekomen correspondentie.

Ad 4) Het aantal ingekomen andere (burger)brieven bij de ILT is exclusief 262.017 meldingen in het kader van EVOA (afvaltransporten over de grenzen).

Dwangsommen		
	Aantal betaalde dwangsommen	Totaal bedrag betaalde dwangsommen
2013	22	€ 20.540,00

BIJLAGE 5.

Afkortingenlijst

A.	
AAARO	Actieagenda Architectuur en Ruimtelijke Ontwerp
AAS	Amsterdam Airport Schiphol
ABS	Absolute waarde
ACM	Autoriteit Consument & Markt
ADR	Auditdienst Rijk
ADT	Area Development Twente
AGAS	Adviesraad Gevaarlijke Stoffen
AgNL	AgentschapNL
AIP	Aeronautical Information Publication
AIRSPINT	Airspace Infringement Team
AIS	Automatic Identification System
AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
ANBO	Algemene Nederlandse Bond voor Ouderen
ANWB	Algemene Nederlandse Wielrijders Bond
AO	Algemeen Overleg
APK	Algemene Periodieke Keuring
AR	Algemene Rekenkamer
ATB	Automatische treinbeïnvloeding
ATB-V	Arbeidstijdenbesluit Vervoer
AWACS	Airbone warning and control station
B.	
BAG	Basisregistratie Adressen en Gebouwen
Barro	Besluit algemene regels ruimtelijke ordening
BAW	Bestuursakkoord Water
BBGP	Basismodel Beheersing Grote Projecten
BBP	Bruto Binnenlands Product
BCT	Boordcomputer Taxi
BDU	Brede Doeluitkering
BenO	Beheer en Onderhoud
BES	Bonaire, st. Eustatius en Saba
Bevb	Besluit externe veiligheid buisleidingen
Bevi	Besluit externe veiligheid inrichtingen
BGT	Basisregistratie Grootchalige Topografie
BIR	Baseline Informatiebeveiliging Rijk
BIRK	Budget Investerings Ruimtelijke Kwaliteit
BKL	Basiskustlijn
BOR	Besluit omgevingsrecht
BOT-mi	Beleidsondersteunend Team Milieu-incidenten
BPM	Belasting van Personenauto's en Motorrijwielen
BPRW	Beheersplan Rijkswateren
BRL	Beoordelings Richtlijn
Bro	Besluit ruimtelijk ordening
BRZO	Besluit Risico en Zware Ongevallen
BSIK	Besluit Subsidies Investerings Kennisinfrastuctuur
BSV	Bureau Sanering Verkeerslawaaï
BuZa	Ministerie van Buitenlandse Zaken
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
C.	
CAW	Commissie van advies inzake waterstaatswetgeving

Afkortingenlijst

CBL	Centraal Bureau Levensmiddelenhandel
CBR	Stichting Centraal Bureau Rijvaardigheidsbewijzen
CBRN	Chemical, Biological and Nuclear
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CBV	Comité Binnenvaartveiligheid
CCAA	Curaçao Civil Aviation Authority
CCR	Centrale Commissie voor de Rijnvaart
CDA's	Continuous Descent Approaches
CDM	Clean Development Mechanism
CE-markering	Conformité Européenne markering
CenD	Centrale Diensten
CER's	Emissiereducties
Chw	Crisis- en herstelwet
CLH	Classification and Labelling Harmonisation
CLSK	Commando Luchtstrijdkrachten
CO ₂	Koolstofdioxide
COGEM	Commissie Genetische Modificatie
CPB	Centraal Planbureau
CRO	Commissies van Regionaal Overleg
CROS	Commissie Regionaal Overleg luchthaven Schiphol
Ctgb	College voor de Toelating van Gewasbeschermingsmiddelen en biociden
D.	
DANK	Digitale Atlas Natuurlijk Kapitaal
dB(A)	decibel (audio)
DBFM	Design-Build-Finance-Maintenance
DCC	Departementaal Coördinatiecentrum Crisisbeheersing van het Ministerie van IenM
DD	Duurzaam Doen
DF	Deltafonds
DGB	Directoraat-Generaal Bereikbaarheid
DRO	Duurzame ruimtelijke ontwikkeling
DVS	Dienst Verkeer en Scheepvaart
E.	
EASA	European Aviation Safety Agency
EC	Europese Commissie
ECAC	European Civil Aviation Conference
ECE	Economic Commission for Europe
ECHA	European Chemicals Agency
ECN	EnergieonderzoekCentrum Nederland
EEDI	Energy Efficiency Structuur
EHS	Ecologische Hoofd Structuur
EMSA	Europese Maritieme Veiligheidsagentschap
EMV	Meerjarige onderzoeksprogramma elektronische velden
EMV&G	Kennisplatform elektromagnetische velden en gezondheid
EPIP	European Programme for Critical Infrastructure Protection
ERGO	Ecologie rond genetisch gemodificeerde organismen
ERRU-register	European register of road transport undertakings
ERTMS	European Rail Traffic Management System
ESD	Effort Sharing Decision
ESO	Ernstige Scheepsongevallen
ESPON	Europese Observatienetwerk voor territoriale ontwikkeling en cohesie

Afkortingenlijst

ETCS	European Train Control System
ETS	Emission Trading System
EU	Europese Unie
EU ETS	Europese CO ₂ emissiehandelssysteem
EUMET- STAT	European Organisation for the exploitation of Meteorological Satellites
EVOA	Europese Verordening Overbrengen Afvalstoffen
EZ	Ministerie van Economische Zaken
F.	
FAB's	Functional Airspace Blocks
FABEC	Functional Airspace Block Europe Central
FES	Fonds Economische Structuurversterking
FMO	Financiëringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden
FWSI	Fatalities and Weighted Serious Injuries
G.	
GEF	Global Environment Facility
GEVERS	Geïntegreerd EV-RekenSysteem
GGO	Genetisch Gemodificeerd Organisme
GGP	Governancemodel Grote Projecten
GIS	Geluidsisolatieproject Schiphol
GIV	Geïntegreerde Contractvormen
GNSS	Global Navigation Satellite Systeem
GT	Bruto Tonnage
H.	
HCFK	Hydrochloorfluorkoolwaterstoffen
HGIS	Homogene Groep Internationale Samenwerking
HNR	Het Nieuwe Rijden
HNS	Hazard and Noxious Substances
HRN	Hoofdrailnet
HSA	High Speed Alliance
HSL	Hogesnelheidslijn
HVWN	Hoofdvaarwegennet
HWBP	Hoogwaterbeschermingsprogramma
HWN	Hoofdwegennet
I.	
IAEA	International Atomic Energy Agency
ICAO	International Civil Aviation Organization
ICAWEB	Integrale Crisis Advies Website van IenM en VWS
ICT	Informatie en Communicatie Technologie
IenM	Ministerie van Infrastructuur en Milieu
IF	Infrastructuurfonds
IGRAC	International Groundwater Resources Assessment Centre
ILB	Impuls Lokaal Bodembeheer
ILG	Investeringsbudget Landelijk Gebied
ILT	Inspectie Leefomgeving en Transport
IMO	International Maritime Organisation
IMPEL	The European Union Network for the Implementation and Enforcement of Environmental Law
INCE	International Network for Environmental Compliance and Enforcement
INS	Internationale Normen Stoffen
Inspire	Europese Richtlijn voor harmonisatie van geo-informatie

Afkortingenlijst

INTERREG	Programma voor transnationale samenwerking op het gebied van de ruimtelijke ordening
IOD	Inlichtingen- en Opsporingsdienst
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change
IPG	Innovatieprogramma Geluid
IPM	Integraal Project Management
IPO	Interprovinciaal Overleg
IRO	Infrastructuur en Ruimtelijk Overleg
ITF	Internationaal TransportForum
ITS	Intelligente Transportsystemen
IvDM	Instituut voor Duurzame Mobiliteit
IVW	Inspectie Verkeer en Waterstaat
K.	
KCB	Kerncentrale Borssele
KDC	Knowledge Development Center
KDF	Kern Fysische Dienst
KIM	Kennisinstituut voor Mobiliteitsbeleid
KNMI	Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut
KNRM	Koninklijke Redding Maatschappij
KPVV	Kennisplatform Verkeer en Vervoer
KRM	Kaderrichtlijn Mariene Strategie
KRW	(Europese) Kaderrichtlijn Water
Kton	Kiloton (miljoen kilo)
L.	
LAP	Landelijk Afvalbeheerplan
LAVS	Landelijk Asbest Volg Systeem
L _{Den}	Day-evening-night level
LIB	Luchthavenindelingbesluit
LKW+	Laterkanaal West
L _{night}	Night Level
LOM	Landelijk Overleg Milieuhandhaving
LPG	Liquified Petrol Gas
LPH	Lozingsprogramma Haringvliet
LTSA	Lange Termijn Spooragenda
LVB	Luchthaven verkeerbesluit Schiphol
LVNL	Luchtverkeersleiding Nederland
LZV's	Langere en Zwaardere Vrachtwagens
M.	
MAD	Medicijnen, alcohol en drugs
MARPOL	Maritieme Pollutie
MARSEC	Maritime Security
MBO	Middelbaar Beroepsonderwijs
MDG's	Millennium Development Goals
MDN	Monitor Duurzaam Nederland
MER	Milieu-effectenrapportage
MESMA	Monitoring en Evaluation of Spatially Managed Areas
MIA	Milieu investeringsaftrek
MAIW	Maatschappelijk Innovatie Agenda Water
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
MJPG	Meerjarenprogramma Geluidssanering
MJPO	Meerjarenprogramma Ontsnippering
MKB	Midden- en Kleinbedrijf
MKBA	Maatschappelijke Kosten-Batenanalyse

Afkortingenlijst

MOU	Memorandum of Understanding
Mton	Megaton (1 miljard kilo)
MTOW	Maxim takeoff weight
MVO	Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen
MW	Megawatt
N.	
NAI	Nederlands Architecten Instituut
NAVO	Noord-Atlantische Verdragsorganisatie
NBD	Nationale Bewegwijzeringdienst
NBW	Nationaal Bestuursakkoord Water
NCAP	New Car Assessment Programme
NDOV	Nationale Databank voor Vervoergegevens
NDPV	Nationale Databank Parkeervoorzieningen
NDW	Nationale Databank Wegverkeergegevens
NEa	Nederlandse Emissieautoriteit
NEC	National Emission Ceilings
NEN	Nederlands Normalisatie Instituut
NER	Nederlandse emissierichtlijn lucht
NGO	Non-gouvernementele organisatie
NGR	Nationaal Geo Register
NH ₃	Ammoniak
NIWO	Stichting Nationale en Internationale Wegvervoerorganisatie
NJN	Najaarsnota
NLR	Nationaal Lucht- en Ruimtevaart Laboratorium
NLS	Nalevingsregistratie
NMa	Nederlandse Mededelingautoriteit
NMCA	Nationale Markt- en Capaciteitsanalyse
NMIJ	Natuurlijker Markermeer/IJmeer
NML	Stichting Nederland Maritiem Land
NO ₂	Stikstofdioxide
NoMo	Nota Mobiliteit
NOVB	Nationaal Openbaar Vervoer Beraad
NO _x	Stikstofoxiden
NRG	Nuclear Research & Consultancy Group
NS	Nederlandse Spoorwegen
NSL	Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit
NSP	Nieuw Sleutel Projecten
NWEA	Nederlandse Windenergie Associatie
NWO	Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek
NWP	Nationaal Waterplan
O.	
OAA	Open Aviation Agreement
OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
OD	Operationele Doelstellingen
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OLO	Omgevingsloket Online
ORBP-en	Overstromingsrisicobeheerplannen
OSPAR	Oslo-Parijs
OTIF	Organisation pour les Transports Internationaux Ferroviaires
OV	Openbaar vervoer
OV SAAL	Openbaar Vervoer Schiphol-Amsterdam-Almere-Lelystad

Afkortingenlijst

OvV	Onderzoeksraad van de Veiligheid
P.	
PAS	Programma Aanpak Stikstof
PBL	Planbureau voor de Leefomgeving
PGS (15)	Publicatiereeks gevaarlijke stoffen
PHS	Programma Hoogfrequent Spoorvervoer
PIA	Privacy Impact Assessment
PIC	Prior Informed Consent
PIM	Programma Informatie-uitwisseling Milieuhandhaving
PKB	Planologische Kernbeslissing
PM10	Fijnstof met een aerodynamische diameter kleiner dan 10 micrometer
PMR	Project Mainportontwikkeling Rotterdam
POP	Persistent Organic Pollutant
PPS	Publiek-private samenwerking
PRIA	Programmateam Industriële Automatisering Rijkswaterstaat
ProMT	Programma Milieu en Technologie
PSC	Port State Control
PSO	Public Service Obligation
PSSA	Particularly Sensitive Sea Area
PUMA	Programma Uitvoering Met Ambitie
R.	
RAC	Committee for Risk Assessment
RBML	Regelgeving Burgerluchthavens en Militaire Luchthavens
RCR	Rijks Coördinatie Regeling
RDW	Rijksdienst voor het Wegverkeer
REACAAP	Regionaal Co-operation Agreement on Anti Piracy in Asia
REACH	Registratie, evaluatie en autorisatie chemische stoffen
Revb	Regeling externe veiligheid buisleidingen
Revi	Regeling externe veiligheidinrichtingen
RGD	Rijksgebouwendienst
RHB	Rijkshoofdboekhouding
RIONED	Stichting riolering Nederland
RIS	River Information Services
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
RLG	Raad voor het Landelijk Gebied
RLI	Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur
RMO	Risk Management Options
ROL	Commissie Ruimtelijk Ontwikkeling Luchthavens
ROR	Richtlijn Overstroming Risico's
RRAAM	Rijk – regioprogramma Amsterdam-Almere-Markermeer
RUD	Regionale Uitvoeringsdiensten
RVO	Rijksdienst voor ondernemend Nederland
RVOB	Rijksvastgoed- en ontwikkelingsbedrijf
RvS	Raad van State
RWG	Rotterdam World Gateway
RWS	Rijkswaterstaat
RWT	Rechtspersoon met een wettelijke taak
S.	
SAV	Scheepsvaartafvalstoffenverdrag
SBNS	Stichtingen Bodemsanering Nederlandse Spoorwegen

Afkortingenlijst

SBVV	Strategisch Beraad Verkeersinformatie en Verkeersmanagement
SCB	Systeemgerichte Contractbeheersing
SCP	Sociaal en Cultureel Planbureau
SDE	Stimuleringsregeling Duurzame Energie
SER	Sociaal Economische Raad
SES	Single European Sky
SGWE	Stuurgroep Watereducatie
SHVP	Service Huis Parkeervoorzieningen
SMASH	Structuurvisie Mainport Schiphol Haarlemmermeer
SO ₂	Zwavedioxide
SSO	Shared Services Organisatie
StAB	Stichting Advisering Bestuursrechtspraak
STCW	International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping For Seafarers
STKB	Stichting Keurmerken Touringcarbedrijven
STOWA	Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer
STRONG	Structuurvisie Ondergrond
STS	Stoptonend sein
SVHC	Substance of Very High Concern
SVIR	Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte
SVOV	Sociale Veiligheid Openbaar Vervoer
SWOV	Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid
SWUNG	Samen Weken aan de Uitvoering van Nieuw Geluidsbeleid
SZW	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
T.	
TAF	Terminal Aerodrome Forecast
TCB	Technische Commissie Bodembescherming
TENT-T	Trans- Europese Netwerken
TK	Tweede Kamer
TLN	Transport en Logistiek Nederland
TLS	Trans Link System
TNO	Nederlandse Organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderwijs
TRG	Totaal Risicogewicht Grenswaarde
TSI	Technische Specificaties van Interprobaliteit
TVG	Totaal Volume Geluid
U.	
UNECE	United Nations Economic Commission for Europe
UNEP	United Nations Environment Programme
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNFCCC	United Nations Framework Convention on Climate Change
UPGE	Uitvoeringsprogramma Geluid op Emplacementen
USONA	Uitvoeringsorganisatie Stichting Ontwikkeling Nederlandse Antillen
UvW	Unie van Waterschappen
V.	
VAMEX	Stichting Vaarbewijzen- en Marifoon Examens
VAMIL	vrijwillige afschrijving milieu-investeringen
VANG	Van Afval Naar Grondstof
VB	Verantwoord Begroten
VenW	Ministerie van Verkeer en Waterstaat

Afkortingenlijst

VHR	Vogel en Habitat Richtlijn
VI	VROM-Inspectie
VN	Verenigde Naties
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VOLCEX	Volcanic Ash Exercise
VOS	vluchtige organische stoffen
VROM	Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
VTH	Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
VVN	Veilig Verkeer Nederland
VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
W.	
Wabo	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
WAR	Waddenadviesraad
WB	Wereldbank
Wbb	Wet bodembescherming
WEZARD	Weather Hazards for Aviation
WGG	Wet wegvervoer goederen
Wgh	Wet geluidhinder
WGO	Wetgevingsoverleg
WGR	Wet Gemeenschappelijke Regelingen
Wkpb	Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen onroerende zaken
WMO	Wereld Meteorologische Organisatie
Wnt	Wet normering topinkomens
Wp2000	Wet Personenvervoer 2000
WPMN	Working Party on Manufactured Nanomaterials
WRM	Wet Rijonderricht Motorrijtuigen
WROOV	Werkgroep Reizigers Omvang en Omvang Verkopen
WTI	Wettelijk Toetsinstrumentarium
WWI	Ministerie voor Wonen, Wijken en Integratie
Z.	
ZBO	Zelfstandig Bestuursorgaan
ZESO's	Zeer ernstige scheepvaartongevallen
ZOAB	Zeer Open Asfaltbeton